

4 Konsekvenser av utredningens förslag

Enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) gäller att om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, för kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av konsekvenserna redovisas. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. Leder förslagen till kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting, ska utredningen även innehålla finansieringsförslag.

Enligt 15 § kommittéförordningen ska konsekvenserna av förslagen beskrivas om de har betydelse för den kommunala självstyrelsen. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten eller för det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män samt för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Regeringen kan med stöd av 16 § kommittéförordningen ange ytterligare krav på vilka konsekvensbeskrivningar som ska finnas i ett betänkande. Av utredningens direktiv framgår att utredningen särskilt ska beakta de administrativa konsekvenserna för berörda företag och att förslag ska utformas så att företags administrativa kostnader hålls så låga som möjligt. Vad gäller redovisning av förslagets konsekvenser för företag, ska utredaren samråda med Näringslivets regelnämnd.

I det följande redovisas konsekvenserna för statens uppgifter och kostnader, konsekvenser för myndigheter samt konsekvenser för företag med avseende på anpassning till EU:s regelverk, ansvar och ansvarsfördelning, ersättnings- och kostnadsfrågor, konsekvenser för konkurrens och konkurrenskraft samt effekter för biodling, vattenbruket och transportföretag. Utredningens förslag

bedöms inte ha några särskilda konsekvenser för det kommunala självstyret, jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen. Beträffande frågan om förslagets konsekvenser för brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet behandlas den i samband med att konsekvenserna av utredningens förslag om sanktionsavgifter och straffbestämmelser redovisas.

4.1 Är smittsamma djursjukdomar ett offentligt åtagande?

Utredningen diskuterar i del A, avsnitt 3.1 om det är ett offentligt åtagande att förebygga och bekämpa smittsamma djursjukdomar. Utredningens slutsats är att det inte kan vara ett ansvar för det offentliga att reglera och vidta åtgärder mot smittsamma djursjukdomar i allmänhet. Det är i första hand producenternas ansvar. Utredningen anger emellertid flera omständigheter som innebär att det offentliga måste reglera och ingripa mot sådana smittämnen i djurhållningen och bland vilda djur som utredningen betecknar som allmänfarliga. Utredningens slutsats är att det är nödvändigt för vissa smittsamma djursjukdomar med ett offentligt åtagande för förhindra oacceptabla följder för bl.a. folkhälsan, landets internationella åtaganden, jordbrukets ekonomi och miljön.

4.1.1 Behöver djursmittspolitiken ändras?

Bedömningen av utredningens förslag underlättas av om det ställs i relation till konsekvenserna av att inga förändringar görs.

En oförändrad djursmittspolitik innebär att de problem och behov av förändringar som har lyfts fram i utredningens direktiv kvarstår. Direktivet pekar bl.a. på att statens kostnader för djurhälsopolitiken måste bli mer förutsägbara och att kostnaderna ska minska. Hur statens kostnader kommer att utvecklas vid en oförändrad djursmittspolitik är som utredningens analys visar inte möjlig att besvara. Det finns dock inte något som tyder på att kostnaderna skulle minska för staten vid en oförändrad politik.

Utredningens analys visar emellertid att oavsett om djursmittspolitiken förändras eller inte så kommer förutsättningarna för politiken att ändras. Som utredningen visar är det inte längre möj-

ligt för den svenska staten att upprätthålla karantänsbestämmelser och andra restriktioner vid införsel av levande djur från EU:s medlemsländer. En avveckling av de nuvarande bestämmelserna måste sannolikt ske ganska omedelbart för att undvika ett rättsligt förfarande av kommissionen. Det förändrar på ett avgörande sätt djursmittspolitiken förutsättningar.

Med en anpassning av införselreglerna, utan att andra ändringar görs, kan staten inte begränsa att t.ex. grissjukdomen PRRS kommer in i landet men varje gång smittan påvisas ska den med epizootilagens regler utrotas ur landet. Enligt en beräkning utförd inom Jordbruksverket kan det samhällsekonomiskt lönsamt att bekämpa ett utbrott av PRRS vartannat år om det omfattar högst en procent av grispopulationen¹.

Effekterna av ett oförändrat regelverk men med ändrade införselregler kan således innebära, om inga andra åtgärder genomförs, att riskerna för att nya smittor kommer in i landet ökar. Det kan bl.a. medföra kraftigt ökade statliga utgifter för smittskyddsbekämpning. Utredningen bedömer att djursmittspolitiken inte kan vara oförändrad vid en anpassning av införselreglerna till EU:s regelverk på området.

4.2 Förslagets konsekvenser för statens uppgifter och statens kostnader

Utredningens förslag innebär att den svenska djursmittspolitiken för djur förändras. Djursmittspolitiken inriktas på hantering av de risker som djursmittor kan innebära. Det lägger ett större ansvar på de verksamheter som har att beakta sådana risker, dvs. främst djurhållningen. Statens roll förändras och förtydligas. Statens övergripande ansvar för bekämpning av allvarliga djursmittor kvarstår. Förslaget innebär också att,

1. de allmänfarliga djursmittorna beslutas av riksdagen. Det lägger ett större ansvar på regeringen att ta fram underlag för riksdagens beslut om allmänfarliga djursmittor,
2. en myndighet, SVA, får ansvaret för att övervaka det epidemiologiska läget inom djurpopulationen,

¹ Hur mycket får PRRS-bekämpningen kosta?, rapport 2009:4, Jordbruksverket.

3. folkhälsobevakningen ges en större tyngd genom att det till SVA knyts ett formellt samverkansorgan för zoonosfrågor med representation från berörda myndigheter,
4. ökade resurser till zoonosarbetet vid SVA,
5. den offentliga kontrollen ökar och tillförs resurser.

Staten minskar också sitt aktiva deltagande vid utbrott av allmänfarliga djursmittor och andra djursjukdomar.

Statens kostnader för djursmittspolitiken minskar. Det sker främst genom att statens ersättning till djurägare vid bekämpning av allmänfarliga djursmittor minskar genom ändrade ersättningsregler.

4.2.1 Den statliga djursmittspolitiken

Förändringarna i den statliga djursmittspolitiken får konsekvenser för riksdagens och regeringens uppgifter. Riksdagen ska besluta om vilka djursmittor som ska betecknas som allmänfarliga. Det ger riksdagen samma roll på djursmittsområdet som den i dag har ifråga om smittsamma sjukdomar på humanområdet.

För Regeringskansliet blir det en ny uppgift att förbereda beslut om smittor som ska underställas riksdagen för beslut. Regeringskansliet ska också ta initiativ till att nya smittor som kan utgöra ett allvarligt hot mot människors hälsa och jordbrukets ekonomi utreds. Det kan betyda att Regeringskansliets resurser inom smittskyddsområdet behöver förstärkas.

Utredningens förslag innebär bl.a. att statens djursmittspolitik skiftar från åtgärder vid gränsen till åtgärder på besättningsnivå i form av förebyggande åtgärder. Det är en konsekvens av att nuvarande bestämmelser om karantän vid införsel från andra medlemsländer måste avvecklas. Det är också en konsekvens av att smittskyddsmedvetenheten på besättningsnivå i dag inte har den önskade nivån och att en höjning är nödvändig för att kunna bibehålla ett gott smittläge inom animalieproduktionen. Utredningens förslag ska ses mot den här bakgrunden men det är inte möjligt att bedöma om åtgärderna är tillräckliga för att bibehålla det goda smittläget i landet. Klart är emellertid att om ingenting görs för att motverka konsekvenserna av att karantänsbestämmelserna avvecklas och att förbättra smittskyddsmedvetenheten inom djurhållningen kan det på

sikt bli svårt att upprätthålla en smittskyddsnivå motsvarande dagens. Den vikt som utredningen lägger vid förebyggande åtgärder på besättningsnivå kommer att ställa krav på kontrollåtgärder. En viktig konsekvens av utredningens förslag är att den offentliga kontrollen på gårdsnivå måste förbättras och tillföras tillräckliga resurser.

Samtidigt ska riskerna inte överdrivas. Det bör understrykas att det i medlemsländerna kontinuerligt vidtas insatser för att förbättra smittläget inom animalieproduktionen. Insatserna har också varit framgångsrika, vilket framgår av utredningens material. Sveriges livsmedelsproduktion sker inom ramen för den inre marknadens regelverk vilket är en viktig förutsättning för den nationella djursmittspolitik.

Statens möjligheter att ingripa mot smittsamma djursjukdomar ändras. I dag kan staten ingripa med tvingande åtgärder för att bekämpa flera smittsamma djursjukdomar utan att behöva kompensera djurhållaren för de kostnader eller förluster som ingripande medför. Den möjligheten begränsas enligt förslaget. Staten får i princip bara möjlighet att ingripa med tvingande åtgärder mot enskild djurägare för smittämnen som av riksdagen kategoriseras som allmänfarliga. För andra smittämnen som inte betecknas som allmänfarliga kan staten främja frivilliga åtaganden från djurägarna genom att organisationer inom djurhälsoområdet med lagstöd kan erhålla rätt att anordna hälsoprogram. Staten kan också bidra till programmen med finansiellt stöd. Staten kan också stödja forskning om smittämnen som kan vara aktuella att bekämpa i djurhållningen. Skulle ett nytt smittämne påvisas i landet har staten möjlighet att vidta tvingande åtgärder mot enskild. Ett sådant beslut måste emellertid så snart som möjligt följas av ett beslut om att smittämnet ska kategoriseras som allmänfarligt om bekämpningen fortsätter. Beslutsunderlag avseende smittämnet ska i så fall underställas riksdagen.

Utredningens förslag innebär att fler smittämnen än i dag kategoriseras som allmänfarlig. Det betyder inte att fler smittämnen omfattas av ett statligt åtagande utan att de smittämnen som staten anser ska bekämpas ges en mer enhetlig hantering och tydligare redovisning. Konsekvenserna för staten är att statens möjligheter att agera mot enskild begränsas och blir mer förutsägbar för den enskilde djurägaren. Förslaget leder till ökad rättssäkerhet. Staten tar ett mer tydligt ansvar för övervakning av smittsamma djursjukdomar. En särskild myndighet, SVA, ges i uppdrag att följa det epidemiologiska läget inom djurpopulationen. Förstärkningen och formaliseringen av

hanteringen av zoonoser innebär att staten stärker sin inriktning mot smittor med betydelse för folkhälsan. Det innebär en formell utvidgning av statens ansvar inom folkhälsoområdet eftersom ett sådant uppdrag saknas i dag.

Sammantaget kommer statens åtagande preciseras och minska. Enskilda företag ges större utrymme att inom ramen för lagstiftningen anpassa den egna verksamheten till myndigheters beslut.

4.2.2 Statens kostnader

Dagens hantering av djursjukdomar innebär kostnader för enskilda djurägare, för företag inom animalieproduktionen och för staten. Det regelverk för hantering av smittsamma djursjukdomar som utredningen föreslår kommer också att innebära kostnader för staten och företag samt för djurägare inom animalieproduktionen.

Statens kostnader för djursmittspolitik minskar. Det sker i första hand genom att ersättningsreglerna till djurhållare vid bekämpning av smittsamma djursjukdomar ändras. En del av kostnadsminskningen för staten sker genom att stöd till näringens program för organiserad hälsokontroll trappas ned och avvecklas. Kostnader för den offentliga kontrollen kommer att öka. Utredningen föreslår att ändringen av ersättningsreglerna vid utbrottsbekämpning gradvis införs under tre år. Den fulla effekten av utredningens förslag beträffande statens kostnader kommer därför att realiseras fyra år efter det att utredningens förslag har trätt i kraft. Vissa kostnader kan också minska på myndighetsnivå, främst hos Jordbruksverket. Den totala kostnadsminskningen för verket till följd av utredningens förslag är dock marginell. Verket kommer bl.a. att få ökade kostnader för att ta fram underlag och rådgivning kring biosäkerhetsplaner samt för godkännande av branschriktlinjer inom djurhälsoområdet.

Som utredningen har redovisat är det inte möjligt att på ett rimligt sätt prognostisera kostnaderna för sjukdomsbekämpning. Utredningen har också visat att kostnaderna för staten direkt kan påverkas av hur staten väljer att hantera en viss smitthantering. Beräkningarna av de statliga kostnaderna för smittbekämpningen utgår därför från den genomsnittliga statliga utgiften under tioårsperioden 1999–2008.

Den genomsnittliga årliga kostnaden för övervakning, bekämpning, djurhälsoprogram, stöd till biodling kan uppskattas till cirka 170

miljoner kronor. Till beloppet borde läggas kostnaderna för offentlig kontroll. Den offentliga kontroll som utförs avseende Jordbruksverkets föreskrifter om att förebygga zoonoser och om olika former av organiserad hälsokontroll är begränsad. Offentlig kontroll avseende epizooti-, zoonos- och provtagningslagstiftningen saknas i stort sett. Den uppföljning som görs av beslut riktade till en anläggning är i allt väsentligt en del av det operativa arbetet. Utredningen bedömer att i dag är kostnaden för den offentliga kontrollen försumbar.

Utredningens förslag kommer, när förslaget är fullt genomfört, att belasta statsbudgeten med cirka 95 miljoner kronor för motsvarande uppgifter. I beloppet ingår bl.a. kostnader för offentlig kontroll på cirka 17 miljoner kronor. Kostnaden för kontrollen kan komma att minska successivt då erfarenheterna från de nya biosäkerhetsplanerna hos djurägare och kontrollansvariga myndigheter har ökat.

Det successiva genomförandet av utredningens förslag samt vissa övergångskostnader innebär att kostnaderna under en treårsperiod blir högre för statens budget än 95 miljonerna kronor. Första året i det nya systemet kommer att fordra ytterligare 19 miljoner kronor, ett belopp som minskar till 14 miljoner år 2 och till 7,55 miljoner kronor år 3.

4.3 Förslagets konsekvenser för myndigheter

Det är framför allt två myndigheter som påverkas av utredningens förslag; Jordbruksverket och SVA. Förslaget får betydelse även för länsstyrelsernas uppgifter inom den offentliga kontrollen. Indirekt påverkas också andra myndigheter som Livsmedelsverket, SMI och Socialstyrelsen. Konsekvenserna bedöms dock bli begränsade och behandlas inte i detta sammanhang.

4.3.1 Jordbruksverket

Jordbruksverkets uppgifter påverkas av utredningens förslag beträffande:

- övervakning av smittsamma djursjukdomar,
- beslut om allmänfarliga djursmittor,

- frivilliga hälsoprogram och samverkan med organisationer inom djurhälsoområdet,
- biosäkerhetsplaner,
- ändrade rutiner vid bekämpning av smittsamma djursjukdomar,
- avveckling av karantänsbestämmelserna,
- sanktionsavgifter och
- ändrat budgetanslag.

Uppgiften att övervaka djursmittor preciseras. Jordbruksverkets uppgifter för övervakning av smittsamma djursjukdomar flyttas till SVA. SVA hanterar, enligt förslaget, övervakningsuppgiften på eget ansvar men ska samråda med Jordbruksverket. Veterinärers och laboratoriers anmälningsplikt för vissa djursmittor ska ske till SVA. SVA kan utforma anmälningsplikten som en del i smittövervakningen.

Anmälan om misstanke om epizootier görs i praktiken redan i dag till SVA och utredningens förslag innebär att det faktiska förhållandet formaliseras. SVA blir skyldig att informera Jordbruksverket om misstänkta och påvisade allmänfarliga djursmittor. I dag måste SVA informera och begära tillåtelse av Jordbruksverket för att kunna gå vidare med provtagning vid misstanke om allmänfarlig djursjukdom. Utredningens förslag bör innebära snabbare handläggning vid misstanke om allmänfarliga smittämnen om SVA själv kan fatta beslut om provtagning och analys. Om resultatet av analysen eller på grund av annan information, SVA bedömer att det föreligger risk för utbrott av en allmänfarlig djursmitta ska Jordbruksverket omedelbart informeras. Sammantaget kommer SVA:s formella övervakningsuppdrag att innebära ett tydligare statligt ansvar för smittövervakning inom djurområdet. För Jordbruksverket är förändringen av marginell betydelse från resurssynpunkt. Konsekvenserna för budgeten behandlas nedan.

Jordbruksverket beslutar i dag om de smittämnen som ska omfattas av epizootilagens och zoonoslagens regelverk. Förslaget innebär att riksdagen beslutar om de allmänfarliga djursmittorna på förslag från regeringen. Det begränsar Jordbruksverkets möjligheter att ingripa mot smittsamma djursjukdomar till vad som har beslutats av riksdag och regering. Jordbruksverket kan dock under vissa förutsättningar ingripa mot ett smittämne som inte tidigare har påvisats i landet med stöd av skyddsklausulen i djursmittslagen.

Förändringarna innebär att verkets smittskyddsarbete måste anpassas. Större vikt måste läggas vid att tillsammans med andra berörda myndigheter ta fram underlag för regeringen om vilka djursmittor

som bör klassificeras som allmänfarliga. Den eventuella försvagning av verkets möjligheter att ingripa mot smittsamma djursjukdomar som inte är allmänfarliga får vägas mot den ökade rättssäkerheten för enskilda djurägare.

Jordbruksverkets smittskyddsarbete inom animalieproduktionen måste i fortsättningen bygga på frivilliga åtgärder. Utredningen föreslår att de delar av lagen om kontroll av husdjur m.m. som ger organisationer inom djurområdet rätt att med stöd av lagen starta frivilliga hälsoprogram förs över till djursmittslagen. Möjligheten för Jordbruksverket att med stöd av provtagningslagen föreskriva om obligatorisk provtagning, avlivning av djur m.m. upphör. Ansvaret för djurens hälsa och åtgärder för att förbättra djurhälsan läggs tydligare på djurägaren och den oklarhet om vad som är djurägarens och vad som är statens ansvar försvinner. Detta ligger också i linje med utredningens inriktning om att stärka de förebyggande åtgärderna inom djurhållningen.

Utredningens förslag om att djurhållare måste upprätta biosäkerhetsplaner är en generell åtgärd för att stärka smittskyddet på gårdsnivå. Jordbruksverket kan genom föreskrifter bidra till att biosäkerhetsplanerna anpassas efter olika produktionsinriktningar. Jordbruksverket bör också genom rådgivning och stöd till olika näringsorganisationer främja ett aktivt arbete med biosäkerheten inom animalieproduktionen. En annan viktig uppgift blir att i samråd med Livsmedelsverket godkänna branschriktlinjer med syfte att stärka näringens smittskyddsarbete. Sammantaget kommer det att leda till ett bättre smittskyddsarbete inom all animalieproduktion.

Jordbruksverket har fortsatt det operationella ansvaret för att bekämpa utbrott av allmänfarliga djursmittor. Verkets uppgifter förändras och koncentreras mot åtgärder för att motverka smittspridning. Förändringarna är mest långtgående när det gäller spärrsmittor, främst salmonella. Verkets uppgifter vid ett salmonella-utbrott är liksom i dag att upprätta spärrar och häva spärra samt smittspårning. Det är dock djurägaren själv som ansvarar för att nödvändiga åtgärder som saneringsplan utarbetas och genomförs. I dag fastställer verket årligen mellan 30 och 40 saneringsplaner vid salmonellautbrott. Den uppgiften upphör. Verket får ett tydligare ansvar att smittspåra i samband med att ett fall av allmänfarlig djursmitta.

Jordbruksverkets uppgifter förändras endast marginellt när det gäller bekämpning av åtgärdssmittor jämfört med verkets uppgifter enligt epizootilagen. Den mer påtagliga skillnaden i förhållande till

dagens situation när det gäller både spärrsmittor och åtgärdssmittor finns på ersättningsidan. Regeländringen innebär att verkets uppgift att hantera ersättning vid utbrottsbekämpning minskar.

Avvecklingen av nationella krav på karantänsförfarande vid införsel av djur från andra medlemsländer minskar behovet av karantänsanläggningar. Verksamheten har huvudsakligen finansierats genom avgifter och avvecklingen innebär minskade arbetsuppgifter för verket.

Införande av sanktionsavgifter innebär ett enkelt, snabbt och förutsägbart system för att beivra mindre överträdelse av regelverket. Det är dock nya uppgifter för Jordbruksverket inom djursmittsområdet.

Sammantaget innebär utredningens förslag att Jordbruksverkets uppgifter minskar inom smittskyddsområdet. En del nya uppgifter tillkommer men totalt sett innebär det en något minskat behov av resurser. Det är dock fråga om marginella förändringar och utredningen avstår från att närmare precisera omfattningen av det minskade resursbehovet. Utredningen återkommer till budgetkonsekvenserna nedan.

4.3.2 Statens veterinärmedicinska anstalt - SVA

SVA:s uppgifter förändras till följd av förslaget:

- SVA får ett formellt ansvar att övervaka det epidemiologiska läget inom djurpopulationen,
- vid SVA inrättas ett formellt samverkansorgan för samarbete med berörda myndigheter på zoonosområdet, SVA tillförs resurser för övervakning och för arbetet med zoonoser i samverkansgruppen
- SVA får rätt att utfärda föreskrifter och
- SVA får uppgifter som kontrollmyndighet

Huvuddelen av den övervakning som SVA genomför görs på uppdrag av Jordbruksverket. Övervakningen är i allt väsentligt styrd av EU:s regelverk och är bl.a. en följd av tilläggsгарantier och reglerna för sjukdomsfrihet. SVA ska på grundval av vetenskaplig kompetens, besluta om hur övervakning ska genomföras samt analysera och sprida information om förekomsten av smittämnen inom djurpopulationen. En internationell trend är att behovet av kompetens och på vetenskaplig grund utförd övervakning inom djursmittsområdet ökar.

För att kunna genomföra övervakningen behöver SVA rätt att utfärda föreskrifter. Den uppgiften har SVA inte i dag vilket förutsätter viss administrativ förstärkning och även viss juridisk kompetens.

SVA har landets mest kvalificerade laboratorium för analys och diagnos av smittsamma djursjukdomar. I stort sett all misstanke om epizootiska smittämnen analyseras av SVA. Flera analyser ställer krav på hög vetenskaplig kompetens. Det ställer stora krav på SVA:s möjligheter att upprätthålla hög kompetens hos personalen. Den uppgiften försvåras av myndighetens starka beroende av externa finansiärer. Det begränsar myndighetens förutsättningar för en långsiktig resursuppbyggnad. Utredningen föreslår att de medel för övervakning som Jordbruksverket förfogar över förs över till SVA.

Utredningen har i del A, avsnitt 3.7.5 behandlat frågan om det föreligger risk för att konkurrensen snedvrids mellan SVA:s laborativa verksamhet och privata laboratorier om SVA ges egna medel för den laborativa verksamheten. Utredningens slutsats är att SVA:s verksamhet saknar i stor utsträckning motsvarighet på den privata markanden och att det i praktiken inte föreligger någon risk för att privat verksamhet skulle förfördelas. Utredningen konstaterar dock att SVA har också viss rutindiagnostik, vaccinerberedskap m.m. som det också kan vara möjligt för andra laboratorier svara för. Utredningen föreslår att frågan utreds vidare.

Zoonossamverkan vid SVA ges en författningsmässig reglering och förstärks. I dag sker en informell zoonossamverkan mellan berörda myndigheter som huvudsakligen är av informativ karaktär. Genom att samverkan formaliseras blir det ett tydligt uppdrag för SVA. Det innebär uppgifterna ökar för SVA. SVA tilldelas medel för arbetet i samverkansgruppen. Det bör anges i regleringsbrevet hur stor andel av SVA:s anslag som ska användas för zoonossamverkan. Det innebär en ny anslagsutgift. För de myndigheter som samverkar med SVA inom zoonosområdet formaliseras samverkan kring zoonosfrågan. Det kan innebära ett visst ökat resursbehov hos de berörda myndigheterna men sannolikt av marginell betydelse med hänsyn till att det i dag förekommer en informell samverkan kring dessa frågor.

4.3.3 Förslagets konsekvenser för myndigheternas anslag

Det är främst Jordbruksverkets anslag som påverkas av utredningens förslag. SVA tillförs nya anslagsmedel medan det nuvarande anslaget inte ändras. Utredningen har föreslagit att Jordbruksverkets nuvarande budgetanslag, 1:6 och 1:7, ersätts med ett nytt anslag *Åtgärder mot djursmittor*.

Det nya anslaget, *Åtgärder mot djursmittor*, föreslås få tre fasta och en tillfällig anslagspost:

anslagspost 1	Bidrag till bekämpning av allmänfarliga djursmittor.
anslagspost 2	Övervakning av djursmittor.
anslagspost 3	Bidrag till verksamhet för förebyggande av djursmittor.
anslagspost 4	Tillfälligt anslag för vissa övergångsåtgärder.

Anslagsposterna 1 och 3 samt 4 disponeras av Jordbruksverket, med undantag för ett mindre belopp som ska kunna disponeras av SVA för analyskostnader vid misstänkta utbrott av allmänfarliga djursmittor. Anslagsposten 2 disponeras av SVA.

4.3.4 Jordbruksverkets anslagspost; Bidrag till bekämpning av allmänfarliga djursmittor

Utgångspunkten för att beräkna anslagspost 1, *Bidrag till bekämpning av allmänfarliga djursmittor*, är den nuvarande anslagsposten 1:7 i Jordbruksverkets budget, *Bidrag till bekämpande av smittsamma djursjukdomar*. Beräkningen utgår från anslaget genomsnittliga förbrukning åren 1999–2008. Den valda tioårsperioden representerar stora variationer i utnyttjandet. Det genomsnittliga beloppet innefattar kostnader för omfattande utbrott men även mindre kostnader för t.ex. att avfärda sjukdomsmisstankar.

Anslagsposten 1:7, *Bidrag till bekämpande av smittsamma djursjukdomar*, används bl.a. för att betala ersättning till djurägare och till andra än djurägare. Ersättning till djurägare utgår för saneringskostnader, djurvärde och produktionsförluster. Ersättning till andra än djurägare utgår till utredande veterinär för provtagning, framtagningsplan, information till djurägare, godkän-

nande av sanering m.m. Även laboratoriekostnader för analyser av prover vid misstanke om en sjukdom som ska bekämpas eller vid spärrförklaring ersätts.

Utredningens förslag innebär att de statliga ersättningsreglerna förändras. För åtgärdssmittor och spärrsmittor svarar staten för kostnader för veterinärer och laboratorieanalyser för att konstatera smitta samt för att upprätthålla och häva spärr. För åtgärdssmittor ersätter staten dessutom djurvärdet när djur avlivas efter beslut av myndigheten samt för transport och destruktion av kadavren. Staten svarar också för att en åtgärdsplan upprättas och följs av djurägaren. Produktionsförluster och saneringskostnader omfattas inte av statlig ersättning.

Ersättning till djurägare för djurvärdet hos avlivade djur

Under perioden 1999–2008 utbetalades i genomsnitt knappt 12 miljoner kronor per år till djurägare som ersättning för avlivade djur. För de smittor som utredningen klassificerar som åtgärdssmittor var beloppet cirka 2,5 miljoner kronor i genomsnitt per år. Kostnader för djurvärdet vid salmonellautbrott (med undantag för viss fjäderfäproduktion), utbrott av IBR, paratuberkulos och PRRS har räknats bort. För dessa smittor uppgick den genomsnittliga ersättningen till djurägare för avlivade djur per år till cirka 9,5 miljoner kronor².

Utredningens förslag innebär att fler sjukdomar i vattenbruket hänförs till åtgärdssmittor. Detta ökar den beräknade genomsnittliga kostnaderna något. Vidare kan kostnader tillkomma för ersättning vid beslut om avlivning som en säkerhetsåtgärd i vissa speciella fall.

Mot bakgrund av beräkningen ovan och eventuellt tillkommande kostnader för avlivning av djur som en säkerhetsåtgärd, uppskattar utredningen kostnaden för att ersätta djurägare för avlivade djur i samband med att en åtgärdssmitta bekämpas till cirka 4 miljoner kronor per år. Ett belopp av 4 miljoner kronor ska således tillföras anslagsposten 1.

² Utredningen har bedömt att 20 % av ersättningsbeloppen till djurägare för salmonella hos fjäderfä avser sådan verksamhet kring avelsbesättningar och kläckerier där hantering av smittan enligt utredningens förslag ska ske med reglerna om åtgärdssjukdomar.

Ersättning för veterinärkostnader

De veterinära kostnaderna har i genomsnitt under 10-årsperioden uppgått till knappt 5 miljoner kronor. Dagens veterinärkostnader består delvis av kostnader för att ta fram och godkänna saneringsplanering. Utredningens förslag om att djurägaren ska ansvara för saneringen innebär att eventuella planer för saneringen också ska tas fram av denne. Med beaktande av utredningens förslag om statens ansvar att besluta om spärrar och andra restriktioner för att minimera risken att smittor sprids, bedömer utredningen att de lägre veterinärkostnader för saneringsplaner delvis uppvägs av ökade kostnader för att besluta och upprätthålla restriktioner när djursmittor misstänks eller har konstaterats. Utredningens förslag innebär också att fler smittämnen kategoriseras som åtgärdssmittor än vad som epizootilagen respektive zoonoslagen omfattar.

Av redovisningen i del B, avsnitt 7.2.1 framgår att veterinärkostnaderna de tre sista åren i tioårsperioden 1999–2008 har varit betydligt högre än tidigare år. Kostnadsökningen beror dels på att utgifter för de veterinära kostnaderna i samband med att salmonella spreds via foder år 2003 har kostnadsförts under periodens tre sista år, dels på utgifter för omfattande veterinära insatser under blåtungebekämpningen. I beräkningen av det genomsnittliga beloppet för veterinärkostnader som förbrukats under tioårsperioden har därför beaktats tillfälligt ökade veterinärkostnader.

Utredningens förslag innebär att kostnader för paratuberkulos och PRRS ska räknas bort vid beräkningen av ett nytt anslag för ersättning för veterinärkostnader. De veterinära kostnaderna för dessa två smittor var begränsade och ökar genomsnittskostnaden för tioårsperioden med endast cirka 0,1 miljoner kronor.

Mot bakgrund av beräkningen ovan bedömer utredningen att cirka 5 miljoner kronor för veterinära kostnader bör tillföras anslagsposten 1.

Ersättning till laboratorier

Den genomsnittliga kostnaden för laboratorier under tioårsperioden 1999–2008 uppgår till cirka 8 miljoner kronor per år. Laboratoriekostnaden har för vart och ett av de sista tre redovisade åren överstigit 8 miljoner. Laboratoriekostnaderna för salmonella hos svin uppgick till cirka 8 miljoner under två av åren och härrör

sig till stor del från det foderorsakade utbrottet några år tidigare. För år 2008 drar laboratoriekostnader för blåtunga upp kostnaderna med drygt 4 miljoner.

Utredningen bedömer att större utbrott eller krav på omfattande åtgärder kan föranleda tillfälligt ökade laboratoriekostnader även i framtiden. I det genomsnittliga beloppet för laboratoriekostnader under tioårsperioden har beaktats sådan tillfällig ökning.

I beräkningen av en ny anslagspost har liksom tidigare kostnader för paratuberkulos och PRRS räknats bort. Laboratoriekostnaderna för dessa två smittämnen uppgick i genomsnitt till cirka 1 miljon kronor.

Mot bakgrund av beräkningen ovan ska cirka 7 miljoner kronor för laboratoriekostnader tillföras anslagsposten 1.

Utredningens förslag innebär att SVA ska förfoga över medel som behövs för analyser som syftar till att avfärda eller bekräfta en smitta. Detta innebär att en del av beloppet ska tillföras SVA för analyser kring misstänkta smittor. Den genomsnittliga kostnaden för att avfärda epizootimisstankar uppgår enligt beräkningarna i del B, avsnitt 8.2 till cirka 2,3 miljoner kronor per år.

Utredningen bedömer att cirka hälften av kostnaderna för de avfärdade misstankarna kan hänföras till laboratoriekostnader, dvs. drygt 1 miljon kronor per år.

Utredningen föreslår att anslagsposten 1 tillförs 7 miljoner kronor för laboratoriekostnader i samband med utbrott av allmänfarliga djursmittor. Av beloppet ska 2 miljon kronor tillföras SVA för analyser inför statens åtgärder vid misstankar om allmänfarliga djursmittor. De återstående 5 miljoner kronorna förs till Jordbruksverket för kostnader i anslutning till bekämpningsåtgärder.

Övriga kostnader

Posten övriga kostnader avser utgifter för att anlita extern personal vid bekämpning, behov av tillfälliga lokaler, inhyrda fordon etc. Som utredningen redovisar i del B, kapitel 7 kostnadsfördes under perioden på anslagsposten övrigt också räntebetalningar från ett lån i Riksgälden avseende det foderrelaterade utbrottet några år tidigare.

Övriga kostnader har uppgått till i genomsnitt drygt 7 miljoner kronor per år. Huvuddelen av kostnaderna avser utgifter under de tre åren 2006–2008. Det gäller övriga utgifter i samband med att blå-

tunga, salmonella, aviär influensa m.m. bekämpats. Det resterande beloppet motsvarar cirka 3,5 miljoner kronor varav cirka 1,5 miljoner avser de tre åren 2006–2008.

Utredningen bedömer att det för beräkning av ett nytt anslag inte finns anledning att fullt ut budgetera för denna kostnad.

Sammantaget bedömer utredningen att 1 miljoner kronor ska tillföras anslagsposten 1 för övriga kostnader.

Sammanställning av förslag till anslagspost; Bekämpning av allmänfarliga djursmittor

Beräkningen ovan innebär att anslagsposten, *Bekämpning av allmänfarliga djursmittor*, bör uppgå till 17 miljoner kronor. För jämförelsens skull redovisas de genomsnittliga kostnadsposterna för tioårsperioden 1999–2008.

Tabell 4.1 Nuvarande och beräknade statliga kostnader för bekämpning av allmänfarliga djursmittor (kronor)

Total	Genomsnitt 1999–2008	Budget för nytt anslag
Ersättning till djurägare		
Djurvärde	11 737 616	4 000 000
Saneringskostnader	21 308 746	0
Produktionsförlust/fördyring	25 330 633	0
Övrigt	61 570	0
Ersättning till andra än djurägare		
Veterinärkostnader	4 995 279	5 000 000
Laboratoriekostnader	7 578 122	7 000 000 *
Övrigt	7 249 971	1 000 000
Summa	78 261 937	17 000 000

* varav 2 miljoner kronor ska disponeras av SVA.

Jordbruksverket disponerar 15 miljoner kronor för bekämpning av allmänfarliga djursmittor. För analyser i anslutning av misstanke om allmänfarliga djursmittor disponerar SVA 2 miljoner kronor.

4.3.5 Anpassning av ersättningsreglerna

Utredningen föreslår att det nya ersättningssystemet vid utbrott av allmänfarliga djursmittor introduceras successivt under en period av tre år. Det nya ersättningssystemet är i kraft fr.o.m. det fjärde året.

Anpassningen som innebär att viss ersättning lämnas för saneringskostnader och produktionsförluster omfattar endast de allmänfarliga djursmittor som utredningen kategoriserar som åtgärdsnittor.

Utredningen föreslår att Jordbruksverket får disponera 5 miljoner kronor år 1 för sådana kostnader, 5 miljoner kronor år 2 samt 2,55 miljoner kronor år 3. Beloppen förs upp som en tillfällig anslagspost 4 till det föreslagna nya anslaget.

4.3.6 Jordbruksverkets anslagspost; Bidrag till verksamhet för förebyggande av djursmittor

Utgångspunkten för att beräkna anslagsposten, *Bidrag till verksamhet för förebyggande av djursmittor*, är anslagsposterna 1, 2 och 4 i anslaget 1:7, *Bidrag till bekämpande av smittsamma djursjukdomar* samt anslagsposten 2 i anslaget 1.6, "Djurhälsovård". Statliga medel som, enligt utredningens bedömning, går till åtgärder för att förebygga djursmittor finns både inom anslaget 1:6 och anslaget 1:7.

Jordbruksverket lämnar medel från anslaget 1:7 till Svenska Djurhälsovården och SVA för att öka kunskap om EHEC och hur smittämnet ska hanteras.

Utredningen föreslår att 4,5 miljoner kronor sätts av för bidrag till verksamhet som avser antibiotikaresistens och andra zoonotiska smittämnen hos djur. Medlen ska tilldelas SVA och användas för verksamheten i samverkansgrupp kring zoonoser som utredningen föreslår inrättas vid SVA.

En granskning av de ansökningar som ligger till grund för Jordbruksverkets beslut om fördelning av anslagsmedel indikerar att cirka 5 miljoner kronor kan hänföras till insatser för att öka kunskapen om och hanteringen av olika smittor. Drygt 1 miljon kronor kan hänföras till metodutveckling. Medel för utbildning och blandad verksamhet med förebyggande inriktning uppgår till 9–10 miljoner kronor.

Till anslagsposten för förebyggande verksamhet bör vidare föras medel till obduktionsverksamheten. Obduktioner inom obduktions-

verksamheten är ett subventionerat stöd till djurhållningen för att utreda sjukdomsproblem i besättningen eller för att uppfylla försäkringsvillkor. De obduktioner som genomförs till följd av ett direkt beslut från myndigheter för underlag i djurskyddsärenden eller för hantering av åtgärder kring allmänfarliga djursmittor ryms inom andra anslag. Behovet av att övervaka smittsamma djursjukdomar tillgodoses främst genom skyldighet att rapportera resultatet från obduktionerna till den ansvariga myndigheten.

Utredningen bedömer att Jordbruksverket bör disponera 20 miljoner kronor för anslagsposten, *Bidrag till verksamhet för förebyggande av djursmittor*.

4.3.7 Ersättning till organiserad hälsokontroll under en övergångstid på två år

Jordbruksverkets direkta medverkan i olika program som har stöd i lagen om kontroll av husdjur upphör. Det operativa ansvaret för programmen har de berörda djurhälsoorganisationerna.

Staten avvecklar bidraget under en tvåårig övergångsperiod. Utredningen har föreslagit att Jordbruksverket får disponera 12 miljoner kronor år 1 för sådana kostnader och 6 miljoner kronor år 2. Beloppen förs upp som en tillfällig anslagspost 4 till det föreslagna nya anslaget.

4.3.8 Särskilda bidrag till anordnande av utbildning rörande biosäkerhet under en övergångstid på tre år

Utredningens förslag innebär ökade krav på kunskaper om biosäkerhet och hur djurdjursmittor kan förebyggas på gårdsnivå hos djurägaren eller djurhållaren. Utredningen har föreslagit att ekonomiskt stöd bör lämnas för utbildning med inriktning mot biosäkerhetsåtgärder. Utbildningen bör genomföras i två delar. Den ena riktar sig direkt till den enskilda djurhållaren och ska syfta till att ge underlag för djurägaren att kunna identifiera risker i sin djurhållning. Den andra riktar sig till anläggningar inom samma område eller med likartad risk som syftar till att visa på olika åtgärder som kan vidtas för att reducera olika identifierade risker.

Utredningen föreslår att det under tre år avsätts sammanlagt 10 miljoner kronor för utbildning av djurägare i att utarbeta biosäkerhetsplaner. Medlen bör anslås enligt följande: år 1 avsätts 2 mil-

joner kronor, år 2 avsätts 3 miljoner kronor och år 3 avsätts 5 miljoner kronor. Medlen disponeras av Jordbruksverket och fördelas till olika utbildningsanordnare efter ansökan.

4.3.9 SVA:s anslagspost; Övervakning av djursmittor

Utredningen föreslår att SVA ska ansvara för den aktiva övervakningen av allmänfarliga djursmittor och sådana smittor som ska övervakas bland djur enligt EU:s regelverk. SVA ska också besluta om de djursmittor som ska omfattas anmälningsplikt och utarbeta system för att använda informationen från de anmälningspliktiga djursmittorna i övervakning. I ansvaret ingår också bl.a. att sprida information. För detta ska SVA tilldelas anslagsmedel.

Utgångspunkt för beräkning av SVA:s anslagspost för övervakning av djursmittor är anslagsposterna 1, 2 och 4 i anslag 1:7, *Bidrag till bekämpande av smittsamma djursjukdomar*.

Utredningens förslag om övervakning i del A, avsnitt 3.7.1 innebär att den aktiva delen av övervakningen ska inriktas mot allmänfarliga djursmittor och de smittor som ska övervakas enligt EU:s regelverk. Anslagsmedel för sådan övervakning lämnas till flera olika myndigheter, företag och organisationer av Jordbruksverket. Fiskhälsan AB får bl.a. medel för provtagning av Koiherpesvirus, SVA får medel för flera olika smittor; Svenska djurhälsovården AB får medel för bl.a. Aujeszky's sjukdom hos svin och Svensk Mjolk Ek.för. får medel för bovin leukos. Jordbruksverket har även medel för egna beslut om provtagning av bl.a. aviär influensa och BSE.

Utredningen bedömer att exklusive beloppen till TSE-tester, fiskhälsokontroll och hönshälsokontroll gick cirka 10 miljoner kronor till övervakning av allmänfarliga djursmittor år 2008 enligt utredningens definition. Inom ramen för Hönshälso- och fiskhälsokontrollen görs också övervakning av olika smittor där några inte räknas till allmänfarliga djursmittor. Dessa två verksamheter tilldelades år 2008 sammanlagt drygt 4 miljoner kronor.

Till detta kommer kostnader för övervakning av blåtunga efter avslutad vaccinationskampanj. Utredningen bedömer sammantaget att övervakning av smittor enligt EU:s regelverk, exklusive TSE, kan bedömas uppgå till 14 miljoner kronor. Kostnaderna för TSE-övervakningen har av Jordbruksverket i budgetunderlaget för åren 2011-2013 beräknats till 15 miljoner kronor.

Utredningen har föreslagit att SVA också ska tilldelas medel för tillfällig övervakning av andra smittor. Det kan gälla övervakning av trikiner bland vilt eller andra zoonoser som påverkar människors hälsa. Det är utredningens bedömning att dessa medel primärt ska användas för övervakning av zoonoser men att det kan finnas behov att även övervaka andra djursmittor. Utredningen föreslår att högst 4 miljoner avsätts för tillfällig övervakning.

Den närmare inriktningen på den övervakning av smittsamma djursjukdomar som erfordras ska tas fram av SVA i dialog med Jordbruksverket och övriga berörda myndigheter. SVA bör i mån av medel också beakta de önskemål som djurhälsoorganisationer eller andra har på relevant information om smittsamma djursjukdomar.

Utredningen bedömer att SVA bör disponera 33 miljoner kronor för anslagsposten, *Övervakning av djursmittor*.

4.3.10 Zoonossamverkan vid SVA

Utredningen föreslår att det vid SVA ska inrättas en samverkansgrupp för zoonosfrågor. Verksamheten finansieras över SVA:s budget och det bör i regleringsbrev fastställas de belopp som ska tillföras zoonossamverkan vid SVA. Utredningen föreslår att 2 miljoner kronor avsätts för att upprätthålla en kvalificerad sekretariatsfunktion, mötesverksamhet m.m. för samverkansgruppen. Utredningen har vidare i det föregående föreslagit att de medel om cirka 4,5 miljoner kronor som i dag anvisas för zoonosfrågor genom villkor för anslagsposten 2 i anslag 1:7 *Bidrag till bekämpande av smittsamma djursjukdomar* tillförs den formaliserade zoonossamverkan.

Utredningens föreslår sammantaget att SVA:s verksamhet med zoonossamverkan tillförs 6,5 miljoner kronor per år under verksamhetens tre första år.

4.3.11 Den offentliga kontrollen

Utredningen har föreslagit att den offentliga kontrollen ska utföras av länsstyrelsen. Utredningen föreslår vidare att Jordbrukverkets rätt att delegera kontrolluppgifter till länsstyrelsen upphör. Många av företagen som omfattas av regelverket är små och omfattas i nuläget av få regler. För att inte öka den administrativa bördan mer

än nödvändigt är det angeläget att så långt möjligt samordna kontrollen av biosäkerhetsplaner m.m. med annan kontroll som görs i anläggningen.

Kontroll av biosäkerhetsplaner ska ske genom dokumentkontroll och annan kontroll på plats. För offentlig kontroll i samband med bekämpning av åtgärdssmittor svarar Jordbruksverket.

Utredningen har i del A, avsnitt 3.9.2 föreslagit att den delen av den offentliga kontrollen ska finansieras med budgetmedel. Kostnaden för det utökade kontrollansvaret bedömer utredningen till 17 miljoner kronor, ett belopp som torde minska på sikt. Medlen får fördelas till länsstyrelserna efter behov i respektive län.

Den offentliga kontrollen omfattar all djurhållning som sker i någon form av näringsverksamhet, i större omfattning eller för förevisning.

Kostnaderna har beräknats på följande sätt. Det totala antalet objekt som omfattas av reglerna är stort. Utredningen har bedömt att kravet på biosäkerhetsplan ska begränsas till djurhållare som bedriver djurhållning i näringsverksamhet eller i övrigt håller djur i större omfattning. Vidare bör de som håller djur för förevisning omfattas av kravet på biosäkerhetsplaner. Det innebär att många som bedriver verksamhet med uppställning av hästar, kennlar och djurparker ingår förutom alla jordbrukets produktionsdjur, biodling och vattenbruk. Det är således svårt att uppskattat det exakta antalet djurhållare som omfattas av det nya regelverket. Av det totala antalet utgör heltids sysselsatta som har produktionsdjur en liten andel. Dessa är sannolikhet färre än 5 000.

I det följande lämnas i räkneexemplets form en uppskattning på den ungefärliga kostnaden för den offentliga kontrollen av biosäkerhetsplaner m.m.

Offentlig kontroll av biosäkerhetsplaner m.m.

Kontrollkostnaden har översiktligt beräknats till 1 000 kronor per timme. Jordbruksverket beräknar att kostnaden för kontroll av bl.a. djurskydd är cirka 800 kronor/tim. Det kan krävas mer kvalificerad expertis för kontroll av biosäkerhetsplaner. Tidsåtgången för varje kontroll kan väntas minska då djurägare och kontrollanter upparbetat rutiner m.m.. Tidsåtgången är beräknad med utgångspunkt att kontrollen kan samordnas med annan kontroll.

A. Heltidsföretag med jordbrukets produktionsdjur: 5 000 företag

Utgångspunkt: 10 procent av företagen i denna grupp kontrolleras. Tidsåtgången är 8 timmar, inklusive besök i fält och dokumentation.

Årlig kontrollkostnad: 4 miljoner kronor

B. Små företag med jordbrukets produktionsdjur: 55 000 företag

Utgångspunkt: 5 procent av företagen i denna grupp kontrolleras. Tidsåtgången är 4 timmar, inklusive besök i fält och dokumentation.

Årlig kontrollkostnad: 11,0 miljoner kronor

C. Stora företag med sällskapsdjur: 1 000 företag

Utgångspunkt: 10 procent av företagen i denna grupp kontrolleras. Tidsåtgången är 8 timmar, inklusive besök i fält och dokumentation.

Årlig kontrollkostnad: 0,8 miljoner kronor

D. Innehavare av få sällskapsdjur: 70 000

Utgångspunkt: 1 procent av företagen i denna grupp kontrolleras. Tidsåtgången är 2 timmar, inklusive besök i fält och dokumentation.

Årlig kontrollkostnad: 1,4 miljoner kronor

Summa årlig kontrollkostnad: 17,2 miljoner kronor

Kontroll vid sjukdomsutbrott

Vid sjukdomsutbrott blir kontrollåtgärderna av annan karaktär. Det är då det primära att kontrollera och följa upp de åtgärder som företaget är ålagt att utföra i åtgärdsplanen.

Det är ett litet antalet anläggningar varje år där en konstaterad smitta föranleder att anläggningen spärras och åtgärder vidtas. För åtgärdssmittor kommer staten att ha ansvar för att kontrollera att den beslutade åtgärdsplanen genomförs och att smitta inte sprids.

Kontroll görs av dokumentation av genomförda åtgärder liksom av den praktiska hanteringen. Eftersom Jordbruksverket är operativt ansvarig för åtgärdssmittorna bör verket också utföra den offentliga kontrollen av att beslutade åtgärdsplaner genomförs.

Vid spärrsmittor är situationen annorlunda men även här sker en obligatorisk kontroll av spärrade anläggningar. Statens uppgift är att säkerställa att spärrbeslutet upprätthålls. Den offentliga kontrollen av detta liksom den offentliga kontrollen av det förebyggande arbetet ligger på länsstyrelsen.

Kostnader för kontrollarbete vid sjukdomsutbrott är svåra att beräkna eftersom frekvens och omfattning varierar beroende på vilken smitta som konstaterats, utbrottets storlek och faktiska förhållanden på anläggningen. Översiktliga beräkningar med utgångspunkt från tidigare år tyder på att den årliga kontrollkostnaden i genomsnitt kan uppgå till cirka 1,0 miljoner kronor.

4.4 Sammanfattning av nytt anslag för åtgärder mot djursmittor samt övriga kostnadsförslag

Utredningens förslag om nytt anslag för åtgärder mot djursmittor jämte övergångskostnader åskådliggörs i tabellen nedan. Anslaget föreslås få tre fasta och en tillfällig anslagspost:

anslagspost 1	Bidrag till bekämpning av allmänfarliga djursmittor.
anslagspost 2	Övervakning av djursmittor.
anslagspost 3	Bidrag till verksamhet för förebyggande av djursmittor.
anslagspost 4	Tillfälligt anslag för att vissa övergångsåtgärder.

Anslagsposterna 1, 3 och 4 disponeras av Jordbruksverket, med undantag för ett mindre belopp som ska disponeras av SVA för analyskostnader vid misstänkta utbrott av allmänfarliga djursmittor. Anslagspost 2 disponeras av SVA.

Tabell 4.2 Nytt anslag för åtgärder mot djursmittor. Anslaget är fördelat på anslagsporter för den fleråriga övergångsperioden (kronor)

Anslag	Benämning	Belopp (kr)			
		År 1	År 2	År 3	År 4
1:x	Åtgärder mot smittsamma djursjukdomar	89 000 000	84 000 000	77 550 000	70 000 000
1:x.1	Bidrag till bekämpande av allmänfarliga djursmittor	17 000 000	17 000 000	17 000 000	17 000 000
	- Villkor medel disponeras av Jordbruksverket för bekämpning av allmänfarliga djursmittor	15 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000
	- Villkor varav disponeras av SVA för analyser kring misstankar om allmänfarliga djursmittor	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
1:x.2	Övervakning av smittsamma djursjukdomar	33 000 000	33 000 000	33 000 000	33 000 000
	- Villkor medel får användas av SVA för obligatorisk TSE-övervakning*	15 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000
	- Villkor varav högst 4 miljoner kr får disponeras av SVA för tillfällig övervakning av zoonoser m.m.	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
1:x.3	Bidrag till verksamhet för förebyggande av smittsamma djursjukdomar	20 000 000	20 000 000	20 000 000	20 000 000
	Varav Jordbruksverket får ta i anspråk högst 7 miljoner kr för obduktionsverksamhet	7 000 000	7 000 000	7 000 000	7 000 000
1:x.4	Övergångskostnader	19 000 000	14 000 000	7 550 000	0
	Bidrag till de verksamheter som har bedrivits med stöd av den upphävda lagen om kontroll av husdjur.	12 000 000	6 000 000	0	0
	Bidrag till anordnande av utbildning rörande biosäkerhet	2 000 000	3 000 000	5 000 000	
	Ersättning för saneringskostnader och produktionsförluster	5 000 000	5 000 000	2 550 000	0

* Jordbruksverket har i budgetunderlaget för 2011–2013 angett kostnaderna för TSE-övervakningen till 15 miljoner kronor per år.

Utredningens förslag innebär att SVA tillförs 6,5 miljoner kronor till zoonossamverkan varav 2 miljoner för samverkansgruppens sekretariatsfunktion m.m. och resterande 4,5 miljoner till utveckling och analys inom zoonosområdet.

Den offentliga kontrollen bedöms kosta 17 miljoner kronor.

Vidare innebär förslaget att drygt 1,5 miljoner kronor som i dag används för bitillsyn och bisjukdomar överförs till annat anslag som utbetalar stöd till biodlingen.

Utredningen bedömer att de årliga kostnaderna för förslaget blir 95 miljoner kronor (70+6,5+17+1,5). Den uppskattade genomsnittliga kostnaden för motsvarande uppgifter i dagens system är 170 miljoner kronor.

4.5 Förslagets konsekvenser för företag

Utredningens förslag berör främst jordbruksföretag och andra företag med djurhållning samt företag inom vattenbrukssektorn. Även företag som sysslar med transport av djur och biodlingsföretag kommer att direkt påverkas av förslaget. Slakterier, styckningsanläggningar och övriga företag inom livsmedelssektorn liksom foderföretag kommer att indirekt påverkas men enligt utredningens bedömningar blir konsekvenserna för företagen marginella. Veterinärföretag, försäkringsbolag samt konsult och rådgivningsföretag påverkas också av förslaget. För försäkringsbolagen innebär det att en ny marknad öppnas, vilket bör uppfattas som fördelaktigt för försäkringsbranschen.

Utredningens förslag får dock störst betydelse för företagen inom animalieproduktionen. Antalet företag som bedriver djurhållning är cirka 50 000 varav mindre än 10 procent kan räknas som heltidsföretag. De sistnämnda cirka 4 000 står för mellan 75 och 98 procent av produktionen beroende på inriktning.

Samtliga företag som berörs är i princip små företag. Endast ett fåtal företag kan benämnas medelstora företag. Många av de 4 000 företag som betecknas som heltidsföretag sysselsätter högst ett fåtal personer i animalieproduktionen. Inom renodlad får- och nötköttsproduktion ger huvuddelen av företag inte underlag för att sysselsätta en person på heltid. Utredningens förslag berör således framför allt små företag där förändring i statens administrativa regler kan få stor påverkan. Samtidigt är företagsstrukturen heterogen. Ett fåtal företag svarar för en stor del av totala produktionen sam-

tidigt som det finns många företag som kan karakteriseras som hobbyjordbruk. Företag av alla storleksklasser och driftsformer kan få in en allmänfarlig smitta i sin besättning. Reglerna måste utformas för att beakta skillnader i risk för utbrott i besättningen och konsekvenserna av ett utbrott.

Mindre företag är i dag i mindre utsträckning med i olika förebyggande program och kan därför ha mindre erfarenhet av att tillämpa ett strukturerat smittskyddsarbete. Förslaget innebär att kraven på biosäkerhetsåtgärder ökar främst för de mindre företagen. Detta kan skynda på den pågående strukturuomvandlingen. Samtidigt som de mindre företag som fortsätter verksamheten kommer att ha en högre grad av smittskyddsmedvetenhet.

Alla som håller djur i näringsverksamhet, i större omfattning eller för förevisning ska ha en plan för att hantera risker för introduktion eller spridning av smitta. En större arbetsinsats kan bli aktuell för de djurägare som i nuläget har låg medvetenhet om smittskydd.

Veterinärens roll och betydelse för smittskyddet förstärks genom förslaget. Veterinäryrkets förskjutning mot rådgivning förstärks.

4.5.1 Konsekvenser för företag med animalieproduktion

Det är olika delar i utredningens förslag och överväganden som direkt påverkar företag med djurhållning. De viktigaste är,

- anpassning till EU:s regelverk gällande djurhälsokrav vid handel med djur,
- inrättandet av biosäkerhetsplaner,
- ansvarsfördelning vid bekämpning,
- ersättningsregler vid sjukdomsutbrott samt
- avveckling av kontrollprogrammen i sin nuvarande form.

Anpassning till EU:s regelverk

Som utredningen har understrukit tidigare är det inte längre möjligt för svenska staten att upprätthålla karantänsbestämmelser vid införsel av levande djur från andra EU-länder. Det innebär att risken ökar för att smittämnen som påverkar produktionskostnader och lönsamheten kommer in i landet om inga åtgärder vidtas.

När staten inte längre kan upprätthålla en restriktiv införsel från andra medlemsländer ökar kraven på enskilda djurhållare att bedöma och hantera de risker som uppstår. Redan av detta följer att hanteringen av djursmittor i ökad utsträckning kommer att ske i djurhållningen.

Näringsen själv kan försöka hindra att smittämnet kommer in i djurhållningen och näringsen har, bl.a. i Svenska Djurbönders Smittskyddskontroll (SDS) samt i leverantörsavtal till slakterier och mejerier, instrument för sådana åtgärder.

Som framgår av tidigare avsnitt informerar SDS importörer och exportörer om risker och försiktighetsåtgärder i samband med att djur handlas över gränsen. SDS bedriver frivillig importkontroll och ger smittskyddsrekommendationer till företag som handlar med djur. SDS tillhandahåller och står för kostnaderna för tvätt och desinfektion av transportbilar som kommer från utlandet. Slakterier och mejerier har i sina leverantörsavtal inskrivet att de inte tar emot djur eller mjölk från anläggningar som köper in djur från utlandet. Också den enskilde djurägaren kan genom att endast handla med friska djur minska risken för att smittan kommer in i besättningen. Risken för att smittämnen som i dag kan hejdas vid gränsen också kommer in i landet är alltså direkt avhängigt hur enskilda djurhållare och organisationer inom djurhälsoområdet agerar om staten vid oförändrat regelverk tar bort karantänsbestämmelserna. Anpassningen till EU:s regelverk innebär således att djurägarna, slakteriföretag m.m. måste ta ett större ansvar i smittskyddsarbetet om smittläget ska behållas oförändrat.

De smittämnen som kan komma in i landet och som har störst betydelse för djurproduktionen är sannolikt PRRS som ger upphov till sjukdom hos svin och paratuberkulos som angriper nötkreatur. Enligt beräkningar som Jordbruksverket har genomfört kan kostnaden för grisproduktionen inom en period av 10–15 år till följd av att PRRS introduceras i landet uppgå till mellan 45 och 300 miljoner kronor årligen³. Beräkningen bygger på antagandet att smittspridningen följer ett sannolikhetsförlopp. Beräkningen är som framgår behäftad med stor osäkerhet och utgår från att stat och näring passivt accepterar att smittan sprids. Jordbruksverkets beräkningar ger trots osäkerheten i beräkningarna ett scenario för konsekvenserna av att PRRS introduceras i landet.

³ Hur mycket får PRRS-bekämpning kosta? Rapport 2009:4 Jordbruksverket.

Det finns dock inte anledning att överdriva riskerna. Djurhälsotillståndet inom medlemsländerna förbättras kontinuerligt. Det pågående arbetet inom EU med en ny djurhälsolag kan väntas leda till förslag om ytterligare åtgärder för att förbättra djurhälsoläget och om att stärka harmoniseringen inom smittskyddsområdet.

Det utesluter inte att risken för att vissa smittor kan komma in i landet ökar om inga andra åtgärder vidtas inom djurhållningen. Utredningens förslag syftar till att motverka en sådan utveckling.

Karantänsreglerna kan i praktiken ha fungerat som ett införselhinder och en avveckling skulle i så fall underlätta införseln av djur till Sverige. Om det också blir fallet skulle det kunna öka konkurrens på den svenska djurmarknaden. För konsumenterna kan det innebära lägre livsmedelspriser. För animalieproduktionen innebär en skärpt konkurrens sannolikt ett tryck mot ökad strukturomvandling. Effekterna kan dock väntas bli begränsade då inget tyder på att handeln med djur med andra EU-länder kommer att öka till följd av anpassningen till EU:s regelverk.

En annan faktor som talar mot ett ökat utbud av levande djur på den svenska djurmarknaden är att slakteribolagen har leveransvillkor som i princip avråder från import av livdjur. Införsel av levande djur till Sverige är sedan länge mycket liten och det tar tid att ändra handelsmönster. Ytterst avgörs det emellertid av hur den relativa lönsamheten utvecklas mellan inköp av livdjur inom landet och import av motsvarande djur med beaktande av de risker som följer med olika handlingsalternativ.

Transportkostnadernas utveckling påverkar också införsel av djur och köttprodukter. Uppfattningen är att kostnaderna för transporter styr mot att föra in kött till landet i stället för att föra in levande djur. Det går dock inte att dra några mer långtgående slutsatser om hur marknaden utvecklas vid en avveckling av införselrestriktionerna och en rimlig slutsats är att det kommer att ta tid innan dagens handelsmönster ändras på ett mer avgörande sätt.

På längre sikt kan konsekvenserna bli mer betydande om avvecklingen av karantänsreglerna leder till att nya handelsmönster etableras. Om avvecklingen av karantänsreglerna leder till ett ökat sjukdomstryck i landet kan det också innebära ökad antibiotikaanvändning inom djurhållningen. En sådan utveckling är inte sannolik. Avvecklingen av karantänsreglerna gäller för handeln på den inre marknaden. EU-kommissionen och medlemsländerna har samma strävan som Sverige att upprätthålla ett gott djurhälsoläge inom gemenskapen och att handeln mellan medlemsländerna kan fortgå utan risker för

smittspridning. Om riskerna ökar för att djursmittor sprids inom EU kommer åtgärder att vidtas.

Utredningens bedömning är att avvecklingen av karantänsbestämmelserna ökar risken för att djursmittor som hitintills infunnits i landet eller som framgångsrikt bekämpats kan komma in i landet. Det ökar risken för smittan sprids inom animalieproduktionen. Riskerna ska dock inte överdrivas och det går att vidta motåtgärder. Näringslivet har egna möjligheter genom ansvarsfull handel motverka en sådan utveckling. Utredningens förslag syftar till att stödja och komplettera näringslivets insatser för upprätthålla ett gott djursmittsläge i animalieproduktionen och i landet.

Biosäkerhetsplaner

Utredningen föreslår att den som håller djur i näringsverksamhet, i större omfattning eller för förevisning ska identifiera risker för att smittämnen kan komma in i verksamheten och bedöma hur riskerna kan hanteras. Identifierade risker och djurägarens bedömning av hur de bör hanteras ska också i större utsträckning dokumenteras och kontrolleras. Detta är innebörden av kravet på djurägare att upprätta biosäkerhetsplaner. Biosäkerhetsplaner ska vara ett stöd för djurhållarna att minska riskerna för smittspridningen.

Biosäkerhetsplaner innebär ett ökat åtagande för företag med djurhållning. Ett generellt krav av motsvarande slag finns i Jordbruksverkets föreskrifter om åtgärder för att förebygga zoonoser (SJVFS 2003:71). De frivilliga kontrollprogrammen för att förebygga t.ex. salmonella innehåller också åtgärder som bör återfinnas i en biosäkerhetsplan.

Kostnaderna för biosäkerhetsplaner måste ställas mot de kostnader som företagen har i dag genom Jordbruksverkets föreskrift om zoonoser, de frivilliga kontrollprogrammen och de frivilliga program som drivs inom ramen för olika djurhälsoorganisationer. Det finns dock inga uppgifter om hur Jordbruksverkets föreskrifter tillämpas i praktiken eller hur de frivilliga kontrollprogrammen för salmonella tillämpas och vilka kostnader som tillämpningen innebär för företagen. Utredningen anser att den djurägare som i dag är ansluten till djurhälsoorganisationernas hälsoprogram, tillämpar zoonosföreskriften enligt bestämmelserna samt är ansluten till ett frivilligt salmonellaprogram i stort sett har ett smittskyddssystem som ligger i linje med syftet för biosäkerhetsplanerna. För dessa djurägare inne-

bär utredningens förslag om biosäkerhetsplaner inga eller små kostnadsökningar.

De uppgifter som föreligger tyder på att smittskyddsmedvetenheten inom svensk djurhållning är låg. Inom vissa företag finns det dock en högre grad av medvetenhet om behovet av åtgärder för att motverka smittspridning. Det gäller framför allt inom större företag i alla produktionsgrenar. Större företag är i högre grad anslutna till frivilliga förebyggande program och till olika hälsokontrollprogram. För dessa företag kommer krav på biosäkerhetsplaner inte att innebära större åtaganden eller kostnader än i dag. Också de företag som har en mer omfattande livdjurshandel kommer att påverkas i mindre utsträckning då de redan i dag har väl utbyggda rutiner för att motverka smittspridning.

Kravet på att genomföra biosäkerhetsplaner kommer framför allt bli en kostnad för de djurhållare vars djurhållning i dag inte beaktar risker med smittor och som inte tillämpar hygienregler, inte är ansluten till frivilliga kontrollprogram och som inte deltar i de hälsoprogram som drivs av djurhälsoorganisationerna. För smittmedvetna och professionella djurhållare, oavsett storlek, kommer kravet på biosäkerhetsplaner inte att innebära annat än marginellt merarbete.

Ansvarfördelning vid bekämpning

Vid ett sjukdomsutbrott eller vid misstanke om sjukdom har utredningen föreslagit en tydlig ansvarfördelning mellan stat och näring. Staten gör de undersökningar som fordras som underlag för att vidta åtgärder mot en anläggning.

Vid spärrsmittor, t.ex. salmonella, har staten liksom i dag ansvaret för att anläggningen spärras och att spärren hävs när smittämnet inte längre kan påvisas i anläggningen. De åtgärder som krävs för att en anläggning ska förklaras smittfri och spärren hävas vilar på djurägaren. Djurägaren upprättar i samarbete med t.ex. sin veterinär en plan för de åtgärder som måste vidtas för att bekämpa smittämnet. Det bör bl.a. innebära att processen kring bekämpning av t.ex. salmonella kan bli mindre dramatisk.

Utredningen har fått flera belägg för att den nuvarande ordningen vid utbrott upplevs som mycket påfrestande av djurägaren och dennes familj genom den dramatik som uppstår genom samhällets agerande vid sjukdomsutbrott, utbrott som i normalfallet är

begränsade. Genom att djurägaren själv ges ansvaret för att hantera smittämnet kommer också djurägarens egen kompetens och erfarenhet att tas tillvara, något som man upplever inte sker i dag. Djurhållaren får genom utredningens förslag inflytande över val av åtgärder och kan därmed påverka effekten för sin verksamhet. Djurägaren ges dessutom ett ansvar för, när det gäller spärrsmittor som t.ex. salmonella, processen fram tills att spärren hävs. En mer rationella hantering kan pressa tillbaka kostnaden, vilket kan innebära totalt lägre kostnader för bekämpningen, en kostnad där djurägaren i dag normalt svarar för hälften eller hela kostnaden. Djurhållaren kan behöva ta hjälp av veterinär för val av åtgärd och får därmed en kostnad som denne i dag inte har.

Eftersom det är djurägarens ansvar att besluta och genomföra de åtgärder som krävs för att få bort smittämnet från anläggningen är det rimligt att utgå från att djurägaren väljer åtgärder som gör det möjligt att snabbt komma tillbaks till normala produktionsförhållanden. Det kan emellertid inte uteslutas att trots att anläggningen är spärrad djurägaren av olika skäl har svårt att få bort smittan. Det kan bero på olika omständigheter som sjukdom, brist på medel etc., som gör att djurägaren inte kan genomföra nödvändiga åtgärder för att få bort smittämnet. Spärren kan i sådana situationer bli långvarig. Sannolikt kommer det ganska snart att vara nödvändigt att ingripa med stöd av djurskyddslagen. Djursmittslagen ger också möjlighet att ingripa om anläggningen t.ex. utgör en risk även för andra anläggningar och för människor. Ett sådant ingripande bör ske endast när särskilda skäl föreligger och på bekostnad av djurägaren.

Vid åtgärdssmittor fastställs de åtgärder som ska genomföras i anläggningen i en åtgärdsplan av Jordbruksverket. Det är djurhållaren som ska ansvara för att åtgärderna utförs, men djurhållaren får liksom i dag ett begränsat inflytande över valet av åtgärder.

Den offentliga kontrollen av en spärr eller av en åtgärdsplan i händelse av ett utbrott ska utföras så att såväl djurhållare som allmänheten ska kunna känna sig trygga med att smitta inte sprids.

Antalet företag som drabbas av en allmänfarlig djursmitta är mycket litet. År 2008 misstänktes 58 fall av djursjukdomar upptagna på listan över epizootier men endast 19 anläggningar spärrades, varav 3 smittförklarades. För de övriga hävdades spärren. Vid misstanke om salmonella med anledning av provtagning i slakten, är det endast i cirka hälften av fallen som smittan bekräftas på anläggningen varifrån djuret kom. Spärrbeslutet består i de flesta fall endast under en kort tid, kanske bara ett par dagar. Det är alltså få

företag som påverkas av åtgärder mot allmänfarliga djursmittor och ännu färre där smittämnet faktiskt konstateras.

Ersättningsregler vid sjukdomsbekämpning

Utredningens förslag innebär att ersättningen vid utbrott av smittsamma djursjukdomar ändras. Förslaget medför att det i allmänhet kommer att utgå lägre ersättning eller inte någon ersättning till djurägare vid utbrottsbekämpning. Det kan upplevas som en betydande förändring för företagen inom djurproduktionen. Visserligen är det endast ett fåtal företag varje år som råkar ut för ett utbrott av en epizooti eller av salmonella. Under de senaste 10 åren är det igenomsnitt närmare 40 företag per år av cirka 50 000 företag med animalieproduktion som får sjukdomsutbrott som måste bekämpas enligt regelverket för epizootier och zoonoser. För djurägarna innebär vetenskapen om att statlig ersättning utgår vid utbrott av vissa sjukdomar en trygghet. Den tryggheten måste nu delvis uppnås på annat sätt och det naturliga är att detta sker via en försäkring. Det innebär en kostnad för djurägare, en kostnad som flertalet djurägare inte har i dag. Kostnaden för djurägaren blir försäkringens premie. Det är inte möjligt för utredningen att beräkna premien för en sådan försäkring av flera skäl. Försäkringsgivaren har möjlighet att erbjuda försäkringar som är anpassade efter den enskilde djurägarens förutsättningar. Premien för likvärdiga besättningar kan således vara olika beroende på djurägarens preferenser om självrisk, vilka djur som ska försäkras etc. Därtill kommer olika försäkringsbolags administrativa pålägg, kostnader för återförsäkring, krav på vinst m.m. För att uppskatta ungefärlig genomsnittlig nivå på en premie kan en utgångspunkt vara att fördela statens kostnader för utbrottsbekämpning på samtliga djurägare.

Utredningen har försökt beräkna de ekonomiska följderna för ett s.k. typföretag (bygger på en beräkning av olika genomsnitt, dvs. en fiktiv gård) inom olika produktionsgrenar. Av olika skäl har det inte varit möjligt att göra sådana beräkningar. Anslutningen till olika kontrollprogram varierar mellan företag med olika produktionsinriktningar och storlek. Antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar är mycket litet och därmed är sannolikheten också liten för att ett företag ska få in ett smittämne i sin besättning. Det är följaktligen inte möjligt för utredningen att i kvantitativa ekonomiska termer beräkna konsekvenserna av förslaget för ett typföretag. Utredningens

konsekvensanalys utgår från en kvalitativ analys och där så är möjligt kompletteras analysen med kvantitativa uppgifter.

Ersättningsreglerna vid utbrott av en djursmitta är i dag olika för olika smittämnen, produktionsinriktningar och företag. Utredningens förslag innebär att samtliga företag behandlas lika, oavsett storlek eller produktionsinriktning. Staten kommer, enligt förslaget, inte längre att betala ersättning till djurägare för kostnader som föranleds av ett sjukdomsutbrott bekämpas. Vid ett fall av en spärr- eller åtgärdssmitta kommer staten att anlita veterinär och betalar kostnaderna för veterinärer och laboratorier i samband med att en spärr läggs. För de sjukdomar som det krävs en åtgärdsplan kommer staten att svara för att en sådan utarbetas. I en åtgärdsplan kan beslutas att djur ska avlivas. Staten kommer att lämna ersättning vid åtgärdssjukdomar för de djur som kan behöva avlivas till följd av sjukdomen eller för att förhindra smittspridning. Behöver djuren destrueras svara staten för kostnaderna för bortforsling och destruering.

Staten har tidigare vid olika tillfällen minskat den ersättning som utgår till djurägare vid bekämpning av sjukdomsutbrott. Vid dessa tillfällen har det öppnats möjlighet för djurägare att teckna en privat försäkring för att skydda sig mot de förluster som inte täcks av det statliga ersättningsystemet. Utredningen utgår från att det kommer att vara möjligt för djurägare att försäkra sig mot förluster vid utbrott när ersättningen från staten minskar eller uteblir.

Utredningen har emellertid beaktat möjligheten att det inte etableras eller kan ta en vis tid att etablera en heltäckande försäkringsmarknad inom djurhälsoområdet. Utredningen föreslår att utredningens förslag när det gäller ersättningsdelen genomförs successivt under en treårsperiod. Det ger försäkringsmarknaden möjlighet att anpassa sig till de nya förutsättningarna. Om det emellertid visar sig att försäkringsbolagen inte klarar att täcka försäkringsbehovet ger övergångsperioden djurägarna och deras organisationer inom djurområdet möjlighet att bygga upp egna kollektiva system för att hantera kostnaderna för djurägarna i samband med bekämpning av djursjukdomar. Konsekvensanalysen i det följande utgår emellertid från att en försäkringsmarknad etableras.

Det är, som utredningen framhöll ovan, inte möjligt att bedöma storleken på försäkringspremien för den djurägare som vill teckna en försäkring för samtliga åtgärds- och spärrsjukdomar. En approximativ uppfattning av kostnaderna ges av de utbetalningar som har skett under de senaste tio åren. Statens ersättning till djurägare vid bekämp-

ning av epizootier och salmonella var i genomsnitt per år drygt 54 miljoner kronor. I det beloppet har inte medräknats ersättning för avlivade djur vid sjukdomsutbrott av en åtgärdssmitta som även i fortsättningen kommer att ersättas. Av beloppet svarade ersättning till djurägare vid salmonellautbrott för knappt 42 miljoner kronor eller knappt 80 procent.

Beräkningen är gjord under förutsättning att ersättningen till den enskilde djurägaren inte ändras när kostnaden övertas av djurägarna antingen direkt eller via försäkringar.

Effekten för de största djurslagen skulle bli följande.

Om nötköttsproducenterna sammantaget burit samtliga kostnader för de bekämpningsåtgärder avseende nötkreatur baserat på utbetalda ersättningar åren 1999–2008 så skulle det ha inneburit en kostnad på 13 öre per kilo eller 39 kronor per slaktkropp, varav salmonella utgör 9 öre respektive 26 kronor per slaktkropp. Kostnaderna för svin blev 7 öre per kilo för salmonella och 8 öre per kilo för samtliga sjukdomar. För får och lamm uppgick kostnaderna till 13 öre för salmonella respektive 28 öre per kilo för samtliga sjukdomar.

Tabell 4.3 Avgift – utifrån ersättning till djurägare åren 1999–2008

Djurslag	Kvantitet	Epizooti	Salmonella	Totalt
Nöt	Kr/slaktkropp	13,00	26,11	39,11
	Kr per kg	0,05	0,09	0,13
Svin	Kr/slaktkropp	0,83	5,90	6,73
	Kr per kg	0,01	0,07	0,08
Får (inkl. lamm)	Kr/slaktkropp	2,97	2,66	5,63
	Kr per kg	0,15	0,13	0,28

Beloppen i tabellen kan jämföras med avräkningspriser vid slakt. Priset varierar med hänsyn till djurets ålder, vikt m.m. men för ett nötkreatur kan avräkningsbeloppet variera från cirka 2 500 kronor per djurkropp till 7 500 kronor för stora djurkroppar. För slaktsvin är motsvarande belopp cirka 1 300 kronor.

En annan jämförelse kan hämtas från Svenska Djurhälsovården. Svenska Djurhälsovården administrerar försäkringsbolaget Agrias djurförsäkring avsedd för smågrisproducenter och integrerade besättningar anslutna till svinhälsovården. Försäkringen skyddar för nyssjuka, enzootisk pneumoni (SEP), actinobacillus pleuropneumonie (APP), svininfluensa, Aujeszky's sjukdom, PRRS samt salmonella. Försäkr-

ingen ersätter djurvärden för smågrisar, gyltämnen, gyltor, dräktiga suggor, galtar samt medicin och behandlingskostnader. Premien är 21 kronor per sugga och år.⁴

Dagens ersättningsregler behandlar inte företag lika. Det gäller framför allt ersättningen vid salmonellautbrott där vissa företag inte kan få ersättning medan andra företag kan få ersättning och där ersättningen varierar beroende på anslutning till ett frivilligt kontrollprogram. En enkel beräkning visar att ersättningen vid salmonella är av avgörande betydelse för den kostnadsökning som kan uppstå. En nötköttsproducent som är berättigad till ersättning från staten såväl enligt epizootilagstiftningen som för salmonellautbrott enligt zoonosförordningen och föder upp 500 ungdjur, vilket efter svensk mått är ett stort företag, skulle få en kostnadsökning på cirka 19 500 kr per år. Om djurägaren köper in djur från mer än 5 besättningar skulle kostnadsökningen enligt den här beräkningen stanna vid 6 500 kr. Skillnaden beror på att den senare producenten inte omfattas av de statliga ersättningsreglerna vid salmonellautbrott. Förhållandena är desamma inom fjäderfäsektorn och för de större svinproducenter som inte är anslutna till det frivilliga salmonella-programmet.

Det har inte varit möjligt att skilja mellan nötköttsproducenter som enbart har nötköttsuppfödning och de producenter för vilka den huvudsakliga verksamheten är mjölkproduktion. Undantaget från ersättning vid salmonella gäller visserligen alla större producenter med nötkött men mjölkproducenters inköpsrutiner innebär sannolikt att det stora flertalet av de större producenterna omfattas av ersättningsreglerna. Det betyder att ersättning lämnas till 70 procent för de producenter som är anslutna till ett frivilligt kontrollprogram, och till 50 procent för övriga. Anslutningsgraden inom mjölksektorn är låg, omkring 30 procent, men andelen är högre hos större producenter än hos producenter med mindre besättningar. År 2008 var hälften av de gårdar med nötkreatur som spärrades för salmonellautbrott mjölkgårdar och hälften renodlade nötköttsproducenter. Det skulle innebära att utslaget på samtliga mjölkgårdar utbetalades i ersättning i genomsnitt ungefär 1 000 kronor per mjölkbesättning till dem som var anslutna till ett frivilligt kontrollprogram. Det kan ge en antydning om nivån på en salmonellaförsäkring inom mjölkproduktionen.

⁴ SLS Allmänna Leveransvillkor 2010.

För fjäderfä är det ett rimligt antagande att de cirka 350 företag som sammanlagt svarar för mellan 95 och 98 procent av den totala produktionen inte omfattas av de statliga ersättningsreglerna vid salmonella. Staten leder emellertid fortfarande bekämpningen vid ett utbrott, upprättar saneringsplaner m.m. medan företaget eller försäkringen får stå för samtliga kostnader. Enligt utredningens förslag får producenten själv ta fram åtgärdsplaner, leda saneringsarbetet m.m., vilket gör det möjligt för företaget att påverka sina kostnader eller försäkringspremien. Sammantaget borde det leda till en effektivare hantering av smittbekämpningen vid salmonella. Förslaget innebär att alla animalieproducenter behandlas lika, till skillnad från dagens ersättningsystem, vilket bör gynna de större fjäderfäföretagens relativa konkurrenssituation.

Som en konsekvens av EU:s regelverk kategoriserar utredningen några salmonellatyper som åtgärdssmittor. Det betyder att ägare till avelsfjäderfä kan få ersättning för avlivade djur vid ett utbrott av dessa salmonellatyper, något som ofta inte är möjligt med dagens regler.

Under 2000-talet har också fjäderfäsektorn haft utbrott av epizootiska sjukdomar, framför allt Newcastlesjuka. Under perioden har det inträffat 12 utbrott av Newcastlesjuka som medfört utbetalningar på 3,7 miljoner kronor per år till djurägare exklusive ersättning för avlivade djur. Det totala antalet företag inom fjäderfäsektorn kan uppskattas till omkring 4 000 företag, dvs. utbetalningarna i samband med bekämpning av Newcastlesjuka motsvarar mindre än 1 000 kronor per företag i branschen.

Inom svinproduktionen är det framför allt salmonellautbrott som har föranlett utbetalningar enligt ersättningsreglerna. I genomsnitt har cirka 13 miljoner kronor per år utbetalats i ersättning till djurägare under perioden, inklusive ersättningen vid de stora foderutbrotten. Större svinföretag kan endast få ersättning vid salmonellautbrott om de är anslutna till ett frivilligt kontrollprogram. Enligt uppgift är flertalet större svinproducenter anslutna till programmet. En producent som slaktar cirka 2 500 slaktsvin per år skulle få en premiekostnad på cirka 16 000 kronor per år med utgångspunkt från de angivna förutsättningarna. För den som inte är ansluten till programmet leder utredningens förslag inte till några kostnadsökningar. Utredningens analys visar också att de större grisproducenterna generellt har högre biosäkerhetsrutiner än t.ex. företag med nötkreatur.

Risken för att en allmänfarlig djursjukdom ska introduceras i en besättning är liten. Det kan därför inte uteslutas att många djur-

ägare väljer att inte teckna en försäkring för de allmänfarliga sjukdomarna. Det kan också vara rationellt för mindre djurhållare som är medvetna om riskerna i produktionen. De begränsade beräkningar som det har varit möjligt att genomföra visar att de kostnader som olika djurägare får i samband med att ett sjukdomsutbrott bekämpas varierar i mycket stor utsträckning mellan olika djurhållare. Genomsnittsberäkningar kan följaktligen ge en missvisande bild.

Utredningens beräkningar visar att en mjölkproducent med 50 kor och som inte är ansluten till ett frivilligt kontrollprogram i genomsnitt har fått 150 000 kronor i ersättning vid salmonellabekämpning. I genomsnitt har dessa företag en omsättning på drygt 1,5 miljoner kronor per år. Det är rimligt att utgå från att producenterna i genomsnitt haft ungefär lika stora egna utlägg för bekämpningen. Samtidigt är sannolikheten mycket liten att råka ut för ett sjukdomsutbrott varför det kan vara rationellt att inte teckna en försäkring eller välja en försäkring med hög självrisk. Utredningens förslag innebär att djurhållaren själv får ett stort inflytande över hur bekämpningen ska genomföras, vilket gör det möjligt att hålla nere kostnaden. Det kan vara ytterligare ett skäl för en djurhållare att vara oförsäkrad.

Avveckling av kontrollprogram i sin nuvarande form

Utredningen föreslår att de hälsoprogram som drivs med stöd av lagen om kontroll av husdjur m.m. samt provtagningslagen avvecklas i sin nuvarande form. Ansvar mellan stat och näring fördelas därmed på ett mer tydligt sätt. Staten och näringen har fortsatt ett gemensamt ansvar för att motverka och bekämpa allmänfarliga djursmittor men ansvarsfördelningen tydliggörs. För andra djursmittor som inte är allmänfarliga men som kan förorsaka störningar i animalieproduktionen är det djurhållaren som avgör om smittämnet ska bekämpas och hur det ska gå till.

Det blir också i fortsättningen möjligt för djurägarna att kollektivt samverka för att förbättra djurhälsoläget i animalieproduktionen med stöd av lagstiftning. Det blir emellertid inte möjligt för djurägarnas organisationer att begära att staten tillgriper tvångsåtgärder mot enskilda djurägare för att ansluta sig till ett djurhälsoprogram eller motsvarande. Staten samarbetar i dag med olika djurhälsoorganisationer med olika ägarförhållanden. Vissa organisationer ägs i

mindre eller högre grad av berörda djurägare medan andra drivs som företag utan inflytande från djurägarna. Den största djurhälsoorganisationen inom området är Svenska Djurhälsovården AB. Bolaget är helägt av de största slakteriföretagen i landet och har inte individuella djurägare som delägare. Det är inte en självklar utgångspunkt att djurägare och slakteribolagen har i alla delar gemensamma intressen inom djurhälsoområdet.

Konsekvenserna för djurhälsoorganisationerna av förslaget blir att de inte längre kan räkna med att staten tar ansvaret för att alla djurägare bekämpar en viss djursmitta. Det blir en fråga för organisationerna själva att bedöma vilka åtgärder som det kan krävas och vilken anslutningsgrad som behövs för att ett frivilligt program ska bli lönsamt och effektivt. Slakterier och mejerier har möjlighet att genom leverantörsavtal påverka djurhälsoläget inom djurhållningen genom att ställa krav på hur djurhållningen ska bedrivas. Sådana krav kan innebära att man är ansluten till ett visst hälsoprogram eller att ett visst smittämne inte får förekomma hos djur som lämnas till slakt, levererar mjölk m.m. Slakterier, mejerier m.m. kan inte längre utgå från att staten tar ansvaret för att de djur som levereras till slakt eller den mjölk som levereras till mejerierna kommer från besättningar som är fria från ett visst smittämne. Den frågan måste hanteras inom ramen för normal affärsverksamhet. Staten riktar sina insatser mot smittämnen som är allmänfarliga medan andra smittämnen i produktionen blir en uppgift för djurhållaren samt organisationer och företag inom djurhälsområdet att hantera. Det innebär att djurhållarens ansvar för produktionsförhållandena också i fråga om djurens hälsotillstånd tydliggörs.

Det kan inte uteslutas att vissa djurägare som ställer sig utanför olika djurhälsoprogram ändå kan leverera sina djur för slakt eller leverera mjölk till mejerier som inte ställer särskilda djurhälsokrav. Syftet kan t.ex. vara att undvika de kostnader som en anslutning till ett hälsoprogram kan innebära. Det kan uppfattas som en konkurrensfördel i förhållande till de djurägare som tar på sig kostnader för att medverka i gemensamma program för att förbättra djurhälsoläget. Det kan också uppfattas som olämpligt att djurägare vinner konkurrensfördelar med sämre djurhälsa. Det är dock en fråga för marknaden att lösa. Fördelarna med en god djurhälsa för den långsiktiga produktivitetens utvecklingen i djurhållningen och en djurhållning som ligger i linje med allmänhetens uppfattning om hur animalieproduktion ska bedrivas bör utgöra en konkurrensfördel. Att ställa sig utanför den organiserade hälsokontrollen kan således

innebära betydande marknadsrisker. De som är anslutna till organiserad hälsokontroll har också fördelarna av att kunna sälja djuren under särskild märkning med stöd av lagen.

Djurägarnas avgifter till branschorganisationerna för dagens kontroll- och hälsoprogram förändras sannolikt på längre sikt. Fokuseringen på ett generellt program, biosäkerhetsplaner, skapar förutsättningar för att sänka de sammanlagda kostnaderna för de som i dag är med i flera olika program. Detta kan innebära att nettoeffekten för ett företag inte blir så stor eftersom den avgiften, som också tas ut i slakten, minskar. Det kommer i första hand att gynna de företag som redan har en hög medvetenhet om vikten av smittskyddsåtgärder.

Sammanfattning av konsekvenser för företag inom animalieproduktionen

Utredningens förslag leder, åtminstone på kort sikt, till ökade kostnader för animalieproduktionen i landet. Kostnadsökningarna kommer att skilja sig mellan olika företag beroende på produktionsinriktning, storlek och biosäkerhetssystem. För vissa producenter blir kostnadsökningen större medan det för andra blir en mindre eller försumbar ökning. Generellt kan sägas att större företag kommer att stärka sin relativa konkurrenssituation i förhållande till mindre företag. Det bör dock noteras att producenterna ges en mer aktiv roll både i fråga om att förebygga sjukdomar och i bekämpningen vid utbrott av vissa djursjukdomar. Redan i dag har djurägarna utgifter som inte täcks av det statliga ersättningsystemet. På sikt, när det nya systemet trätt i full kraft, är det rimligt att anta att den totala hanteringen av djursmittor blir mer rationell än i dagens myndighetsstyrda system och möjlighet till en totalt lägre kostnad för djurhållningen. Det gäller främst de djurägare som i dag får en begränsad eller ingen ersättning från staten vid ett sjukdomsutbrott men på sikt gynnas alla djurägare av en mer rationell hantering av utbrott av allmänfarliga djursmittor.

Kostnadsökningen uppstår dels genom att kraven på biosäkerhetsplaner kan kräva ändringar i anläggningen, dels genom ett administrativt merarbete. Det senare gäller framförallt de djurägare som i dag inte tillämpar förebyggande smittskyddsprogram. Kostnadsökningen uppstår också för de djurhållare som i dag får ersätt-

ning från det statliga regelverket vid utbrott och som anser sig ha behov av ett försäkringsskydd.

De kostnadsökningar som utredningens förslag ger upphov till är i absoluta tal relativt små i förhållande till slutpriset på kött eller mejerivaror. Det handlar om kostnader kring 10–30 öre per kg. En försäkringspremie blir något högre än ett egenfinansierat ersättningsystem eftersom försäkringsbolaget även ska täcka in kostnader för återförsäkring, vinster m.m..

Det som avgör i vilken utsträckning som djurägarna kan övervältra kostnadsökningen på priset till slutkonsument är priselasticiteten hos slutkonsumenterna och konkurrens- och styrkeförhållandena i hela livsmedelskedjan. Förädlingsleden är sannolikt beredda att ge högre avräkningspriser endast om de själva har möjlighet att få ut ett högre pris från den förädlade produkten till dagligvaruhandeln. Svenskt kött betingar ett högre pris i butiksledet men konkurrerar samtidigt med kött från både andra EU-länder och tredje land. Förstärkningen av biosäkerheten inom animalieproduktionen kan utgöra ytterligare ett argument för svenskt nötkött. Importandelen för kött i butik är dock sannolikt avsevärt lägre än importandelen i storhushåll och restaurang. Vissa mejerivaror som ost och yoghurt är också utsatta för importkonkurrens, vilket gör att utrymmet för att övervältra kostnadsökningar på konsumentpriset blir begränsat. Utredningens förslag i övrigt innebär att företag med goda biosäkerhetsrutiner kommer att i förhållande till företag utan sådana rutiner stärka sin relativa konkurrensposition. För övriga företag varierar konsekvenserna beroende på utgångsläget. Företag med god biosäkerhet men som inte deltar i ett frivilligt salmonellaprogram får mindre kostnadsökningar än företag med bristfälliga rutiner trots att de deltar i ett frivilligt kontrollprogram. Utredningens förslag om att djurägare med lagstöd ska kunna sälja sina djur med intyg om att djuren kommer från en besättning med deklarerad hälsostaus ger också incitament för slakterier och andra inköpare att stödja en god djurhållning.

Förslaget om biosäkerhetsplaner innebär att större vikt läggs vid förebyggande åtgärder än i dagens smittskyddspolitik. Det kommer på sikt förbättra djurhållningen inom all animalieproduktion. En övergång till försäkringslösningar vid sjukdomsutbrott kommer ytterligare att förstärka inriktningen på förebyggande åtgärder. Försäkringspremier kan individualiseras och ta bättre hänsyn till olika djurhållares förutsättningar och ambitioner än vad som är möjligt inom ett offentligt reglerat system.

4.5.2 Biodling

Kunskapen om biodlingsföretagen är bristfällig. Visserligen ska biodlare anmäla sin verksamhet till länsstyrelsen men det sker inte i den utsträckning som är föreskriven. Biodling bedrivs också som hobbyverksamhet där verksamheten kan utgöra en mellanställning mellan att hålla livsmedelsproducerande djur och att ha sällskapsdjur. Av principiella skäl bör statens mycket långtgående ingrepp i en enskilds verksamhet användas restriktivt och endast när det är motiverat av angelägna allmänna intressen.

Jordbruksverkets rapport 2009:24, *Massdöd av bin*, ger en god bild av en verksamhet med många problem. Enligt rapporten är det bl.a. för få bin i Sverige och bina finns inte på de platser där de behövs i den utsträckning som är önskvärt. Sjukdomar hos bin är en del men långtifrån hela problembilden även om stor dödlighet bland bin är ett ökande problem i flera länder inom och utom EU⁵.

Inom biodlingsföretagens båda branschorganisationer, Biodlarna och Sveriges Biodlares Riksförbund, har tagits fram dels branschriktlinjer för honungsproduktion som har lämnats för godkännande till Livsmedelsverket, dels rekommendationer och åtgärder för att hålla en hög standard i biodlingen, Bihusesyn. Inom kvalitetssystemet Svenskt Sigill finns också en produkt inriktad mot biodlingen. Utredningen bedömer att dessa system har goda förutsättningar efter viss komplettering att kunna godkännas som branschriktlinjer även avseende biosäkerhetsåtgärder.

Utredningens förslag innebär att branschorganisationerna kan bedriva verksamhet som innebär förebyggande av bisjukdomar med stöd från Jordbruksverket. I och med att bitillsynsmännen försvinner i sin nuvarande form finns det möjlighet för branschorganisationerna att knyta den kompetensen till sig i det förebyggande arbetet.

Bisjukdomslagens regelverk har inte hindrat att sjukdomar kommit in i landet och successivt fått sådan spridning att de blivit endemiska. Systemet med bitillsynsmän har inte varit tillräckligt för att hindra ökad smittspridning. Utredningen visar också att dagens system med bitillsynsmän strider mot EU:s regelverk.

EU-direktivet som reglerar handeln med bin anger att bin som säljs inte får komma från ett område som är föremål för förbud

⁵ Europeiska unionens råd 17608/10, Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om honungsbins hälsa direktiv 92/65/EEG som avser handel inom gemenskapen med andra djur än de traditionella lantbruksdjuren, regleras handel med bin.

avseende amerikansk yngelröta. Bestämmelser med motsvarande innebörd finns för de flesta djurslag. Direktivet innehåller också fler detaljer om förbudet. ”Förbudet ska gälla i minst 30 dagar efter det senast registrerade fallet och den dag då alla kupor inom en radie av tre kilometer har kontrollerats av den behöriga myndigheten och alla smittade kupor har bränts upp eller behandlats och inspekterats till den behöriga myndighetens belåtenhet”. Genom ett kommissionsbeslut (2007/265/EG)⁶ kom handelsreglerna att utvidgas. Detta skedde inte genom ändringar i direktivet (artikel 8), vilket hade krävt ett beslut i ministerrådet, utan genom ett kommissionsbeslut om att ändra i förslaget till det intyg som ska upprättas vid handel. I intyget lades till att bin och humlor som, ”kommer från ett område med en radie av minst 100 km som inte omfattas av restriktioner i samband med misstanke om eller bekräftad förekomst av skalbaggar av typen *Aethina tumida* eller tropilaelapskvalster (*Tropilaelaps spp.*) och där det inte förekommer angrepp av dessa.”

Utredningen har valt att föra upp *Aethina tumida* och tropilaelapskvalster (*Tropilaelaps spp.*) som åtgärdssmittor. Detta innebär att om dessa smittor påträffas kommer åtgärder att vidtas för att bekämpa smittan. Endast dessa bisjukdomar betecknas som allmänfarliga. Utredningen föreslår att de medel som nu används till bitillsynen förs över till annat anslag för att där kunna användas till stöd för biodlingen. Utredningen bedömer att detta ger bättre möjligheter för branschen att utveckla och utöka svensk biodling.

I och med att systemet med bitillsynsmän inte anses förenligt med EU-reglerna kommer det att finnas ett förstärkt behov av veterinärer med kompetens om bisjukdomar. Det kan krävas ökade utbildningsinsatser inom veterinärområdet.

4.5.3 Vattenbruk

Utredningens förslag påverkar i begränsad omfattning vattenbruket. Redan i dag är det krav på vattenbruket att upprätta planer för verksamheten som är påminner om utredningens förslag till biosäkerhetsplaner. Förändringar i ersättning vid sjukdomsutbrott får också begränsade följder för näringen. Enligt utredningens för-

⁶ Kommissionens beslut (2007/265/EG) om ändring av bilaga E till rådets direktiv 92/65/EEG avseende införande av ytterligare hälsoåtgärder för handeln med levande bin och uppdatering av förslagen till hälsointyg.

slag kommer även i fortsättningen ersättning att utbetalas för avlivade djur vilket i genomsnitt svarar för nästan 60 procent av vattenbrukets kostnader vid bekämpning av olika fisksjukdomar.

4.5.4 Transportföretag

Transporter av djur innebär ökade risker att sprida sjukdom eller smitta. Den som transporterar djur blir ansvarig för att transporterna utförs på ett sätt så att smitta inte sprids. Fordon eller "behållare" ska rengöras mellan transporter och vid behov desinficeras. Detta krav kommer att påverka hur transportfirman ordnar sin verksamhet och vilka rutiner som tillämpas. Krav på att transportören ska ha rengöringsutrustning tillgänglig vid omlastningar kan öka kostnaden. Rengöringen kan sprida smittor som finns i transporten till den plats där rengöringen genomförs. Miljökrav kan därför innebära att transporter endast kan rengöras på särskilt anvisade platser. Många transportörer uppfyller redan kraven på ett gott smittskydd under transporter och vid i- och avlastning. För dessa innebär utredningens förslag behov av endast mindre förändringar. För andra transportörer kan dock utredningens förslag innebära att åtgärder måste göras, rutiner läggas om etc. som höjer transportkostnaden. Det betyder emellertid att transportvillkoren mellan olika transportörer jämnas ut. Ett sämre smittskydd kan inte utnyttjas för att erbjuda konkurrensfördelar genom lägre transportpriser.

5 Författningskommentarer

5.1 Förslag till djursmittslag

1 kap. Inledande bestämmelser

Syfte

1 §

I bestämmelsen anges syftet med den nya lagen. Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.2 jämte 3.1. Den har inte någon direkt motsvarighet i någon av de nu gällande lagarna. Genom bestämmelsen klargörs att det övergripande syftet med lagen är att tillgodose samhällets behov av skydd mot smittor hos djur och att lagen ska ge en hög skyddsnivå för människors liv och hälsa, en god djurhälsa och minska risken för allvarliga konsekvenser för jord- och vattenbruksnäringen.

Begreppet djursmittor definieras i 8 § och kommenteras närmare nedan.

Verksamheter som i detta sammanhang omfattas av jord- och vattenbruksnäringen utgörs av uppfödning av djur och annan djurhållning för produktion av livsmedel och andra varor samt av andra närliggande verksamheter. Bland exemplen på verksamheter som omfattas av begreppet återfinns mjölkproduktion, uppfödning av t.ex. slaktdjur och pälsdjur. Även hästuppfödning och närliggande hästhållningsverksamhet samt biodling och odling av fisk avsedd för konsumtion eller utsättning får anses omfattas av begreppet. Bland de verksamheter som däremot får anses falla utanför begreppet finns t.ex. djurhållning vid djurparker, cirkusverksamhet, uppfödning och handel av sällskapsdjur samt verksamhet med försöksdjur.

Allmänna principer

2 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.2. Paragrafen har inte någon motsvarighet i de nu gällande lagarna på djurhälsoområdet. En bestämmelse av motsvarande innehåll finns dock i 1 kap. 4 § första stycket smittskyddslagen (2004:168). I paragrafen slås fast att smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och att åtgärderna inte får gå längre än vad som är nödvändigt. Behovet av åtgärder varierar för de olika djursmittorna. Det kan även växla för en viss smitta beroende på hur den epidemiologiska situationen ser ut. Begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet är väletablerat och används inom såväl hälso- och sjukvården som djurens hälso- och sjukvård.

3 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.2. Den har inte någon motsvarighet i de nu gällande lagarna. Av paragrafen framgår att åtgärder som vidtas med stöd av lagen ska bidra till att främja den fria rörligheten på EU:s inre marknad samt främja handel med tredje land. Genom bestämmelsen understryks vikten av att de åtgärder som vidtas med stöd av lagen inte är mer handelshindrande än vad som är nödvändigt.

Lagens omfattning och innehåll

4 §

I bestämmelsen räknas, i förtydligande syfte, upp innehållet i lagens olika kapitel. Uppräkningen är inte uttömmande utan avsedd att ge läsaren en översiktlig bild av var olika bestämmelser finns.

5 §

I paragrafen anges som en upplysning till läsaren att det finns bestämmelser om smittskyddsåtgärder även i annan lagstiftning.

Lagens avgränsning mot miljöbalken

6 §

Bestämmelsen är ny. Utredningen har i del A, avsnitt 3.3 redogjort för förhållandet till miljöbalken. Lagen innehåller skyddsbestämmelser vid vars tillämpning situationer kan uppstå när åtgärder måste beslutas eller vidtas som innebär sådana olägenheter som avses i miljöbalken åsidosätts. För de fall miljöbalkens regler kan komma att behöva åsidosättas ska så långt möjligt försiktighetsmått vidtas.

EU-bestämmelser som kompletteras av lagen

7 §

Paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.3.2, motsvarar i sak 1 a § epizootilagen (1999:657), 1 a § zoonoslagen (1999:658), 2 § lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. (provtagningsslagen) och 2 § lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m.

Av paragrafen framgår att lagens bestämmelser kompletterar de EU-bestämmelser som har samma syfte som lagen och som faller inom lagens tillämpningsområde. Regeringen tillkännager i Svensk författningssamling vilka grundförordningar som avses. Med grundförordningar avses EU-förordningar som är beslutade av Europaparlamentet och rådet gemensamt eller av rådet ensamt. Av bestämmelsen följer att de kommissionsförordningar som stödjer sig på bemyndiganden i grundförordningar inte anges i regeringens tillkännagivande. Även de EU-bestämmelser som finns i kommissionsförordningar kompletteras dock av lagen i de fall de har samma syfte som lagen och faller inom dess tillämpningsområde.

Definitioner

8 §

I paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.3.1, definieras begreppet djursmittor. Begreppet har inte någon motsvarighet i nu gällande lagar. Begreppet omfattar såväl smittor som kan spridas mellan djur och människa (zoonoser) och smittor som enbart sprids mellan djur. Begreppet djursmittor, och därmed lagen, omfattar flertalet betydelsefulla djursmittor. Från begreppet

undantas enbart sådana smittor som endast utgör ett ringa hot mot människors eller djurs hälsa. Även zoonoser som inte framkallar sjukdom hos djur omfattas av lagen om de innebär ett inte ringa hot mot människors hälsa.

9 §

I paragrafen, som kommenteras i del A, avsnitt 3.4.1, definieras begreppet allmänfarliga djursmittor. Begreppet motsvarar delvis begreppet allmänfarliga djursjukdomar som finns i 1 § epizootilagen. De allmänfarliga djursmittorna är sådana allvarliga djursmittor för vilka det ska vidtas tvingande åtgärder för att förhindra smittspridning och, i vissa fall, för att utrota smittan från landet. För att en djursmitta ska anses som en allmänfarlig djursmitta måste den uppfylla de i paragrafen uppställda kriterierna. En prövning måste således göras av varje enskild djursmitta.

I *första stycket 1* anges att djursmittor som regleras i EU-lagstiftningen och där det föreskrivs att vissa åtgärder som är riktade mot enskilda ska vidtas för att bekämpa smittan eller i övrigt förhindra smittspridning omfattas av begreppet. För dessa smittor ska det således inte göras någon bedömning av vilka konsekvenser som en spridning av smittan har för t.ex. folkhälsan, utan det följer direkt av EU:s direktiv eller förordningar vilka åtgärder som en medlemsstat minst måste vidta. Med direkta åtgärder som riktas mot enskilda avses bl.a. krav på att områden där smittan förekommer spärras av, att det uppställs krav på att områden runt det smittade området beläggs med restriktioner avseende t.ex. förflyttning av djur samt krav på att djur ska avlivas.

I *första stycket 2* definieras vad som i lagen avses med allmänfarliga djursmittor i de fall det inte direkt framgår av EU:s lagstiftning att åtgärder måste vidtas för att förhindra smittspridning. För att en djursmitta ska betecknas som allmänfarlig krävs att den kan utgöra ett allvarligt hot mot människors hälsa eller ge stora ekonomiska förluster i jord- eller vattenbruksnäringen eller kan innebära ett allvarligt hot mot miljön. När det gäller bedömningen av vad som utgör ett hot mot människors hälsa bör viss ledning kunna hämtas från smittskyddslagens definition av begreppet allmänfarlig sjukdom. Begreppet jord- och vattenbruksnäringen behandlas i kommentaren till 1 §. Vidare ska det finnas möjligheter att begränsa smittspridningen genom åtgärder som riktar sig mot djur som hålls av människor. Smittor som enbart drabbar vilda djur

eller där det är lämpligare att vidta åtgärder som rikats mot t.ex. livsmedel eller människor ska inte klassificeras som allmänfarliga. Vid bedömningen av om en sjukdom omfattas av de beskrivna kriterierna har man även utgå från förutsättningarna för smittspridning i Sverige.

I *andra stycket* anges att de allmänfarliga djursmittorna indelas i tre kategorier, EU-förordningssmittor, spärrsmittor och åtgärds-smittor, vilka definieras i 10 §.

10 §

I paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.4.2, definieras begreppen EU-förordningssmittor, spärrsmittor och åtgärdssmittor.

Med *EU-förordningssmittor* avses allmänfarliga djursmittor vars bekämpning regleras i en EU-förordning som kompletteras av lagen. Det är enbart i de fall som bekämpningsåtgärderna i sin helhet eller i vart fall huvudsakligen är reglerade i EU-förordningar som en allmänfarlig djursmitta ska klassificeras som en EU-förordningssmitta. Det förekommer att de grundläggande bestämmelserna om bekämpningen av en smitta finns i ett direktiv beslutat av Europaparlamentet och rådet gemensamt eller av rådet ensamt men att kommissionen har beslutat om t.ex. vissa genomförandebestämmelser genom en kommissionsförordning. Eftersom de grundläggande bekämpningsåtgärderna inte följer av EU-förordningen bör en sådan smitta inte klassificeras som en EU-förordningssmitta.

Med *spärrsmittor* avses allmänfarliga djursmittor, som inte är EU-förordningssmittor, där smittspridningen kan hindras genom åtgärder för att förhindra direkta eller indirekta kontakter mellan djur genom att det område där smitta kan antas förekomma spärras. Bestämmelser om de åtgärder som ska vidtas vid ett misstänkt eller bekräftat fall av en spärrsmitta finns i 5 kap. 3–12 §§.

Med *åtgärdssmittor* avses allmänfarliga djursmittor, som inte är EU-förordningssmittor, där risken för smittspridning medför att det inte är en tillräcklig åtgärd att spärra det område där smittan kan antas förekomma. De åtgärder som kan vidtas vid förekomst av en åtgärdssmitta motsvarar i stor utsträckning de åtgärder som idag kan vidtas för sjukdomar som omfattas av epizootilagen. Bestämmelserna om de åtgärder som ska vidtas vid ett misstänkt eller bekräftat fall av en åtgärdssmitta finns i 5 kap. 13–28 §§.

11 §

Paragrafen, samt de bilagor som paragrafen hänvisar till, har kommenterats i del A, avsnitten 3.4.3 och 3.4.4.

I paragrafens *första stycke* föreskrivs att EU-förordnings-smittorna, spärrsmittorna samt åtgärdssmittorna anges i bilagorna till lagen. Det bör i sammanhanget noteras att det faktum att en smitta finns upptagen på listan inte med nödvändighet innebär att det finns krav på att samtliga djur som kan drabbas av smittan ska omfattas av kraven på åtgärder. Sådana krav kan i vissa fall begränsas till att enbart avse vissa djurslag eller vissa särskilt utsatta produktionsformer. Djursmittor drabbar olika djurarter på olika sätt, konsekvenserna av förekomst av en smitta kan vidare variera beroende på vilken sorts djurhållning som smittan förekommer i. För zoonoser som sprids via livsmedel innebär förekomsten av smittan hos icke livsmedelsproducerande djur ofta inte något allvarligt hot mot folkhälsan. Konsekvenserna av djursmittor som kan spridas från föräldrar till avkomman kan bli väldigt omfattande om smittan förekommer i en avelsbesättning, medan det kanske inte innebär en lika stor risk för smittspridning i besättningar där djuren inte är avsedda att användas för reproduktion. Detta medför att vissa smittor är klassificerade som spärr- respektive åtgärdssmittor enbart beträffande vissa djurslag eller vissa produktionsformer.

I *andra stycket* föreskrivs att det i bilaga 3, i vilken åtgärdssmittorna finns angivna, även anges vilken målsättning som myndigheternas åtgärder ska ha vid förekomst av åtgärdssmittan. Målsättningarna är beskrivna som att smittan ”ska utrotas från Sverige”, ”inte ska förekomma hos djur som hålls av människor” respektive ”inte får spridas från det område där den förekommer”. Det faktum att målsättningen med en viss åtgärdssmitta är att den inte ska få förekomma hos djur som hålls av människor innebär inte att myndigheterna inte kan vidta åtgärder mot vilda djur i syfte att tillse att risken för smittspridning av åtgärdssmittan till djur som hålls av människor minskas.

12 §

I paragrafen definieras begreppet anmälningspliktiga djursmittor.

Särskilda bemyndiganden

13 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.4.4. En bestämmelse av motsvarande innehåll finns i 9 kap. 2 § smittskyddslagen.

För att Sverige snabbt ska kunna ingripa med tvingande åtgärder mot nya djursmittor bemyndigas regeringen i *första stycket* att meddela föreskrifter om att bestämmelserna om EU-förordningsmittor, spärrsmittor eller åtgärdssmittor ska tillämpas på en viss smitta. Förutsättningarna för ett sådant beslut finns i *andra stycket*. Där anges att sådana föreskrifter enbart får meddelas om det vid tiden för djursmittslagens ikraftträdande inte var känt att smittan uppfyllde kriterierna för en allmänfarlig djursmitta eller att smittspridning av smittan skulle kunna förekomma i Sverige. Bemyndigandet i paragrafen ska således enbart utnyttjas för nya smittor, smittor vars karaktär plötsligt har förändrats eller för smittor som visserligen är kända men som tidigare har haft ett så begränsat utbredningsområde att det har bedömts som osannolikt att de skulle kunna introduceras i Sverige. Av *tredje stycket* följer att regeringens föreskrifter snarast ska underställas riksdagens prövning.

Skyddsbeslut

14 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.5. En bestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 7 § provtagningslagen.

Det kan inte uteslutas att det t.ex. förs in djur som bär på en ny smitta eller att en befintlig smitta plötsligt blir mer aggressiv. Det kan inte heller uteslutas att en smitta som visserligen är känd men som har ett så begränsat utbredningsområde, att det har bedömts som osannolikt att den skulle kunna introduceras i Sverige ändå uppträder. Staten måste i sådana fall ha möjlighet att ingripa mot sådana smittor.

I *första stycket* ges därför den myndighet som regeringen bestämmer rätt att i det enskilda fallet fatta beslut om bl.a. avlivning eller isolering av djur, begränsningar i hanteringen av djur och andra varor samt begränsningar eller villkor när det gäller kontakter mellan djur och människor. Förutsättningarna som ska vara uppfyllda för ett sådant beslut är att det finns en misstanke eller en

bekräftad förekomst av en djursmitta som inte är klassificerad som allmänfarlig eller som omfattas av föreskrifter enligt 13 §, men som ändå bedöms uppfylla kriterierna för en allmänfarlig djursmitta.

I *andra stycket* stadgas vidare att beslut enligt första stycket enbart får meddelas om det dessförinnan inte var känt att smittan uppfyllde kriterierna för en allmänfarlig djursmitta eller att smittspridning av smittan skulle kunna förekomma i Sverige.

Genom bestämmelsen genomförs artikel 8 i rådets direktiv 90/425/EEG av den 26 juni 1990 om veterinära och avelstekniska kontroller i handeln med vissa levande djur samt varor inom gemenskapen med sikte på att förverkliga den inre marknaden.

Föreskrifter om upphörande av bekämpningen av en allmänfarlig djursmitta

15 §

Bestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.6, motsvarar delvis 10 § epizootilagen. Om det trots stora bekämpningsinsatser står klart att det inte går att förhindra smittspridningen av en allmänfarlig djursmitta bör det finnas en möjlighet att kunna avbryta bekämpningen.

I paragrafen bemyndigas därför regeringen att meddela föreskrifter om att de pågående bekämpningsinsatserna ska upphöra, att bestämmelserna i 5 kap. om åtgärder som ska vidtas vid misstanke eller bekräftad förekomst av en allmänfarlig djursmitta inte ska tillämpas samt att misstanke om smittan inte längre ska vara anmälningspliktig.

Omfattas smittan av EU:s bekämpningslagstiftning kan dock regeringen inte meddela sådana föreskrifter utan ett föregående EU-beslut i samma fråga.

2 kap. God biosäkerhet, provtagning och undersökning av djur, märkning och registrering m.m.

Förebyggande åtgärder

1 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.4. Den har inte någon motsvarighet i nu gällande lagar. Däremot finns det en bestämmelse med i huvudsak motsvarande åliggande för läkare och annan hälso- och sjukvårdspersonal i 2 kap. 4 § smittskyddslagen.

Av paragrafen följer att veterinärer och andra som tillhör djurhälsopersonalen har en allmän skyldighet att i sin yrkesverksamhet vara uppmärksamma på förekomsten av djursmittor. De ska vidare vidta de åtgärder som skäligen kan behövas från smittskyddssynpunkt. Om det uppstår misstanke om en allmänfarlig djursmitta ska åtgärderna i 4 kap. samt 5 kap. vidtas. För andra smittor innebär bestämmelsen främst att den som tillhör djurhälsopersonalen, inom ramen för sin kompetens, är skyldig att lämna råd och stöd till den enskilde djurägaren om hur smittspridning bäst undviks. I de fall som personen ifråga saknar kompetens om djursmittan bör denne istället hänvisa djurägaren till en veterinär.

Krav på god biosäkerhet

2 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.1. *Första stycket* har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande djurhälsolagstiftning. I bestämmelsen finns ett allmänt krav på att den som håller djur ska vidta biosäkerhetsåtgärder i syfte att minska risken för introduktion eller spridning av djursmittor. Med biosäkerhetsåtgärder avses bl.a. hygienåtgärder såsom krav på skyddskläder och skobyten, rengöring av redskap, testning avseende vissa smittor samt isolering av nya djur innan de sätts in i en besättning, sektionering av stallar m.m.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för djurhållare att föra anteckning om sin verksamhet samt om krav på hygien- och andra biosäkerhetsåtgärder. Bemyndigandena motsvarar delvis bemyndigandena i 6 § 1 och 4 § provtagningslagen.

Biosäkerhetsplaner

3 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.1. Den har inte någon motsvarighet i de nu gällande lagarna på djurhälsoområdet. Av *första stycket* framgår att det föreligger en skyldighet för djurhållare att upprätta en biosäkerhetsplan. Det föreskrivs vidare att det i planen ska anges vilka faktorer som innebär risk för introduktion eller spridning av djursmittor samt de åtgärder som ska vidtas för att förebyggas eller minska dessa risker. Med introduktion av smittor avses i första hand att ett smittämne som inte förekommer vid en anläggning kommer in i anläggningen och riskerar att spridas. Med spridning av smittor avses spridning av smittan såväl till djur inom anläggningen som till djur utanför anläggningen och till människor som t.ex. besöker anläggningen.

Kravet på biosäkerhetsplan omfattar, förutom den som håller djur i näringsverksamhet eller i större omfattning, även den som håller djur för förevisning. Härmed avses den som håller djur på ett sådant sätt att ett flertal människor kommer i kontakt med djuren, t.ex. djurparker, 4H-gårdar samt annan djurhållning med besöksverksamhet. Det överlämnas till rättstillämpningen att närmare bestämma vilka djurhållare som omfattas av kravet på biosäkerhetsplan. I *andra stycket* finns dock ett bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från kravet. Sådana undantag ska exempelvis kunna föreskrivas för verksamheter där risken för smittspridning bedöms vara mycket liten. I andra stycket finns därutöver också ett bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om biosäkerhetsplaner.

Djurtransporter

4 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.6. Bestämmelsen motsvarar i sak 9 § första stycket samt 2 § provtagningslagen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Seminverksamhet

5 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.6. Den motsvarar delvis 3 § 3 lagen om kontroll av husdjur, m.m. Paragrafens bemyndigande omfattar endast sådana seminbestämmelser som är motiverade av djurhälsoskäl. Föreskrifter om seminverksamhet som syftar till att reglera avelsarbetet meddelas även framöver med stöd av bemyndiganden i lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Provtagning och undersökning av djur

6 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.1. Den motsvarar delvis 3 § första stycket samt 4 § provtagningslagen. I *första stycket* ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att meddela föreskrifter eller i enskilda fall besluta om provtagning eller undersökning av djur, djurprodukter, foder samt annat material.

Det klargörs i *andra stycket* att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har möjlighet att besluta att sådan provtagning eller undersökning ska utföras av en särskild förordnad veterinär eller annan person. Det är dock inte något krav på att sådan undersökning och provtagning alltid måste utföras av en särskild förordnad person. I vissa fall är det mer ändamålsenligt att överlämna till djurägaren att t.ex. anlita en veterinär för att tillse att viss provtagning utförs.

Av *tredje stycket* framgår att provtagningen eller undersökningen får äga rum utan samtycke av djurägaren men att den ska genomföras på ett sätt som innebär så små olägenheter som möjligt för djurägaren.

Märkning och registrering

7 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.5. Den överensstämmer delvis med 9 § provtagningslagen. Paragrafens bemyndigande omfattar endast sådana bestämmelser om märkning och registrering av djurhållare m.m. som är motiverade av djurhälsoskäl. Föreskrifter härom som är motiverade av andra skäl får meddelas

med stöd av bemyndiganden i annan lagstiftning, t.ex. provtagningslagen och djurskyddslagen (1988:534).

Med begreppet djurhållare avses varje fysisk eller juridisk person som, även tillfälligt, är ansvarig för djur. Det innebär att bemyndigandet att meddela föreskrifter om krav på registrering även omfattar t.ex. djurtransportörer.

I jämförelse med den nu gällande bestämmelsen i 9 § provtagningslagen har det tillkommit en möjlighet att meddela föreskrifter om krav på godkännande av viss verksamhet med djur. Däremot återfinns inte bemyndigandet i 9 § första stycket 4 provtagningslagen om rätt att meddela föreskrifter om förbud mot användning av anläggningar som inte uppfyller krav på registrering i den nya lagen. Det följer redan av kravet på tillstånd eller registrering att den som inte uppfyller kraven inte har rätt att utöva verksamheten. Vidare finns det i 6 kap. bestämmelser om rätt för kontrollmyndigheten att meddela de förelägganden och förbud som behövs för att bestämmelserna i lagen ska efterlevas.

Frivilliga djurhälsoprogram

8 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.8. Den motsvarar delvis 3 § 1 och 2 samt 5 § lagen om kontroll av husdjur, m.m. Enligt *första stycket* får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om frivilliga djurhälso-program samt ge organisationer rätt att anordna sådana program. Med frivilliga djurhälso-program avses sådana program som idag oftast kallas organiserade hälsokontrollprogram.

Enligt *andra stycket* får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att djur som är anslutna till djurhälso-program får säljas eller på annat sätt överlåtas under en särskild beteckning. Ett regelverk om rätt att sälja djur under särskild beteckning kan ställa upp vissa särskilda krav på djuren, t.ex. att de ska ha varit anslutna till programmet under viss tid eller att de ska ha provtagits med negativt resultat ett visst antal gånger med avseende på en viss smitta, innan de får säljas under den särskilda beteckningen.

9 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.8. Den motsvarar 4 § lagen om kontroll av husdjur, m.m. Av bestämmelsen framgår att en djurägare har rätt att få sina djur anslutna till ett anordnat djurhälsoprogram. Den ansvariga organisationen har således inte någon rätt att vägra en djurägare att ansluta sina djur till programmet på grund av att dessa inte uppfyller vissa krav. Om det visar sig att djurägaren inte inom rimlig tid, vilken vanligen inte borde överstiga några veckor, har anpassat sig till det regelverk som gäller för programmet bör organisationen besluta om att djurägaren ska uteslutas från programmet. Detsamma gäller om djurägaren vid ett senare tillfälle väljer att bryta mot regelverket. Att organisationen fattar beslut om uteslutning är särskilt angeläget för de fall det inom programmet finns en rätt att överlåta djur med särskild beteckning enligt 8 § andra stycket.

3 kap. In- och utförsel av djur, m.m.

Inledande bestämmelser

1 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.1. Bestämmelserna i tredje kapitlet motsvaras i huvudsak av bestämmelserna i den nu gällande förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m. (införselförordningen), i förordningen (1994:542) om utförsel av levande djur m.m. (utförselförordningen) samt i föreskrifter meddelade av Jordbruksverket med stöd av bemyndiganden i förordningarna.

I paragrafens *första stycke* anges att bestämmelserna i 3 kap. rör införsel och utförsel av bl.a. djur och animaliska produkter. De djur och produkter som omfattas av kapitlet är desamma som omfattas av bemyndigandet till Jordbruksverket i 3 § införselförordningen att meddela föreskrifter om krav på tillstånd eller andra villkor för införsel. Bestämmelserna i 3 kap. täcker såväl införsel som utförsel. Utförsel till tredje land är dock enbart reglerad i begränsad utsträckning.

I *andra stycket* finns en upplysning om att bestämmelser om kontroll av efterlevnaden av bestämmelserna och om åtgärder vid bristande upplysning finns i 6 kap.

I *tredje* och *ffjärde styckena* finns bemyndiganden att meddela föreskrifter om dels vilka länder som ska jämföras med EU-länder, dels att viss förflyttning av djur till eller från Finland eller Norge som föranleds av renskötseln kan undantas från bestämmelserna i kapitlet.

Generella villkor för in- och utförsel av djur m.m.

2 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.1. I bestämmelsen anges de grundläggande krav som uppställs vid handel med djur inom EU samt vid införsel av djur till EU. Bestämmelsen innebär ett genomförande av bl.a. rådets direktiv 90/425/EEG.

3 §

I bestämmelsen anges att djur som kommer från områden som är belagda med djurhälsorestriktioner eller som är avsedda för slakt på grund av ett bekämpningsprogram eller belagda med försäljningsförbud i ursprungslandet inte får förekomma i handeln inom EU eller föras in från tredje land. Bestämmelsen innebär ett genomförande av bl.a. artikel 3 i rådets direktiv 90/425/EEG.

4 §

I bestämmelsen föreskrivs att införsel av djur inte är tillåten om EU i ett särskilt beslut, riktat till medlemsstaterna, föreskriver att införsel av vissa djur eller produkter från ett visst område är förbjuden. En bestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 4 § införselordningen.

5 §

I paragrafen finns bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om de djurhälsokrav som ska vara uppfyllda vid införsel eller utförsel, officiell veterinärs besiktning av djur och om intyg om sjukdomsfrihet eller identitet samt om krav på registrering av den som för in djur till eller för ut djur ur landet. Det finns även möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från kraven i 2 och 3 §§. Bemyndigandena i paragrafen är inte inskränkta till att enbart avse villkor vid handel inom unionen och införsel till tredje land utan de kan

även användas för att meddela föreskrifter om utförsel av djur m.m. till tredje land.

Införsel

Särskilda villkor vid införsel från tredje land

6 §

Bestämmelsen motsvarar 4 § 1 och 2 införsel förordningen.

7 §

I *första stycket* anges att införsel från tredje land ska ske vid särskilt utpekade gränskontrollstationer. I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om gränskontrollstationerna. Paragrafen motsvaras i huvudsak av 6 § införsel förordningen.

8 §

Paragrafen motsvarar delvis 7 § införsel förordningen. Av bestämmelsen följer att vid införsel från tredje land ska en officiell veterinär besluta om urlastning av djuren. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om urlastningen. Sådana föreskrifter kan t.ex. röra hur och var urlastningen ska äga rum.

Karantän m.m.

9 §

Paragrafen innehåller bemyndigande att meddela föreskrifter om karantänshållning av djur.

10 §

Paragrafen motsvarar i sak 14 § införsel förordningen.

11 §

Paragrafen motsvarar i sak 15 § införsel förordningen.

12 §

Paragrafen motsvarar 12 § införsel förordningen.

Utförelse

15 §

I E-lagstiftningen föreskrivs att djurtransporter mellan EU-länder ska registreras i en särskild databas, TRACES. I paragrafen finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om sådan registrering.

4 kap. Anmälningsskyldighet

1 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.3.

Enligt bestämmelsen i *första stycket*, som delvis motsvarar 2 § första stycket epizootilagen, ska den som har djur i sin vård omedelbart anmäla misstanke om en allmänfarlig djursmitta till veterinär eller till den myndighet som regeringen bestämmer. Vad gäller misstankar om mul- och klövsjuka anges dock i artikel 3 i rådets direktiv 2003/85/EG av den 29 september 2003 om gemenskapsåtgärder för bekämpning av mul- och klövsjuka, om upphävande av direktiv 85/511/EEG och beslutet 89/531/EEG och 91/665/EEG samt om ändring av direktiv 92/46/EEG att den som har djuren i sin vård ska vända sig till den behöriga myndigheten eller till en officiell veterinär med sådan misstanke. För ett fullständigt genomförande av direktivet krävs således att det klargörs att vid misstanke om mul- och klövsjuka ska den som har djuren i sin vård anmäla sin misstanke till den myndighet som regeringen bestämmer eller till en officiell veterinär.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar i huvudsak 6 § första stycket 2 provtagningslagen. Det klargörs att bemyndigandet inte enbart avser misstankar om en specifik djursmitta utan att den som har djuren i sin vård även kan vara skyldig att anmäla vissa tecken på sjukdom, t.ex. en ökad anhopning av kastningar eller ökad dödlighet hos djuren. Sådana anmälningar ska göras till en veterinär.

2 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.3. Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar i huvudsak 3 a § första stycket epizootilagen och, när det gäller salmonella, 3 § zoonoslagen. I bestämmelsen anges att en veterinär eller någon annan som i sitt

yrke kommer i kontakt med djur eller djurprodukter är skyldiga att anmäla misstänkta fall av allmänfarliga djursmittor. Förutom veterinärer omfattas t.ex. andra personer inom djurens hälso- och sjukvård, djurtransportörer och personer som är anställda vid slakterier av anmälningsplikten.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar 5 § provtagningslagen.

3 §

Av bestämmelsen framgår att den myndighet som regeringen bestämmer har rätt att besluta om provtagning eller undersökning i enlighet med bestämmelserna i 2 kap. 6 § för att bekräfta en misstanke om förekomst av en anmälningspliktig djursmitta. Rätten att fatta beslut om undersökning och provtagning gäller inte enbart de allmänfarliga djursmittorna utan även andra anmälningspliktiga djursmittor. För de smittor som inte är klassificerade som allmänfarliga har dock myndigheterna enbart begränsade möjligheter att, med stöd av denna lag, vidta tvingande bekämpningsåtgärder i de fall som smittan bekräftas.

5 kap. Åtgärder vid misstanke eller bekräftat fall av EU-förordningssmitta, spärrsmitta eller åtgärdssmitta

EU-förordningssmittor

1 §

I paragrafen erinras om att bestämmelser om anmälningsplikt finns i fjärde kapitlet.

2 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.1. Den har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande lagstiftning.

I *första stycket* erinras om att bestämmelser om bekämpningen av EU-förordningssmittor, vilka smittor anges i bilaga 1 till lagen, finns i de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen. För närvarande är det enbart TSE som klassificeras som en EU-förordningssmitta. De åtgärder som ska vidtas för att bekämpa dessa smittor finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för

förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.

Av *andra stycket* följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter eller i enskilda fall fatta beslut om sådana åtgärder som avses i 22 §. I den bestämmelsen finns bemyndiganden att besluta om t.ex. avlivning av djur, vaccination av djur, smittrening och krav på journalföring av transporter av levande och döda djur, djurprodukter och annat material. Sådana föreskrifter eller beslut får dock enbart meddelas om det lämnas utrymme för rent nationella bestämmelser i de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen.

I *tredje stycket* föreskrivs, genom en hänvisning till 24 §, att den myndighet som regeringen bestämmer får fatta beslut om att innehavare av slakteri- eller bearbetningsanläggningar ska ställa lokaler och utrustning till förfogande, att innehavare av utrustning som oundgängligen behövs för att förebygga eller bekämpa en EU-förordningssmitta ska tillhandahålla utrustningen och att personer som arbetar vid anläggningarna eller som handhar utrustningen ska delta i de förebyggande åtgärderna eller i bekämpningen av smittan.

Spärrsmittor

Anmälningsplikt

3 §

I paragrafen erinras om att bestämmelser om anmälningsplikt vid misstanke om en spärrsmitta finns i fjärde kapitlet. Spärrsmittorna anges i bilaga 2 till lagen.

Veterinärundersökning

4 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den har sin motsvarighet i 3 § epizootilagen och i 3 § första stycket zoonoslagen. Paragrafen anger vad en veterinär har att göra när denne har anledning att misstänka ett fall av en spärrsmitta. Vid en jämförelse med bestämmelsen i epizootilagen och med motsvarande bestämmelse i 5 kap. 15 § djursmittslagen vid misstanke om en åtgärds-smitta, kan noteras att vid misstanke om en spärrsmitta finns inte någon rätt för veterinären att avliva ett djur för undersökningen.

*Isolering vid misstanke om smitta***5 §**

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den har delvis sin motsvarighet i 4 § epizootilagen. I bestämmelsen anges vilka åtgärder som ska vidtas när det finns grundad anledning att misstänka ett fall av en spärrsmitta. Av bestämmelsen följer att den myndighet som regeringen bestämmer ska, i den utsträckning som behövs för att förhindra smittspridning, besluta om isolering. Med beslut om isolering avses ett beslut om förbud mot att besöka, lämna eller utföra transporter till eller från det misstänkt smittade området. Begreppet isolering, vilket även används vid misstanke om en åtgärdssmitta, motsvarar epizootilagens spärrförklaring.

*Hävning av beslut om isolering***6 §**

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den har i sak sin motsvarighet i 7 § epizootilagen. Av bestämmelsen framgår att ett beslut om isolering ska hävas så snart som det inte längre finns förutsättningar för beslutet. Ett sådant beslut ska fattas om det är klarlagt att det inte föreligger ett fall av en spärrsmitta. Om det klarläggs att ett fall av en spärrsmitta har inträffat bör myndigheten upphäva beslutet om isolering samtidigt som den beslutar om spärrförklaring i enlighet med 7 §.

*Spärrförklaring***7 §**

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den motsvarar delvis 5 § epizootilagen. Av bestämmelsen framgår vilka åtgärder som ska vidtas vid ett bekräftat fall av en åtgärdssmitta.

Av *första stycket* följer att den myndighet som regeringen bestämmer ska, i den utsträckning som behövs för att förhindra smittspridning, besluta om spärrförklaring. Med beslut om spärrförklaring avses ett beslut om förbud mot att besöka, lämna eller utföra transporter till eller från det område där smittan förekommer. Begreppet spärrförklaring motsvarar närmast epizootilagens smittförklaring. Ett beslut om spärrförklaring innebär inte någon skyldighet för den

som är föremål för beslutet att vidta några åtgärder för att bekämpa smittan.

Av *andra stycket* följer att myndigheten ska förena beslutet om spärrförklaring med de villkor som är nödvändiga för att förhindra smittspridning. Som exempel på sådana villkor kan nämnas att skyddskläder och skoskydd ska bäras eller att djur inte får gå på beten som angränsar till andra gårdars betesmarker. Vilka villkor som avses måste anges i det enskilda beslutet. I *tredje stycket* finns dock ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om sådana villkor som avses i andra stycket. Bestämmelserna i dessa föreskrifter ska dock inte tillämpas på den som är föremål för ett beslut om spärrförklaring om inte detta uttryckligen framgår av beslutet om villkor som förenas med spärrförklaringen.

Smittspårning

8 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande lagstiftning. I *första stycket* tydliggörs att det finns en skyldighet för den ansvariga myndigheten att genomföra en smittspårning.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande att meddela föreskrifter eller fatta beslut i enskilda fall om provtagning eller undersökning av djur m.m. samt att provtagningen eller undersökningen ska utföras av en veterinär eller annan person som förordnas av myndigheten. Sådan provtagning och undersökning får utföras utan samtycke av djurägaren.

Undantag från isoleringen eller spärrförklaringen

9 §

Bestämmelsen har i sak sin motsvarighet i 6 § epizootilagen. Av bestämmelsen följer att det finns en möjlighet att medge undantag från beslut om isolering och spärrförklaring.

*Hävning av spärrförklaring***10 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande lagar. Av *första stycket* följer att den ansvariga myndigheten är, på begäran av den som är föremål för ett beslut om spärrförklaring, skyldig att pröva om beslutet kan hävas. Det är möjligt att häva beslutet enbart vad gäller delar av det spärrade området.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om de kriterier som ska gälla för att ett beslut ska kunna hävas. I sådana föreskrifter kan anges att för att en spärrförklaring ska hävas måste t.ex. viss sanering av lokaler ha genomförts, smittade djur ha avlivats eller, om smittan är sexuellt överförbar, ha steriliserats. Vidare kan det föreskrivas att viss provtagning måste ha genomförts eller att vissa tidsfrister måste ha löpt ut.

11 §

Paragrafen motsvaras av 7 § epizootilagen. Av bestämmelsen framgår att om det inte längre finns skäl för beslutet om spärrförklaring ska den ansvariga myndigheten omedelbart häva beslutet. Detta gäller oavsett om den person som är föremål för beslutet har ansökt om hävning eller inte.

*Krav på att den som är föremål för en spärrförklaring ska vidta åtgärder***12 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2. Den har inte någon motsvarighet i nu gällande lagar. Det finns inte någon skyldighet för den som är föremål för ett beslut om spärrförklaring att vidta några åtgärder för att bekämpa smittan och vanligen finns det inte heller någon anledning för staten att vidta åtgärder för att tillse att smittan bekämpas. Emellertid kan det uppstå fall när staten måste kunna fatta beslut om åtgärder för att kunna bekämpa smittan. Så kan vara fallet när den som är föremål för spärrförklaringen har brutit mot spärrförklaringsbeslutet och därmed riskerat att smittan sprids. Om det finns anledning att anta att

denne även framgent kan komma att bryta mot beslutet bör myndigheten ha rätt att förelägga honom eller henne att vidta åtgärder i syfte att kunna häva beslutet om spärrförklaring. Det kan inte uteslutas att det även i andra fall kan finnas skäl för myndigheterna att tillse att det vidtas åtgärder för att bekämpa smitta, t.ex. om tredje man blir lidande av beslutet på ett otillbörligt sätt eller om spärrbeslutet har bestått under en mycket lång tid utan att några åtgärder har vidtagits för att bekämpa smittan. I *första stycket* finns därför en möjlighet för den myndighet som regeringen bestämmer att förelägga den som är föremål för ett beslut om spärrförklaring att vidta åtgärder för att beslutet om spärrförklaring ska kunna hävas. Ett sådant beslut ska dock enbart kunna meddelas om den som är föremål för beslutet om spärrförklaring har brutit mot beslutet eller om det i övrigt finns särskilda skäl för åtgärden.

Av *andra stycket* framgår att det av myndighetens beslut ska framgå inom vilken tid som de beslutade åtgärderna ska vidtas samt att myndigheten har möjlighet att vidta rättelse på den enskildes bekostnad om åtgärderna inte har vidtagits när tidsfristen har löpt ut.

Åtgärdssmittor

Anmälningssplikten

13 §

I paragrafen erinras om att bestämmelser om anmälningssplikt finns i fjärde kapitlet. Åtgärdssmittorna anges i bilaga 3 till lagen.

Åtgärder i avvaktan på myndighets beslut

14 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den motsvaras av 2 § andra stycket epizootilagen. Av *första stycket* följer att den som har djur i sin vård ska göra vad som rimligen kan begäras för att förhindra eller begränsa smittspridning till dess ett besked från en veterinär eller den ansvariga myndigheten föranleder något annat.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande som ger rätt att meddela föreskrifter om de åtgärder som ska vidtas enligt första stycket.

*Veterinärundersökning***15 §**

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den motsvarar 3 § epizootilagen.

*Isolering vid misstanke om åtgärdssmitta***16 §**

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den har delvis sin motsvarighet i 4 § epizootilagen. I bestämmelsen anges vilka åtgärder som ska vidtas när det finns grundad anledning att misstänka ett fall av en åtgärdssmitta. Av bestämmelsen följer att den myndighet som regeringen bestämmer ska, i den utsträckning som det behövs för att förhindra smittspridning, besluta om isolering. Med beslut om isolering avses ett beslut om förbud mot att besöka, lämna eller utföra transporter till eller från det misstänkt smittade området. Begreppet isolering, vilket även används vid misstanke om en spärrsmitta, motsvarar epizootilagens spärrförklaring.

17 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. *Första stycket* motsvaras i någon mån av 4 § första stycket epizootilagen. Av 16 § följer att det är den myndighet som regeringen bestämmer som i första hand ska fatta beslut om isolering. I 17 § *första stycket* följer dock att om myndighetens beslut inte kan avvaktas får en veterinär som har grundad anledningen att misstänka ett fall av en åtgärdssmitta fatta beslut om isolering. Ett sådant beslut kan bli aktuellt att fatta om det av någon anledning inte går att nå den ansvariga myndigheten eller om den som har djuren i sin vård är i färd med att flytta på de misstänkt smittade djuren.

Andra stycket motsvaras av 4 § andra stycket epizootilagen.

*Åtgärder för att motverka smittspridning***18 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den motsvarar i huvudsak 4 a § första stycket epizootilagen. I jämförelse med epizootilagens bestämmelse har dock klarlagts att bemyndigandet avser såväl en rätt att meddela föreskrifter som beslut i enskilda fall.

19 §

Paragrafen har kommenterats i del A, 3.8.3. Den har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande djurhälsolagstiftning. Av bestämmelsen följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har rätt att fatta beslut om sådana åtgärder som avses i 22 § för att förhindra smittspridning av en misstänkt åtgärdssmitta. Det kan t.ex. bli aktuellt att meddela föreskrifter om att avliva djur och att föra särskild journal över t.ex. levande och döda djur.

*Hävning av beslut om isolering***20 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den motsvaras i sak av 7 § epizootilagen. Av bestämmelsen framgår att om det inte längre finns skäl för beslutet om isolering eller för förbud i restriktionsområden eller för de åtgärder som anges i 19 § ska den ansvariga myndigheten omedelbart häva dessa beslut eller föreskrifter.

*Smittförklaring och åtgärdsbeslut vid bekräftat utbrott***21 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den motsvarar i sak 5 § första och andra styckena epizootilagen. Av bestämmelsen framgår vilka åtgärder som ska vidtas vid ett bekräftat fall av en åtgärdssmitta. Någon ändring i sak är inte heller avsedd.

22 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den har i viss mån sin motsvarighet i 8 § epizootilagen. Av *första stycket* framgår att i samband med att den ansvariga myndigheten beslutar om smitt-

förklaring av det smittade området ska myndigheten även besluta om en åtgärdsplan. De åtgärder som planen kan innefatta motsvaras i sak av de åtgärder som anges i 8 § epizootilagen.

Enligt *andra stycket* kan det av åtgärdsplanen framgå, om åtgärden ska vidtas av den som är föremål för beslutet, inom vilken tid som åtgärden ska vidtas. I flertalet fall ska de saneringsåtgärder m.m. som anges i åtgärdsplanen vidtas av den enskilde. Det är angeläget att åtgärden vidtas snabbt och effektivt varför det kan vara befogat att i beslutet fastslå den tidsfrist inom vilken åtgärden ska ha slutförts. För att inte äventyra smittskyddet bör myndigheten ha rätt att vidta rättelse omedelbart efter det att tidsfristen har löpt ut. I beslutet om åtgärdsplan bör därför erinras om att myndigheten kan komma att vidta åtgärden på den enskildes bekostnad, om den enskilde inte själv har fullgjort uppgiften. Vissa smittor är dock av den karaktären att det krävs särskild kunskap, utbildning eller redskap för att bekämpa smittan. Detsamma kan även gälla för vissa av de åtgärder som ska vidtas. I sådana fall ansvarar myndigheten för att åtgärden vidtas.

23 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den motsvarar närmast 8 § epizootilagen. Enligt bestämmelsen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i enskilda fall fatta beslut om att de åtgärder som anges i 22 § ska vidtas även av andra personer än de som träffas av beslutet om en åtgärdsplan. Bestämmelsen är enbart avsedd att tillämpas i de fall som det föreligger en påtaglig risk för spridning av en åtgärdssmitta, på grund av att den förekommer i landet eller i övrigt finns i närområdet. Bestämmelser som mer allmänt syftar till att ställa krav på djurhållningen från smittskyddssynpunkt eller övervaka förekomsten av en åtgärdssmitta ska vidtas med stöd av bemyndigandena i 2 kap.

Skyldighet att ställa lokaler m.m. till förfogande

24 §

Första stycket motsvarar 9 § första stycket epizootilagen. Ändringarna i stycket är främst av språklig karaktär och någon ändring i sak är inte avsedd.

I *andra stycket* föreskrivs att den som har ställt lokaler eller utrustning till förfogande eller har deltagit i förebyggande åtgärder eller bekämpning enligt första stycket har rätt till ersättning från staten. Vidare bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om sådan ersättning. Bestämmelsen motsvaras delvis av 18 § epizootilagen.

Smittspårning

25 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande lagstiftning. I *första stycket* tydliggörs att det finns en skyldighet för den ansvariga myndigheten att genomföra en smittspårning.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande att meddela föreskrifter eller fatta beslut i enskilda fall om provtagning eller undersökning av djur m.m. samt att provtagningen eller undersökningen ska utföras av en veterinär eller annan person som förordnas av myndigheten. Sådan provtagning och undersökning får utföras utan samtycke av djurägaren.

Undantag från isoleringen eller smittförklaringen

26 §

Bestämmelsen har sin motsvarighet i 6 epizootilagen. Av bestämmelsen följer att det finns en möjlighet att medge undantag från beslut om isolering, om förflyttningsförbud m.m. inom restriktionsområden och om smittförklaring.

Hävning av smittförklaring

27 §

Paragrafen motsvaras i sak av 7 § epizootilagen. Av bestämmelsen framgår att om det inte längre finns skäl för beslutet om smittförklaring eller för områdesrestriktioner eller tillträdesförbud ska den ansvariga myndigheten omedelbart häva dessa förbud och restriktioner.

*Officiell veterinär***28 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3. Den har inte motsvarighet i nu gällande djurhälsolagstiftning. I EU-lagstiftningen om bekämpningsåtgärder vid utbrott av vissa djursmittor anges att vissa uppgifter ska utföras av en officiell veterinär. Som t.ex. kan nämnas att enligt rådets direktiv 2003/85/EG ska en officiell veterinär vidta vissa smittspårande uppgifter. Officiella veterinärer är ofta anställda av en statlig myndighet, varvid de agerar i myndighetens namn. Emellertid kan även veterinärer som inte är anställda av en statlig myndighet förordnas som officiell veterinär med stöd av lagen (2009:1254) om officiella veterinärer. Dessa officiella veterinärer agerar i eget namn. I paragrafen har det därför införts en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vilka uppgifter som ska utföras av en officiell veterinär.

Vilda djur**29 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.4. Den har inte någon direkt motsvarighet i nu gällande lagar. De åtgärder som ska vidtas vid ett misstänkt eller bekräftat fall av en allmänfarlig djursmitta är främst riktade mot djur som hålls av människor och de är många gånger inte möjliga att tillämpa för att förhindra smittspridning från vilda djur. Det är t.ex. inte möjligt att spärrförklara områden i det vilda. I paragrafen finns därför bemyndigande för den myndighet som regeringen bestämmer att meddela sådana föreskrifter eller sådana beslut som avses i 16–29 §§ för att förebygga eller bekämpa EU-förordningssmittor, spärrsmittor och åtgärdssmittor hos djur som förekommer vilt i naturen. Åtgärder som kan behöva vidtas är provtagning, upprättande av zoner med begränsning av förflyttning av människor eller av tama djur inom zonen, avlivning av djur, vaccination av vilda djur, destruktion av döda djur, förbud mot jakt m.m.

6 kap. Bestämmelser om offentlig kontroll m.m.

Kontrollmyndigheternas offentliga kontroll

1 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. *Första stycket* motsvarar i huvudsak 11 § epizootilagen, 8 § zoonoslagen, 10 § provtagningslagen och 8 § lagen om kontroll av husdjur. Nytt i förhållande till de nu gällande bestämmelserna är dock att det i *andra stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer även kan föreskriva att officiella veterinärer utövar offentlig kontroll. Enligt EU-lagstiftningen ska vissa kontrolluppgifter utföras av en officiell veterinär. Sådana veterinärer är ofta anställda av en statlig myndighet, varvid de agerar i myndighetens namn. Dock kan även veterinärer som inte är anställda av en statlig myndighet förordnas som officiell veterinär med stöd av lagen (2009:1254) om officiella veterinärer. Dessa officiella veterinärer fattar beslut i eget namn.

I lagen är den offentliga djurhälsokontrollen av biodlingen organiserad på samma sätt som annan offentlig kontroll, vilket innebär att systemet med bitillsynsmän inte överförs till den nya lagen.

Kontroller på ankomstorten vid införsel av djur m.m.

2 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.1. Den har inte någon motsvarighet i nu gällande lagar eller förordningar. I bestämmelsen anges att kontrollmyndigheten får göra ickediskriminerande stickprovskontroller efter det att djur eller produkter, som har förts in i landet, har ankommit till destinationsorten. Genom paragrafen genomförs på ett tydligt sätt bestämmelsen i artikel 5.1 a första stycket i rådets direktiv 90/425/EEG av den 26 juni 1990 om veterinära och avelstekniska kontroller i handeln med vissa levande djur och varor inom gemenskapen med sikte på att förverkliga den inre marknaden.

Bestämmelser om vilka åtgärder som ska vidtas om införseln är otillåten finns i 4 §.

Kontroller under färden vid införsel eller utförsel av djur m.m.

3 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.1. Den har delvis sin motsvarighet i 9 § förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m. Av bestämmelsen framgår att kontrollmyndigheten får stoppa en transport till eller från en annan EU-medlemsstat om det finns särskild anledning att misstänka att villkoren för införsel eller utförsel inte är uppfyllda. Sådana kontroller kan ske såväl vid gränsen som inne i landet. Genom paragrafen genomförs på ett tydligt sätt bestämmelsen i artiklarna 3, 4 och 5.1 a, andra stycket i rådets direktiv 90/425/EEG.

Bestämmelser om vilka åtgärder som ska vidtas om införseln är otillåten finns i 4 §. Om en transport som är avsedd att föras ut ur landet inte uppfyller villkoren ska myndigheten meddela de förelägganden och förbud som behövs med stöd av bestämmelserna i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd samt 6 kap. 11 § djursmittslagen.

Åtgärder vid otillåten införsel

4 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.1. Den har delvis sin motsvarighet i 11 och 17 §§ införsel förordningen. I bestämmelsen anges vilka åtgärder som ska vidtas om införsel inte är tillåten. Genom paragrafen genomförs på ett tydligt sätt bestämmelsen i artikel 8 i rådets direktiv 90/425/EEG.

I *första stycket* anges vilka åtgärder som myndigheten kan besluta ska vidtas om djur eller produkter förs in i landet i strid med gällande bestämmelser. I *andra stycket* föreskrivs att, om hänsynen för människors och djurs hälsa medger det, ska den som är ansvarig för införseln ska ha rätt att välja vilken av åtgärderna i första stycket som ska vidtas. Bestämmelsen innebär inte att den som har fört in ett djur i strid med regelverket alltid har rätt att få djuret satt i karantän om det inte finns någon överhängande risk för folkhälsan eller djurhälsan. En medlemsstat får visserligen anses vara skyldig att tillse att det finns karantänsmöjligheter i landet. Denna

skyldighet är dock inte ovillkorlig utan måste anses vara begränsad till vad som utifrån erfarenhet av tidigare behov uppgår till ett rimligt antal platser och för de djurslag som normalt kan tänkas förekomma. Om dessa platser är fyllda har myndigheten rätt att vägra karantänsbehandling. I *tredje stycket* stadgas att det är den som är ansvarig för införseln som har att stå för kostnaderna för det vidtagna åtgärderna.

I *fjärde stycket* föreskrivs vad som ska gälla med gods som har stoppats vid gränsen i avvaktan på myndighetens beslut.

5 §

Bestämmelsen motsvarar i sak 13 § införsel­förordningen.

Kontrollmyndigheternas övriga åligganden

6 §

Paragrafen motsvarar 11 a § andra stycket epizootilagen, 8 a § andra stycket zoonoslagen, 11 § andra stycket provtagningslagen och 9 § andra stycket lagen om kontroll av husdjur. Någon ändring är inte avsedd.

Föreskrifter om offentlig kontroll

7 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. Den motsvarar 12 § provtagningslagen.

8 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. Den har inte någon motsvarighet i nu gällande lagar på djurhälsoområdet. En bestämmelse med likalydande innehåll finns dock i 25 a § djurskyddslagen. Enligt bestämmelsen får regeringen meddela föreskrifter om vilka bestämmelser i Europaparlamentets och rådets förordningen (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd som ska tillämpas vid offentlig kontroll av andra djurhållare än sådana som håller livsmedelsproducerande djur.

Rätt till upplysningar och tillträde

9 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. Den motsvarar 12 § första och andra styckena epizootilagen, 9 § första och andra styckena zoonoslagen och 13 § provtagningslagen. Bestämmelse om rätt till tillträde finns även i 19 § första stycket lagen om kontroll av husdjur samt i 4 § bisjukdomslagen (1974:211). Nytt i förhållande till de nu gällande bestämmelserna är dock att det har tillagts att rätten att erhålla upplysningar, få tillträde till lokaler m.m. även gäller officiella veterinärer som anlitas i den offentliga kontrollen.

Rätten till tillträde avser även bostäder om det är nödvändigt att bereda sig tillträde dit. Sådant behov kan uppstå t.ex. i det fall det kan misstänkas att djur som bär på en allmänfarlig smitta förvaras i bostaden eller för att kontrollera efterlevnaden av lagens bestämmelser när det gäller djur som hålls i enskilda hem.

En enskilds bostad åtnjuter grundlagsskydd (2 kap. 6 § regeringsformen). Skyddet kan dock begränsas genom lag om det t.ex. behövs för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. I brottsbalken finns bestämmelser om straff för den som olovligen intränger eller kvarstannar där annan har sin bostad (4 kap. 6 § brottsbalken). Vidare stadgas i artikel 8 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter att var och en ska ha rätt till respekt för sitt hem.

Det särskilda skyddet för bostäder medför att kontrollmyndigheten m.fl. inte kan bereda sig tillträde till bostäder utan ett uttryckligt medgivande av den som är föremål för kontrollen. I de fall som tillträde vägras har myndigheten rätt att begära handräckning från polisen i enlighet med 15 §. Se även Justitieombudsmannens beslut 2010-10-18 i ett ärende om djurskyddskontroll (dnr 6650–2009).

10 §

Paragrafen motsvarar 12 § tredje stycket epizootilagen, 9 § tredje stycket zoonoslagen, 14 § första stycket provtagningslagen och 10 § andra stycket lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Skyldighet att tillhandahålla hjälp

11 §

Paragrafen motsvarar 12 a § epizootilagen, 9 a § zoonoslagen, 15 § provtagningslagen och 11 § lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Förelägganden och förbud

12 §

Första stycket motsvarar 13 § första stycket epizootilagen, 10 § andra stycket zoonoslagen, 16 § provtagningslagen och 12 § lagen om kontroll av husdjur, m.m. I *andra stycket* finns ett bemyndigande för den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om att förelägganden och förbud enligt första stycket även får meddelas av en officiell veterinär. Officiella veterinärer utför uppgifter som enligt EU-lagstiftningen ankommer på en officiell veterinär. I samband med fullgörandet av vissa sådana uppgifter, t.ex. vid införsel av levande djur från tredje land, kan det finnas behov av rätt för den officiella veterinären att kunna meddela förelägganden eller beslut.

Vite

13 §

Paragrafen motsvarar 13 § andra stycket epizootilagen, 10 § andra stycket zoonoslagen, 17 § provtagningslagen och 13 § lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Rättelse

14 §

Paragrafen motsvarar 13 a § epizootilagen, 10 a § zoonoslagen, 18 § provtagningslagen och 14 § lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Hjälp av polismyndighet

15 §

Paragrafen motsvarar 14 § epizootilagen, 11 § zoonoslagen, 19 § provtagningslagen och 15 § lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Avgifter för offentlig kontroll samt hantering av ärenden enligt lagen

16 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.2. Den motsvarar i sak 20 § provtagningslagen och 16 § lagen om kontroll av husdjur, m.m. samt 16 § införsselförordningen och 6 § utförsselförordningen. Nytt är att det uttryckligen framgår av lagen att rätten att meddela föreskrifter om avgifter även omfattar den verksamhet som utförs i de frivilliga djurhälsoprogrammen. Någon ändring i sak är dock inte avsedd.

Delegering av uppgifter till privata organ eller organisationer

17 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.10. Den saknar motsvarighet i de nu gällande lagarna. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns dock i lagen om officiella veterinärer.

Enligt *första stycket* ska vissa bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) gälla för organisationer som med stöd av lagen har förordnats att utföra myndighetsutövande. Detta gäller förvaltningslagens bestämmelser om jäv, parters rätt att få del av uppgifter, motivering och underrättelse av beslut samt om att ett beslut får överklagas av den som beslutet angår om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas. Även förvaltningslagens bestämmelse om rättelse av skrivfel och liknande ska tillämpas av organisationerna. Vid överklagande av en organisations beslut är lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter tillämplig.

I *andra stycket* anges att de i första stycket uppräknade bestämmelserna i tillämpliga delar ska tillämpas på de veterinärer och andra personer som enligt lagen har förordnats för att utföra provtagning och undersökning samt för kontrollorgan som anlitas i den offentliga kontrollen.

18 §

De officiella veterinärer som inte är anställda av en förvaltningsmyndighet utför myndighetsutövande uppgifter. I paragrafen finns en hänvisning till bestämmelserna i lagen om officiella veterinärer. I denna lag finns bl.a. bestämmelser som motsvarar 6 kap. 16 § djursmittslagen.

7 kap. Straffbestämmelser m.m.**1 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.4.1. I bestämmelsen anges de gärningar som är så allvarliga att fängelse kan ådömas. De rör brott mot vissa av bestämmelserna om allmänfarliga djursmittor eller mot bestämmelsen om skyddsbeslut.

Enligt *punkten 1* döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet underlåter att anmäla misstanke om en allmänfarlig djursmitta till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt *punkten 2* döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot beslut om isolering, spärrförklaring, smittförklaring eller åtgärdsbeslut till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt *punkten 3* döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot ett skyddsbeslut till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt *punkten 4* döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet förflyttar djur eller produkter som kan sprida en åtgärdssmitta inom ett område som är belagt med restriktioner beträffande förflyttning av djur eller produkter eller som för ut sådana djur eller produkter ut ur ett restriktionsområde till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt *punkten 5* döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot beslut som har meddelats med stöd av artiklarna 13 eller 14 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati till böter eller fängelse i högst två år.

2 §

Paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.4.2, innehåller en straffbestämmelse avseende de mindre allvarliga gärningar där fängelse inte bör ingå i straffskalan utan böter anses tillräckligt. I *första stycket* anges de gärningar som straffsanktioneras genom paragrafen.

Enligt *punkten 1* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter om anteckningsskyldighet eller hygienåtgärder meddelade med stöd av 2 kap. 2 § andra stycket till böter. En straffbestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 21 § första stycket 1 i den nu gällande provtagningslagen.

Enligt *punkten 2* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att upprätta biosäkerhetsplan enligt 2 kap. 3 § första stycket eller bryter mot föreskrifter meddelade med stöd av 2 kap. 3 § andra stycket till böter. Bestämmelsen har inte någon motsvarighet i nu gällande lagar.

Enligt *punkten 3* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter som åligger djurtransportörer meddelade med stöd av 2 kap. 4 § till böter. En straffbestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 21 § första stycket 1 i den nu gällande provtagningslagen.

Enligt *punkten 4* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter om seminverksamhet, överföring av befruktade ägg mellan hondjur och om ägg för avelsändamål meddelade med stöd av 2 kap. 5 § till böter. En bestämmelse av i huvudsak motsvarande innehåll finns i 17 § i den nu gällande lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Enligt *punkten 5* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter som bryter mot föreskrifter om märkning, journalföring, registrering av djur samt identitetshandlingar för djur meddelade med stöd av 2 kap. 7 § första stycket 1 till böter. En straffbestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 21 § första stycket 1 i den nu gällande provtagningslagen.

Enligt *punkten 6* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot krav på registrering av djurhållare och anläggningar för djur eller krav på tillstånd för verksamhet med djur meddelade med stöd av 2 kap. 7 § första stycket 2 eller 3 till böter. En straffbestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 21 § första stycket 1 i den nu gällande provtagningslagen såvitt gäller brott mot krav på registrering.

Enligt *punkten 7* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet, i strid med bestämmelser meddelade med stöd av 2 kap. 8 § andra stycket, överlåter djur med särskilt märke utan att ha rätt till det till böter. En bestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 17 § i den nu gällande lagen om kontroll av husdjur, m.m.

Enligt *punkten 8* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att anmäla en djursmitta, ökad dödlighet eller andra tecken som tyder på sjukdom som är anmälningspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 1 § andra stycket eller 4 kap. 2 § andra stycket till böter. En bestämmelse av delvis motsvarande innehåll finns i 21 § första stycket 1 i den nu gällande provtagningslagen, såvitt gäller en djurhållares underlåtenhet.

Enligt *punkten 9* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller beslut om skyldigheter, villkor eller förbud som meddelas med stöd av bemyndiganden i 5 kap. 2 §, 14 § andra stycket, 18 §, 19 §, 21 § andra stycket eller 23 § till böter. Bestämmelserna rör åtgärder som ska vidtas för att förhindra spridning av en allmänfarlig djursmitta. En bestämmelse som straffsanktioner av dessa gärningar finns idag i 20 § första stycket 2 epizootilagen.

Enligt *punkten 10* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot beslut enligt 5 kap. 24 § om att ställa lokaler, utrustning eller redskap till förfogande eller om skyldighet att delta i förebyggande åtgärder eller bekämpning till böter. Straffbestämmelsen har inte någon motsvarighet i nu gällande lagstiftning.

Enligt *punkten 11* döms den som bryter mot beslut eller föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. 29 § om bekämpning av allmänfarlig djursmitta hos vilda djur till böter. En bestämmelse som straffsanktioner dessa gärningar finns idag i 20 § första stycket 2 epizootilagen.

Enligt *punkten 12* döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgör sina skyldigheter enligt 6 kap. 7 § genom att inte tillhandahålla den hjälp som behövs för att den offentliga kontrollen eller åtgärderna ska kunna vidtas till böter. En delvis motsvarande bestämmelse finns i 21 § första stycket 2 i den nu gällande provtagningslagen.

Enligt *andra stycket* döms den som bryter mot skyldigheter, villkor eller förbud om finns i de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen till böter. En motsvarande bestämmelse finns i 12 a § zoonoslagen samt en delvis motsvarande bestämmelse i 21 § andra stycket provtagningslagen.

Enligt *tredje stycket* framgår att straffbestämmelserna i paragrafen är subsidiära till bestämmelserna i 1 §. I de fall som en gärning som avses i t.ex. punkten 9 innefattar olovlig förflyttning inom ett restriktionsområde ska således gärningen straffsanktioneras enligt 1 §.

3 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.7. samt 3.11.4.3.

Första stycket har inte någon motsvarighet i de nu gällande lagarna. Av stycket följer att gärningar som kan föranleda sanktionsavgift undantas från det straffbara området. Bestämmelsen är föranledd av att dubbla sanktioner, dvs. straff och sanktionsavgift, inte bör förekomma för samma gärning.

Bestämmelsen i *andra stycket* har delvis sin motsvarighet i 20 § andra stycket epizootilagen, 12 § andra stycket och 12 a § andra stycket zoonoslagen och 22 § första stycket provtagningslagen. I stycket anges i vilken omfattning som ringa brott ska undantas från det straffbara området. Det anges härvid att en gärning ska anses som ringa om den framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som är avsett att skyddas genom straffbestämmelsen.

I *tredje stycket* tydliggörs att ansvarsbestämmelserna i denna lag är sekundära till bestämmelserna i brottsbalken och i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

Fjärde stycket har sin motsvarighet i 20 § tredje stycket epizootilagen, 12 § tredje stycket och 12 a § tredje stycket zoonoslagen, 22 § andra stycket provtagningslagen, 18 § andra stycket lagen om kontroll av husdjur, m.m. Av stycket följer att straff inte ska utgå om gärningen omfattas av vitesförbud eller vitesföreläggande. Motsvarande undantag görs i lagen beträffande överträdelse som föranleder sanktionsavgift i 8 kap. 5 §. Bestämmelsen är motiverad av att dubbla sanktioner, dvs. vite och sanktionsavgift, inte bör förekomma för samma gärning.

Särskild rättsverkan

4 §

Bestämmelsen har i sak sin motsvarighet i 20 § fjärde stycket epizootilagen och 12 § fjärde stycket zoonoslagen. Någon ändring i är inte avsedd.

8 kap. Sanktionsavgifter m.m.

1 §

Genom bestämmelsen införs en ny sanktion på djursmittsområdet. Den har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3. Bestämmelserna om sanktionsavgifter har inte någon motsvarighet i de nu gällande lagarna. De har utformats med motsvarande bestämmelser i miljöbalken och fiskelagen (1993:787) som förebilder.

I paragrafens *första stycke* anges ramarna för regeringens bemyndigande. Regeringen får föreskriva att överträdelser av bestämmelser om skyldigheter, villkor eller förbud som finns i djursmittslagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen kan leda till sanktionsavgift. De överträdelser som kan leda till sanktionsavgift anges således på förordningsnivå. Både fysiska personer som juridiska personer kan bli avgiftsskyldiga. Det krävs inte att överträdelserna har medfört någon ekonomisk fördel. Syftet med bestämmelsen är inte att eliminera den ekonomiska fördel som överträdelserna har föranlett utan att genom repression eller hot om repression öka den allmänna noggrannheten vid bedrivande av verksamhet som har betydelse för djurhälsan.

Av *andra stycket* framgår att avgiftens storlek ska fastställas av regeringen enligt vissa fastställda kriterier. Avgiften ska uppgå till minst 1 000 kr och högst 30 000 kr. Relativt låga avgifter bör tas ut vid flertalet överträdelser.

2 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.6. I *första stycket* anges att sanktionsavgiften ska påföras oavsett om uppsåt eller oaktsamhet föreligger, dvs. med strikt ansvar.

Av *andra stycket* framgår att avgiften inte ska påföras om det är oskäligt. Vid bedömningen om det är oskäligt ska såväl objektiva

som subjektiva omständigheter beaktas. Det finns i bestämmelsen vissa exemplifierande omständigheter som särskilt ska beaktas. Slutligen ska det särskilt beaktas vad den avgiftsskyldige gjort för att undvika att en överträdelse skulle inträffa.

Bristande betalningsförmåga, okunskap om gällande regler, dåliga rutiner m.m. utgör inte särskilda skäl för avgiftsbefrielse.

Det finns inte några möjligheter till jämkning av sanktionsavgift.

3 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.12.

I *första stycket* anges att den myndighet som utövar offentlig kontroll över ett visst kontrollobjekt ska besluta om sanktionsavgift.

Av *andra stycket* framgår att den som anspråket riktar sig mot före beslutet ska ges tillfälle att yttra sig över myndighetens iakttagelser. Om rättelse vidtas i detta skede innebär det inte att möjligheten att påföra sanktionsavgift bortfaller. Så snart som förutsättningarna har uppkommit kan sanktionsavgift påföras även om omständigheterna ändras innan beslutet meddelas. Det är inte fråga om någon skuldbedömning eftersom ansvaret är strikt.

4 §

Av paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.13, framgår att ett beslut om sanktionsavgift får verkställas enligt utskönningsbalken. Detta innebär att beslutet, eller en påföljande dom för det fall beslutet överklagas, gäller som en exekutionstitel så snart det har vunnit laga kraft.

5 §

Av paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.13, framgår att beslut om sanktionsavgift inte ska utgå om överträdelsen omfattas av ett meddelat vitesförbud eller vitesföreläggande. Motsvarande undantag görs i lagen beträffande området för det straffrättsliga ansvaret i 7 kap. 3 § fjärde stycket. Bestämmelsen är motiverad av att dubbla sanktioner, dvs. vite och sanktionsavgift, inte bör förekomma för samma gärning.

6 §

Bestämmelsen har behandlats i del A, avsnitt 3.11.3.14. Den innebär att möjligheten att påföra avgift faller bort om den som anspråket riktas mot inte har getts tillfälle att yttra sig inom två år från det att överträdelsen skedde.

7 §

Bestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.14, innebär att betalning av beslutad avgift inte kan krävas efter det att fem år har gått sedan beslutet vann laga kraft. Detta gäller även när endast en del av avgiften återstår att betala.

9 kap. Övriga bestämmelser**Överklaganden m.m.****1 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.13. Den har sin motsvarighet i 5 § lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor.

I *andra stycket* anges att beslut meddelade av en organisation samt beslut meddelade av en officiell veterinär kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

2 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.13. Bestämmelser av delvis motsvarande innehåll finns i de nu gällande 21 § andra stycket epizootilagen, 24 § tredje stycket provtagningslagen, 20 § tredje stycket lagen om kontroll av husdjur samt i 5 § lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor.

Av bestämmelsen framgår att det allmännas talan hos allmän förvaltningsdomstol förs av den myndighet som regeringen bestämmer när det gäller ett beslut som har meddelats av en organisation samt av den myndighet som har förordnat den officiella veterinären när det överklagande beslutet har fattats av en officiell veterinär. Någon ändring i sak är inte avsedd.

3 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.13. *Första stycket* har sin motsvarighet i de nu gällande 22 § epizootilagen, 14 § zoonoslagen, 25 § provtagningslagen, 6 § lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor samt, i den mån det rör beslut som har fattats av en myndighet, i 21 § lagen om kontroll av husdjur, m.m.

I *andra stycket* klargörs att beslut om sanktionsavgift inte kan verkställas före det att beslutet har vunnit laga kraft.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Punkt 1

I denna punkt anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2013 då bisjukdomslagen, epizootilagen och zoonoslagen upphör att gälla.

Punkt 2

Övergångsbestämmelsen som har kommenterats i del A, avsnitt 3.17, innebär att ersättningsanspråk som har uppkommit före lagens ikraftträdande ska behandlas enligt äldre föreskrifter.

Punkt 3

Övergångsbestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.17, innebär att beslut som har meddelats med stöd av 5 § zoonoslagen ska gälla som beslut beslutade med stöd av djursmittslagen.

Punkt 4

Övergångsbestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.17, innebär att förbud föreläggande och andra beslut om skyldigheter för enskilda som har meddelats med stöd epizootilagen med avseende på djursmittor som omfattas av bilagorna till djursmittslagen ska gälla som beslut meddelade med stöd av djursmittslagen. Det kan t.ex. gälla beslut om smittförklaring eller bekämpningsåtgärder. Om däremot besluten rör en smitta som inte klassificeras som en allmänfarlig djursmitta, t.ex. PRRS eller paratuberkulos, ska besluten upphöra att gälla vid upphävandet av epizootilagen.

5.2 Förslag till djursmittsförordning

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll

1 §

I paragrafen räknas i förtydligande syfte upp innehållet i förordningens olika kapitel. Uppräkningen är inte uttömmande utan är avsedd att ge läsaren en översiktlig bild av var olika bestämmelser finns.

2 §

I paragrafen anges att begrepp och uttryck som finns i lagen har samma betydelse när de används i förordningen.

EU-bestämmelser

3 §

Paragrafen motsvarar 1 a § epizootiförordningen (1999:659), 1 a § zoonosförordningen (1999:660), 2 § förordningen (2006:815) om provtagning på djur, m.m. (provtagningsförordningen) samt 2 § förordningen (2006:816) om kontroll av husdjur, m.m. Nytt i sak är att Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) ges rätt att meddela de föreskrifter som behövs till komplettering av de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen. Se även kommentarerna till 1 kap. 7 § djursmittslagen.

Skyddsbeslut

4 §

Bestämmelsen pekar ut Jordbruksverket som den myndighet som får meddela skyddsbeslut enligt 1 kap. 14 § djursmittslagen. Se även kommentarerna till 1 kap. 14 § djursmittslagen.

2 kap. Krav på biosäkerhet, provtagning och undersökning av djur, märkning och registrering m.m.

Krav på god biosäkerhet

1 §

I bestämmelsen bemyndigas Jordbruksverket att meddela föreskrifter om krav på att föra anteckningar samt om andra biosäkerhetsåtgärder. Paragrafen motsvaras delvis av 5 § provtagningsförordningen. Se även kommentarerna till 2 kap. 2 § djursmittslagen.

Biosäkerhetsplaner

2 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.1. I *första stycket* anges vilka riskfaktorer som alltid måste finnas med i en biosäkerhetsplan. I *andra stycket* bemyndigas Jordbruksverket att meddela sådana föreskrifter som avses i 2 kap. 3 § djursmittslagen. Se även kommentarerna till 2 kap. 3 § djursmittslagen.

Branschriktlinjer

3 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.1. Av bestämmelsen framgår att näringsens organisationer har rätt att ge in branschriktlinjer om god biosäkerhet till Jordbruksverket för granskning och godkännande. Det framgår vidare att verket ska samråda med Livsmedelsverket och andra berörda myndigheter, bl.a. SVA, innan det fattar beslut om godkännande samt att verket ska offentliggöra de publicerade branschriktlinjerna.

Djurtransporter

4 §

I paragrafen bemyndigas Jordbruksverket att meddela föreskrifter om flyttningsdokument för djur samt om djurhälsa och hygien vid transport av djur. Paragrafen motsvaras av 9 § första stycket 3 provtagningsförordningen. Se även kommentarerna till 2 kap. 4 § djursmittslagen.

Seminverksamhet

5 §

I paragrafen bemyndigas Jordbruksverket att meddela föreskrifter om seminverksamhet m.m. Paragrafen motsvaras delvis av den nu gällande 4 § förordningen om kontroll av husdjur, m.m. Se även kommentarerna till 2 kap. 5 § djursmittslagen.

Provtagning och undersökning av djur

6 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.1. Den motsvaras delvis av den nu gällande 3 § provtagningsförordningen. Enligt nu gällande bestämmelser är det dock Jordbruksverket, och inte SVA, som har rätt att fatta beslut eller meddela föreskrifter om övervakningsåtgärder. Se även kommentarerna till 2 kap. 6 § djursmittslagen.

Märkning och registrering

7 §

I paragrafen bemyndigas Jordbruksverket att meddela föreskrifter om bl.a. märkning, journalföring och registrering av djur, om krav på registrering av djurhållare och om krav på tillstånd för verksamhet med djur. Paragrafen motsvaras delvis av 9 § provtagningsförordningen. Se även kommentarerna till 2 kap. 7 § djursmittslagen.

Frivilliga djurhälsoprogram

8 §

Paragrafen har kommenterats i del A, 3.5.8. Den motsvaras delvis av de nu gällande 3 och 5 §§ förordningen om kontroll av husdjur, m.m. Se även kommentarerna till 2 kap. 8 § djursmittslagen.

Handläggning av ärenden om tillstånd

9 §

Paragrafen motsvaras av 7 a § förordningen om kontroll av husdjur, m.m.

10 §

Paragrafen motsvaras av 7 b § förordningen om kontroll av husdjur, m.m.

3 kap. Generella bestämmelser om in- och utförsel av djur m.m.

Undantag för viss förflyttning som föranleds av renskötseln

1 §

I paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.1, undantas förflyttning av djur till eller från Finland som föranleds av renskötseln och som sker enligt internationella överenskommelser från bestämmelserna om in- och utförsel i 3 kap. djursmittslagen samt i djursmittsförordningen. Bestämmelsen motsvarar i sak 1 § andra stycket förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m. (införselförordningen), såvitt gäller införsel från Finland.

Krav på godkännande eller registrering

2 §

Paragrafen innehåller en upplysning om att krav på godkännande av handlare med djur, uppsamlingsplatser för djur m.m. finns i föreskrifter meddelade av Jordbruksverket med stöd av bemyndigande i 2 kap. 8 §.

Gränskontrollstationer

3 §

I paragrafen pekas Jordbruksverket ut som den myndighet som får meddela föreskrifter om godkända gränskontrollstationer. En bestämmelse med delvis motsvarande innehåll finns i 6 § införselförordningen.

Karantän m.m.

5 §

Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar delvis 14 § införsel­förordningen. I paragrafen ges Jordbruksverket rätt att meddela föreskrifter eller beslut i enskilda fall om att djur ska hållas i karantän samt meddela föreskrifter om karantänshållning. I *andra stycket* pekas Jordbruksverket ut som den myndighet som ska besluta om vad som ska ske med djuren på en karantänsanläggning för det fall en djursmitta förekommer på anläggningen. Bestämmelsen motsvaras av 15 § andra stycket införsel­förordningen.

Veterinärdatasystemet TRACES

5 §

I bestämmelsen föreskrivs att transporter av djur ut ur landet till ett annat EU-land ska registreras i EU:s veterinärdatasystem TRACES. Jordbruksverket bemyndigas vidare att meddela ytterligare föreskrifter om registreringen samt om undantag från kravet på registrering.

Genomförande av kommissionens skyddsbeslut

6 §

I paragrafen finns ett bemyndigande för Jordbruksverket att, utöver vad som följer av bestämmelserna i 4–11 kap. meddela de föreskrifter eller beslut i enskilda fall som behövs för att genomföra kommissionens skyddsbeslut avseende införsel eller utförsel av djur och produkter. Sådana beslut kan t.ex. bestå i förbud mot införsel av djur från en viss region eller att djur som förs in i landet ska stå under officiell övervakning och vara isolerade från andra djur under en bestämd period.

4 kap. In- och utförsel av hästdjur

1–8 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder, Andorra, Färöarna samt Norge av hästdjur. Bestämmelser av i huvudsak motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, förordningen (1994:542) om utförsel av levande djur m.m. (utförseliförordningen) samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1996:113) om införsel av hästdjur och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2001:99) om utförsel av hästdjur till länder som ingår i Europeiska unionen (EU), Andorra, Färöarna samt Norge.

5 kap. In- och utförsel av nötkreatur

1–16 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder samt Norge av nötkreatur. Bestämmelser av delvis motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1998:70) om införsel av nötkreatur och svin och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:77) om utförsel av nötkreatur och svin till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Norge. Till skillnad från nu gällande bestämmelser uppställs i kapitlet inte något krav på provtagning i karantän i Sverige. Den frågan har behandlats i del A, avsnitt 3.6.3.

6 kap. In- och utförsel av sperma och embryon från nötkreatur

1–11 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder, Andorra, Färöarna samt Norge av sperma och embryon från nötkreatur. Bestämmelser av i huvudsak motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:67) om införsel av embryon och sperma från nötkreatur samt sperma från svin och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:68) om utförsel av embryon och sperma från nötkreatur samt sperma från svin till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Andorra, Färöarna samt Norge.

7 kap. In- och utförsel av svin

1–14 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder samt Norge av svin. Bestämmelser av delvis motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1998:70) om införsel av nötkreatur och svin och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:77) om utförsel av nötkreatur och svin till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Norge. Till skillnad från nu gällande bestämmelser uppställs i kapitlet inte något krav på provtagning i karantän i Sverige. Den frågan har behandlats i del A, avsnitt 3.6.3.

8 kap. In och utförsel av sperma från svin

1–6 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder, Andorra, Färöarna samt Norge av sperma från svin. Bestämmelser av i huvudsak motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (2002:67) om införsel av embryon och sperma från nötkreatur samt sperma från svin och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:68) om utförsel av embryon och sperma från nötkreatur samt sperma från svin till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Andorra, Färöarna samt Norge.

9 kap. In- och utförsel av får och getter

1–14 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder samt Norge av får och getter. Bestämmelser av delvis motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1994:224) om införsel av får och getter och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:8) om utförsel av får och getter till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Norge. Till skillnad från nu gällande bestämmelser uppställs i

kapitlet inte något krav på provtagning i karantän i Sverige. Den frågan har behandlats i del A, avsnitt 3.6.3.

10 kap. In och utförsel av fjäderfän

1–33 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till såväl andra EU-länder och Norge som till tredje land av fjäderfän och kläckägg. Bestämmelser av delvis motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1994:223) om införsel av fjäderfä och kläckägg och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:7) om utförsel av fjäderfä och kläckägg till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Norge. Till skillnad från nu gällande bestämmelser uppställs i kapitlet inte något krav på provtagning i karantän i Sverige. Den frågan har behandlats i del A, avsnitt 3.6.3.

11 kap. Utsläppande på marknaden av djur och produkter från vattenbruket samt införsel från tredje land av sådana djur och produkter

1–13 §§

I kapitlet finns bestämmelser om utsläppande på marknaden av djur och produkter från vattenbruket samt införsel från tredje land av sådana djur och produkter. Bestämmelser av delvis motsvarande innehåll finns i införseliförordningen, utförseliförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2008:25) om djurhälso-krav för djur och produkter från vattenbruk och om förebyggande av vissa sjukdomar hos vattenlevande djur.

12 kap. In- och utförsel av övriga djur

1–34 §§

I kapitlet finns bestämmelser om införsel till Sverige och om utförsel från Sverige till andra EU-länder samt Norge av djur, sperma, ägg och embryon som inte särskilt regleras i 4–11 kap. eller i de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen. Bestämmelser av i huvudsak motsvarande innehåll finns i införseliförordningen,

utförsel förordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1996:24) om införsel av djur, sperma, ägg och embryon, i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:70) om utförsel av djur, sperma, ägg och embryon till länder inom Europeiska unionen (EU) och i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:51) om införsel av sällskapsdjur och hund- och kattspenna samt hundar, katter och illrar avsedda för handel.

13 kap. Anmälningsskyldighet

Anmälningsskyldighet för den som har djur i sin vård

1 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.3. Enligt paragrafen bemyndigas SVA att meddela föreskrifter om anmälningsskyldighet, utöver den som avser misstanke om en allmänfarlig djursmitta, för den som har djur i sin vård. Se även kommentarerna till 4 kap. 1 § djursmittslagen.

Anmälningsskyldighet för veterinärer m.fl.

2 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.3.

Av *första stycket* framgår att veterinärer och andra som i sitt yrke kommer i kontakt med djur eller produkter av djur ska anmäla misstankar om en allmänfarlig djursmitta till SVA.

Enligt *andra stycket* bemyndigas SVA att meddela föreskrifter om anmälningsskyldighet, utöver den som avser misstanke om en allmänfarlig djursmitta, för veterinärer och den som är ansvarig för ett laboratorium.

Se även kommentarerna till 4 kap. 2 § djursmittslagen.

Provtagning

3 §

I paragrafen pekas SVA ut som den myndighet som, enligt 3 kap. 3 § djursmittslagen, får besluta om provtagning eller undersökning i syfte att bekräfta misstanke om en allmänfarlig djursmitta. Se även kommentarerna till 4 kap. 3 § djursmittslagen.

Underrättelse till Jordbruksverket

4 §

I paragrafen som har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.4 anges att SVA omedelbart ska underrätta Jordbruksverket om varje fall av grundad misstanke om en allmänfarlig djursmitta samt varje fall av bekräftat fall av en sådan smitta.

Underrättelse till andra myndigheter

5 §

I paragrafen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.4, anges att SVA utan dröjsmål ska underrätta andra berörda myndigheter om en grundad misstanke om eller ett bekräftat fall av en allmänfarlig djursmitta. Bestämmelser som ålägger länsstyrelsen att underrätta berörda myndigheter vid misstanke eller bekräftat fall av en epizootisk sjukdom eller en zoonos finns idag i 3 a § andra stycket epizootilagen respektive 3 § zoonoslagen.

14 kap. Åtgärder vid misstanke eller bekräftat fall av EU-förordningssmitta, spärrsmitta eller åtgärdssmitta

1 §

Paragrafen motsvarar 2 § epizootiförordningen.

2 §

Paragrafen motsvarar 3 § epizootiförordningen.

EU-förordningssmittor

3 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.1.

I *första stycket* föreskrivs att det är Jordbruksverket som, efter det att verket har fått underrättelse från SVA om ett misstänkt eller bekräftat fall av en TSE-smitta, ska vidta de åtgärder som anges i artikel 11, tredje stycket samt artiklarna 12 och 13 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll

och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.

Av *andra stycket* följer att om Jordbruksverket i samband med smittspårning misstänker att smittan har spritt sig har verket rätt att vidta åtgärder utan föregående underrättelse från SVA.

4 §

I paragrafen bemyndigas SVA att meddela de föreskrifter och fatta de beslut som avses i 5 kap. 2 § djursmittslagen. Se även kommentarerna till 5 kap. 2 § djursmittslagen.

Spärrsmittor

5 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2.

I *första stycket* föreskrivs att det är Jordbruksverket som, efter det att verket har fått underrättelse från SVA om ett misstänkt fall av en spärrsmitta, ska besluta om isolering av det misstänkt smittade området.

Av *andra stycket* följer att om Jordbruksverket, i samband med smittspårning, misstänker att smittan har spritt sig har verket rätt att besluta om isolering utan föregående underrättelse från SVA.

Se även kommentarerna till 5 kap. 5 § djursmittslagen.

6 §

I *första stycket* pekas Jordbruksverket ut som den myndighet som ska fatta beslut om bl.a. spärrförklaring, hävning av isolerings- och spärrförklaringsbeslut och om undantag från sådana beslut samt som den myndighet som ska utföra smittspårningen. Verket ges vidare rätt att fatta beslut om krav på att den som är föremål för ett beslut om spärrförklaring ska vidta åtgärder i syfte att spärrförklaringsbeslutet därefter ska kunna hävas och att vidta rättelse om beslutet inte efterlevs.

I *andra stycket* bemyndigas Jordbruksverket att meddela föreskrifter om villkor som kan förenas med ett beslut om spärrförklaring och om de kriterier som ska gälla för att häva ett beslut om spärrförklaring. Se även kommentarerna till 5 kap. 6–12 §§ djursmittslagen.

7 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.2.

Av paragrafen framgår att Jordbruksverket ska underrätta länsstyrelsen om beslut som verket fattar med anledning av en misstänkt eller bekräftad förekomst av en djursmitta. Länsstyrelsen, som är den myndighet som utövar offentlig kontroll av efterlevnaden av besluten samt även djurskyddskontrollmyndighet, behöver ha vetskap om besluten för att kunna fullgöra sitt kontrolluppdrag.

Åtgärdssmittor

8 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.8.3.

I *första stycket* föreskrivs att det är Jordbruksverket som, efter det att verket har fått underrättelse från SVA om ett misstänkt fall av en åtgärdssmitta, ska besluta om isolering av det misstänkta smittade området samt om förbud i restriktionsområden.

Av *andra stycket* följer att om Jordbruksverket, i samband med smittspårning, misstänker att smittan har spritt sig har verket rätt att besluta om isolering m.m. utan föregående underrättelse från SVA.

Se även kommentarerna till 5 kap. 16 och 18 §§ djursmittslagen.

9 §

I *första stycket* pekas Jordbruksverket ut som den myndighet som ska fatta beslut om bl.a. smittförklaring och åtgärdsplaner, hävning av isolerings- och smittförklaringsbeslut och om undantag från sådana beslut samt som den myndighet som ska utföra smittspårningen. Verket ges vidare rätt att vidta rättelse om beslutet i åtgärdsplanen inte efterlevs.

I *andra stycket* bemyndigas Jordbruksverket att fatta beslut eller meddela föreskrifter om bl.a. områdesrestriktioner och tillträdesförbud samt om andra åtgärder för att förebygga eller bekämpa en åtgärdssmita.

Av *tredje stycket* framgår att en veterinärs beslut om isolering ska underställas Jordbruksverket.

Se även kommentarerna till 5 kap. 14 och 19–2 §§ djursmittslagen.

Vilda djur

10 §

Av paragrafen framgår att det är Jordbruksverket som meddelar de föreskrifter eller fattar de beslut som krävs för att förebygga eller bekämpa EU-förordningssmittor, spärrsmittor och åtgärdssmittor hos djur som förekommer vilt i naturen.

Se även kommentarerna till 5 kap. 29 § djursmittslagen.

15 kap. Behöriga myndigheter och offentlig kontroll

Behöriga myndigheter

1 §

Av paragrafen framgår att det är Jordbruksverket som ska fullgöra de uppgifter som ankommer på behörig myndighet enligt de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen om inte annat följer av vissa i paragrafen uppräknade bestämmelser.

2 §

Paragrafen motsvarar 11 a § provtagningsförordningen i dess nu gällande lydelse.

3 §

Paragrafen motsvarar 10 § andra stycket införsel förordningen i dess nu gällande lydelse.

4 §

Av paragrafen följer att SVA ska utföra de uppgifter som ankommer på behörig myndighet enligt artikel 3.2.b i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2160/2003 av den 17 november 2003 om bekämpning av salmonella och vissa andra livsmedelsburna zoonotiska smittämnen i de delar som avser data från djur i primärproduktionen, dvs. insamling av data som behövs för utvärdering av använda metoder samt resultaten från nationella salmonellakontrollplaner och varje år överlämna dem till kommissionen.

5 §

Paragrafen motsvarar 11 § provtagningsförordningen i dess nu gällande lydelse.

Kontrollmyndigheter**6 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. Den motsvaras delvis av 15 § epizootiförordningen, 18 § zoonosförordningen, 15 § provtagningsförordningen och 10 § förordningen om kontroll av husdjur, m.m. Av paragrafen följer att länsstyrelserna är behöriga myndigheter att utöva offentlig kontroll om inte annat följer av vissa uppräknade paragrafer samt att länsstyrelserna har möjlighet att komma överens om att överlämna viss kontrollverksamhet mellan sig. Se även kommentarerna till 6 kap. 1 § djursmittslagen.

7 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. Av bestämmelsen följer att Jordbruksverket är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över åtgärder som vidtas vid misstänkt eller bekräftat fall av en EU-förordnings- eller åtgärdssmitta.

8 §

Av paragrafen följer att Tullverket är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll vid införsel och utförsel av djur och produkter i de fall som kontrollen äger rum vid Sveriges gräns. Paragrafen motsvarar delvis 10 § införseliförordningen.

9 §

Av paragrafen följer att Jordbruksverket är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll vid införsel och utförsel av djur och produkter i de fall som kontrollen inte äger rum vid Sveriges gräns.

10 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 14 § provtagningsförordningen.

11 §

Av paragrafen följer att offentlig kontroll inom försvarsmakten utförs av generalläkaren.

12 §

Av paragrafen följer att Jordbruksverket och SVA, inom respektive ansvarsområde, samordnar övriga kontrollmyndigheter och ger stöd, råd och vägledning till dem.

13 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. I EU-lagstiftningen stadgas att vissa kontrolluppgifter ska utföras av en officiell veterinär. Av *första stycket* framgår det att offentlig kontroll utövas av officiell veterinär när detta särskilt föreskrivs i djursmittslagen, i djursmittsförordningen eller i de EU-bestämmelser som kompletteras av djursmittslagen. I *andra stycket* bemyndigas Jordbruksverket och SVA att meddela ytterligare föreskrifter om officiell veterinärs kontrolluppgifter. Se även kommentarerna till 6 kap. 1 § djursmittslagen.

Offentlig kontroll över icke livsmedelsproducerande djur**14 §**

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.9.1. I paragrafen anges vilka bestämmelser i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd som ska tillämpas vid offentlig kontroll över icke livsmedelsproducerande djur. De uppräknade artiklarna överensstämmer med de artiklar som finns i motsvarande bestämmelser i 64 § djurskyddsförordningen (1988:539). Se även kommentarerna till 6 kap. 8 § djursmittslagen.

Föreskrifter om offentlig kontroll

15 §

I paragrafen bemyndigas Jordbruksverket respektive SVA att meddela föreskrifter om bl.a. hur den offentliga kontrollen ska bedrivas och om skyldighet för en kontrollmyndighet eller ett kontrollorgan att lämna information till Jordbruksverket eller SVA om kontrollverksamheten.

Avgifter

16 §

I paragrafen bemyndigas Jordbruksverket respektive SVA att meddela föreskrifter om skyldighet att betala avgift för offentlig kontroll och för ärenden om bl.a. provtagning, undersökning, märkning, godkännande och registrering samt för utfärdande av identitetshandlingar för djur.

Se även kommentarerna till 6 kap. 16 § djursmittslagen.

16 kap. Sanktionsavgifter

1 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.5. Regeringen anger i bilagan till djursmittsförordningen vilka överträdelser som ska föranleda sanktionsavgift och avgiftsbeloppet för respektive överträdelse. Bedömningen av om en överträdelse har skett får göras genom en tolkning av den utpekade bestämmelsen.

Endast en sanktionsavgift ska tas ut för varje gärning oavsett om det innebär överträdelse av mer än en bestämmelse. Avgift ska i dessa fall tas ut med det högsta av de aktuella beloppen.

Se även kommentarerna till 8 kap. 1 § djursmittslagen.

2 §

Paragrafen har kommenterats i avsnitt 3.11.3.10. I *första stycket* regleras hur fortsatta överträdelser ska behandlas. Det kan vara fråga om att någon efter att ha ålagts avgift fortsätter att bedriva tillståndspliktig verksamhet utan tillstånd. En ny avgift får i sådana fall tas ut med dubbelt belopp, om detta särskilt anges i bilagan, under förutsättning att den ålagde fått skälig tid på sig att vidta

rättelse. Vad som är att anse som skälig tid får avgöras i varje enskilt fall.

3 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.11.3.10. I *första stycket* regleras hur upprepade överträdelser ska behandlas. Bestämelsen blir endast tillämplig om det i bilagan särskilt anges att den ska tillämpas. Om samma kontrollobjekt på nytt begår samma överträdelse får, i sådant fall, en ny avgift tas ut med dubbelt belopp. Av *andra stycket* framgår att endast överträdelser som upprepas inom två år kan medföra dubbel avgift. Fristen räknas från det tidigare beslutet om sanktionsavgift.

4 §

I paragrafen, som har behandlats i del A, avsnitt 3.11.3.13, ges Jordbruksverket bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om i vilken ordning som sanktionsavgifter ska betalas. Föreskrifterna bör bl.a. ange till vilken myndighet som betalning ska erläggas.

17 kap. Ersättningsbestämmelser

1 §

Paragrafen har kommenterats i del A, avsnitt 3.12. Vid bestämning av värdet hos djur ska ersättningen begränsas till värdet hos ett genomsnittligt djur av den aktuella arten. Särskilda värden som uppstått genom avel, tävlingsverksamhet eller liknande ska därigenom inte ersättas av staten. För ersättning av sådana mervärden hänvisas till försäkringsmarknaden. Inte heller ersätts djurvärden till den del ersättning har ersatts av försäkring. Denna begränsning motsvarar ett stadgande i statsstödsreglerna. Det kan argumenteras för att vissa produkter av djur, som ägg, sperma, embryo etc. också skulle kunna ersättas. Sådan ersättning har emellertid samband med ersättning för produktionsförluster, vilket inte ersätts annat än under en övergångstid, jfr 2 och 3 §§ nedan.

2 och 3 §§

Paragraferna har kommenterats i del A, avsnitten 3.17.1 och 3.7.2. Bestämmelserna innebär en möjlighet att, med angiven avtrappning, begära ersättning för produktionsförluster och saneringskostnader som uppstått till följd av beslut rörande åtgärdssmittor enligt djursmittslagen. Begreppen produktionsförlust och saneringskostnader har samma betydelse som begreppen produktionsbortfall och kostnader för saneringsåtgärder i epizootilagen.

4 och 5 §§

Bestämmelserna motsvarar 16 § respektive 18 § i epizootilagen och täcker behovet av jämkningsmöjligheter och en rätt till ersättning för personer eller företag som efter beslut deltar i åtgärder eller ställer lokaler eller utrustning till statens förfogande vid åtgärder avseende åtgärdssmittor eller EU-förordningssmittor.

6 §

Paragrafen motsvarar 8 § zoonosförordningen.

7 §

Paragrafen kommenteras i del A, avsnitt 3.12.1. Vid tillämpning av en skyddslagstiftning som djursmittslagen kan uppstå situationer utanför den enskildes kontroll varigenom denne går förlorad en möjlighet till ersättning i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel. I de fall staten handlat på ett sätt som kan föranleda ersättning enligt skadeståndslagen (1972:207) ska ersättningsfrågan prövas enligt vad som gäller för sådana anspråk.

8 §

Motsvarande administrativa bemyndigande finns rörande ersättning enligt epizootilagen i 6 och 7 §§ epizootiförordningen.

9 §

Bestämmelsen motsvarar 13 a § epizootiförordningen.

18 kap. Övriga frågor

1 §

Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.13. Den motsvarar delvis 24 § provtagningsförordningen.

2 §

I paragrafen ges Jordbruksverket och SVA rätt att meddela verkställighetsföreskrifter.

3 §

I paragrafen upplyses om att bestämmelser om överklagande finns i djursmittslagen, förvaltningslagen (1986:223) samt i lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter.

5.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor

1 §

Rätten att meddela föreskrifter om införsel eller utförsel för att skydda landet mot djursjukdomar införs i en ny djursmittslag. Bemyndigandet härom i *första stycket* bör därför utgå.

5.4 Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

15 §

Med anledning av att epizootilagen (1999:657) upphävs och ersätts av den nya djursmittslagen byts hänvisningarna i *första* och *andra styckena* ut mot hänvisningar till den nya lagen. Vidare byts begreppet epizooti ut mot begreppet allmänfarlig djursmitta, vilket begrepp används i djursmittslagen för de djursmittor där myndigheterna har möjlighet att vidta långtgående befogenheter för att förhindra smittspridning. Även i *andra stycket* byts begreppet epizooti ut mot allmänfarlig djursmitta. Vidare ändras bemyn-

digandet på så sätt att det anges att samråd ska ske med den myndighet som regeringen bestämmer.

5.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

3 §

Bestämmelsen i *punkten 10* har ändrats på så sätt att nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän och fisk har strukits från punkten samt att hjortar har införts i denna punkt. De bedömningar som föranleder ändringarna har kommenterats i del A, avsnitt 3.6.3. Ändringen innebär att lagen inte längre är tillämplig vid införsel av djur från andra EU-länder, utom i de fall det rör ickekommersiella transporter av hundar och katter (punkten 8), transporter av reptiler eller hjortar eller om det finns anledning att misstänka att kraven för införseln inte är uppfyllda (punkten 11).

5.6 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

9 kap.

15 §

Med anledning av att bestämmelserna om smittskyddsåtgärder som rör djur återfinns i en ny djursmittslag byts hänvisningen i *tredje stycket* till lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., epizootilagen (1999:657) samt zoonoslagen (1999:658) ut mot en hänvisning till den nya lagen.

5.7 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

1 kap.

2 §

Med anledning av att bestämmelserna om smittskyddsåtgärder som rör djur återfinns i en ny djursmittslag byts hänvisningen till lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., epizootilagen (1999:657) samt zoonoslagen (1999:658) ut mot en hänvisning till den nya lagen.

6 kap.

7 §

Med anledning av att bestämmelser om smittskyddsåtgärder som rör djur återfinns i en ny djursmittslag byts hänvisningen i andra stycket till lagen om provtagning på djur, m.m., epizootilagen samt zoonoslagen ut mot en hänvisning till den nya lagen.

5.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m.

1 §

Ändringen har kommenterats i del A, avsnitt 3.14.1. I paragrafen anges syftet med lagen, vilket är att säkerställa en säker läkemedelsanvändning hos djur och att farliga rests substanser och andra ämnen i djur inte förekommer i livsmedel.

Bestämmelser om åtgärder för att förhindra spridning av smittsamma djursjukdomar och andra smittämnen hos djur samt andra bestämmelser som syftar till att säkerställa en gott smittskydd finns i en ny djursmittslag.

3 §

I konsekvens med att frågor om smittsamma djursjukdomar regleras i den nya djursmittslagen har paragrafens första stycke upphävts.

Uppgifter om läkemedelsanvändning

6 §

I konsekvens med att frågor om smittsamma djursjukdomar regleras i den nya djursmittslagen har de delar som rör djursmittsfrågor i *första* stycket, liksom hela andra stycket, upphävts. Bemyndigandet att meddela föreskrifter om registerföring av läkemedelsbehandlingar samt skyldigheten att bevara journaler över sådana behandlingar kvarstår i oförändrat skick.

9 §

I konsekvens med att frågor om smittsamma djursjukdomar regleras i den nya djursmittslagen har de delar som endast rör djursmittsfrågor i *första stycket* upphävts. Bemyndigandet att meddela föreskrifter om märkning, journalföring och registrering av djur samt utfärdande av identitetshandlingar för djur kvarstår. Det klargörs dock att sådana föreskrifter endast får meddelas för att säkerställa en säker läkemedelsanvändning hos djur och att farliga restsubstanser och andra ämnen i djur inte förekommer i livsmedel.

20 §

I konsekvens med att det inte längre finns några bestämmelser om godkännanden i lagen har avgiftsbemyndigandet för sådana ärenden, i *punkten 2 i första stycket*, upphävts.

21 §

I konsekvens med att 7 § har upphävts har hänvisningen till den paragrafen strukits i *punkten 1 i första stycket*.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Punkt 1

I denna punkt anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2013.

Punkt 2

Övergångsbestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.17, innebär att beslut om provtagning och undersökning ska fortsätta att gälla.

Punkt 3

Övergångsbestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.17, innebär att beslut som har meddelats med stöd av 6 § andra stycket samt enligt 7 § avseende sådana djursmittor som finns upptagna i bilagorna ska fortsätta att gälla. Det kan gälla beslut om t.ex. avlivning av djur som bär på en smitta som i djursmittslagen klassificeras som allmänfarlig. Om däremot besluten rör en smitta som inte klassificeras som en allmänfarlig djursmitta ska besluten upphöra att gälla vid ikraftträdande av lagen.

Punkt 4

Övergångsbestämmelsen, som har kommenterats i del A, avsnitt 3.5.8, innebär att de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen rörande hälsoövervakning avseende tuberkulos hos hjortar i hägn ska fortsätta att gälla.

5.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m.

1 §

Ändringen har kommenterats i del A, avsnitt 3.14.2. Den tidigare punkten 2 i paragrafen har strukits eftersom åtgärder som syftar till att förebygga sjukdomar hos djur regleras i en ny djursmittslag.

19 §

I konsekvens med att 6 § har upphävts har hänvisningen till den paragrafen strukits i *första stycket*. Vidare har andra stycket utgått eftersom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2160/2003 av den 17 november 2003 om bekämpning av salmonella och vissa andra livsmedelsburna zoonotiska smittämnen kompletteras av bestämmelserna i den nya djursmittslagen.

5.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård

4 kap.

1 §

Med anledning av att epizootilagen (1999:657) samt zoonoslagen (1999:658) upphävs och ersätts av den nya djursmittslagen byts hänvisningen ut mot en hänvisning till den nya lagen. Då djursmittslagen är tillämplig på ett större antal djursmittor preciseras vidare i bestämmelsen att behandlingsförbudet rör allmänfarliga djursmittor.

5.11 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Bilagan

Förslaget har behandlats i del A, avsnitt 3.10. Förslaget innebär att organisationer som har förordnats enligt en ny djursmittslag om förs upp i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen när det gäller verksamhet i ärenden om registerföring och om utfärdande av identitetshandlingar för djur respektive verksamhet i frivilliga djurhälsoprogram, med följd att organisationerna blir skyldiga att tillämpa offentlighetsprincipen i nämnda verksamheter samt att de vid tillämpning av offentlighets- och sekretesslagen ska jämföras med myndighet.

5.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen

4 kap

5 §

Paragrafen har ändrats med anledning av att bestämmelser om hälsokontroll regleras i en ny djursmittslag. Hälsokontrollprogram benämns vidare i djursmittslagen som frivilliga djurhälsoprogram. Någon ändring i sak är inte avsedd.

5.13 Förordning om ändring i förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m.

1 §

Ändringen har kommenterats i del A, avsnitt 3.14. I paragrafen anges att syftet med förordningen är att förhindra en inplantering av utländska djurarter som är skadlig för landets fauna. Bestämmelser som syftar till att förebygga att smittsamma eller ärftliga djursjukdomar kommer in i landet finns i en ny djursmittslag och bestämmelser som syftar till att tillgodose djurskyddsintresset regleras i djurskyddslagen.

3 §

Ändringen i första stycket är en följd av att bestämmelser om införsel i syfte att förhindra spridning av djursmittor regleras i djursmittslagen. I *första stycket* klargörs att bemyndigandet avser djur, fiskrom eller andra ägg för utplantering.

5 §

I paragrafen har ändrats så att bemyndigandet numera omfattar djur, fiskrom eller andra ägg för utplantering.

9 §

Av paragrafen framgår i vilka fall en transport får stoppas vid införsel från ett annat EU-land. Ändringen är föranledd av att bestämmelser som syftar till att förebygga att smittsamma eller ärftliga djursjukdomar kommer in i landet finns i en ny djursmittslag. De tidigare punkterna 1–3 har därför upphävts.

10 §

Ändringen är föranledd av att bestämmelser som syftar till att förebygga att smittsamma eller ärftliga djursjukdomar kommer in i landet finns i en ny djursmittslag.

16 §

Bemyndigandet i *första stycket* har ändrats redaktionellt. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bemyndigande att meddela föreskrifter om avgifter för besiktning m.m. finns i lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor.

Ändringen i *andra stycket* är föranledd av att bestämmelser som syftar till att förebygga att smittsamma eller ärftliga djursjukdomar kommer in i landet finns i en ny djursmittslag.

19 §

Ändringen i paragrafens *tredje stycke* är föranledd av att bestämmelser som syftar till att förebygga att smittsamma eller ärftliga djursjukdomar kommer in i landet finns i en ny djursmittslag.

5.14 Förordning om ändring i förordningen (2005:422) om övervakning av zoonoser och zoonotiska smittämnen hos djur och i livsmedel

4–9 §§

Paragraferna har ändrats med anledning av att Statens veterinärmedicinska anstalt får ansvar för övervakning av djursmittor. Denna fråga behandlas i del A, avsnitt 3.7.1.

5.15 Förslag till förordning om ändring av förordningen (2006:815) om provtagning på djur m.m.

3 §

Ändringen är föranledd av att 3 § lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. (provtagninglagen) har ändrats så att lagen inte längre innehåller bemyndiganden att meddela föreskrifter som rör djursmittor. Vad gäller rätten att meddela föreskrifter eller beslut om att kontrollera förekomsten av rests substanser och andra ämnen i djur och djurprodukter har inte gjorts någon ändring i sak.

4 §

Ändringen i paragrafen är en följd av att 3 § provtagningslagen har ändras.

5 §

Ändringen är föranledd av att 6 § provtagningslagen har ändrats så att lagen inte längre innehåller bemyndiganden att meddela föreskrifter som rör djursmittor.

9 §

Ändringen är föranledd av att 20 § provtagningslagen har ändrats så att lagen inte längre innehåller bemyndiganden att meddela föreskrifter som rör djursmittor.

10 och 12 §§

Som en följd av att frågor om djursmittor regleras i en ny djursmittslag, har 12 a § upphävts. Hänvisningen till 12 a § har därför strukits.

13 §

Ändringen i paragrafen är en följd av att 3 § provtagningslagen har ändras.

14 §

Ändringen är föranledd av att frågor om djursmittor regleras i en ny djursmittslag. De delar i paragrafen som rör offentlig kontroll av djursmittor därför strukits. Kvar i paragrafen finns en bestämmelse om att Livsmedelsverket är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över otillåtna ämnen eller produkter och kontroll över reglerade ämnen, enligt avsnitt I, kapitel II, F 1 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 854/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförandet av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel.

5.16 Förslag till förordning om ändring av förordningen (2006:816) om kontroll av husdjur, m.m.

4 §

Första stycket har strukits. Ändringen i *andra stycket* är av redaktionell art.

10 §

Ändringen är föranledd av att lagen om kontroll av husdjur, m.m. ändras på så sätt att den inte längre innehåller bestämmelser om organiserad hälsokontroll. Bestämmelserna om offentlig kontroll rörande sådan verksamhet har därför strukits.

5.17 Förslag till förordning om ändring i förordning (2009:1394) med instruktion för Statens veterinärmedicinska anstalt

1 §

I paragrafen har lagts till att Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har till uppgift att ansvara för kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning om det epidemiologiska läget i Sverige för djursmittor som avses i en ny djursmittslag (2012:000). Bestämmelsen har kommenterats i del A, avsnitt 3.7.1 och 3.7.5.

2 §

Uppdraget i *punkten 1* om att utreda sjukdomars uppkomst m.m. preciseras till att avse allmänfarliga djursmittor. Vidare har det tillagts att i uppdraget ingår det att SVA, på begäran av Jordbruksverket, ska medverka i förebyggandet och bekämpandet av dessa smittor. Vidare har vissa redaktionella ändringar gjorts i punkten.

I *punkten 2* klargörs att SVA ska upprätthålla en effektiv vaccineringsberedskap avseende allmänfarliga djursmittor samt vid behov vaccinationsberedskap av andra djursmittor.

Punkten 4 har ändrats med anledning att de djursmittor som avses i punkten omfattas av den nya djursmittslagen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *punkten 9* klargörs att uppdraget att följa och analysera utvecklingen gäller utöver vad som framgår av punkten 1.

3 §

I paragrafen har ändrats så att det anges att SVA skyndsamt ska utföra de undersökningar och utredningar som Jordbruksverket begär avseende allmänfarliga djursmittor samt att dessa ska planeras och genomföras efter samråd med Jordbruksverket.

6 b och c §§

Paragraferna är nya. De har kommenterats i avsnitt del A, avsnitt 3.7.2 och 3.7.5. Av bestämmelserna följer att det vid SVA ska inrättas en samverkansgrupp för zoonotiska smittämnen och för antibiotikaresistens i djurhållningen.

Särskilda yttranden

Särskilt yttrande av Ulf Magnusson, Sveriges Lantbruksuniversitet och Lars Plym Forshell, Livsmedelsverket

Utredaren föreslår att ansvaret för övervakningen av djursmittor läggs på SVA och att SVA också får rätt utfärda föreskrifter om obligatorisk övervakning av djursmittor, inklusive skyldigheter för djurägare underkasta sig beslut om provtagning m.m. SVA ska enligt utredarens förslag samråda med Jordbruksverket vid fastställande av vilka smittor som ska övervakas. För att kunna fullgöra sina uppgifter ska SVA få rätt utnyttja distriktsveterinärernas fältorganisation.

Utredarens huvudsakliga argument för att ansvaret för övervakning av djursmittor föreslås läggas på SVA är att SVA har den vetenskapliga kompetensen för uppgiften.

SVA är en expertmyndighet och som sådan ansvarig för riskvärdering av djursmittor.

Jordbruksverket är ansvarig myndighet för riskhantering av djursmittor. Övervakning av djursmittor är enligt vår mening en riskhanteringsuppgift. En allmänt accepterad uppfattning är att riskvärdering och riskhantering ska hållas skilda åt, vilket också båda myndigheterna med kraft framförde som argument mot en sammanslagning av myndigheterna i sina respektive remissvar på Gerhard Larssons myndighetsutredning. Vi kan inte förstå annat än att samma personer på SVA kommer att ansvara för både riskvärdering och riskhantering om utredarens förslag blir verklighet. Detta vore således att gå på tvärs emot vedertagna principer för riskanalytiska processer.

Jordbruksverket ska emellertid enligt utredarens förslag fortsatt ha det operativa ansvaret för åtgärder mot allmänfarliga djursmittor dvs man delar riskhanteringsuppdraget på de två myndigheterna.

Detta riskerar att leda till gränsdragningsproblem. Om man t.ex. har en misstanke om att en allmänfarlig sjukdom har brutit ut i landet och finner att provtagning bör göras, vem fattar beslutet, SVA eller Jordbruksverket? När blir en misstanke så stark att provtagning likaväl kan hänföras till operativ åtgärd som till övervakning? Enligt uppgift sker provtagning vid misstanke på allmänfarlig sjukdom relativt ofta varje år och tillfällena till gränsdragningsproblem kan bli många.

SVAs expertis utnyttjas redan i dag när Jordbruksverket fastställer vilka sjukdomar som ska övervakas och hur. Det torde vara mycket sällsynt att inte Jordbruksverket först inhämtar SVAs åsikter innan beslut fattas. Nödvändig kompetens för att fatta vetenskapligt grundade beslut om övervakning finns också på Jordbruksverket och kompletterad med SVAs bedömningar är den fullt tillfredsställande.

Jordbruksverket är huvudman för distriktsveterinärorganisationen. Det är därför också riktigt att det är Jordbruksverket som ger organisationen de direktiv och arbetsuppdrag som krävs. Att, som utredaren föreslår, även ge SVA rätt att fatta beslut om hur denna ska utnyttjas, riskerar att skapa onödiga tvister.

I den nya mer myndighetsutövande rollen som SVA föreslås få, kommer SVA att agera visavi djurägare – något som idag sköts av Jordbruksverket. Således kommer lantbruksföretagaren att tvingas kommunicera med två myndigheter istället för en när det gäller djursmittor. Detta är inte rationellt utan kommer att skapa förvirring för lantbruksföretagaren.

SVA är den myndighet som utvecklar metodiken och genomför många av analyserna av proverna som insamlas i övervakningen. SVA har intäkter för dessa analyser och är för många av de smittor som är aktuella att övervaka det enda kompetenta laboratoriet i landet. Vi menar att det är olämpligt att samma myndighet som har intäkter från övervakningen också ska bestämma över omfattning av denna och de metoder som ska användas. När upphandling förekommer är det av samma skäl olämpligt att upphandlande myndighet också är offertlämnare. På samma grunder ifrågasätter vi förslaget att SVA ska disponera medlen för obduktion av lantbrukets djur. Det finns privata laboratorier som tillhandahåller dessa tjänster och som också utför fler obduktioner av lantbrukets djur än vad som görs på SVA. Att SVA som part i målet ska styra denna verksamhet är olämpligt.

Sammanfattningsvis menar vi att Jordbruksverket även framgent ska ansvara för övervakningen av djursmittorna och att detta ska

ske i samråd med SVA som bibehåller sin roll som kompetent expertmyndighet. Det är inte god hushållning med skattemedel att vid SVA bygga upp strukturer och kompetens som idag redan finns vid Jordbruksverket.

Särskilt yttrande av Marianne Elvander, statsepizootolog, Statens veterinärmedicinska anstalt och Bengt Larsson, smittskyddschef, Statens Jordbruksverk

Utredarens huvudförslag innebär stora förändringar på djursmittområdet och innebär sammantaget ett försämrat smittskydd och djurvälstånd. Utredaren antyder dock att om staten så önskar kan man behålla nuvarande system och enbart minska statlig ersättning till enskilda djurägare vars besättningar drabbats av salmonella eller epizootiska sjukdomar. Det är synd att utredaren inte arbetat mer med ett dylikt förslag då vissa slutsatser från utredaren är väl värda att beakta. Ett sådant förslag hade sannolikt blivit rimligare att genomföra samtidigt som den framgångsrika svenska modellen med ett gott samarbete mellan stat och näring kunde fortsätta. Utredaren hävdar att förslaget ligger i linje med kommande djurhälsolag inom EU. Det är dock mycket osäkert i dagsläget hur den gemensamma jordbrukspolitiken och EU:s kommande djurhälsolag kommer att se ut och hur långtgående den kommer att vara. Nedan kommenteras vissa delar av utredarens förslag. Vi föreslår att det kan ses som underlag för ett mindre drastiskt förslag än utredarens huvudförslag.

Ny lag som reglerar smittskyddet.

Det är bra med en ny lag på området som ersätter bestämmelser i de fem nuvarande lagarna som reglerar smittskyddet varav vissa är av äldre datum. Detta ger en ökad tydlighet och transparens för smittskyddsarbetet. Det är också rimligt att sjukdomar som ska regleras ligger på lag- eller förordningsnivå.

De sjukdomar som utredaren föreslår ska regleras, antingen som spärrsjukdom eller åtgärdssjukdom har inte varit föremål för någon genomgripande analys där avväganden gjorts sjukdom för sjukdom utan det tycks mestadels ha varit EU:s regelverk som styrt. Detta är en stor svaghet då hantering av olika sjukdomar är en central fråga i utredningen. Sammantaget så kommer den föreslagna listan inte att medverka till ett bättre smittskydd för människa. Till exempel omfattas inte antibiotikaresistenta bakterier. Det är också osäkert om EHEC kan hanteras på ett effektivt sätt.

Ansvar mellan stat och näring/djurhållare

Utredarens förslag innebär en kraftig förskjutning av ansvaret för hantering av smittor till näringen/den enskilde djurägaren. I detta sammanhang bör poängteras att staten, oberoende vilket system som tillämpas, bör ha ansvar för en fungerande infrastruktur för övervakning och bekämpning av djursjukdomar. Det är därför inte rimligt att indela sjukdomarna i spärr- respektive åtgärdssjukdomar helt enligt de principer som utredaren föreslår. Även spärrsjukdomar bör vara föremål för statligt stöd och ingripande. Utredaren hävdar att det är djurägaren som bäst känner sin verksamhet och därför bäst att skickad att ansvara för saneringsarbetet. De flesta djurägare är dock inte utbildade i smittsaneringsarbete som förutom tvätt och desinfektion även för flertalet av smittade besättningar inbegriper skapandet av grupper av djur fria från smittan för att sedan på sikt kunna friförklara en besättning. För detta behöver djurägaren hjälp. Att fria en besättning från en sjukdom kräver stöd av veterinärmedicinsk expertis. Ett alternativ till att djurägaren på egen hand skall klara av sitt saneringsarbete är att djurägaren får välja en smittskyddskunnig veterinär att ansvara för saneringsarbetet och rapportera till myndigheten. Även så krävs att myndighet kan gå in och vidta åtgärder om inte saneringsarbetet framskrider tillfredställande.

En bakgrundsfaktor till utredarens förslag till en kraftig förskjutning av ansvaret för bekämpningen till den enskilde djurägaren, är att arbetet idag inte bedrivs effektivt. Utredaren har dock valt att fokusera på vissa förhållanden som stärker utredarens förslag medan andra minst lika viktiga parametrar lämnats därhän.

Utredarens förslag att det ska vara staten som ansvarar för smittspårning och övervakning är bra. Det är positivt att utredaren tar fasta på att övervakningen för att vara effektiv måste bygga på kompetens, vara långsiktig och förutsägbar.

Ansvar för djurägare

Utredaren föreslår att ett större ansvar läggs på djurägare. Djurägare ska identifiera och dokumentera smittrisker med sin verksamhet och vidta åtgärder för att minska introduktion av smitta och smittspridning. Utredaren föreslår att myndigheten ska utveckla föreskrifter och godkänna branschriktlinjer som stöd till djurägarna att identifiera och åtgärda risker. Det är bra. Det finns föreskrifter

redan idag för besättningar med besökverksamhet i syfte att minimera risken för smittspridning från djur till människa. Ett sådant förfarande ger dock upphov till ökad administrativ börda. Det kan övervägas om systemet ska vara frivilligt och kopplas till ekonomiska incitament antingen för differentierad statlig eller privat ersättning. Idag finns redan en sådan konstruktion i de frivilliga salmonellakontrollprogrammen, som bedrivs av näringen med legalt stöd från Jordbruksverket, där anslutna besättningar får en högre statlig ersättningsnivå. Utredaren hävdar att de inte funnit att de frivilliga salmonellakontrollprogrammen haft avsedd effekt. Någon undersökning som stöder slutsatsen redovisar dock inte utredaren.

Det är bra att djurägare inför smittskyddsforebyggande åtgärder. Detta har effekt på alla typer av smittämnen och är därmed av nationellt intresse. Bra införda smittskyddsrutiner bidrar sannolikt till en bättre djurhälsa och därmed till ett mindre antal antibiotikabehandlingar och en minskad antibiotikaresistensproblematik. Sett ur det sistnämndas perspektiv är det även värdefullt för folkhälsan. Smittskyddet, djurhälsan och folkhälsa har alltså allt att vinna på att det införs biosäkerhetsprogram i större omfattning. Det bör dock i sammanhanget påpekas att biosäkerhet inte kan ersätta andra regelverk för att uppnå ett gott smittskydd, men är ett mycket bra komplement till dessa.

Kontrollprogram

Den svenska modellen bygger på ett samarbete mellan stat och näring och detta har bland annat kommit i uttryck i kontrollprogrammets utformning. När ett kontrollprogram mot en smitta som är relativt utbredd i djurpopulationen startar sker detta traditionellt genom en frivillig anslutning. Dessa frivilliga program drivs idag av näringen med stöd av plan- och riktlinjer som är godkända av Jordbruksverket. Jordbruksverket ger finansiellt stöd åt programmen, oftast genom att stå för analyskostnader. När en mycket stor andel av besättningarna är friförklarade införs ett obligatoriskt program där den enskilde helt får stå för kostnaden, detta för att "tvinga" in de sista djurägarna. Detta samarbete mellan stat och näring har visat sig framgångsrikt.

Utredaren strävar efter att minska statens utgifter och detta är ett av skälen till varför utredaren föreslår att kontrollprogrammen övergår helt till näringen. Staten ska inte kunna bedriva obliga-

toriska program som kompletterar näringens frivilliga program. Det är dock fullt möjligt att kvarhålla den nuvarande ordningen men också att skära ner på de statliga utgifterna. Detta är mer en förhandling mellan stat och näring.

Kostnader

Utredaren har beräknat statliga kostnader för olika kontrollåtgärder, bekämpning och övervakning som tillämpas idag och också låtit göra en kostnadsberäkning av vad bl.a. salmonella orsakar idag på humansidan. Det hade i detta sammanhang varit relevant att belysa vad kostnaden skulle ha varit om det inte funnits några kontrollprogram för salmonella på djursidan. En sådan beräkning skulle belysa nyttan av det förebyggande arbete Sverige lagt ner.

System för ersättning till djurägare

Djurägare bör även fortsättningsvis kunna få ersättningar i samband med utbrott av smittor som är så avvägda att deras incitament att rapportera misstanke om ett utbrott upprätthålls samtidigt som ersättningen inte ska vara så hög så att det inte finns något incitament till att försöka undanröja risker för sin besättning. Det är rimligt att den statliga ersättningen minskar, till exempel kan statlig ersättning för produktionsbortfall tas bort. Detta är en harmonisering mot vad som är brukligt i andra länder, då Sverige är relativt ensamt om att ge ersättning för detta. Utredaren visar att ersättning för produktionsförluster för salmonella 2008 utgör ungefär hälften av utbetalda ersättningar till drabbade djurägare. En sådan åtgärd skulle alltså spara mycket pengar för staten.

Konsekvensutredning

I konsekvensutredaren görs inga mer djuplodande analyser av för- och nackdelar med de föreslagna förändringarna annat än för de statliga kostnaderna. Näringens/djurägarnas totala kostnader är summariskt redovisade. En fråga som borde ha belysts bättre är hur smittsituationen blir i landet efter en genomförd återtagning av tilläggs-garantiansökningarna, minskad/upphörd ersättning till djurägare, minskat bidrag till näringens organisationer att driva djurhälso-

program mm. Vi anser att förslaget sammantaget negativt påverkar djurvälståndet i sin helhet, antibiotikaförbrukning, antibiotikaresistens och folkhälsa.

Övrigt

Vad det gäller ansvarsfördelningen och samverkansformer mellan Jordbruksverket och SVA behövs en mer genomgripande analys än vad utredaren gjort och detta får eventuellt komma till uttryck i våra respektive myndigheters remissvar.

Särskilt yttrande av My Sahlman, smittskyddsexpert, Lantbrukarnas Riksförbund

Utredarens förslag hotar Sveriges folk- och djurhälsa

Utredarens förslag på hur allvarliga smittsamma djursjukdomar och zoonoser (smitta mellan djur och människa) ska hanteras i framtiden innebär ett hot mot Sveriges folk- och djurhälsa. Förslaget att lantbruksnäringen till stora delar ska ta över finansieringen av sjukdomsbekämpningen innebär att staten i praktiken avsäger sig ansvaret för befolkningens hälsa, omöjliggör en framgångsrik struktur för bekämpning av smittsamma sjukdomar och slår undan benen för svenska djurproducenter. Utredaren föreslår också att Sverige ska öppna sina gränser för en mer okontrollerad handel med levande djur vilket dels lämnar fältet fritt för spridning av antibiotikaresistenta bakterier och nya djursjukdomar, dels försämrar djurskyddet med fler transporter av levande djur över nationsgränsen.

Alla siffror pekar på att vårt unika hälso- och smittskyddsläge i Sverige har sin grund i det nuvarande systemet med ett nära samarbete och en tydlig ansvarsfördelning mellan staten och lantbruksnäringen. Att ändra på detta enligt utredarens förslag kommer att omintetgöra de stora investeringar som har gjorts för att nå dagens mycket goda situation. På längre sikt blir konsekvenserna allvarliga för folk- och djurhälsa. Genom en effektiv bekämpning av zoonoser och smittsamma djursjukdomar och en ansvarsfull användning av antibiotika kan kostnaderna sänkas för både staten och lantbrukarna. Lantbruksnäringen ser gärna en dialog med företrädare från berörda myndigheter för att tillsammans hitta mer kostnadseffektiva sätt att hantera djursmittor utan att för den skull kompromissa med vår goda folk- och djurhälsa.

Folk- och djurhälsa hör ihop

Bekämpning av smittsamma djursjukdomar är inte bara av värde för djuren och djurägarna, utan är också en viktig folkhälsofråga. Smitta hos djur kan spridas direkt mellan djur och människa, från djurens miljö och gödsel, och indirekt via livsmedel. Det är inte utan anledning som EU-kommissionen och den Europeiska Veterinär-

federationen gemensamt driver information om smittsamma sjukdomar under begreppet ”One health”.

Folkhälsoaspekterna begränsas inte bara till de traditionella zoonoserna. En ödesfråga för framtiden är den ökande andelen antibiotikaresistenta bakterier och spridningen av resistensgener. Att handel med levande djur ger en spridning av bakterier med nya resistensegenskaper är välkänt och något att frukta om vi väljer att öppna våra gränser för en mer okontrollerad handel med levande djur. Idag är situationen bland livsmedelsproducerande djur i Sverige god till skillnad från många länder på kontinenten. I den undersökning som genomfördes i EFSA:s regi (EU:s livsmedelssäkerhetsmyndighet) på avelsgrisar i Europa 2008 så hittades inga MRSA bakterier (methicillin-resistenta *Staphylococcus aureus*) i Sverige. I exempelvis Tyskland bar 43,5% av grisarna på den resistenta bakterien.

Framgångsrikt samarbete mellan stat och lantbruksnäring

I ett internationellt perspektiv har Sverige en i många avseenden unik situation. Sedan 50 år tillbaka har såväl vissa zoonoser som ett antal allvarliga smittsamma djursjukdomar bekämpats framgångsrikt genom att statens och näringens nära samarbete. Staten har haft det övergripande ansvaret för lagstiftningen och de ersättningar som betalas ut vid utbrott. Näringen har utvecklat och drivit frivilliga bekämpningsprogram och förankrat dem i bondeledet samt utvecklat rådgivning om förebyggande djurhälsovård och smittskydd. Denna rollfördelning har varit avgörande för att vi i Sverige uppnått ett i internationella perspektiv enastående gott smittläge.

Ett aktuellt exempel på det framgångsrika samarbetet är statens och näringens planer på ett kontrollprogram för att förhindra spridning av EHEC – en bakterie där nötkreatur är huvudreservoar. Djuren blir själva inte sjuka, men smittan kan överföras till människor och orsaka svår sjukdom. Det finns också planer för ett program som ska hindra spridningen av MRSA bland lantbrukets djur. Båda dessa program omöjliggörs med den föreslagna förändringen vilket är mycket allvarligt ur ett folkhälsoperspektiv.

Delat ansvar viktigare än någonsin

Vi utsätts i Sverige för fler smittor nu än någon gång tidigare. Öppnare gränser och ett mycket större flöde av djur, människor och varor har ökat risken för införsel av oönskade smittor. Klimatförändringen har också bidragit till att vi utsätts för nya sjukdomar.

Ett minskat engagemang från staten kommer att leda till ett ökat sjukdomstryck och en ökad utslagning av svenska gårdar. Det är omöjligt för svenska lantbrukare att överleva på en global marknad om de i enlighet med utredarens förslag själva ska bära stora extra kostnader som utländska producenter inte har. Risken är stor att djurhållningen flyttar utomlands, till länder med såväl sämre smittskydd som djurskydd.

En minskning av antalet idisslare ger direkta konsekvenser på möjligheterna att nå politiskt beslutade miljömål. En stor del av den hotade biologiska mångfalden återfinns i naturbetesmarkerna – värden som går förlorade om markerna inte betas. Utan gårdar med djur som betar skulle vi förlora det vackra, ljusa och variationsrika landskap som möjliggör rekreation och goda boendemiljöer, som ger ett bra underlag för företagande och en en livskraftig landsbygd.

Förslaget rimmar också illa med regeringens satsning på Matlandet Sverige - en vision om att skapa fler jobb och tillväxt genom framförallt satsningar på svensk mat- och livsmedelsproduktion.

Kostnadseffektivt för staten med delat ansvar

Utbrott av smittsamma djursjukdomar och zoonoser som inte snabbt kan kontrolleras drabbar inte enbart livsmedelssektorn utan leder också till betydande kostnader för samhället som helhet. En sjukdom som många länder har stora problem med är salmonella, något som vi i hög grad undgår tack vare den sedan decennier framgångsrika svenska modellen för salmonellakontroll. Programmet bygger på övervakning, kontroll och bekämpning i alla led genom ett samarbete mellan svenska staten och lantbruksnäringen. Av de cirka 4 000 årligen rapporterade fallen av salmonella på människa i Sverige kan dessa mycket sällan härledas till svenskproducerade livsmedel. År 2002 genomfördes under Livsmedelsverkets ledning en nationell kontroll av importerat kött som behandlats med tillsatser, av dessa var 22 procent positiva för salmonella. I Sverige har vi

knappt 0,5 promille salmonella i styckat kött. Vid den gemensamma europeiska undersökningen 2008 i EFSA:s regi hade 0,5 % av svenska grisar salmonella jämfört med t.ex. danska där 40 % av grisarna var smittade.

Att minska förekomsten av salmonella hos djur och därmed även i livsmedel är en viktig del i EU:s strategi för att förbättra livsmedelssäkerheten och minska förekomsten av livsmedelsburen sjukdom inom unionen.

Beräkningar utförda av SVA under 1990-talet visar att kostnaderna för salmonellasaneringen i primärproduktionen mer än väl kompenseras samhällsekonomiskt av minskade kostnader för dödsfall, sjukhusvistelse och sjukdagar.

Även andra djursjukdomar kan orsaka stora samhällsekonomiska förluster. Bara i år har kommissionen beslutat (2010/712/EU) att bland annat Irland och Storbritannien får använda 16 respektive 23 miljoner euro av de gemensamma EU-medlen för sin bekämpning av nötkreaturstuberkulos, en sjukdom svenska nötkreatur har varit fria från sedan början av 1960-talet. Detta är ett exempel av en lång rad sjukdomar som vi bidrar ekonomiskt med att bekämpa i Europa och som vi själva länge varit fria från.

Att som i förslaget lägga över statliga medel från bekämpning till tillsyn kommer inte att leda till samma goda smittskydd. Inte heller ger den förenklade möjligheten att sanktionera svenska lantbrukare ekonomiskt samma incitament att höja statusen.

Ändrad ansvarsfördelning mellan myndigheter

Utredaren anser att det behövs ytterligare en myndighet som ska agera på gårdsnivå och föreslår att SVA ska övergå från att vara en ren expertmyndighet till att dela förvaltningsansvaret med Jordbruksverket. Det är svårt att se någon fördel att splittra upp förvaltningsansvaret för djursjukdomar på flera myndigheter med en oklar gränsdragning för den enskilda djurägaren. Utredarens förslag innebär vidare att SVA får dubbla roller genom att myndigheten utöver sin nuvarande roll som riskvärderare, även blir riskhanterare. En grundläggande internationell princip vid riskanalys är att separera riskvärdering från riskhantering. På vilket sätt samhället skulle vinna på detta framgår inte av utredningen.

Alternativa lösningar kan minska kostnaden

Jag är övertygad om att det genom nytänkande är möjligt att fortsätta bedriva ett gemensamt effektivt smittskyddsarbete och samtidigt sänka kostnaderna. Det går att rationalisera bekämpningen vid utbrott av smittsamma djursjukdomar, höja biosäkerheten, minska antalet zoonoser och uppmuntra till en fortsatt ansvarsfull antibiotikaanvändning. Redan i dag arbetar staten och lantbruksnäringen tillsammans, bland annat för att ta fram en billigare och enklare sanering vid salmonellautbrott. Näringen vill fortsätta föra en konstruktiv dialog med företrädare för myndigheterna för att hitta bättre vägar att hantera djursmittor utan att kompromissa med vår goda djur- och folkhälsa. Utredarens förslag skulle få allvarliga följder för människor och djur ur smittskyddssynpunkt.

Kommittédirektiv

**Översyn av lagstiftningen om smittsamma
djursjukdomar m.m.**

**Dir.
2007:175**

Beslut vid regeringssammanträde den 19 december 2007

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska göra en bred översyn av lagstiftningen om djursjukdomar och zoonoser. Utredaren ska analysera behovet av åtgärder från samhällets sida för att bekämpa djursjukdomar och zoonoser samt föreslå nödvändiga ändringar i nuvarande lagstiftning.

Utredarens förslag ska syfta till att undanröja oacceptabla risker för människors hälsa, djurskyddet, miljön, berörda näringar och samhället i övrigt. Förslagen ska även syfta till att modernisera, förtydliga och förenkla lagstiftningen.

I uppdraget ingår att utreda om det är möjligt och lämpligt att helt eller delvis ersätta dagens skattefinansiering av åtgärder inom djurhälsoområdet med en annan form av kostnadsdelning mellan stat och privat sektor, som ger ett tydligt incitament för djurägare och andra näringsidkare att bedriva djurhållning och angränsande verksamheter på ett sådant sätt att risken för spridning av djursjukdomar minimeras.

I uppdraget ingår att kartlägga eventuella gränsdragningsproblem mellan olika myndigheters ansvar främst i samband med övervakning och bekämpning av zoonoser hos djur, i livsmedel och hos människor. Vid behov ska utredaren föreslå ändringar i lagstiftningen för att undanröja sådana problem. Utredaren ska även beakta de krav på samordning som samhällets krisberedskapsystem ställer på berörda myndigheter i fråga om bekämpning av djursjukdomar och zoonoser.

Sveriges genomförande av EG-lagstiftning på djurhälsoområdet, bl.a. vid införsel av djur och djurprodukter, ska ses över.

Utredaren ska följa översynen av 2003 års reform av den gemensamma jordbrukspolitikerna samt pågående översyn av EU:s djurhälsopolitik och så långt som möjligt säkerställa att förslagen som uppdraget resulterar i är förenliga med EU:s politik inom förutsebar framtid.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2009.

Bekämpning och övervakning av djursjukdomar och zoonoser

Inledning

Allvarliga smittsamma djursjukdomar (epizootier) kan orsaka lidande för djuren samt stora ekonomiska förluster till följd av bl.a. produktionsstörningar. Det finns smittämnen som på ett naturligt sätt kan spridas mellan djur och människa (zoonoser), ofta via livsmedel. Många zoonoser kan leda till allvarlig sjukdom hos människor, t.ex. BSE (galna-ko-sjukan), salmonella och tuberkulos.

När det gäller vissa sjukdomar är det möjligt för djurägare att arbeta på ett sådant sätt att de egna djuren skyddas även om smittämnet finns i närområdet. Andra sjukdomar smittar på ett sådant sätt att det inte är möjligt för den enskilde djurägaren att skydda sina djur. Sjukdomar kan t.ex. spridas genom vindburen smitta eller från vilda djur till tamdjur. För att minska risken för utbrott kan därför åtgärder behövas från samhällets sida för att begränsa spridning av djursjukdomar, t.ex. genom tvingande bestämmelser om bekämpningsåtgärder.

Åtgärder för att förhindra smittspridning mellan djur och från djur till människor och för att minska skadeverkningarna av smittämnen fastställs i epizootilagen (1999:657), bisjukdomslagen (1974:211), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. samt lagen (2006:807) om kontroll av husdjur, m.m. Vidare finns bemyndiganden att från smittskyddssynpunkt meddela föreskrifter om in- och utförsel av varor i lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor. Bestämmelser om åtgärder för att förebygga spridning mellan djur och människor, livsmedel och andra objekt finns även i smittskyddslagen (2004:168), livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa samt i miljöbalken.

EU-regler om nödåtgärder vid allvarliga smittsamma djursjukdomar

Stora delar av lagstiftningen som berör djurhälsa är harmoniserad på gemenskapsnivå. Inom EU finns bl.a. ett antal rättsakter om nödåtgärder som ska vidtas vid utbrott av olika epizootier, dvs. sådana allvarliga sjukdomar hos djur som har potential att genom smitta spridas till ett stort antal djur. Många av de epizootiska sjukdomarna kännetecknas av att de är ytterst smittsamma och har potential att snabbt spridas över stora områden om inte åtgärder genast sätts in. Exempel på sådana sjukdomar är mul- och klövsjuka, svinpest samt fågelinfluensa. Gemensamt för dessa sjukdomar är att de drabbar ett stort antal individer av mottagliga djurarter i en besättning och att smittan lätt sprids till andra besättningar. Kostnaderna till följd av nedsatt tillväxt hos djuren, nedsatt produktion av mjölk eller ägg samt dödsfall kan bli höga.

Bestämmelserna i EG:s rättsakter syftar till att utrota smittämnet i fråga. Smittade gårdar avspärras, djuren avlivas, rengöring och desinfektion sker, m.m. Bestämmelser om sådana bekämpningsåtgärder finns för 14 sjukdomar, bl.a. mul- och klövsjuka, svinpest samt fågelinfluensa. Bestämmelserna i dessa EG-rättsakter genomförs i Sverige genom epizootilagstiftningen. Bestämmelser om övervakning och åtgärder finns även i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati¹ (TSE-förordningen). Den mest kända TSE-sjukdomen är BSE.

Inom EU finns medel avsatta för utgifter inom veterinärområdet. Dessa medel används bl.a. för att medfinansiera medlemsstaternas kostnader för nödåtgärder i samband med utbrott av vissa epizootiska sjukdomar. Villkor för ersättning har slagits fast genom rådets beslut 90/424/EEG av den 26 juni 1990 om utgifter inom veterinärområdet².

Mot bakgrund av de höga kostnaderna av de senaste årens utbrott av sjukdomar som svinpest samt mul- och klövsjuka har Europeiska kommissionen påbörjat en översyn av lagstiftningen på djurhälsoområdet. Målsättningar för översynen är bl.a. att öka incitamenten för förebyggande djurhälsoarbete, att se till att ekonomiska resurser används på bästa sätt och att förenkla lagstiftningen. I ett meddelande från kommissionen till Europapar-

¹ EGT L 147, 31.5.2001, s. 1–40 (Celex 32001R0999).

² EGT L 224, 18.8.1990, s. 19–28 (Celex 31990D0424).

lamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén drar kommissionen upp riktlinjerna för en ny strategi för djurhälsa för Europeiska unionen (2007–2013). I meddelandet KOM 539 (2007) vars underrubrik är ”Det är bättre att förebygga än att behandla” föreslås bl.a. att ett nytt system för finansiering av sjukdomsutbrott utvärderas. Systemet som kommissionen föreslår ska baseras på en försäkringslösning där såväl EU som medlemsstaterna, lantbrukare och försäkringsbranschen deltar. Genom differentierade premier ska det bli möjligt att skapa incitament för förebyggande åtgärder. På så sätt är det tänkt att ett framtida försäkringssystem inte enbart ska fungera som en finansieringslösning utan även ge incitament för bättre djurhållning och förebyggande smittskyddsarbete.

Svensk lagstiftning om bekämpning av allmänfarliga djursjukdomar

Epizootilagen (1999:657) innehåller bestämmelser för att förhindra spridning av epizootiska sjukdomar. I lagens första paragraf anges att lagen ska tillämpas på sjukdomar som är allmänfarliga. Begreppet allmänfarlig definieras som sjukdomar som utgör ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medför stora ekonomiska förluster för samhället. Epizootilagens bestämmelser gäller såväl vid utbrott hos tamdjur som hos vilda djur.

Med stöd av ett bemyndigande i epizootiförordningen (1999:659) har Statens jordbruksverk fastställt vilka sjukdomar som ska omfattas av epizootilagen. Dessa sjukdomar förtecknas i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:102) om epizootiska sjukdomar, m.m. Föreskrifterna omfattar ett 30-tal sjukdomar hos däggdjur, fåglar och fiskar. Nio av dessa sjukdomar är, eller misstänks vara, zoonoser. Den svenska epizootilagen omfattar således fler sjukdomar än de 14 som regleras av EG-lagstiftningen.

Den som har anledning att misstänka ett fall av en epizootisk sjukdom hos djur i sin vård är skyldig att anmäla detta till en veterinär. En veterinär eller någon annan som i sitt yrke kommer i kontakt med djur eller produkter av djur och som har anledning att misstänka ett fall av epizootisk sjukdom ska anmäla detta till Jordbruksverket och länsstyrelsen.

Veterinären ska i den utsträckning som behövs besluta om förbud mot att besöka eller lämna eller utföra transporter till eller

från besättningen. Den som har djuren i sin vård är skyldig att acceptera det intrång och underkasta sig de åtgärder som behövs.

Vid konstaterad smitta med en epizootisk sjukdom smittförklarar Jordbruksverket området och beslutar om förbud mot förflyttningar och transporter m.m. samt om andra begränsningar i hanteringen av djur eller varor i den utsträckning som behövs för att motverka smittspridning.

Epizootilagen innehåller även bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter för att förhindra smittspridning genom att spärra av områden och förbjuda transporter till, från och inom dessa, att besluta om slakt eller avlivning av djur, smittrening, vaccination av djur, undersökning av djur, m.m. Av epizootiförordningen framgår att Jordbruksverket leder och samordnar bekämpning av epizootier. I epizootilagen finns även bestämmelser om ersättning till djurägare vid utbrott av epizootier.

Bekämpning av vissa sjukdomar hos bin

Bekämpning av bisjukdomar regleras i en egen lag, bisjukdomslagen (1974:211).

Enligt ett bemyndigande i bisjukdomslagen får regeringen föreskriva vilka bisjukdomar som ska bekämpas. Endast sjukdomar som sprids genom smitta och som allvarligt kan skada biodling får omfattas. Enligt bisjukdomsförordningen (1974:212) ska lagen omfatta sjukdomarna amerikansk yngelröta, kvalstersjuka och varroasjuka. Såväl amerikansk yngelröta som varroasjuka är i dag spridda i stora delar av landet medan kvalstersjuka aldrig har påvisats i Sverige.

Jordbruksverket är, enligt bisjukdomsförordningen, ansvarig myndighet för bekämpning av bisjukdomar. Förordningen anger även att länsstyrelsen, i län där biodling bedrivs, ska utse bitillsynsmän efter samråd med biodlarföreningar. Bitillsynsmännen har enligt förordningen befogenheter att förelägga biodlare att vidta bekämpningsåtgärder och att förbjuda eller föreskriva villkor för införsel, utförsel eller bortförande av levande bin, m.m. Bitillsynsmännen får även besluta om att bisamhällen ska destrueras.

Detaljerade bestämmelser om åtgärder för att bekämpa varroasjuka och amerikansk yngelröta finns i föreskrifter från Jordbruksverket. Till skillnad från bestämmelserna enligt epizooti-

lagstiftningen syftar bestämmelserna, meddelade med stöd av bisjukdomslagen, inte till att utrota sjukdomarna i fråga eftersom detta inte anses vara möjligt. Åtgärderna syftar i stället till att minska skadeverkningarna genom destruktion av bisamhällen med symtom på varroasjuka samt genom att förelägga biodlare att behandla bisamhällen med symtom på amerikansk yngelröta.

Bekämpning av salmonella

Sverige har sedan 1950-talet bedrivit ett omfattande arbete för att bekämpa salmonella inom besättningar av fjäderfä, svin och nötkreatur för att undanröja riskerna att salmonella sprids vidare till livsmedel. Detta arbete startades till stor del till följd av ett stort livsmedelsbetingat salmonellautbrott 1953 som utgick från en anläggning i Alvesta och som ledde till att 9 000 personer insjuknade och 90 avled.

Zoonoslagen (1999:658) gäller sjukdomar och smittämnen hos djur som kan spridas naturligt från djur till människa (zoonoser) och som inte omfattas av epizootilagen. Lagen ska dock endast tillämpas på sådana zoonoser som det finns tillräckliga kunskaper om för effektiv kontroll och bekämpning. Med stöd av bemyndigande i lagen har Jordbruksverket beslutat att zoonoslagen i dagsläget endast ska omfatta salmonella.

Bestämmelser om bekämpning av salmonella finns även i zoonosförordningen (1999:660) och i myndighetsföreskrifter om övervakning och bekämpning av salmonella hos fjäderfä, svin och nötkreatur.

Djurhållare ska låta utföra och bekosta undersökningar av djur samt föra anteckningar och lämna uppgifter om sin verksamhet. Om en veterinär har anledning att misstänka salmonella ska han eller hon omedelbart undersöka om så är fallet och göra vad som är nödvändigt för att förhindra smittspridning. Djurägaren är skyldig att medverka till detta.

Veterinärer ska vid misstanke om salmonella skyndsamt underrätta Jordbruksverket och länsstyrelsen, som i sin tur ska underrätta smittskyddsläkaren. Vid konstaterad smitta ska såväl Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) som Smittskyddsinstitutet och övriga berörda myndigheter informeras.

Med stöd av zoonoslagen och livsmedelslagen övervakas och bekämpas salmonella i hela livsmedelskedjan från besättningsnivå

till styckanläggning. I samband med Sveriges EU-inträde utarbetade Jordbruksverket i samarbete med SVA och Livsmedelsverket ett dokument som beskriver den svenska salmonellakontrollen – Swedish Salmonella Control Programmes for Live Animals, Eggs and Meat (salmonellakontrollprogrammen).

Salmonellakontrollprogrammen godkändes av kommissionen och utgör grunden för de s.k. salmonellagarantierna. De innebär att endast kött, ägg och levande djur som genom provtagning har visats vara fria från salmonella får sändas till Sverige från andra medlemsstater i EU. Avsändande anläggning är ansvarig för provtagning och ett intyg på att provtagningen har utfallit med negativt resultat måste åtfölja sändningen. Garantierna har inte någon tidsgräns utan ska efterlevas fram till att ett land eller en region har uppnått samma salmonellastatus som Sverige genom att tillämpa ett kontrollprogram som av kommissionen har bedömts vara likvärdigt med det svenska. Finland och Norge, som har en salmonellaförekomst som är likvärdig med den svenska, har också salmonellagarantier.

Inom EU finns lagstiftning på zoonosområdet bestående bl.a. av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2160/2003 av den 17 november 2003 om bekämpning av salmonella och vissa andra livsmedelsburna zoonotiska smittämnen³. I den slås fast att alla medlemsstater ska upprätta salmonellakontrollprogram för vissa former av fjäderfä- och svinhållning och hur de ska utformas. Denna zoonosförordning genomförs successivt i medlemsstaterna och förväntas leda till att andra länder så småningom uppnår en smittosituation mer lik den svenska.

Övriga bestämmelser om bekämpning av zoonoser

Bestämmelser om åtgärder vid zoonoser finns även i smittskyddslagen (2004:168) som reglerar åtgärder riktade till människor. I smittskyddslagen regleras bl.a. individers skyldigheter och rättigheter samt behandlande läkares och smittskyddsläkares uppgifter. Möjligheter till tvångsåtgärder finns för att begränsa spridningen av allmänfarliga sjukdomar, vilka i smittskyddslagen definieras som sjukdomar som kan vara livshotande, innebära långvarig sjukdom eller svårt lidande eller medföra andra allvarliga konsekvenser. De allmänfarliga sjukdomarna omfattar bl.a. zoonoserna campylo-

³ EUT L 325, 12.12.2003, s. 1–15 (Celex 32003R2160).

bacter, fågelinfluensa (H5N1), EHEC, salmonella, tuberkulos och rabies.

Socialstyrelsen ansvarar för samordning av smittskyddet på nationell nivå och ska ta de initiativ som krävs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd medan Smittskyddsinstitutet som expertmyndighet ska följa och analysera det epidemiologiska läget nationellt och internationellt och föreslå åtgärder för att landets smittskydd ska fungera effektivt.

Bestämmelser på smittskyddsområdet finns även i miljöbalken, som bl.a. ger kommuner befogenheter att om det är nödvändigt för att förhindra smittspridning låta förstöra föremål av personlig natur och låta avliva sällskapsdjur som innehåller av privatpersoner.

Program för förebyggande, kartläggning och kontroll av vissa smittsamma sjukdomar hos husdjur

I Sverige finns sedan lång tid tillbaka ett etablerat samarbete mellan myndigheter på djurhälsoområdet och olika djurhälsoorganisationer. Bland annat har detta samarbete lett till etablerandet av övervaknings- och bekämpningsprogram för vissa djursjukdomar, nedan benämnda kontrollprogram. Det finns såväl frivilliga som obligatoriska kontrollprogram.

Frivilliga kontrollprogram

Enligt lagen (2006:807) om kontroll av husdjur (kontrollagen) får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Jordbruksverket meddela föreskrifter om kontroll av husdjur och andra djur som människan har i sin vård samt ge organisationer på jordbrukarnäringens område eller andra sammanslutningar rätt att anordna sådan kontroll.

Ett antal frivilliga kontrollprogram har startats i enlighet med föreskrifter utfärdade av Jordbruksverket med stöd av kontrollagen, bl.a. avseende paratuberkulos (paratyfoidfieber) och salmonella. Dessa program drivs av djurhälsoorganisationer vars syfte bl.a. är att främja en god djurhälsa genom t.ex. rådgivning till lantbrukare.

Syftet med den organiserade hälsokontrollen är enligt Jordbruksverkets föreskrifter att motverka eller förebygga sjukdomar

hos husdjur och främja en ändamålsenlig produktion. Av föreskrifterna framgår bl.a. vilka krav som den organiserande huvudmannen ska uppfylla och vilka villkor som ska gälla för anslutning till kontrollprogrammen.

Även om deltagande i dessa program är frivilligt, är anslutna lantbrukare skyldiga att genomföra de åtgärder som anges i föreskrifterna. Det långsiktiga syftet för många av programmen är att anslutna besättningar ska kunna bli förklarade av Jordbruksverket som fria från sjukdomen i fråga. Syftet med salmonellakontrollprogrammen är att förhindra introduktion av salmonella till djurbesättningar. Anslutningsgraden varierar mellan olika kontrollprogram men är i flera fall närmast 100-procentig. Anslutningen till salmonellakontrollprogram är i stort sett total inom fjäderfä-närings medan den är låg vad gäller nötkreatur och svin.

Obligatoriska kontrollprogram

Lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. (provtagninglagen) innehåller bl.a. bestämmelser om kartläggning och kontroll av smittsamma djursjukdomar, åtgärder för att förebygga och hindra spridning av smittsamma djursjukdomar samt om märkning och registrering av djur. Enligt lagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om provtagning, avlivning, isolering och andra villkor gällande hantering av djur. Bestämmelser om kommuners ingripande mot sällskapsdjur återfinns i miljöbalken.

Med stöd av förordningen om provtagning på djur (2006:815) har Jordbruksverket meddelat föreskrifter om övervakning av vissa smittsamma djursjukdomar. Jordbruksverket har även meddelat allmänna råd för att förebygga spridning av zoonoser såsom EHEC. Provtagningslagen ger myndigheter rätt att besluta om åtgärder för bekämpning av sjukdomar som inte omfattas av epizootilagen eller zoonoslagen. I övrigt finns inte några begränsningar för vilka djursjukdomar och zoonoser som får övervakas och bekämpas enligt provtagningslagens bestämmelser.

I likhet med epizootilagen innehåller provtagningslagen bestämmelser om att åtgärder får utföras utan samtycke av djurens ägare. Till skillnad från epizootilagen innehåller provtagningslagen dock inte bestämmelser om ersättning till djurägare. Av förordningen (2006:815) om provtagning på djur, m.m. framgår

dock att ersättning av statsmedel kan lämnas för kostnad eller förlust som föranletts av beslut enligt provtagningslagen om det finns särskilda skäl. Jordbruksverket prövar frågor om sådan ersättning.

Föreskrifter om obligatorisk kontroll har bl.a. utfärdats för djursjukdomar som framgångsrikt bekämpats genom frivilliga program. När en stor andel av landets besättningar genom anslutning till frivilliga program har blivit fria från en viss sjukdom har Jordbruksverket genom obligatoriska åtgärder sett till att hela landet blivit fritt. Andra obligatoriska program genomför EG-bestämmelser på området, t.ex. övervakningsprogram avseende tuberkulos hos nötkreatur och fågelinfluensa.

Genom kontrollprogram har Sverige av EG-kommissionen blivit officiellt friförklarat från flera djursjukdomar hos svin och nötkreatur. Frihet från dessa sjukdomar har bl.a. bidragit till bättre folkhälsa, ökade möjligheter till export av levande djur, bättre ekonomi hos den enskilde djurägaren samt minskad risk för staten att behöva betala ersättningar i enlighet med epizootilagen.

Finansiering av åtgärder för sjukdomsbekämpning

Frivilliga kontrollprogram finansieras dels av de organisationer som är huvudmän för programmen, dels av de enskilda djurägarna och dels av Jordbruksverket. Fördelningen mellan Jordbruksverket, organisationen och den enskilde djurägaren varierar mellan olika program och beroende på i vilket skede som programmet befinner sig, men sammantaget gäller att Jordbruksverket står för ungefär hälften av kostnaderna.

Provtagningslagen innehåller inte generella bestämmelser om ersättning till djurägare i samband med åtgärder som tas enligt lagen, vilket innebär att lantbrukare normalt inte ersätts av staten för åtgärder som de måste vidta i de obligatoriska kontrollprogrammen. Detta innebär att det ligger i lantbrukarens intresse att ansluta sig till ett frivilligt program där viss kostnadstäckning fås i stället för att vänta till dess att obligatoriska program inrättas.

Vid utbrott av sjukdomar som omfattas av epizootilagstiftningen ersätts lantbrukare vars djur har smittats för värdet av djur som avlivas, för saneringsåtgärder samt för produktionsbortfall och annat inkomstbortfall. Med undantag för produktionsbortfall, som ersätts till 50 %, lämnas ersättning med 100 % av kostnaderna. För

vissa särskilt allvarliga epizootiska sjukdomar, däribland mul- och klövsjuka och BSE (galna-ko-sjukan) ersätts även produktionsbortfallet till 100 %.

Enligt bisjukdomslagen ersätts biägare med schablonbelopp, fastställda av regeringen, när bisamhällen destrueras för bekämpning av sjukdomar.

Vid utbrott av salmonella i en djurbesättning lämnas ersättning enligt huvudregeln med högst 50 % av djurägarens kostnader eller förluster till följd av avlivning av djur, oskadliggörande av produkter, smittrening och produktionsbortfall. Om djurhållaren är ansluten till ett frivilligt salmonellakontrollprogram enligt kontrollagen lämnas dock ersättning med högst 70 %.

Det finns ett antal undantag från reglerna om ersättning vid salmonellautbrott. Undantagen gäller slaktkycklingsuppfödning och specialiserad nötköttsuppfödning över en viss storlek eftersom dessa besättningstyper löper en förhöjd risk för salmonellautbrott. Vid utbrott i sådana besättningar är djurhållarna hänvisade till de privata försäkringslösningar som finns. För vissa typer av svinbesättningar, som också löper större risk för salmonellautbrott, lämnas dock ersättning om de är anslutna till det frivilliga kontrollprogrammet.

Medfinansiering från Europeiska gemenskapen

Inom EU har ett antal direktiv antagits med bestämmelser om finansiellt stöd till gemenskapsåtgärder för att inrätta kontrollprogram mot olika djursjukdomar och för att ersätta medlemsstaterna för kostnader i samband med utbrott av epizootier. År 1990 samlades alla gemenskapsåtgärder för bekämpning och övervakning av djursjukdomar som innebär en obligatorisk utgift i gemenskapens budget i beslut 90/424/EEG om utgifter inom veterinärområdet.

Enligt beslut 90/424/EEG får medfinansiering ske av medlemsstaternas program för utrotning, kontroll och övervakning av djursjukdomar och zoonoser samt för medlemsstaternas kostnader för nödgärder i samband med utbrott av epizootiska sjukdomar. Medfinansiering sker endast för sjukdomar som anges i en bilaga till beslutet. Gemenskapen ersätter i normalfallet 50–60 % av medlemsstaternas kostnader för att ersätta lantbrukare för avlivade djur, rengöring och desinfektion. Under vissa omständigheter

ersätter gemenskapen även medlemsstaternas kostnader för vaccination av djur.

Av de kontrollprogram som för närvarande bedrivs i Sverige medfinansieras enbart program för övervakning av BSE, den närbesläktade fårsjukdomen scrapie samt fågelinfluensa från gemenskapen. Bilagan till beslut 90/424/EEG är inte lika omfattande som förteckningen av sjukdomar och smittämnen i Jordbruksverkets föreskrifter om epizootiska sjukdomar. Vissa sjukdomar, som omfattas av den svenska epizootilagen och bekämpas genom långtgående åtgärder, bekämpas inte i andra EU-länder och omfattas inte heller av möjligheten till medfinansiering enligt beslut 90/424/EEG.

För att hindra snedvridning av konkurrensen på den gemensamma marknaden finns bestämmelser i EG-fördraget om statliga stöd. Medlemsstaterna är i princip skyldiga att anmäla varje nytt stöd som inrättas liksom förändringar av villkoren för befintliga stöd. I kommissionens förordning (EG) nr 1857/2006 av den 15 december 2006 om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i fördraget på statligt stöd till små och medelstora företag som är verksamma inom produktion av jordbruksprodukter och om ändring av förordning (EG) nr 70/2001⁴ anges undantag från anmälningskyldighet för stöd som uppfyller vissa villkor. Kommissionen bedömer medlemsstaternas statsstöd enligt riktlinjer som gavs ut 2006; Gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till jordbruk och skogsbruk 2007–13 (2006/C 319/01).

Förordningen och riktlinjerna enligt ovan anger bl.a. vilka kostnader som staten får ersätta i samband med bekämpning av djursjukdomar. Det framgår att staten under vissa förutsättningar får kompensera jordbrukare för förluster orsakade av djursjukdomar i form av ersättning för marknadsvärdet för djur som har dött av sjukdomen eller som har avlivats enligt myndighetsbeslut som en del av ett obligatoriskt program. Riktlinjerna och förordningen innehåller även regler om vilka kostnader som får ersättas i samband med förebyggande eller utrotning av en viss sjukdom. Statsstöd får endast ges för bekämpning av sjukdomar som finns upptagna på den lista över anmälningspliktiga djursjukdomar som har tagits fram av Världsgesamheten för djurhälsa (OIE).

⁴ EUT L 358, 16.12.2006, s. 3–21 (Celex 32006R1857).

Djurhälsovillkor i samband med handel

EU-åtgärder för att förhindra smittspridning i samband med handel

Inom EU:s inre marknad ska i princip fri rörlighet av varor gälla. Dock finns det behov av åtgärder för att förhindra smittspridning i samband med handel med djur och djurprodukter, framför allt livsmedel. Dessa åtgärder är harmoniserade genom ett antal direktiv om djurhälsovillkor som ska vara uppfyllda vid handel med djur. Här framgår t.ex. att djur måste härröra från gårdar där vissa smittämnen inte har påvisats inom en fastställd tidsperiod. Av direktiven framgår att kontroller av att reglerna efterlevs inte får ske vid gränserna mellan medlemsstaterna utan ska ske i ursprungsbesättningen. För att underlätta kontroller registreras förflyttningar av levande djur och vissa djurprodukter i en databas som är gemensam för hela EU. Registreringen görs i det s.k. TRACES-systemet (Trade Control and Expert System), som är utvecklat av EU-kommissionen och till vilket ländernas myndigheter har tillgång.

Enligt bestämmelser i direktiven om djurhälsovillkor för handel får kommissionen, efter ansökan från medlemsstater, bevilja tilläggsgarantier för vissa djursjukdomar. Ett land eller en region som beviljas tilläggsgarantier för en djursjukdom får rätt att ställa utökade djurhälsokrav i samband med införsel och import av djur. Kommissionen prövar medlemsstaternas ansökningar och beslutar om tilläggsgarantier efter hörande av Ständiga kommittén för livsmedelskedjan och djurhälsa, en kommitté som utgörs av representanter från samtliga medlemsstater.

Tilläggsgarantier får endast beviljas om landet eller regionen kan dokumentera frihet från sjukdomen i fråga eller förekomsten av ett bekämpningsprogram som syftar till att uppnå frihet. I likhet med de generella djurhälsokraven får efterlevnaden av tilläggsgarantiernas djurhälsokrav inte kontrolleras vid gränserna mellan EU-länder utan kontrollerna ska ske i ursprungsbesättningen.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 998/2003 av den 26 maj 2003 om djurhälsovillkor som skall tillämpas vid transporter av sällskapsdjur utan kommersiellt syfte och om ändring av rådets direktiv 92/65/EEG⁵ finns även bestämmelser om djurhälsovillkor som ska vara uppfyllda när människor reser till EU och mellan EU-länder med sällskapsdjur. Förordningen innehåller

⁵ EUT L 146, 13.6.2003, s. 1–9 (Celex 32003R0998).

bl.a. bestämmelser för att förhindra spridning av rabies och rävens dvärgbandmask vid förflyttningar av hundar och katter. Enligt övergångsregler som upphör att gälla i juli 2008 får Sverige och fyra andra medlemsländer ställa högre krav än andra länder för att förhindra spridning av dessa sjukdomar. Beslut ska tas av EU-parlamentet och rådet om vilka regler som ska gälla därefter.

Sveriges ansökningar om tilläggsgarantier

Djurhälsoläget är gott i Sverige och antalet fall av zoonoser hos människor är mindre än i många andra länder inom EU. Inför Sveriges anslutning till EU fanns farhågor att sjukdomar som har utrotats i Sverige eller aldrig har funnits i landet skulle introduceras i samband med en ökad handel över gränserna. Sverige ansökte därför i samband med medlemskapsförhandlingarna om tilläggs-
garantier för över tjugo djursjukdomar. Kommissionen hann dock inte granska de svenska ansökningarna före anslutningen. Av detta skäl skrevs det in i anslutningsfördraget att kommissionen så snart som möjligt skulle granska de svenska ansökningarna och att Sverige hade rätt att under ett års tid från anslutningen upprätthålla sina nationella bestämmelser vid införsel av djur, dvs. krav på provtagning i karantän. Ettårsperioden fick enligt fördraget förlängas om nödvändigt. Enligt ett kommissionsbeslut i januari 1996 fick Sverige rätt att i ytterligare 12 månader upprätthålla de nationella reglerna för att förhindra införsel av vissa djursjukdomar.

Tilläggsgarantier har beviljats för sammanlagt sju sjukdomar hos svin, fjäderfä och odlad fisk samt för salmonella, enligt vad som anges under avsnittet om bekämpning av salmonella. Av de utestående ansökningarna är det enligt Jordbruksverket och SVA mest angeläget att få stöd för behovet av tilläggsgarantier för sjukdomen PRRS (Pig Respiratory and Reproductive Syndrome) hos svin, tuberkulos hos hjort samt paratuberkulos som drabbar nötkreatur, får och getter. Vid samråd med näringens organisationer har dessa ställt sig bakom dessa prioriteringar.

Svinsjukdomen PRRS har ansetts som extremt smittsam. Sjukdomen påvisades första gången i EU i slutet av 1980-talet och spreds snabbt till samtliga EU-länder utom Sverige och Finland. Tuberkulos och paratuberkulos är inte lika smittsamma som PRRS men bedöms vara svårbekämpade eftersom inkubationstiden är lång och diagnostiken kan vara osäker.

Svenska föreskrifter om införsel av djur och djurprodukter

I föreskrifter meddelade av Jordbruksverket finns villkor för införsel av djur, djurprodukter, m.m. i syfte att förhindra smittspridning. Av föreskrifterna framgår bl.a. att nötkreatur och svin ska sättas i karantän efter införsel samt att provtagning ska ske med avseende på vissa sjukdomar. Dessa föreskrifter har meddelats enligt bemyndiganden i förordningen (1994:1830) om införsel av levande djur m.m. som har utfärdats med stöd av lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor.

Jordbruksverkets föreskrifter innehåller djurhälsovillkor utöver de som framgår av EG:s direktiv på området. Långtgående åtgärder föreskrivs för att förhindra införsel av samtliga de djursjukdomar för vilka Sverige har ansökt om men inte beviljats tilläggsgarantier.

Av lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen (inregränslagen) framgår att anmälan utan dröjsmål ska ske vid närmaste bemannade tullplats vid införsel till Sverige av reptiler, nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän och fisk, hundar och katter för annat ändamål än handel samt andra djur om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer. Denna bestämmelse har bedömts vara nödvändig i avvaktan på kommissionens svar på de utestående ansökningarna om tilläggsgarantier.

Smittsamma djursjukdomar och världshandeln

För att förhindra spridning av djursjukdomar och zoonoser i samband med internationell handel med djur och djurprodukter finns internationella överenskommelser på området.

Världshandeln med djur och djurprodukter, framför allt livsmedel, regleras av världshandelsorganisationens, WTO:s, regler som återfinns i olika avtal. Avtalet om sanitära och fytosanitära frågor, SPS-avtalet, handlar om vilka åtgärder som länder får vidta för att skydda människors, djurs och växters liv och hälsa. Avtalet syftar till att motverka handelsprotektionism genom att ta hänsyn till både handels- och skyddsintressen. Ett grundläggande krav enligt SPS-avtalet är att det ska finnas vetenskapliga belägg och riskanalyser för SPS-relaterade åtgärder, t.ex. importstopp från ett visst land. Alla länder ska också sträva efter att tillämpa så likartade

bestämmelser som möjligt. Åtgärder som är identiska med internationella standarder och rekommendationer antas därför vara förenliga med avtalet. Sådana åtgärder beslutas inom tre standardiseringsorgan: Codex Alimentarius för livsmedel, Världsoorganisationen för djurhälsa (OIE) för regler som berör djurhälsa och smittskydd samt Internationella växtskyddskonventionen (IPPC) för växtskyddsfrågor.

En av OIE:s huvudsakliga uppgifter är att ta fram rekommendationer inom djurhälsoområdet, speciellt med avseende på internationell handel. Rekommendationerna innebär bl.a. att man enas om vilken testmetod som ska anses vara tillräcklig för att påvisa frånvaro eller förekomst av vissa smittämnen hos levande djur. Vidare fastslås bl.a. hur länge och under vilka omständigheter som ett land får neka import från ett land eller region som har drabbats av vissa smittsamma djursjukdomar. Det ställs också krav på öppenhet när det gäller djursjukdomar. Länderna är skyldiga att rapportera utbrott av sjukdomar som finns i OIE:s lista över anmälningspliktiga djursjukdomar. Listan omfattar över 100 djursjukdomar som förekommer runtom i världen. För att kunna leva upp till OIE:s krav måste länderna således ha system för övervakning av djurhälsosituationen i landet.

I Codex Alimentarius beslutas om standarder samt riktlinjer och rekommendationer vars syfte är att skydda konsumenternas hälsa och säkerställa redlighet i handeln med livsmedel.

Behovet av en översyn

Lagstiftningens omfattning

Enligt epizootilagen ska långtgående åtgärder vidtas från samhällets sida vid fall av allmänfarliga sjukdomar. Det är dock oklart på vilka grunder som en djursjukdoms allmänfarlighet ska bedömas. I praktiken baseras Jordbruksverkets klassificering av sjukdomar inte enbart på en bedömning av deras farlighet för folkhälsan, djurskyddet, miljön eller samhället i övrigt utan också på om de finns i landet eller inte samt på om det anses vara möjligt att utrota dem till en rimlig kostnad.

Ovanstående åskådliggörs av utvecklingen avseende fjäderfäsjukdomen infektiös laryngotrakeit (ILT), som fram till 1997 omfattades av epizootilagen för att därefter stryks ur Jordbruks-

verkets föreskrifter. Detta skedde då det, efter omfattande utbrott i små fjäderfäbesättningar, bedömdes som omöjligt att utrota sjukdomen. Smittspridning till kommersiella besättningar har kunnat förhindras genom åtgärder som näringen har vidtagit för att stärka smittskyddet.

Jordbruksverket överväger ytterligare strykningar i listan över epizootiska sjukdomar. Bland annat har angetts att svinsjukdomen PRRS kan strykas om det visar sig att smittan upprepade gånger kommer in i landet och att kostnaderna och de övriga konsekvenserna av bekämpningen blir orimliga. PRRS påvisades i juli 2007 i åtta besättningar i södra Sverige. Åtgärder vidtogs enligt epizootilagen, vilket ledde till höga kostnader för staten. För närvarande utreder Jordbruksverket och SVA hur höga kostnaderna skulle bli på sikt om PRRS skulle spridas i landet.

Lantbrukare och andra djurägare har ett ansvar enligt djurskyddslagen (1988:534) att hålla djuren på ett sådant sätt att de skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Gränsdragningen mellan djurägarnas ansvar att skydda djur mot sjukdomar och samhällets ansvar att genom lagstiftning och ersättningsregler främja en god folk- och djurhälsa och bekämpa smittsamma djursjukdomar och zoonoser är oklart och behöver utredas.

I framtiden kan nya sjukdomar komma att spridas till Sverige. Detta kan bero på ökad handel, ökat resande, uppkomst av nya sjukdomar eller på förändringar i klimatet. Lagstiftningen måste möjliggöra nödvändiga åtgärder vid hastigt uppkomna hot i form av djursjukdomar och zoonoser.

Av bl.a. ovan angivna skäl måste behovet av åtgärder från samhällets sida för att bekämpa djursjukdomar klargöras.

Gränsdragning mellan myndigheters ansvar

Vid utbrott av zoonoser krävs samverkan mellan flera myndigheter, bl.a. Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet samt mellan myndigheter på lokal och regional nivå. Det kan ifrågasättas om nuvarande reglering avseende övervakning och bekämpning av zoonoser tillräckligt tydligt klargör gränsdragningen mellan de olika myndigheternas ansvar enligt t.ex. epizootilagen och smittskyddslagen. Behovet av lagändringar för att tydliggöra ansvarsfördelningen vid zoonoser bör utredas.

Sveriges införselbestämmelser

En förutsättning för att lyckas utrota smittämnen enligt epizootilagens bestämmelser utan alltför höga kostnader är att smittämnet inte vid upprepade tillfällen kommer in i landet. Detta i sin tur förutsätter att det finns möjligheter att förhindra införsel av smittade djur.

I avvaktan på kommissionens svar på Sveriges ansökningar om tilläggsgarantier upprätthåller Jordbruksverket de införselkrav för levande djur som gällde vid tidpunkten för medlemskapet, bl.a. krav på provtagning i karantän efter införsel. Införseliföreskrifterna har dock ifrågasatts från EG-rättslig synpunkt. Sedan EU-medlemskapet 1995 har förutsättningarna att förhindra att smittämnen kommer in i landet ändrats, bl.a. till följd av att Tullverket inte längre har rätt att göra systematiska kontroller vid Sveriges gränser till andra EU-länder. Tulltjänstemän är inte heller ständigt närvarande vid sådana gränser.

Införselkraven enligt Jordbruksverkets föreskrifter har ifrågasatts av en utredning som tillsattes av regeringen 2004 för att se över lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen (inregränslagen). Utredningens resultat redovisas i betänkandet *Kontroll av varor vid inre gräns* (SOU 2006:9).

I betänkandet ifrågasatts inregränslagens anmälningsskyldighet, enligt vilken anmälan ska ske till närmaste bemannade tullstation vid införsel av vissa djur. Utredaren ifrågasätter bl.a. om anmälningsskyldigheten är förenlig med EG-rätten eftersom kontroller av att djurhälsovillkor för handel är uppfyllda ska ske i ursprungsbesättningen och inte vid gränsen. Dessutom konstaterar utredaren att tulltjänstemän inte är ständigt närvarande vid Sveriges gränser till andra EU-länder, vilket sannolikt i många fall leder till att anmälningsskyldigheten inte efterlevs.

Det är nödvändigt att göra en översyn av föreskrifterna om införsel av djur och djurprodukter, särskilt för att ta ställning till förenligheten med EG:s lagstiftning. Målsättningen är att det svenska regelverket ska stå i överensstämmelse med de förpliktelser som följer av EU-medlemskapet. En jämförelse bör göras med andra länder med ett liknande smittskyddsläge, bl.a. Finland, Storbritannien, Irland och Danmark, som i likhet med Sverige har ett antal utestående ansökningar om tilläggsgarantier.

Bekämpning av vissa sjukdomar hos bin

Dagens system för bekämpning av sjukdomar hos bin, där tillsyn och bekämpning utövas av bitillsynsmän, är omodernt. Bitillsynsmännen är privatpersoner som har getts långtgående myndighetsbefogenheter. De har bl.a. rätt att fatta beslut om förbud mot flyttning av bin och om destruktion av bisamhällen. Bitillsynsmännen är dessutom ofta själva biodlare, vilket innebär att jävsituationer lätt kan uppkomma.

Enligt Jordbruksverket är bestämmelserna om obligatorisk bekämpning av varroakvalster och amerikansk yngelröta svåra att efterleva. I stora delar av landet finns dessa smittämnen i princip i alla biodlingar men biodlare är bara skyldiga att behandla respektive destruera bisamhällen som visar symtom. Gränsen mellan friska samhällen och samhällen som visar symtom är flytande och oklarheter uppstår härmed om i vilka fall som biodlare är skyldiga att vidta åtgärder.

Spridningen av bisjukdomar i landet och utvecklingen i omvärlden innebär att det finns anledning att se över vilka bisjukdomar som ska bekämpas och hur denna bekämpning ska organiseras. Lämpligheten av ett bekämpnings- och tillsynssystem där privatpersoner har långtgående myndighetsbefogenheter bör prövas. Vidare bör lagstiftningen anpassas till EG:s bestämmelser, bl.a. om offentliga kontroller.

Finansiering av åtgärder på djurbälso- och zoonosområdet

Riksdagen beslutar årligen om hur mycket budgetmedel som ska avsättas för ersättningar vid utbrott av djursjukdomar. Det har visat sig vara mycket svårt att beräkna vilken anslagsnivå som är lämplig eftersom antalet sjukdomsutbrott och dessas omfattning varierar mellan åren. Kostnaderna för ersättning kan bli mycket höga, vilket bl.a. var fallet när PRRS för första gången påvisades i Sverige under sommaren 2007.

Det kan ifrågasättas om dagens finansieringssystem tar tillräcklig hänsyn till det faktum att spridning av epizootisjukdomar och zoonoser kan vållas, uppsåtligen eller genom vårdslöshet, av djurägaren själv eller en tredje part. Illegal införsel av kött från smittade länder och ovarsam hantering av matavfall kan t.ex.

resultera i att utegående grisar smittas med svinpest. Smittämnen kan även spridas med fordon som t.ex. transporterar slaktdjur.

Salmonellakontaminerat foder kan orsaka utbrott av salmonella i olika former av djurhållning. Ett uppmärksammat fall inträffade 2003 då ett stort antal svingårdar drabbades av salmonella till följd av leveranser av salmonellakontaminerat foder från en stor foderfabrik. Detta har väckt frågan om regressrätt för staten, dvs. om staten har rätt att kräva in kompensation från den vållande parten för att täcka sina utbetalningar. Frågan är för närvarande föremål för rättslig prövning.

En översyn bör göras av nuvarande finansieringsmodeller med syftet att i möjligaste mån gå över till system som innebär att statens kostnader minskar och blir mer förutsebara.

Förenklingar och förtydliganden behövs

Dagens bestämmelser om bekämpning av smittsamma djursjukdomar och zoonoser återfinns i ett stort antal rättsakter som har tillkommit under en lång rad av år, vilket har lett till att lagstiftningen är svåröverskådlig.

Hela lagstiftningsområdet behöver ses över för att förtydliga och förenkla lagstiftningen samt för att säkerställa korrekt genomförande av EG:s lagstiftning.

Uppdraget

En utredare ska göra en bred översyn av lagstiftningen om djursjukdomar och zoonoser. Utredningens förslag ska syfta till att skapa ett regelverk som undanröjer oacceptabla risker för människors hälsa, djurskyddet, miljön, berörda näringar och samhället i övrigt. Utredningens förslag ska också syfta till att modernisera, förtydliga och förenkla lagstiftningen samt till att säkerställa ett korrekt genomförande av EG:s lagstiftning.

Utredaren bör undersöka möjligheterna att samla lagstiftningen i ett färre antal författningar än i dag.

Lagstiftningens omfattning

I uppdraget ingår att göra en utvärdering av nu gällande regelverks funktion och effektivitet. Härvid bör särskilt kostnaderna för nu gällande regelverk analyseras.

De potentiella konsekvenserna för samhället vid utbrott av olika djursjukdomar och zoonoser ska belysas. Vid översynen ska utredaren bedöma behovet av åtgärder från samhällets sida för att bekämpa djursjukdomar och zoonoser och behovet av system som premierar förebyggande djurhälsoarbete. Utredaren ska lämna förslag på åtgärder för att tillgodose samhällets behov.

Utredaren ska lämna förslag på kriterier för i vilka fall som samhället ska vidta åtgärder för att bekämpa djursjukdomar och zoonoser, samt lämna förslag på sjukdomar som bör omfattas av sådana åtgärder.

Utredaren ska se över omfattningen av och formerna för statens engagemang i olika övervaknings- och bekämpningsprogram som drivs av näringarnas organisationer.

Sveriges genomförande av EG-lagstiftning på djurhälsoområdet, bl.a. vid införsel av djur och djurprodukter, ska ses över i syfte att åstadkomma överensstämmelse med gemenskapsrätten. I detta syfte ska en jämförelse göras med andra länder med ett liknande smittskyddsläge, bl.a. Finland, Storbritannien, Irland och Danmark, som i likhet med Sverige har ett antal utestående ansökningar om tilläggsgarantier. Utredaren ska bedöma i vilken mån särskilda införselvillkor behövs avseende de sjukdomar för vilka Sverige har ansökt om tilläggsgarantier.

Gränsdragning mellan myndigheters ansvar

Utredaren ska kartlägga om nuvarande lagstiftning leder till problem vad gäller gränsdragning mellan olika myndigheters ansvar i samband med övervakning och bekämpning av zoonoser hos djur, i livsmedel och hos människor. Utredaren ska särskilt uppmärksamma behovet av samverkan mellan å ena sidan myndigheter som är ansvariga för åtgärder som vidtas mot djur och livsmedel och å andra sidan myndigheter som är ansvariga för åtgärder som riktas till människor. Om utredaren uppmärksammar att det finns gränsdragningsproblem inom andra områden ska även de kartläggas. Utredaren ska analysera om eventuella gränsdragningsproblem har

sin grund i brister i lagstiftningen och vid behov lämna förslag på ändringar i berörda författningar i syfte att undanröja sådana problem. Utredaren ska även beakta de krav som ställs på samordning före, under och efter en kris, enligt förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.

Finansiering av åtgärder på djurhälsoområdet

Det ska utredas om det är möjligt och lämpligt att helt eller delvis ersätta dagens skattefinansiering av åtgärder inom djurhälsoområdet med ett annat finansieringssystem som medför en annan form av kostnadsdelning mellan stat och privat sektor. Utgångspunkten ska vara att statens kostnader minskar och blir mer förutsägbara. Ett sådant system ska ge tydliga incitament för djurägare och andra näringsidkare att bedriva djurhållning och angränsande verksamheter på ett sådant sätt att risken för spridning av djursjukdomar och zoonoser minimeras. EU:s regelverk om statsstöd ska beaktas.

Statens rätt att kräva kompensation i fall då utbrott av epizootier eller zoonoser orsakas av uppsåt eller av försumlighet ska tydliggöras.

Uppdragets genomförande

I uppdraget ingår att följa den pågående översynen av EU:s djurhälsopolitik och så långt som möjligt säkerställa att förslagen som uppdraget resulterar i inte strider mot EU:s djurhälsopolitik inom förutsebar framtid.

Utredaren ska även följa den pågående översynen av 2003 års reform av den gemensamma jordbrukspolitiken, den s.k. hälsokontrollen. Särskilt ska frågan om eventuella riskhanteringsåtgärder på EU-nivå följas.

Utredaren ska genomföra uppdraget i samverkan med berörda myndigheter, näringarnas organisationer och andra berörda organisationer. Utredaren ska särskilt beakta de administrativa konsekvenserna för berörda företag och ska utforma förslag så att företags administrativa kostnader hålls så låga som möjligt. Vad gäller redovisning av förslagens konsekvenser för företag, ska utredaren samråda med Näringslivets regelnämnd.

Redovisningen av uppdraget ska innehålla fullständiga författningsförslag samt konsekvensanalyser av lämnade förslag.

Redovisningen av uppdraget m.m.

Utredningen ska redovisas senast den 31 december 2009.

(Jordbruksdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Djursmittsutredningen
(Jo 2007:05)**

**Dir.
2009:121**

Beslut vid regeringssammanträde den 17 december 2009

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 19 december 2007 tillkallade chefen för Jordbruksdepartementet en särskild utredare med uppdrag att göra en bred översyn av lagstiftningen om djursjukdomar och zoonoser samt att föreslå nödvändiga ändringar i nuvarande lagstiftning. Enligt direktiven skulle utredaren ha slutfört sitt arbete senast den 31 december 2009.

Utredningstiden förlängs. Utredaren ska slutredovisa uppdraget senast den 31 mars 2010.

(Jordbruksdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Djursmittsutredningen
(Jo 2007:05)**

**Dir.
2010:31**

Beslut vid regeringssammanträde den 25 mars 2010

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 19 december 2007 har chefen för Jordbruksdepartementet tillkallat en särskild utredare med uppdrag att göra en bred översyn av lagstiftningen om djursjukdomar och zoonoser samt föreslå nödvändiga ändringar i nuvarande lagstiftning. Utredningen har antagit namnet Djursmittsutredningen.

Enligt tilläggsdirektiv den 17 december 2009 skulle utredaren ha redovisat sitt uppdrag senast den 31 mars 2010. Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 1 oktober 2010.

Jordbruksdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Djursmittsutredningen
(Jo 2007:05)**

**Dir.
2010:95**

Beslut vid regeringssammanträde den 16 september 2010

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 19 december 2007 har chefen för Jordbruksdepartementet tillkallat en särskild utredare med uppdrag att göra en bred översyn av lagstiftningen om djursjukdomar och zoonoser samt föreslå nödvändiga ändringar i nuvarande lagstiftning. Utredningen har antagit namnet Djursmittsutredningen.

Enligt tilläggsdirektiv den 25 mars 2010 skulle utredaren ha redovisat sitt uppdrag senast den 1 oktober 2010. Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 december 2010.

(Jordbruksdepartementet)

Djursmittor

– ett alfabetiskt register med sidhänvisningar återfinns sist i denna bilaga.

Avsikten med denna bilaga är att ge en överblick över och en kortfattad beskrivning av djursmittor som behandlats av Djursmittutredningen. Beskrivningen är förenklad och förhållanden av mer undantagskaraktär redovisas inte. Beskrivningarna har tagits fram i utredningen och bygger på populärbeskrivningarna i på den myndighetsgemensamma webbplatsen, epiwebb.se, där utförligare beskrivning finns om flertalet av sjukdomar. Uppgifter har också hämtats från andra källor, bl.a. SMI:s redovisning av sjukdomar på sin webbplats samt OIE:s databas WAHID.

Djursmittor kan indelas på olika sätt; baserat på smittämne, huvudsakliga värddjur, zoonospotential, hur smittspridning sker m.m. OIE redovisar sjukdomar som berör flera djurslag för sig och redovisar därefter de mer djurspecifika sjukdomarna. I denna bilaga görs en motsvarande uppdelning, men inom varje grupp har smittorna också indelats i zoonotiska och icke-zoonotiska smittor. Gränsen mellan zoonoser och ”rena” djursjukdomar är delvis flytande. Det finns smittämnen som i undantagsfall kan smitta människor, men som ändå inte betraktas som zoonotiska, eftersom de ger inga eller mycket ringa symtom. Nedan anges under rubriken zoonoser endast sådana smittor som allmänt betraktas som zoonoser.

Flertalet zoonoser och andra djursmittor berör flera djurslag och de smittorna redovisas under avsnitt 1.1 respektive 1.2 nedan. För att få en snabb överblick vilka smittor som mer uttalat berör ett djurslag återkommer namnet på smittan även under respektive djurslag, där den markeras med *.

Det alfabetiskt korsregister över namn på olika sjukdomar eller smittämnen innehåller också alternativa namn samt namn som vanligtvis används i engelskspråkiga texter.

1. Smittor hos flera djurslag

1.1 Zoonoser

Anaplasmos
Bornasjuka
Borrelios
Brucellos
Campylobakterinfektion
Cryptosporidiuminfektion
EHEC/VTEC
Leptospiros
Listerios
Mjältbrand
Pest
Q-feber
Rabies
Resistenta bakterier (MRSA, VRE, ESBL)
Rift Valley fever
Rots
Rävens- och hundens dvärgbandmaskar (*Echinococcus spp*)
Salmonellainfektion
Trikinos
Tuberkulos
Virala hemorragiska febrar (bland annat Filovirus)
Yersinios

1.2 Icke-zoonoser

Aujeszkys sjukdom (AD)
Blåtunga
Elakartad katarralfeber
Frasbrand
Koccidios
Mul- och klövsjuka
Paratuberkulos
Vesikulär stomatit (VS)

2. Smittor hos nötkreatur¹

2.1 Zoonoser

- *Anaplasmos
- *Brucellos
- *Campylobakterinfektion
- *Cryptosporidiuminfektion
- *EHEC/VTEC
- *Listerios
- *Mjältbrand
- *Rift Valley fever
- *Salmonellainfektion
- TSE-sjukdomen BSE
- *Tuberkulos
- *Q-feber

2.2 Icke-zoonoser

- *Blåtunga
- Boskapspest
- Bovin virusdiarré (BVD)
- Campylobacter foetus
- Elakartad lungsjuka (CBPP)
- Enzootisk bovin leukos (EBL)
- *Frasbrand
- Infektiös bovin rhinotrakeit/Infektiös pustulär vulvovaginit (IBR/IPV)
- Lumpy skin disease
- *Mul- och klövsjuka
- *Paratuberkulos
- Trichomonas
- *Vesikulär stomatit

¹ Beskrivning av smittan återfinns i 1.1 eller 1.2.

3. Smittor hos får och getter²

3.1 Zoonoser

- *Anaplasmos
- *Brucellos
- *Cryptosporidiuminfektion
- *Listerios
- *Mjältbrand
- *Q-feber

3.2 Icke-zoonoser

- *Blåtunga
- *Frasbrand
- Får- och getkoppor
- Maedi Visna/Caprin artrit encefalit (CAE)
- *Mul- och klövsjuka
- *Paratuberkulos
- Peste des petits ruminants
- Smittsam juverinflammation (Contagious agalactia)
- TSE-sjukdomenarna Scrapie och NOR98

4. Smittor hos svin

4.1 Zoonoser

- *Brucellos
- *Salmonellainfektion
- *Trikinos
- *Yersinios

4.2 Icke-zoonoser

- Actinobacillus pleuropneumoniae* (APP)
- Afrikansk svinpest
- Atrofisk rhinit (nyssjuka)
- *Aujeszky's sjukdom (AD)

² Beskrivning av smittan finns i 1.1 eller 1.2.

Klassisk svinpest (Svinpest)
*Mul- och klövsjuka
Pig reproductive and respiratory syndrome (PRRS)
Porcine epidemic diarrhoea (PED)
Svindysenteri
Swine enzootic pneumonia (SEP)
Teschensjuka (Talfan disease)
Transmissible gastroenterites (TGE)
*Vesikulär stomatit
Vesikulär svinsjuka (Swine Vesicular Disease -SVD)

5. Smittor hos hästdjur

5.1 Zoonoser

*Rots
*Trikinos
*Vesikulär stomatit
Virala encefaliter (VEE, WEE, EEE, Japansk encefalit B, West Nile fever)

5.2 Icke-zoonoser

Afrikansk hästpest
Beskällaresjuka
Ekvint herpesvirus typ 1
Infektiös anemi

6. Smittor hos fjäderfä³

6.1 Zoonoser

*Campylobakterinfektion
Fågelinfluensa (Aviär influensa, AI)
*Salmonellainfektion

³ Beskrivning av smittan finns i 1.1.

6.2 Icke-zoonoser

Egg drop syndrome (EDS)
Fågelkoppor
Infektiös laryngotrakeit (ILT)
*Koccidios
Newcastlesjuka
Pullorumsjuka
Turkey Rhinotracheitis/Swollen Head Syndrome (TRT/SHS)

7. Smittor hos vattenbruksdjur

7.1 Zoonoser

Bilagan omfattar inga djursmittor i denna kategori.

7.2 Icke-zoonoser

Bacterial kidney disease (BKD)
Bonemia ostreae och Bonemia exitiosa
Epizootiskt ulcerativt syndrome
Furunkulos
Infektiös hematopoietisk nekros (IHN)
Infektiös laxanem (ILA) (infectious salmon anemia - ISA)
Infektiös pankreasnekros (IPN)
Koiherpesvirus (KHV)
Kräftpest
Marteilia refringens
Microcytos mackini
Perkinsus marinus
Taura syndrome
Viral hemorragisk septikemi (VHS)
Vårviremi hos karp (Spring virraemia och carp - SVC)
White Spot Disease hos kräftdjur
Yellowhead disease
Yersinios hos fisk

8. Smittor hos bin

8.1 Zoonoser

Inga av bisjukdomarna är zoonoser.

8.2 Icke-zoonoser

Amerikansk yngelröta

Europeisk yngelröta

Lilla kupskalbaggen

Trakéqualster

Tropilaelapskvalster

Varroakvalster

9. Smittor hos övriga djurslag⁴

9.1 Zoonoser

*Leptospiros

Ockelbosjuka

Psittakos (även kallat Papegojsjuka och Ornithos)

*Rabies

*Rävens- och hundens dvärgbandmaskarar (*Echinococcus spp*)

Sorkfeber (även kallat nefropathia epidemica)

Tick borne encephalitis (TBE)

Tularemi (även kallat Harpest)

9.2 Icke-zoonoser

Enterohemorrhagic Disease of Deer (EHD)

⁴ Beskrivning av smittan finns i 1.1.

1. Smittor hos flera djurslag

1.1 Zoonoser

Anaplasmos

Andra namn: Betesfeber hos idisslare, tick-borne fever, granulocytär anaplasmos (före detta ehrlichios), fästingfeber, pasture fever.

Anaplasmos hos idisslare (nötkreatur och får) orsakas av infektion med bakterien *Anaplasma phagocytophilum*. Smittämnet överförs via fästingar och orsakar vanligen hög feber hos betesgående djur.

Smittan förekommer i olika delar av Europa. Frekvensen i Sverige är inte känd men sjukdomen förekommer varje år framför allt under betessäsongen i vissa områden oftast hos nötkreatur men även hos får till exempel på Gotland.

Sjukdomen är inte anmälningspliktig hos djur. Sjukdomen är en zoonos.

Babesios

Sommarsjuka, blodpinkning, blodhalning, piroplasmos är de vanligaste namnen på babesios. Namnen varierar lite mellan vilket djurslag som avses. Hos häst används främst piroplasmos som beteckning på sjukdomen.

Sjukdomen orsakas av en protozo – en form av parasit – av *Babesia*. Det förekommer över 100 babesiaarter. *Babesia divergens* kopplas främst till nötkreatur och får. Två babesiaarter *Babesia canis* och *Babesia gibsoni* har visats infektera hundar. Hos häst är det *Babesia equi* och *Babesia caballi* som kan orsaka sjukdomen. Smittsamheten varierar mellan olika babesiaarter.

Babesiaarterna sprids med olika slag av fästingar.

Babesia divergens som orsakar sjukdom hos nötkreatur sprids med fästingar *Ixodes ricinus* och är en malarialiknande sjukdom, som är vanligt förekommande bland kor och får i södra och mellersta Sverige. Klinisk sjukdom brukar vanligen uppträda hos vuxna djur medan kalvar sällan insjuknar, så kallad omvänd åldersresistens. Alla smittade djur blir dock kroniska smittbärare under flera år, oavsett ålder vid smittotillfället. Kronisk smittbärarstatus förhindrar vanligen att reinfektion resulterar i klinisk sjukdom så länge som djuret är smittbärare. Smittan hanterades genom ympning av ungdjur så att alla djuren i en besättning skulle vara kroniska smittbärare. Detta var

eftersträvansvärt för att skydda äldre kvigor och mjölkdjur. För att vidmakthålla skyddseffekten måste korna sedan vistas på beten med tillräcklig högt smittryck för att återinfekteras och därmed upprätthållande av kronisk smittbärrastatus. Ympningsförfarandet upphörde 2002, främst på grund av risken att kunna sprida BSE.

Babesia divergens är en vektorburen zoonos, men sjukdomen är sällsynt hos människa i Sverige.

Babesia hos häst och hos hund sprids med flera olika fästingarter, men inga av de som för smittan till häst eller till hund har hittats i Sverige. *Babesia*arterna hos häst och hund är inte zoonoser.

Bornasjuka

Bornasjuka är en sjukdom i nervsystemet hos varmlodiga djur som orsakas av bornavirus. Namnet kommer av den nordtyska staden Borna där ett utbrott av sjukdomen bland hästar ägde rum 1885. Bornasjuka har även dokumenterats hos får, fjäderfä, kor, kattdjur och primater. I Sverige kallas sjukdomen ”vingelsjuka” när den drabbar katter. Bornasjuka hos katter ses framför allt i Mälardalen.

Smittvägen är oklar, men bygger förmodligen på inandning av droppar av smittad saliv eller snor. Inkubationstiden hos får och hästar är fyra veckor. Därpå följer hjärnhinneinflammation. Symtomen varierar, men kan omfatta upprört eller nedstämt beteende, störd muskelkoordination, ögonproblem och konstig kroppshållning. Bornasjuka är dödlig i 80–100 % av fallen hos hästar och i över 50 % hos får. Eftersom inget botemedel finns brukar man avliva drabbade katter kort efter diagnosen. Definitiv diagnos på bornavirus kan ställas först efter att djuret har obducerats.

Viruset kan även smitta människor. Dess inverkan på människor är omstridd: man har föreslagit att det skulle kunna bidra till psykiska sjukdomar som depression.

Borrelios

Borrelios är en sjukdom som orsakas av olika arter av borrelia, som är bakterier tillhörande gruppen spiroketer (spiralformade bakterier). Smittan överförs via fästingar som smittas i samband med att de suger blod från smittade djur. I Sverige finns borreliabakterier i de delar

av landet där fästingar finns. Ett stort antal små och medelstora däggdjur samt fåglar fungerar som värddjur (reservoar). Dessa kan bära på bakterien i blodet under veckor till månader och blir därmed en utmärkt källa till smitta för fästingar när dessa suger blod. Infekterade fästingar förekommer i princip i hela Europa, förutom de allra nordligaste delarna.

Borreliosis förekommer hos människa och hund, och eventuellt även hos häst. Det är dock inte klarlagt att hästar blir sjuka av borrelia-bakterier. Både människor och hundar som insjuknar i borreliosis kan drabbas av symtom från leder. Människor kan även utveckla skador i huden och uppvisa symtom från centrala nervsystemet. Sjukdomen behandlas med antibiotika, men obehandlade fall uppges ofta självläka. Hos människa kan dock obotliga skador uppstå i huden och centrala nervsystemet.

Borreliosis anses som en relativt allvarlig sjukdom hos människa på grund av de obotliga skador som en del drabbas av. Många djurslag påverkas däremot i ringa omfattning eller inte alls. Sjukdomen är inte anmälningspliktig vare sig hos människa eller djur.

Brucellos

Brucellos, eller "Undulantfeber" som sjukdomen också har kallats, är en bakterieorsakad zoonos som kan smitta ett flertal olika djurarter. Sjukdomen förekommer också under namnen Bang's disease eller Maltafeber. Det finns flera arter av *Brucella*-bakterien och alla kan orsaka allvarlig sjukdom hos människa. Brucellos är vanligt i stora delar av världen, främst i u-länder. I Europa förekommer sjukdomen mest i länderna kring Medelhavet och då främst hos får och get. I Sverige utrotades brucellos hos nötkreatur, svin, får och getter på 1950-talet.

Hos idisslare och hund ses kastningar i sent dräktighetsstadium, ofta med kvarbliven efterbörd. Hos handjur ses testikelinfektioner. Hästar kan få bölder och ledinfektioner. Hos svin ses kastningar, omlöpningar, hög dödlighet hos smågrisar, hälta och bakdelsförlamningar. Djur får inte feber av brucellos. Människa får däremot influensaliknande symtom som kan komma och gå, med feber, ledvärk, illamående, depression och sömnsvårigheter.

Brucellabakterierna kan infektera via småsår, slemhinnor eller inandning eller genom intag via munnen. Sperma, kastade foster, efterbörd, flytningar och mjölk från infekterade djur innehåller

mycket bakterier. Lantbrukare, veterinärer och laboratoriepersonal är överrepresenterade bland brucellosfall hos människa. Kanske ska man påpeka även här att det gäller länder där det finns brucellos. Opastöriserad mjölk är en riskprodukt i områden där brucellos förekommer hos idisslare. Kokning avdödar bakterien.

Campylobakterinfektion

Campylobakter är bakterier som förekommer i olika former i tarmkanalen hos ett flertal varmblodiga djurarter och fåglar. Smittan förekommer i hela världen inklusive Sverige och kan överföras till människor främst via förorenade livsmedel och vatten, men också genom direktkontakt med smittade djur. Smittämnet dör vid upphettning. Bakterien finns i tarmkanalen hos slaktade kycklingar i Sverige. Infektionsgraden varierar under året från 5 % under vintern till 21–28 % på sensommaren, medeltalet är 12 % enligt SVA:s rapport Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2009. Infektion med *Campylobakter* är den vanligaste bakteriella orsaken till tarmsjukdom hos människor i Sverige. Vanliga symtom är diarré, buksmärtor, feber, illamående och ibland kräkningar. Dödsfall är mycket sällsynta. Olika former av *Campylobakter* kan ge sjukdom hos djur (bl.a. *C. foetus* hos nötkreatur), men de former som finns i tarmkanalen hos fjäderfä leder inte till sjukdom hos fåglarna.

Utredningen skriver i löpande text campylobakter utan kursivering när utredningen i största allmänt anger något som rör dessa bakterier.

Cryptosporidium infektion

Ett flertal olika arter av *Cryptosporidium* finns beskrivna varav främst två, *Cryptosporidium hominis* och *Cryptosporidium parvum*, är förknippade med infektion hos människa. *Cryptosporidium hominis* har så gott som uteslutande påträffats hos människa medan infektion med *C. parvum* är en zoonos. Det är framför allt unga djur, som kalvar och lamm, som drabbas av sjukdom. Hos människan ger infektionen upphov till framför allt diarré.

Sjukdomen finns över hela världen. Mikroorganismen identifierades första gången hos människa år 1976, och det första kända utbrottet rapporterades 1984.

Cryptosporidium är en protozo, en form av parasit. Cryptosporidium måste ha en värd (människa eller annat djur) att föröka sig i. Ingen förökning sker fritt i miljön. Människa, nötboskap (särskilt kalvar), lamm och andra djur kan vara reservoarer. Smittämnet utsöndras med avföringen och smitta sker framför allt via fekalt förorenat vatten eller via födoämnen. Smitta från person till person genom direkt och/eller indirekt kontakt kan också förekomma.

Infektionsdosen för människor, dvs. den minsta mängd av smittämnet som behövs för att få infektionen, är liten. Sjukdomsbilden karaktäriseras av vattniga diarréer, buksmärtor, illamående, huvudvärk och feber. En del smittade får inga symtom alls. Komplikationer är ovanliga.

God hand-, vatten- och livsmedelshygien förebygger smitta. Cryptosporidium är, liksom flera andra protozoer, mycket motståndskraftiga mot klorering. Något vaccin finns ej.

Infektion med Cryptosporidium är enligt smittskyddslagen en anmälningspliktig sjukdom, och inträffade fall anmäls till smittskyddsläkaren i landstinget och till Smittskyddsinstitutet. Misstänkta inhemska vattenburna utbrott skall meddelas till miljökontoret eller motsvarande i kommunen. Infektion med Cryptosporidium är en smittspårningspliktig sjukdom. Den sjuke behöver inte isoleras, men en god personlig hygien är angelägen.

Under 2010 utbröt ett stort vattenburet utbrott i Östersund och misstänkta födoburna utbrott inträffade i Umeå, Stockholm och Örebro.

EHEC

Escherichia coli är en tarmbakterie som förekommer hos de flesta varmblodiga djurarter och människor. Vissa typer av *Escherichia coli*, VTEC, producerar ett speciellt toxin (gift) som kan orsaka sjukdom hos människor. Den sjukdomsframkallande förmågan hos denna bakterietyp är främst kopplad till produktion av ett verotoxin, därav namnet VTEC från *verotoxinproducerande E. coli*. Benämns även STEC (shiga toxinproducerande *E. coli*). Den vanligaste serotypen i Sverige är VTEC O157, men sjukdom kan även orsakas av andra serotyper, t.ex. O26, O103 och O121. Sjukdomen hos människor i sin tur benämns infektion med enterohemorragisk *E. coli* (EHEC) i smittskyddslagen. Samma bakterie kallas alltså VTEC hos djur, men EHEC då den orsakar sjukdom hos människa. Den serotyp

som oftast omnämns är *E.coli* O157 som är vanligast vid livsmedelsutbrott.

Vissa idisslare är bärare av VTEC, men de utvecklar inte sjukdom. I Sverige har VTEC påvisats framförallt hos nötkreatur, särskilt hos ungdjur. Smittan är vanligast under sommar och höst. I samband med slakt kan slaktkroppar förorenas med träck och köttet härmed kontamineras med VTEC. Även vid mjölkning kan kontamination ske med VTEC-bakterier. Bakterien avdödas vid upphettning till 65–70 grader, vilket innebär att pastöriserad mjölk och värmebehandlade köttprodukter inte ska utgöra en risk.

Människor kan smittas via direktkontakt med smittade djur eller deras avföring. Andra smittvägar kan vara icke-värmebehandlade köttprodukter från idisslare, opastöriserad mjölk, grönsaker som vattnats med gödsel förorenat vatten, badvatten samt person till person smitta. Symtom hos människor är akuta buksmärter, diarré ibland blodig och kräkningar kan förekomma. Särskilt hos barn och äldre kan ibland allvarlig njurpåverkan (hemolytiskt uremiskt syndrom, HUS) utvecklas som kan kräva dialys och orsaka dödsfall.

VTEC påvisades hos nötkreatur i Sverige första gången 1996. Provtagning på slumpvis utvalda mjölkgårdar har visat att enstaka smittade kor i dag finns i cirka en tredjedel av besättningarna i södra delarna av landet, med en anhopning av smittade besättningar i Halland.

Leptospiros eller leptospirainfektion

Olika former av *Leptospira*-bakterier, som förekommer i cirka 200 olika undertyper, finns hos flera djurarter, bl.a. *L. hardjo* hos nötkreatur och *L. pomona* hos svin. Smittämnet förekommer i hela världen och är vanligast i tropiska och subtropiska områden.

Globalt tillhör leptospiros en av de vanligaste bakteriella zoonoserna, men i Sverige är sjukdomen numera mycket ovanlig, både hos husdjur och människor. Husdjur som drabbas kan uppvisa en varierande sjukdomsbild. Hos till exempel nötkreatur ses i allvarliga fall feber, blod i urinen, gulsot, anemi, aborter och upphörd mjölkproduktion. Endast sporadiska fall hos utlandssmittade människor har diagnostiserats i Sverige under de senaste åren. Hos människor uppträder sjukdomen ofta med lindriga, influensaliknande symtom men i sällsynta fall som en allvarlig, livshotande sjukdom med blödningar och påverkan på lever och njurar.

Hund, nötkreatur, och gris kan vara bärare men det är främst råttor och andra smågnagare som utgör reservoar för bakterierna som då finns i njurarna och utsöndras med urinen. Jord, grödor och vattendrag kan kontamineras av urin från smittade djur. Leptospirabakterierna är känsliga för yttre påverkan, men kan överleva länge i stillastående vatten eller fuktig jord med högt pH. Smitta sker genom att bakterien tränger in genom små sår i huden och genom slemhinnor.

I Sverige är infektion med kliniska symtom ovanligt bland djur, men serologiska undersökningar (dvs. analys av antikroppar i blodprov) visar att de utsätts för smitta, troligen på grund av kontakt med urin från smittade gnagare.

Listerios eller listeriainfektion

Listerios är en infektionssjukdom som orsakas av bakterien *Listeria monocytogenes*. Listerios kan drabba alla varmblodiga djur och ge hjärnhinneinflammation och aborter. Sjukdomen förekommer i hela världen även i Sverige.

Hos får och nötkreatur ses ofta ett samband med användande av ensilage av dålig kvalitet. Människor smittas som regel genom konsumtion av förorenade livsmedel som ost gjord på opastöriserad mjölk och vakuumpackade fisk- och köttprodukter. *Listeria* kan överleva och föröka sig i kylskåpstemperatur.

I Sverige är antalet listeriosfall hos människor relativt lågt. De flesta människor utvecklar milda, influensaliknande symtom eller diarré. Ibland ses dock allvarliga komplikationer som hjärnhinneinflammation, blodförgiftning framför allt hos patienter med dåligt immunförsvar. Hos gravida kvinnor kan infektionen gå över till fostret och orsaka aborter eller svår sjukdom hos det nyfödda barnet. Modern kan vid sådana infektioner vara symtomfri.

Endast ett fåtal fall har konstaterats då djur genom direktkontakt har smittat människor. Dessa fall har inträffat bland veterinärer och lantbrukare.

Mjältbrand

Mjältbrand, även kallad antrax, orsakas av bakterien *Bacillus anthracis*. Samtliga däggdjur, inklusive människa, kan infekteras men mottagligheten varierar. Gräsätare är vanligen mycket känsliga, följt av svin och rena köttätare i nämnd ordning. Människa intar en mellanställning mellan gräsätare och köttätare när det gäller mottagligheten för mjältbrand. Sjukdomen förekommer över hela världen, men antalet utbrott varierar med smittryck, klimat och årstid. Eftersom smittämnet överlever extremt länge i miljön kan inget land sägas vara fritt. Senast mjältbrand konstaterades hos djur i Sverige var 2008.

Typiskt vid mjältbrand hos nötkreatur är plötsliga dödsfall utan föregående symtom. Efter döden ses ofta blodiga flytningar från mun, näsa, ändtarm och slida. Likstelhet inträffar inte. I andra fall får djuren hög feber, är mycket slöa och ofta har de diarré, blodiga flytningar från nosen, blodblandad mjölk och lokala svullnader på kroppen. Även vid denna form är dödligheten hög. Hundar och katter är relativt resistent mot infektionen och kan tillfriskna. Sker smittan via huden hos människa uppstår en böld, smittan kan sedan spridas vidare och ge blodförgiftning. Om sporer inandas utvecklas lunginflammation och blodförgiftning som kan leda till döden.

Bakterierna som orsakar mjältbrand bildar s.k. sporer vid kontakt med luft (dvs. när de kommer ut ur kroppen via blödningar, eller när kadavret öppnas). Sporformen är ett slags vilostadium som är mycket motståndskraftigt och kan överleva mer än 50 år i jord. Förorenad jord och smittade djurkadaver är de vanligaste smittkällorna för mjältbrand. Vid grävarbeten kan sporer frigöras och t.ex. komma ut i vattendrag. Djur kan få i sig smittämnet via intag av vatten eller foder från smittad mark eller när de betar, via inandning av damm från smittad mark eller via direktkontakt med sjuka djur. Smittämnet kan finnas i alla vävnader och kroppsvätskor från sjuka djur.

Pest

Pest är en infektion orsakad av bakterien *Yersinia pestis*, som normalt finns hos gnagare. Bakterien kan under vissa omständigheter spridas till människa i huvudsak via loppor. Även andra djur kan sprida smittan, som dessutom även kan överföras från människa till män-

niska. Historiskt har *Yersinia pestis* orsakat stora pandemier i världen, bl.a. digerdöden som härjade i Europa under 1300-talet. Därefter drabbades Europa av upprepade epidemier, från 1600-talet med allt längre mellanrum. Det senaste pestutbrottet i Sverige var på 1800-talet.

Människor insjuknar fortfarande i pest i områden där undermåliga hygieniska förhållanden råder. Enligt WHO rapporteras 1 000–3 000 fall per år i världen, vilket sannolikt är en underreportering. Sjukdomen förekommer hos människa i två former, böldpest med varbölder i lymfkörtlar, och lungpest då huvudsymtommet är en allvarlig lunginflammation. Bägge formerna kan förekomma hos samma person. Om inte behandling sätts in i tid är dödligheten vid böldpest över 50 procent och vid lungpest nära 100 procent. I flertalet fall kan sjukdomen botas med antibiotika. Vaccin med begränsad skyddseffekt finns. Pest hos människa är anmälningspliktig enligt svensk smittskyddslagstiftning och räknas som allmänfarlig. Smittan är inte anmälningspliktig hos djur.

Q-feber

Q-feber är en zoonos som orsakas av bakterien *Coxiella burnetii* som kan smitta många olika djurslag, bl.a. nötkreatur, får och getter. Bakterien är mycket motståndskraftig mot yttre miljöfaktorer och kan därför leva länge i det fria. Under de senaste åren har man inom EU haft flera utbrott av Q-feber med många fall hos människor, bland annat i Holland men även i Danmark, Slovenien och i Storbritannien.

Q-feber beskrevs i sin klassiska form först hos slakteriarbetare i Australien och fick sitt namn efter ”query fever” (query = fråga, frågetecken) eftersom man inte förstod varför arbetarna insjuknade.

Infekterade djur är ofta symptomfria men infektionen kan också framkalla aborter, omlöpningar och dödfödselar/svagfödda avkomor. I samband med förlossning utskiljs stora mängder bakterier, vilket medför smittrisk för t.ex. lantbrukare och veterinärer. Bakterien utsöndras via mjölk vilket innebär att opastöriserade mejeriprodukter kan utgöra en smittrisk för människa. Vanligast är dock att smittöverföring sker via luften (damm). Smitta kan också ske via direktkontakt med infekterade djur och förorenade djurprodukter som ull, hö och gödsel.

Sjukdomsbilden hos människa varierar från helt symtomfria infektioner till en influensaliknande bild med huvud- och muskelvärk. Q-feber kan också yttra sig som lunginflammation med hosta, bröstsmärtor och andningsbesvär. Sjukdomen varar i regel en till tre veckor. Det förekommer också komplikationer i form av leverförstoring och gulsot. Vid den mest allvarliga, men minst vanliga, kroniska formen av Q-feber kan hjärtklaffarna angripas. Gravida kvinnor kan drabbas av abort. Den kroniska formen kan också blossa upp igen efter flera år utan symtom.

Det var först i början av 1990-talet som det blev klart att Q-feber kunde finnas hos djur i Sverige. I en studie på människa hittades antikroppar mot bakterien hos 29 procent av fårägare, hos 13 procent av veterinärer och hos 6-7 procent av människor utan kontakt med får. En studie på får och nötkreatur 1993 visade antikroppar hos tre av 1 001 får (0,3 procent) och hos 10 av 784 nötkreatur (1,3 procent). Under 2008/2009 genomfördes en screening avseende antikroppar mot Q-feber i tankmjölk från 1 537 slumpmässigt utvalda nötkreatursbesättningar. Resultaten visar att cirka åtta procent av mjölkbesättningar i dag är antikroppspositiva. En uppföljande undersökning har genomförts bland besättningar som hade antikroppar i tankmjölken. Resultaten tyder på att om antikroppar påvisas i tankmjölk är sannolikheten hög att man också kan påvisa bakterien i besättningen. I början av 2010 påvisades bakterien för första gången som orsak till fruktsamhetsstörning hos nötkreatur i Sverige. För övrigt är mycket lite känt om hur vanlig sjukdom orsakad av Q-feber är i Sverige. Det är troligt att den är underrapporterad hos både människa och djur.

Rabies

Rabies är en allvarlig zoonos som ger en dödlig sjukdom hos djur och människor. Sjukdomen orsakas av ett Lyssavirus, som kan smitta alla varmblodiga djur och som är spritt i stora delar av världen. Rabies är en vanlig sjukdom hos flera djurslag i Afrika, Asien samt Nord- och Sydamerika. Förutom det klassiska rabiesviruset finns det andra Lyssavirus som också kan ge rabieslik sjukdom hos människor och djur, bl.a. EBLV (European bat lyssavirus) som i huvudsak finns hos fladdermus. Det är mycket ovanligt att andra djur än fladdermöss smittas av EBLV, och förekomst av detta virus påverkar inte enligt OIE ett lands status som rabiessfritt.

Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) dör omkring 55 000 människor årligen i rabies världen över. Flertalet fall förekommer i Indien, Kina och Afrika där hundar fungerar som reservoardjur och där människor smittas efter kontakt med infekterade hundar. I andra delar av världen, till exempel i östra Europa, upprätthålls smittan av vilda djur (t.ex. rävar).

Sjukdomssymtomen varierar något mellan olika djurslag. Beteenderubbningar är det tidigaste tecknet. Vilda djur förlorar sin skygghet, medan tama djur blir skygga och/eller aggressiva. Så småningom utvecklas förlamningar och rörelsestörningar som kan följas av kramp- anfall innan djuret dör. När väl symtom utvecklats är sjukdomen dödlig. Människor drabbas bland annat av kramp i svalget, vilket gör det omöjligt att svälja. Sjukdomen har även kallats vattuskräck eftersom åsynen av vatten kan framkalla kramper.

Eftersom sjukdomen hos djur ofta leder till aggressivitet och eftersom stora mängder virus finns i saliven hos infekterade djur, är det vanligt att smitta från djur till människa sker genom bett. Viruset, som kan utsöndras i saliven i upp till två veckor innan djuret visar sjukdomssymtom, kan inte penetrera intakt hud, men kontakt med slemhinna utgör en hög smittrisk. Tiden mellan infektion och uppvisande av symtom varierar mellan en vecka och flera månader. Rabies kan förebyggas genom att undvika kontakt med okända däggdjur samt genom vaccinering.

EU är i princip fritt från rabies även om sjukdomen fortfarande förekommer hos vilda djur i vissa medlemsstater, bl.a. de baltiska staterna, Rumänien och Bulgarien. Italien har på senare år haft en ökad förekomst av rabies på vilda djur i norra delarna av landet. I Sverige har inte rabies funnits sedan 1880-talet. European Bat Lyssavirus, EBLV, har påvisats i flera länder även i västra Europa, bl.a. Storbritannien och Finland, och antikroppar mot EBLV påvisades under början av 2010 även hos fladdermöss i Skåne.

Resistenta bakterier

Ett antal resistenta bakterier har påvisats hos olika djurslag såväl i Sverige som i övriga länder. De mest uppmärksammade är meticillin-resistenta gula stafylokocker (MRSA) vankomycinresistenta enterokocker (VRE) och ESBL-bildande tarmbakterier (ESBL – extended spectrum betalactamase är en grupp enzymer som bryter ner bl.a. penicillin). Men även andra resistenta bakterier förekommer såväl

hos livsmedelsproducerande djur som hos hästar och hundar. Överföring kan ske från djuren till människor såväl efter direktkontakt som via livsmedel. Friska människor och djur kan vara bärare av resistenta bakterier under lång tid utan att veta om det. Problem uppstår om dessa bakterier infekterar sår eller blir inblandade i andra infektioner i urinvägar, luftrör m.m., eftersom infektionerna då kan bli mycket svåra att bota med antibiotika.

Det är ett växande problem i samhället att bakterier utvecklar resistens mot olika antibiotika. Det finns farhågor att sjukdomar hos människa som i dag lätt kan botas med antibiotika, t.ex. lunginflammationer och sårinfektioner, i framtiden kan bli svårbehandlade pga. utbredd antibiotikaresistens.

Rift Valley feber

Rift Valley feber är en zoonos som orsakas av ett Bunyavirus. Sjukdomen hör till gruppen virala hemorragiska febrar och har fått sitt namn efter den kenyanska plats där den först beskrevs. Rift Valley feber förekommer i Afrika och Mellanöstern och har aldrig påvisats i Sverige. Främst drabbas får, getter, nötkreatur och kameler, men även vissa gnagare och vilda idisslare kan smittas. Symtombilden hos djur är diffus med feber, påverkat allmäntillstånd, salivation, nosflöde och kastningar. Dödligheten bland unga djur är hög, och ibland hinner man hos dessa inte observera några symtom.

Virus överförs vanligen via blodsugande myggor men kan också smitta direkt mellan djur och från moderdjur till foster under dräktigheten. Sekret, blod, mjölk och vävnader från infekterade djur kan innehålla smittämne, som kan överleva flera månader i miljön.

Människor är också mottagliga för smittämnet och kan, förutom via myggor, också smittas genom direktkontakt med sjuka djur. Infektioner är vanliga hos personer som haft kontakt med döda infekterade djur. I områden där smittan finns ses Rift Valley feber som en yrkessjukdom hos personer som har kontakt med djur. Aerosol- eller kontaktsmitta bland laboratoriearbetare förekommer också. Sjukdomen tycks inte smitta från person till person. Smittade människor får influensaliknande symtom. Dödligheten hos människa uppges vara cirka en procent.

Rots

Rots (Glanders), är en zoonos som bland djur i första hand drabbar åsnor och mulor och därefter hästar. Även köttätare kan smittas genom intag av smittat hästkött, medan nötkreatur, får och svin anses vara resistent. Hos människa ses sporadiska fall hos veterinärer, djurvårdare, djurägare och laboratoriepersonal. Sjukdomen, som orsakas av bakterien *Burkholderia mallei*, fanns i Europa vid tiden för första världskriget. Numera är sjukdomen endemiskt förekommande i Asien, Mellanöstern, Syd- och Centralamerika samt Afrika. Rots finns numera normalt inte i Europa.

Sjukdomen förekommer i två varianter, en luftvägsvariant samt en hudvariant. Antingen utvecklas sjukdomen mycket akut eller med ett kroniskt förlopp. Hos häst är den kroniska formen vanlig med feber, inflammatoriska knölar och sår i övre luftvägarna, förstörade, hårda lymfknutor i underkäken och ett illaluktande gulaktigt näsflöde. Näsflödet och var från bölderna är fulla av bakterier och därmed mycket smittsamt. Inkubationstid varierar från några dagar till månader. Vid hudformen bildas bölder i lymfknutor. Hästar kan gå många år med infektionen och blir då farliga smittbärare. Den akuta formen utvecklas framför allt hos åsnor och mulor med hög feber, lunginflammation och död inom några dagar.

Bakterien är mycket smittsam till människa. Förloppet hos människa beror på infektionsport. Hudform, lunginflammation samt blodförgiftning med symtom som feber, huvud- muskelvärk samt smärta i lungorna. Vid misstanke om rots hos djur måste därför säkerhetsåtgärder vidtas vid hanterande av djuren. Proven från dessa djur hanteras i säkerhetslaboratorier för att undvika smitta till laborativ personal. Hos akut insjuknade, obehandlade, människor anges dödligheten vara 95 procent inom tre veckor. Med tidig antibiotikabehandling är prognosen bättre.

Rävens och hundens dvärgbandmaskar (*Echinococcus spp*)

Rävens dvärgbandmask, *Echinococcus multilocularis*, finns inte i Sverige men förekommer lokalt i olika delar av världen inklusive Europa, där den är vanligast i och kring Alperna. Hundens dvärgbandmask, *Echinococcus granulosus*, var tidigare relativt vanlig i främst norra Sverige, men har inte påvisats i landet sedan slutet av 1990-talet.

Rävens dvärgbandmask

Rävens dvärgbandmask (*E. multilocularis*) har både en huvudvärd, där den vuxna parasiten håller till, och en mellanvärd, där äggen utvecklas till ett "larvstadium", en s.k. blåsmask. Huvudvärd för rävens dvärgbandmask är räven, men bandmasken kan även leva i tarmkanalen hos hundar och katter. Den vuxna bandmasken avger ägg som utsöndras i rävens, hundens eller kattens avföring. Äggen smittar mellanvärden, som normalt utgörs av smågnagare, och utvecklas i dem till en blåsmask som avger dotterblåsor som sprids till olika inre organ. När en räv, hund eller katt äter av en smittad gnagare och får i sig blåsmaskar utvecklas de i tarmen till nya vuxna bandmaskar som avger ägg efter 26 dagar. Vare sig rävar, hundar eller katter får sjukdomssymtom av parasiten.

E. multilocularis kan smitta människor och orsakar en mycket allvarlig form av blåsmasksjuka. Detta sker genom att människor oavsiktligt får i sig parasitägg i samband med vistelse i skog och mark där det finns avföring från smittade rävar, hundar eller katter. Men smittan förekommer inte enbart i skogen. Parasiten har även påvisats inne i centrala Zürich, där en rävstam etablerats och fortplantar sig (s.k. urban foxes). Smitta kan även ske efter nära kontakt med en smittad hund, som kan ha parasitägg i pälsen.

Parasitäggen är mycket motståndskraftiga och kan överleva länge i naturen särskilt i kalla och fuktiga miljöer. De tål mycket lägre temperaturer än vanlig frysboxtemperatur och kan alltså övervintra i markerna och vara smittfarliga för smågnagare och människa under lång tid. Äggen dör vid kokning och inom en vecka vid nedfrysning till - 80 grader (så kallad ultrafrys).

Hos människor som smittas kan parasiten utvecklas som en svulst i levern och sprida sig i kroppen till andra organ med därtill hörande allvarliga symtom. Det kan ta mycket lång tid innan sjukdomen upptäcks – ofta cirka 15 år. Sjukdomen kräver ständig behandling och i vissa fall levertransplantation.

Hundens dvärgbandmask

Hundens dvärgbandmask (*E. granulosus*) har en livscykel som liknar rävens, men naturlig huvudvärd är hund och varg, och som mellanvärd fungerar större idisslare. Även denna parasit kan smitta människa. Blåsmasksjuka orsakad av hundens dvärgbandmask var

fram till mitten av 1900-talet inte ovanlig hos renskötande samer. Parasiten fanns hos samernas hundar och renar. Genom ändrade slaktrutiner som förhindrade hundar från att äta slaktavfall från ren kunde smittcykeln brytas, och hundens dvärgbandmask förekommer inte längre hos den renskötande befolkningen. Däremot har sällsynta fynd av blåsformen gjorts hos älg. I samband med licensjakt av varg under våren 2010 obducerades 27 vargar vid SVA och undersökning skedde bl.a. med avseende på echinococcer. Ingen av de undersökta vargarna var smittad. Fynden av parasitblåsor hos älg tyder dock på att hundens dvärgbandmask finns, om än i låg grad, i den svenska naturen.

Båda former av parasiten är lätta att avdöda hos hund- och katt genom avmaskning med medel mot bandmaskar. Däremot anses det inte vara möjligt att utrota parasiterna från naturen om de väl etablerats.

Salmonellos eller salmonellainfektion

Salmonella är tarmbakterier som tillhör familjen *Enterobacteriaceae*. De flesta salmonellabakterier tillhör arten *S. enterica* som i sin tur delas upp i sex underarter och bland dessa återfinns i sin tur över 2 500 olika s.k. serotyper av bakterien. De flesta serotyper kan infektera både djur och människor. Infektion med salmonella är vanligt förekommande över hela världen men Norden (Sverige, Norge och Finland) med sin gynnsamma situation utgör ett undantag.

Infektion med salmonellabakterier sker vanligen oralt. Bakterien kan föröka sig i tarmen hos både djur och människor och orsaka skador på tarmslemhinnan med bland annat diarré, feber och buksmärter. Oavsett om en infekterad individ har symtom eller inte så kan bakterien utsöndras med avföringen. Nya individer kan smittas genom direktkontakt med smittad människa eller djur, eller indirekt via till exempel kontaminerade livsmedel eller kontaminerat vatten. Smittspridningen underlättas av att salmonellabakterier kan överleva länge i omgivningen och under gynnsamma betingelser tillväxa.

Många salmonellatyper kan finnas i tarmkanalen hos nötkreatur, svin och fjäderfä utan att ge några symtom hos djuren. Men även djuren kan bli sjuka av salmonella. Symtomen hos nötkreatur varierar mycket och i många fall uppvisar infekterade djur inga symtom alls. Symtom som kan ses är diarré, kastningar, feber, nedsatt allmän-

tillstånd, sänkt foderlust, lunginflammation, ledinflammation och blodförgiftning och död.

Vid salmonellainfektion hos svin varierar också symtombilden. *Salmonella cholerasuis* är en invasiv typ av salmonellabakterie, dvs. den har förmåga att inte bara kolonisera tarmen utan också ge upphov till systemisk sjukdom. Drabbade djur får hög feber, blåroda missfärgningar i huden och senare diarré. Dödligheten är hög. Sjukdomen drabbar oftast djur yngre än 4 månader. Djur som överlever blir symtomlösa smittbärare. *S. cholerasuis* förekom senast 1979 i Sverige. Övriga salmonellatyper ger oftast inte upphov till sjukdom hos gris, men kan orsaka enterit (magåkomma) med diarré.

Symtom vid salmonellainfektion hos fjäderfä är också den varierande. I de allra flesta fall blir djuren inte sjuka och produktionen inte påverkad. Graden av sjukdom beror på faktorer hos både bakterierna och värddjuret. Flera serotyper har förmåga till invasivitet, det vill säga de har förmåga att infektera hela kroppen och inte bara mag-tarmkanalen. Detta leder till ökad risk för att ägg blir infekterade i hönans äggledare. *S. Enteritidis* har en hög sådan förmåga, men även *S. Typhimurium*, *S. Hadar* och *S. Heidelberg* har en viss förmåga till detta. Smittan kan på så vis föras vidare till människa via konsumtionsägg eller till kycklingen om ägget är befruktat.

Infekterade djur kan rena sig själva efter en tid, men även utsöndra bakterier med träcken under flera månader. Djur som tillfrisknat från klinisk salmonellainfektion, liksom symtomlösa smittbärare, utsöndrar salmonellabakterier intermittent så länge salmonellabakterier finns i tarmen. Hur utsöndringen av bakterier ser ut över tid och om den skiljer sig för olika serotyper är i många fall inte känt.

I löpande text skriver utredningen salmonella utan kursivering när utredningen i största allmänt anger något som rör salmonellabakterier.

Trikinos

Trikinos är en zoonos orsakad av *Trichinella* (trikiner) som är små parasitära maskar. Trikiner kan infektera flera olika arter av däggdjur, främst rovdjur och allätare. Infektion uppstår genom att ett djur äter kött som innehåller levande trikinlarver. Larverna kan ta sig in i muskulaturen där de utvecklas vidare. Larverna kan kapslas in i musklerna och överleva i årtionden.

Symtomen hos smittade människor beror på antalet larver en person fått i sig i kombination med individens smittkänslighet. En infektion med ett fåtal larver ger oftast inga symtom medan en kraftigare infektion kan ge symtom som muskelsmärta, långvarig feber m.m. Ibland har trikinos dödlig utgång hos människa.

Trikiner har inte påvisats hos tamsvin i Sverige sedan 1994. Under åren 2002–2008 var 0,01 procent av de vid SVA undersökta vildsvinen trikininfekterade. Det ökande beståndet av vildsvin kan ha en betydande roll som smittkälla för spridning av trikiner till människor. Undersökningar vid SVA har visat att trikiner är tämligen utbredda i naturen i Sverige. Tre procent av undersökta rävar, åtta procent av lodjuren och elva procent av undersökta vargar har varit trikininfekterade.

Trikiner oskadliggörs genom upphettning till över 67 grader. Att oskadliggöra trikiner genom frysning är en inte helt säker metod. Beroende på djurslag fungerar djupfrysning olika. Metoden är inte helt säker vad gäller vildsvins- och hästkött. Djupfrysning fungerar inte heller mot den frysresistenta formen (*T. nativa*) som även den kan finnas hos vilda djur i Sverige

TSE-sjukdomar (BSE, Scrapie, Nor98 m.fl.)

Transmissibla songiforma ecefalopatier (TSE) är en grupp sjukdomar som kännetecknas av mycket allvarliga hjärnskador hos djur och människor. Namnet beskriver de tvättsvampliknande mikroskopiska skador som uppstår i hjärnan. Det finns olika TSE-sjukdomar hos olika djurslag, t.ex. galna ko sjukan BSE (bovin spongiform encephalopati) hos nötkreatur, Scrapie som förekommer sedan länge hos får och get, Nor98 en ny sjukdom som upptäcktes 1998 hos äldre får, FSE (Feline Spongiform Encephalopati) hos katter och Chronic wasting disease som hittats i vissa hjortpopulationer i Nordamerika. Exempel på TSE-sjukdomar hos människor är sporadisk Creutzfeldt Jakobs sjukdom (CJD), variant Creutzfeldt Jakobs sjukdom (vCJD), familjär (ärftlig) CJD, Kuru, Gerstmann- Sträussler-Scheinkers sjukdom och familjär insomni.

TSE-sjukdomar orsakas av s.k. prioner, som skiljer sig från andra smittämnen, eftersom det till synes saknar nukleinsyra och endast består av ett protein. Smittämnet startar en omvandling av djurets egna prioner till en sjuklig form. De förändrade prionerna är exceptionellt motståndskraftiga mot nedbrytning. De tål höga

temperaturer, många desinfektionsmedel och överlever flera år i miljön. TSE-sjukdomar ger inte upphov till någon reaktion från kroppens immunförsvar. Tiden från smittotillfälle till insjuknande är lång, ofta flera år. Alla metoder som finns tillgängliga upptäcker sjukdomen först i ett sent stadium.

De olika TSE-sjukdomarna smittar på olika sätt. BSE-smitta kan överföras oralt genom att djur äter foder som innehåller material från djur som varit smittade av BSE. Scrapie och Chronic Wasting Disease smittar däremot från djur till djur eller genom kontaminerad omgivning, medan Nor98 inte tycks smitta alls. I Sverige har endast ett fall av BSE påvisats, 2006, och scrapie har påvisats på två får 1986. Under 2000-talet har ett begränsat antal fall av NOR-98 påvisats.

På 1980-talet påvisades i England en ny variant av CJD hos människa. Denna nya variant, som betecknades vCJD, drabbade yngre personer än vad som är typiskt vid CJD. Den nya sjukdomen kopplades till förekomsten av BSE-prioner i livsmedel. Genom åtgärder (bl.a. lagstiftning på EU-nivå) för att förhindra att nötkreatur utfodras med kött- och benmjöl och genom förbud mot att använda hjärnan och vissa andra vävnader från nötkreatur i livsmedel har smittcykeln brutits och antalet insjuknade i vCJD har minskat. BSE är en zoonos, medan smittorna scrapie och NOR98 inte bedöms vara zoonoser.

Tuberkulos

Tuberkulos orsakas av mykobakterier ur det s.k. tuberculosis-komplexet, huvudsakligen *Mycobacterium bovis* (s.k. bovin tuberkulos) och *Mycobacterium tuberculosis* (s.k. human tuberkulos). Fler-talet däggdjur, inklusive människa, är mottagliga för sjukdomen och kan smittas av såväl *M. bovis* som *M. tuberculosis*. Tuberkulos förekommer i hela världen och kan spridas från djur till människa genom t.ex. intag av opastöriserad mjölk.

I Sverige är livsmedelsproducerande tamdjur i dag fria från tuberkulosebakterier. De övriga nordiska länderna har ett liknande läge. Dock har bovin tuberkulos påvisats hos hägnad hjort i både Sverige och Danmark på 90-talet. Under senare år har human tuberkulos påvisats hos svenska djurparksefanter och giraffer.

Djur som smittas får i sig bakterierna via inandningsluften eller via munnen. Smittämnet kan finnas i upphostningar, nosflöde,

saliv, mjölk och avföring från infekterade djur, vilket kan förorsaka luftspridning genom att mikroskopiskt små droppar ”skvätter” eller genom att vattenkoppar, fodertråg, betesmark m.m. förorenas med smittämnet. Tuberkulosbakterierna kan överleva länge (år) i miljön och är svåra att avdöda med desinfektionsmedel. Kokning, stekning eller pastörisering av livsmedel avdödar dock bakterien.

Vid långt framskriden sjukdom hos djur ses avmagering och ned-satt allmäntillstånd. Infektionen ger upphov till bölder som främst sitter i lymfknutor. Om smittan skett via inandning utvecklas grad-vis symtom från luftvägarna med hosta och ansträngd andning. Lokalisering till mag-tarmkanalen kan ge tryck på inre organ med varierande symtom, exempelvis svullen buk. Hos vissa djurarter svullnar svalglymfknutorna så att de syns utifrån och vid bölder i juvret kan dessa kännas utanpå. Eftersom symtomen är så diffusa upptäcks tuberkulos hos djur vanligen inte förrän djuret slaktats eller dött och obducerats, då man kan se varierande grad av bölder i lymfknutor och organ.

Hos människa kan tuberkulosmitta leda till allvarlig sjukdom. Sjukdomen var fram till mitten av 1900-talet inte ovanlig i Sverige. Ansträngningar under början av 1900-talet för att utrota tuberkulos hos nötkreatur syftade till stor del till att undanröja riskerna för folkhälsan.

Virala hemorragiska febrar

Filovirus tillhör kategorin blödarfeber eller virala hemorragiska febrar (VHF). Sjukdomar orsakade av dessa virus är allvarliga men i Europa sällsynta. De kan orsakas av flera olika virus som sinsemellan inte alls behöver vara besläktade. Flertalet är zoonoser. Se vidare under rubriken Rift Valley fever för den sjukdomen hos djur.

Som framgår nedan finns det många olika virusreservoarer. Lika-så varierar spridningsvägarna och vektorerna, och den geografiska utbredningen skiljer sig också åt. Samtliga virus ger hos människa upphov till en febersjukdom med varierande inslag av blödning.

Sjukdom	Vektor	Värd/reservoar	Utbredningsområde
Lassafeber	Luftsmitta	Råtta	Västafrika
Rift Valley feber	Mygga	Flera däggdjur	Afrika
Krim-Kongo HF	Fästing	Flera däggdjur	Europa Afrika
Gula febern	Mygga	Människa apa	Afrika Sydamerika
Filovirus (Marburg Ebola)	Okänd	Okänd	Afrika
Hantavirus (HFRS)	Luftsmitta	Gnagare	Europa Asien
Hantavirus (HPS)	Luftsmitta	Gnagare	Amerika

Smittspridningsvägarna är ofta ofullständigt klarlagda. I vissa fall kan smittan överföras direkt från djur, t.ex. gnagare och möjligen apor till människor. För andra sjukdomar (gula febern m.fl.) sprids smittan med myggor. För vissa sjukdomar är under vissa omständigheter smittan luftburen som droppar och möjligen aerosol. För många sjukdomar sprids smittan sällan eller aldrig mellan människor, men vissa virus tycks via inhalation eller annan nära kontakt med kroppsvätskor och andra utsöndringar kunna smitta från person till person.

Sjukdomstillstånden uppträder framför allt inom tropiska och subtropiska områden. I Sverige saknas i allmänhet vektor respektive värddjur för VHF, varför det inte finns någon förutsättning för naturliga epidemiska utbrott. Sannolikheten för att en tropikresenär ska insjukna i en VHF är liten, men med nutidens snabba kommunikationer finns klara risker för fall även i Sverige. Sekundärsmitta från person till person kan inte uteslutas, t.ex. i sjukhusmiljö, varför särskild skyddsberedskap måste finnas inom sjukvården.

Smittade människor insjuknar med influensaliknande symtom som frossa, feber, huvudvärk och muskelvärk. Många blir illamående och kräks, och flera får också diarréer. Efter några dagar kan sjukdomsbilden förvärras med blödningar och organpåverkan. I de svåraste fallen förvärras sedan blödningarna, och ett chocktillstånd utvecklas. Dödligheten beror till stor del på vilket smittämne som ligger bakom. Vid vissa filovirusinfektioner är dödligheten mycket hög. Filovirus omfattas av epizootilagstiftningen. Det finns sällan något läkemedel mot bakomliggande virus varför terapin är symtomatisk, dvs. inriktad mot patientens aktuella symtom.

Yersinios

Yersinios är en zoonos som orsakas av bakterierna *Yersinia enterocolitica* eller *Y. pseudotuberculosis*. Dessa bakterier är vanliga i miljön över hela världen. Smittan förekommer hos t.ex. svin, hundar och fåglar. Svin är symtomlösa smittbärare av båda typerna, medan andra djurslag kan ha varierande grad av buksmärtor och till och med dödsfall vid infektion med *Y. pseudotuberculosis*. Smittan utsöndras med avföringen.

Hos människor är sjukdomen vanligen akut insättande med diarréer, kräkningar och buksmärtor. Inte sällan dominerar buksymtomen och tillståndet kan då vara svårt att skilja från blindtarmsinflammation. Sjukdom med *Y. enterocolitica* ger vanligen diarrésymtom (ibland kräkningar), medan *Y. pseudotuberculosis* oftare ger buksmärtor. Smittvägarna är inte helt klarlagda, men smittan sprids sannolikt via infekterade livsmedel eller förorenat vatten. *Yersinia* kan tillväxa vid så låg temperatur som + 4°C och kan därför tillväxa i livsmedel som kylförvaras, t.ex. i vacuumförpackat griskött.

Allmänt god hygien och ordentlig tillagning av livsmedel, speciellt svinkött, förebygger smitta. Svin antas vara en viktig reservoar och har sannolikt betydelse för smittspridningen. Detta styrks av den låga förekomsten av yersiniainfektioner i muslimska länder.

1.2 Icke-zoonoser

Aujeszkys sjukdom (Aujeszkys disease – AD)

Aujeszkys sjukdom (AD), även kallad Pseudorabies, orsakas av ett Herpesvirus, som främst förekommer hos svin, men som kan smitta i stort sett alla däggdjur utom människa och människoapa. AD förekommer över hela världen däribland i några länder i EU. Sverige är officiellt friförklarat från AD sedan 1996, då sjukdomen hade utrotats genom ett kontrollprogram.

Smågrisar som drabbas av AD blir mycket sjuka och dödligheten är närmare 100 procent. Nyfödda grisar får främst centralnervösa symtom. Något äldre svin får symtom i form av feber, hosta och andnöd. Dödligheten är lägre än hos smågrisar. Vuxna svin får mycket lindrigare symtom i form av feber och hosta. Dräktiga suggor kastar ofta sina foster och galtar kan drabbas av en övergående sterilitet.

Infektion med AD-virus hos andra djur än svin resulterar vanligen i ett mycket akut insjuknande som kännetecknas av en kraftig klåda (därför kallas sjukdomen även "mad itch") med påföljande död. Andra djur än grisar kan emellertid inte föra smittan vidare. Grisar smittas framför allt genom direktkontakt med andra grisar.

Blåtunga (Bluetongue)

Blåtunga är en virussjukdom med 24 olika serotyper av Orbivirus. Sjukdomen drabbar idisslare, främst får, men även nötkreatur, get, buffel och antilop m.fl. I dag finns sjukdomen främst i Afrika, Mellanöstern, Nordamerika och Medelhavsområdet. Men sjukdomen har även spritt sig till norra Europa, däribland Sverige.

De allvarligaste sjukdomssymtomen ses hos får. Förutom feber ses svullnad och rodnad i slemhinnorna i munhåla och näshåla, samt svullnad kring nos, öron och ibland hela huvudet. Senare bildas sår runt nos, i mun och i klövränd vilket gör att djuret får svårt att äta och uppvisar hälta. Salivation och nosflöde ses också och ibland kan svullnader kring huvudet ge upphov till cirkulationsstopp i tungan, som blir blå. Detta är dock ganska ovanligt, även om det gett sjukdomen dess namn. Nötkreatur får vanligen mildare symtom med salivation, nos- och tårflöde, men den kliniska bilden kan även vara mer dramatisk och likna den vid elakartad katarralfeber.

Viruset som orsakar blåtunga smittar via vissa arter av svidknott (*Culicoides*). Infekterade djur utgör ingen stor smittfara vid direktkontakt även om de har virus i blod, vävnader och kroppsvätskor. Det krävs blodsugande svidknott för att smittan ska spridas till andra djur. Dräktiga djur kan, när det gäller vissa serotyper överföra infektionen till fostret som föds med virus i blodet.

Elakartad katarralfeber

Elakartad katarralfeber orsakas av ett Herpesvirus. Sjukdomen benämns också malignant catarrhal fever (MCF). Sjukdomen drabbar nötkreatur, hjortar, antiloper och andra idisslare samt i enstaka fall grisar. I Afrika och Indonesien är elakartad katarralfeber ett problem, liksom i USA där bland annat bisonrancher drabbas. I Sverige och övriga Europa förekommer sporadiska fall.

Symtomen varierar, men kan vara mycket dramatiska. Karaktäristiskt är hög feber, ögongrumling, flöden från ögon och nos, sår och nekroser (vävnadsdöd) i mun och mule. Sjukdomen kan då förväxlas med bl.a. mul- och klövsjuka, blåtunga, BVD och IBR. I andra fall är symtomen mer vaga och elakartad katarralfeber kan då förväxlas med hjärnhinneinflammation och andra centralnervösa sjukdomar. Dödligheten är mycket hög, men det finns också rapporter om nötkreatur som överlevt den akuta fasen och hos vilka sjukdomen övergått i ett kroniskt stadium. Även får kan smittas, men de visar inga sjukdomssymtom. Däremot kan de utgöra en reservoar för smittan. Herpesvirus överlever bara kort tid utanför värddjuret.

Frasbrand

Sjukdomen har fått sitt namn efter de dramatiska kliniska symtomen. "Frasbrand" syftar på de "frasande" ansvallningar under huden som bildas. Det engelska namnet "blackleg" beskriver utseendet på de sjukliga förändringarna i muskulaturen.

Frasbrand är en anmälningspliktig sjukdom hos idisslare. Den kännetecknas av ett snabbt sjukdomsförlopp med nedbrytning och gasbildning i muskelvävnad, kraftig utsvämning av bakteriegifter i blodet samt mycket hög dödlighet.

Frasbrand har ofta karaktär av utbrott, där ett antal djur drabbas inom några dagar. Sjukdomen är vanligast hos snabbväxande ungdomdjur på bete, men förekommer också på stall. Sjukdomen har ett snabbt sjukdomsförlopp; djuren dör vanligen inom ett dygn efter att de första symtomen visat sig.

Frasbrand orsakas av en infektion med den sporbildande bakterien *Clostridium chauvoei*. Även *Clostridium septicum* och *Clostridium novyi* kan vara inblandade, ofta i blandinfektion med *Clostridium chauvoei*. Bakteriesporerna finns i gödsel och jord, och på vissa betesmarker kan smittrycket bli mycket högt. Sporerna kan överleva många år i jord.

Nötkreatur infekteras troligen när de betar och får i sig bakteriesporer från marken. Sporerna sprids med blodet från mag/tarmkanal till lever och muskler, där de kan ligga vilande tills en skada – trauma, överansträngning, selenbrist etc. – gör att miljön runt sporerna blir syrefattig och lämplig för bakterietillväxt. Bakterierna producerar toxiner (gifter) som bryter ner muskelvävnad. Toxiner

och slaggsprodukter från den skadade muskelvävnaden kommer ut i blodcirkulationen, vilket snabbt leder till djurets död.

Vaccination kan användas som åtgärd mot smittan.

Koccidios

Sjukdomen koccidios, orsakas av mycket små encelliga parasiter – *koccidier*, som förekommer hos ett flertal djurarter. Hos harar, kaniner och fåglar förekommer parasiten framför allt i tarmen där den kan orsaka en allvarlig skada på tarmslemhinnan, vilket ger diarré och slutligen utmärgling. Parasiten är i första hand ett problem för växande djur och kan i naturen leda till hög dödlighet t.ex. bland ejderungar.

Bland tamdjuren är det i Sverige i första hand kycklingar som drabbas. Parasiten finns i avföring från smittade djur och sprids genom att kycklingarna pickar i ströbädden. För att förhindra koccidios medicineras i princip alla svenska slaktkycklingar med s.k. koccidiostatika, som är antibiotikapreparat som avdödar koccidierna. Koccidiostatika blandas rutinmässigt in i allt foder avsett för slaktkyckling.

Mul- och klövsjuka

Mul- och klövsjuka orsakas av ett Picornavirus. Sjukdomen benämns också Foot and mouth disease. Det finns sju olika serotyper av mul- och klövsjukevirus. Flertalet såväl tama som vilda arter av klövbärande djur (dvs. nötkreatur, får, get, svin, vildsvin, rådjur, älg, m.fl.) är mottagliga. Dessutom kan elefant, igelkott och flera arter av gnagare infekteras. Sjukdomen förekommer i stora delar av Asien, Afrika och Sydamerika, medan Australien, Nya Zeeland, Japan samt Central- och Nordamerika är fria regioner. Även EU är fritt från smittan, men utbrott inträffar då och då. Det senaste stora utbrottet var under 2001 och började i England, varifrån det spreds till Irland, Nederländerna och Frankrike.

Smittade nötkreatur får feber och slutar att äta och producera mjölk. Inom ett dygn från symtomens början utvecklas smärtande blåsor i munslemhinna, i klövränd och mellan klövarna samt ibland på spenarna. Symtomen leder till att djuren saliverar rikligt, vägrar äta och blir halta. Hos svin är symtomen lite otydligare men består

av feber, matvägran och hälta på grund av blåsbildning främst i klövregionen. Får och getter får mycket diffusa symtom och vanligen är hälta det enda som ses. Förändringar i klövränd och klövspalt kan ses men är mycket svåra att upptäcka på dessa djurslag. Sjukdomen är dödlig endast hos unga djur, men bakterieinfektioner kan försvåra läkning och förorsaka andra besvärliga följsymtom.

Infektion hos människa finns rapporterat och det har visats att människor kan härbärgera virus i svalget (utan att vara sjuka) i över ett dygn. Det är dock ovanligt att människor smittas och sjukdomen betraktas inte som en zoonos. Det bör observeras att den sjukdom hos människa som ibland kallas hand- fot och munsjuka (korrekt svensk namn: höstblåsor) inte har något med mul- och klövsjukesvirus att göra.

Mul- och klövsjuka är oerhört smittsamt. Smittämnet kan spridas via luft över flera kilometer. Transportfordon, redskap och människor som fått viruset på kläderna kan också bidra till att sprida smittan mellan besättningar. Infekterade djur utsöndrar virus redan innan symtom kan ses och även efter tillfrisknande. Virus finns i hela kroppen av det infekterade djuret och sprids via utandningsluft, sekret och mjölk. Kött och andra produkter från infekterade djur innehåller också virus som dock inaktiveras genom värmebehandling.

Paratuberkulos

Paratuberkulos orsakas av en bakterie vid namn *Mycobacterium avium* subspecies paratuberculosis (förkortad *M. paratuberculosis*). Sjukdomen benämns också Johne's disease. Sjukdom till följd av smitta med *M. paratuberculosis* drabbar framförallt idisslare men även kanin kan infekteras. Smittämnet förekommer i praktiskt taget hela världen och i många länder är det mycket vanligt. Låg känslighet hos tillgängliga undersökningsmetoder och stora variationer i provtagningsfrekvens försvårar dock internationella jämförelser. Sverige har ingen eller låg förekomst av smittan. Efter ett utrotningsskampanj i mitten av 1990-talet infördes ett frivilligt kontrollprogram för avelsbesättningar med kött-rasöt 1998. Sjukdomen har aldrig hittats i svenska mjölkbesättningar och inte heller hos får eller get eller vilt i Sverige. I Norge finns paratuberkulos hos get och i Danmark främst hos nötkreatur.

Symtomen vid paratuberkulos är långsamt insättande. Först ses avmagring, ibland följt av minskad mjölkproduktion, och så småningom kan djuren få diarré. Paratuberkulos ger inte feber. Sjukdomsförloppet kan vara utdraget men leder slutligen till döden. Infektion utan synliga symtom är vanligt. I en smittad besättning är det normalt bara enstaka djur som visar kliniska symtom.

Infekterade djur utsöndrar periodvis bakterierna i avföringen och smittspridning till andra djur sker främst genom att dessa kommer i kontakt med smittad gödsel eller gödsel förorenat material. Infektion sker via munnen. Kalvar, lamm och killingar med smittade mödrar kan få i sig smittan då de diar, eftersom bakterier från gödsel lätt hamnar på juvret eller i mjölken (bakterierna kan även utsöndras i mjölken). Bakterierna är mycket motståndskraftiga och överlever länge i miljön. Diagnosen paratuberkulos ställs genom att bakterier påvisas i avföring. För att med säkerhet kunna utesluta smittan krävs upprepad provtagning under lång tid eftersom smittade djur bara utsöndrar bakterier periodvis. Diagnostiken är betydligt säkrare på besättningsnivå än när det gäller enskilda djur.

M. paratuberculosis har även isolerats från tarmkanalen hos människor som lider av den kroniska tarmsjukdomen Chrones disease. Detta har lett till misstankar om ett samband mellan paratuberkulos hos djur och Chrones disease hos människa. Det finns dock inga säkra belegg för något sådant samband, och paratuberkulos betraktas inte allmänt som en zoonos. En faktor som talar mot zoonosteorin är att Sverige har relativt många fall av Chrones disease hos människa men få fall av paratuberkulos hos djur, medan det i många andra länder är tvärtom.

Vesikulär stomatit

Vesikulär stomatit orsakas av ett *Vesikulovirus*. Sjukdomen är i likhet med Vesikulär svinsjuka främst viktig som differentialdiagnos till mul- och klövsjuka eftersom den enda kliniska avvikelserna från mul- och klövsjuka i ett tidigt stadium är att även hästar drabbas. Sjukdomen drabbar främst nötkreatur, svin och häst. Får och get är mindre känsliga. Även vilda djur är känsliga t.ex. hjort, tvättbjörn, apa, gnagare, fladdermöss och mindre däggdjur. Människa kan också smittas och få influensaliknande symtom, men sjukdomen brukar inte betraktas som en zoonos.

Sjukdomen förekommer i Nord-, Central- och Sydamerika. I Europa finns fall av sjukdomen beskriven bland hästar i Frankrike i början på 1900-talet. Sjukdomen har aldrig påvisats i Sverige.

Symtomen utgörs framförallt av feber och blåsor i munslemhinna, klövrand/hovrand eller på spenar. Upp till 90 procent av djuren i en besättning kan drabbas och blåsornas är ofta lokaliserade till samma kroppsdel hos djuren i ett besättningsutbrott. De sår som bildas när blåsorna brister självläker, såvida inte bakterieinfektioner tillstöter.

Beroende på var blåsorna sitter ses matvägran, dreglande och smackande, håla eller sänkt mjölkproduktion. Dödligheten är låg. Virus finns i blåsvägg och blåsvätska samt saliv och smittspridning sker via direkt eller indirekt kontakt via t.ex. jord och växter. I vissa områden sker sannolikt smittspridning via insekter (bl.a. myggor och sandmyggor). Infektion sker vanligen genom skadad hud eller slemhinna alternativt via munnen. Kunskapen om sjukdomens spridning är dock ofullständig, trots att den funnits länge.

2. Smittor hos nötkreatur

2.1 Zoonoser

Se beskrivningarna under 1.1 ovan för Brucellos, EHEC/VTEC, Listerios, Mjältbrand, Rift Valley feber, Salmonellainfektion, TSE-sjukdomen BSE, Tuberkulos och Q-feber.

2.2 Icke-zoonoser

Se beskrivningar under 1.2 ovan för blåtunga, mul- och klövsjuka, paratuberkulos och vesikulär stomatit

Boskapspest

FAO bedriver en världsomspännande kampanj med mål att utrota boskapspesten – Rinderpest – och uppgav i ett pressmeddelande i december 2009 att de i samarbete med OIE inom 18 månader skulle kunna förklara boskapspesten som utrotad.

Historiskt har länder som är beroende av nötkreatur för att få kött och mjölk drabbats hårt av utbrott av boskapspest, ibland med svåra svältkatastrofer som följd.

Boskapspest orsakas av ett Morbillivirus som är närbesläktat med både mässling- och valpsjukevirus. Sjukdomen drabbade de flesta arter av klövbärande djur men främst nötkreatur och bufflar. Boskapspest förekom i Sverige senast på 1700-talet. Drabbade djur blev nedsatta och fick feber, nos- och ögonflöde samt efter några dagar sårskador i mun, näshåla och runt urinröret. Djuren saliverar då påtagligt. Efter feberfasen drabbades djuren av en våldsam mörkfärgad blodblandad diarré som ledde till att djuret kollapsade och dog till följd av uttorkning. Boskapspest sprids framförallt genom direktkontakt mellan djur, men smittämnet kan överleva länge i kyld eller fryst vävnad från sjuka djur.

Bovin virusdiarré (BVD)

Bovin virusdiarré (BVD) orsakas av en ett Pestivirus, som bl.a. är släkt med svinpestvirus. Två genotyper finns – BVD-virus typ 1 och typ 2. Typ 2 kan ge en allvarlig sjukdomsbild och hög dödlighet.

BVD förekommer i nötkreatursbesättningar över hela världen. Namnet Mucosal disease används också tillsammans med BVD, förkortas då BVD/MD. Ordet diarré säger inte hela sanningen, utan sjukdomen är först och främst en reproduktionssjukdom, som orsakar omlöpningar, kastningar, missbildningar och svag- och dödfödda kalvar. Förutom reproduktionsproblem kan även försämrade kalvhälsa med diarré och hosta vara en bra indikator på att BVD kommit in i en besättning.

Det kännetecknande för BVD är förekomsten av persistent infekterade (PI) djur, så kallade "kroniker", som föds när en dräktig ko eller kviga infekteras före dag 125 under dräktigheten. Mellan en och två procent av djuren i en nötkreaturspopulation är kroniker, om inga åtgärder görs för att kontrollera BVD.

De persistent infekterade djuren är den viktigaste och mest effektiva smittkällan för BVD. PI-infekterade djur kan i vissa fall utveckla sjukdomen "mucosal disease" om de blir smittade med en annan mer aggressiv typ av BVDV. Sjukdomen har ofta ett hastigt förlopp med diarré, hög feber och sår ibland annat munhålan, vilket inte ska förväxlas med mul- och klövsjuka, och leder oftast till

döden. I Sverige är det BVD-virus som är anmälningspliktig – Mucosal disease är en delmängd av alla BVD infektioner

Smittspridningen sker framför allt via direktkontakt mellan nötkreatur vid inköp, samtransporter etc, men i vissa fall kan även indirekt smittspridning via exempelvis injektioner, semin, ströbäddar och luft ha betydelse. I Sverige bekämpas BVD typ 1 genom ett kontrollprogram. Typ 2 har aldrig påvisats i Sverige.

Campylobacter foetus

Bakterien *Campylobacter foetus* förekommer i könsorganen hos nötkreatur, där den hos kor kan orsaka infertilitet eller tidig fosterdöd. Hos tjurar finns bakterien i förhuden. Smittan sprids i samband med naturlig betäckning. Fall av *campylobacter foetus* hos nötkreatur har minskat i och med att artificiell insemination blivit allmänt förekommande.

Elakartad lungsjuka

Elakartad lungsjuka eller Contagious bovine pleuropneumonia (CBPP) är en *Mykoplasma*-infektion som främst drabbar nötkreatur. Sjukdomen förekommer i Afrika, Mellanöstern och Asien, men har även påvisats i EU – senast 1999 i Portugal. Sjukdomen utrotades i Sverige 1856.

Nötkreatur som drabbas av CBPP får feber, nedsatt aptit, och påverkat allmäntillstånd, följt av en tilltagande hosta. Hostan är mycket smärtsam för djuren och de står ofta med krökt rygg, frambenen isär och framsträckt huvud för att minska smärtan och underlätta andningen. Nosflöde och svullnader över bålen kan ses i senare stadium. Det förekommer även friska smittbärare, dvs. djur som inte visar symtom trots att de är infekterade. Detta ses bl.a. hos djur som överlevt sjukdomen och till synes tillfrisknat. Kalvar får ofta ledinflammationer.

Smittämnet finns i utandningsluft, upphostningar, nosflöde och urin från infekterade djur och kan spridas genom luften över kortare avstånd till mottagliga djur som infekteras genom inandning av smittämnet. Dräktiga djur kan smitta sina ofödda kalvar.

Enzootisk bovin leukos (EBL)

Enzootisk bovin leukos (EBL) är en tumörsjukdom hos nötkreatur och orsakas av ett retrovirus. Leukos överförs från djur till djur via nässekret, blod, mjölk och livmodersflytningar. Så lite som en blodsdroppe på en kanyl räcker för att överföra smitta. Flertalet smittade djur blir inte sjuka utan blir symtomfria smittbärare. Kalvarna efter sjuka kor kan bära leukosvirus. Djur som utvecklar symtom avmagrar, får tumörer i lymfknutor och inre organ, samt får en ökad känslighet för andra infektioner. Hos mjölkkor minskar mjölkproduktionen. Sverige fick år 2003 officiellt status som leukosfri inom EU.

Infektiös bovin rhinotrakeit/Infektiös pustulär vulvovaginit (IBR/IPV)

Infektiös bovin rhinotrakeit (IBR) och Infektiös pustulär vulvovaginit (IPV) är två sjukdomsyttningar av samma smittämne – ett *Herpesvirus*. Sjukdomen förekommer således i en luftvägsform och en genital form. Främst drabbas nötkreatur men även vissa andra djurarter kan infekteras. Sjukdomen förekommer i hela världen, särskilt i områden med intensiv nötkreatursproduktion. Sverige friförklarades 1998 avseende IBR/IPV och i de övriga nordiska länder samt i fler andra EU-länder råder likaså en gynnsam situation.

Symtombilden varierar. Vid luftvägsformen ses feber, matvägran, nos- och ögonflöde samt rodnad och sårbildning i nosslemhinnan, ibland också hosta. Vid genitalformen ses främst kastningar i sen dräktighet eller feber, svullen vulva och små blås- eller knutlika förändringar i vaginalslemhinnan. Likartade förändringar kan ses på penis och förhud hos tjurar. Ytterligare en form visar sig endast som inflammation i ögonslemhinnan. Infektionen kan också förlöpa helt utan symtom..

Smittspridning sker främst via direktkontakt mellan djur. Upphostningar och nossekret från djur med luftvägssymtom, sperma och vaginalsekret från djur med symtom från könsvägarna innehåller smittämne. Ett infekterat djur ska betraktas som potentiellt smittförande hela livet, eftersom smittämnet efter genomgången sjukdom kan ligga ”vilande” i kroppen och återaktiveras vid stress.

Lumpy skin disease

Lumpy skin disease är en hudsjukdom som drabbar nötkreatur. Sjukdomen orsakas av ett s.k. *Poxvirus* som är närbesläktat med får- och getkoppsvirus. Sjukdomen förekommer främst i Afrika söder om Sahara, men också i Albanien. Sjukdomen har aldrig påvisats i Sverige.

Den kliniska bilden varierar med allt ifrån enstaka hudutslag utan övriga symtom till dödsfall. I fall med tydliga symtom ses knappformiga runda hudutslag (0,5–7 cm i diameter) inom 48 timmar efter en inledande feberstegring. Utslagen kan ses över hela kroppen, alltifrån några enstaka till flera hundra. En allmänpåverkan noteras också i form av aptitlöshet och svullnader på buk, ben och i dröglapp. Beroende på var utslagen sitter ses t.ex. ögon- och nosflöde samt salivering. Sekundära bakteriella infektioner kan uppträda och ger då varbildande sår och bölder, men också juverinflammation och hältor. Normalt läker hudförändringarna först efter flera månader och ger bestående ärrbildning. Hudarna blir därför i praktiken värdelösa. Nötkreatur i alla åldrar insjuknar, men unga individer drabbas oftast hårdast.

Sjukdomen kan smitta via direktkontakt mellan djur, men spridning via flugor, myggor och andra insekter anses viktigast.

Trichomonas foetus hos nötkreatur

Trichomonas foetus är en encellig organism som orsakar fertilitetsstörningar hos nötkreatur. Smittan överförs i samband med naturlig betäckning och leder till utebliven dräktighet eller till aborter under dräktighetens första tredjedel. Fall av *trichomonas*-infektion hos nötkreatur har minskat i och med att artificiell insemination blivit allmänt förekommande. Under de senaste tio åren har *Trichomonas foetus* även påvisats i avföring från unga katter med diarré.

3. Smittor hos får och getter

3.1 Zoonoser

Se beskrivningarna under 1.1 ovan för Brucellos, Mjältbrand, Listerios, Mul- och klövsjuka och Q-feber.

3.2 Icke-zoonoser

Se beskrivningarna under 1.2 ovan för blåtunga, mul- och klövsjuka och paratuberkulos. TSE-sjukdomarna scrapie och Nor98 beskrivs under 1.1.

Får- och getkoppor

Får- och getkoppor orsakas av olika virus inom genus Capripoxvirus. Sjukdomen benämns också Sheep pox and goat pox. Förutom får och getter kan vissa virusstammar även infektera renar. Fall av getkoppor hos människa finns beskrivet men sjukdomen betraktas inte som en zoonos. Smittämnen förekommer främst i Afrika, Mellanöstern, Centralasien och Indien men även i Turkiet. I Sverige har sjukdomen inte rapporterats sedan 1934.

Sjukdomen börjar med feber, aptitlöshet, ökad salivation och flöde från nos och ögon. Inom ett par dagar uppträder förändringar i huden och ibland också på slemhinnor. Det är lättast att se kopporna där ullen är tunnast, samt i munhålan. Kopporna börjar som röda ”prickar” och utvecklas vidare till blåsor som kan vätska sig och sedan övergå i krustor under läkningen. Koppor inne i kroppen kan ge allvarliga symtom och unga djur dör ofta av sjukdomen. Bakterieinfektioner försvårar läkningen av kopporna och kan förorsaka andra symtom.

Koppvirus sprids främst via direktkontakt med smittade djur. Eftersom smittämnet är mycket tåligt och överlever länge i miljön kan det också lätt spridas med redskap, transportfordon, skötares kläder etc., som förorenas med sekret från infekterade djur. Då ullen hos infekterade djur lätt förorenas av koppsekret kan smittämnet också finnas kvar länge i ullen på djur som tillfrisknat från sjukdomen.

Maedi-Visna/CAE

Maedi Visna är en smittsam, smygande och dödlig virussjukdom hos får, med symtom som andnöd, ledinflammationer, avmagring och vinglighet. Hos get finns en variant av sjukdomen som kallas CAE (Caprin artrit encefalit). Maedi/visna-virus och CAE-virus är mycket nära släkt med varandra. Får kan smittas av CAE-virus och getter med maedi/visna-virus, både experimentellt och naturligt. Hur ofta detta verkligen sker bland får och getter är inte känt, men i norska besättningar med både får och getter är det vanligt att får har antikroppar mot CAE-virus. Detta kan ställa till problem när man vill testa blodprover för antikroppar mot maedi/visna-virus.

Sjukdomen förekommer i svenska fårbesättningar.

Peste des petits ruminants (PPR)

Peste des petits ruminants (PPR) orsakas av ett Morbillivirus (släkt med boskapspest- valpsjuka- och mässlingvirus) och drabbar får och getter sjukdomen förekommer i Afrika, Indien, Mellanöstern och på arabiska halvön. PPR har aldrig påträffats i Sverige.

Infekterade djur får feber, nos- och ögonflöde samt efter några dagar sår i mun, näshåla och ibland i ögonen. Djuren saliverar då påtagligt och ibland kan andningsvägarna blockeras av slem. Hosta och andningssvårigheter till följd av lunginflammation är vanligt. De flesta smittade djur drabbas av en våldsam diarré som leder till att djuret kollapsar och dör till följd av uttorkning. Symtomen är desamma som vid boskapspest, förutom att nötkreatur inte drabbas.

Sjukdomen sprids framförallt genom direktkontakt mellan djur, men smittämnet kan överleva länge i kyld eller fryst vävnad från sjuka djur.

Smittsam juverinflammation hos får och get

Smittsam juverinflammation (Contagious agalactia) är en mycket smittsam form av juverinflammation hos får och getter, som orsakas av bakterien *Mycoplasma agalactiae*. Sjukdomen finns i Europa i huvudsak i länderna runt Medelhavet, samt i Asien och Afrika. Den orsakar förluster till följd av minskad mjölkproduktion och dödsfall. Utöver symtomen till följd av juverinflammationen drabbas smittade djur av ledinflammationer, ögoninflammationer

och ibland även aborter och lunginflammation. Sjukdomen har inte diagnostiserats i Sverige

4. Smittor hos svin

4.1 Zoonoser

Se beskrivningarna under 1.1 ovan för Brucellos, Salmonella-infektion, Trikinos och Yersinos.

4.2 Icke-zoonoser

Se beskrivningen under 1.2 ovan för Aujeszkys sjukdom, mul- och klövsjuka samt vesikulär stomatit.

Afrikansk svinpest

Afrikansk svinpest är en mycket smittsam virussjukdom som uteslutande drabbar svin. Sjukdomen är i huvudsak, som namnet anger, begränsad till Afrika, söder om Sahara. Men Europa har haft flera utbrott framför allt på Sardinien och den iberiska halvön. Fall har även rapporterats från Georgien, Ryssland och Armenien dit smittan spreds då matavfall från fartyg dumpades på soptipp. I Sverige har afrikansk svinpest aldrig förekommit.

Grisar som drabbas av afrikansk svinpest blir snabbt mycket dåliga med bland annat feber, andningssvårigheter, blödningar och vinglighet. Dödligheten är mycket hög, men lindrigare former kan förekomma med lägre dödlighet och även med ett mer kroniskt förlopp. Det finns ingen behandling och i nuläget inga vacciner.

Afrikansk svinpest kan smitta genom okokt matavfall, direktkontakt grisar emellan, med vinden kortare sträckor, via insekter samt med kläder och redskap.

Atrofisk rhinit

Atrofisk rhinit, ofta kallat nyssjuka, orsakas av bakterien *Pasteurella multocida*. Bakterien smittar smågrisar och kan i vissa fall producera ett toxin som bryter ned slemhinnorna i trynet. Vid nys-

sjuka ses symtom i form av nysningar hos spädgrisar, sneda trynen hos smågrisar, näsblod, svarta ”halvmånar” under ögonen. Smitta med *Pasteurella multocida* ökar känsligheten för andra smittämnen vilket innebär att sekundärinfektioner är vanliga. Under 1950- och 60-talen var nyssjuka vanlig bland svenska grisar, men sedan dess har antalet fall stadigt minskat. I dag diagnostiseras bara enstaka utbrott i Sverige. Årlig provtagning görs i varje avelsbesättning och sedan 1992 är avelsbesättningarna fria.

Actinobacillus pleuropneumoniae (APP)

Bakterien *Actinobacillus pleuropneumoniae* (APP) orsakar luftvägsinfektioner hos grisar. Infektion med APP tillhör en av de vanligaste infektionerna som drabbar framför allt slaktsvin världen över. Under senare tid verkar det som om problem associerade till APP har ökat inom grisproduktionen i Sverige. Sjukdomen kan förebyggas genom vaccination.

Klassisk svinpest

Klassisk svinpest (kallas ofta svinpest) är en mycket allvarlig virus-sjukdom som drabbar svin, såväl tama som vilda, och orsakas av ett s.k. Pestivirus. Sjukdomen benämns också Classical swine fever (CSF). Sjukdomen förekommer i stora delar av världen, men i Sverige påvisades den senast 1944. Inom EU uppträder sjukdomen alltmer sällan och då framför allt hos vildsvin. Flera utbrott hos tamsvin rapporteras dock från nyanslutna medlemsstater.

Den kliniska bilden vid svinpest kan variera kraftigt, från mycket milda symtom till akut sjukdom och dödsfall. Vid den typiska bilden får grisarna mycket hög feber med kraftigt stört allmäntillstånd och upphörd foderlust. De ligger ofta tätt samman i grupper och stapplar när de tvingas gå. Centralnervösa symtom såsom kramper, skakningar och förlamningar kan också ses. Röd-lila områden i huden, som uppstår på grund av kärlskador, är ett annat vanligt fynd vid akut svinpest. Dödligheten kan vara 90 till 100 procent. Det förekommer dock varianter av svinpest där förloppet är mer utdraget och de mest framträdande tecknen på sjukdom kan då vara reproduktionsstörningar och allmänt dålig produktion och ökad sjuk-

domsförekomst i besättningen. Symtombilden är densamma som vid afrikansk svinpest.

Då viruset kan överleva länge i kylt och fryst kött och i många rökta eller saltade produkter är en annan viktig smittväg utfodring med matavfall. Därför är det inom EU förbjudet att utfodra grisar med matavfall av animaliskt ursprung. Två större utbrott i Europa (Holland 1997 och Storbritannien 2000) tros bägge ha initierats genom utfodring med smittat matavfall. Den fortsatta smittspridningen vid dessa utbrott skedde genom direkt eller indirekt kontakt mellan grisar. Direkt eller indirekt kontakt med vildsvin anses också vara orsaken till flertalet utbrott bland tamsvin inom EU. Vindspridning anses inte förekomma annat än möjligen över mycket korta avstånd.

Smittspridningen har historiskt skett främst via infekterat matavfall och direktkontakt mellan djur, men även indirekt överföring via personer, transportbilar, redskap, sperma m.m. förekommer. Vid låga temperaturer kan viruset överleva i veckor till månader i stallmiljö.

Pig respiratory and reproductive syndrome (PRRS)

Pig respiratory and reproductive syndrome (PRRS) är en virussjukdom som drabbar svin och orsakas av ett Arteritvirus. Innan man lyckades knyta sjukdomen till det virus som man nu vet orsakar PRRS hade sjukdomen flera fantasieggande namn. Ibland kallades den för Mystery Pig Disease och ibland för Blue Ear Disease på grund av att cirka fem procent av de drabbade soggorna fick blåa öron till följd av cirkulationsstörningar. PRRS rapporterades första gången i USA 1987, men är nu spridd i de flesta svinproducerande länder i världen. I Europa sågs den först i Tyskland 1990. I Danmark är viruset utbredd, men det har aldrig påvisats i Norge eller Finland. PRRS-virus påvisades för första gången i Sverige sommaren 2007 i rutinprover tagna på slakterier. Sjukdomen bekämpades och smittämnet har utrotats.

PRRS ger sig till känna på en rad olika sätt. Hos soggor ses framför allt en ökad frekvens omlöpningar och kastningar (aborter). Hos vuxna djur ses oftast endast ett måttligt nedsatt allmäntillstånd. En viss dödlighet förekommer dock på grund av cirkulationsstörningar. Hos smågrisar utgör svaghet vid födseln ett av de mest utmärkande symptomen. Detta resulterar i en starkt ökad dödlighet

framför allt före avvänjningen, men även efter denna. Bland de djur som överlever ses förutom ett sämre allmäntillstånd även en försämrad tillväxt. Hos slaktsvin ses komplicerade luftvägssjukdomar som kan ha en dödlig utgång i drygt tio procent av fallen. Hos överlevande djur ses precis som hos smågrisarna ett försämrat allmäntillstånd och en försämrad tillväxt. När PRRS-viruset funnits en tid i en besättning blir sjukdomssymtomen lindrigare eftersom djuren utvecklar viss immunitet. PRRS kan dock utgöra ett fortsatt problem eftersom djuren blir känsligare för andra smittämnen. Det har visats att antibiotikaanvändningen är högre i PRRS-smittade danska besättningar än i andra besättningar i Danmark.

Infektionen sprids via direktkontakt mellan svin eller indirekt via t.ex. transportbilar eller redskap som förorenats med virus, infekterade foster etc. Insemination utgör en risk för smittspridning eftersom virus kan utsöndras i sperma. Även vindburen smitta diskuteras.

Porcine epidemic diarrhoea (PED)

Porcine epidemic diarrhoea (PED) orsakas av ett *Coronavirus*, som är vida spritt i Europa. Kliniskt är det svårt att skilja TGE från PED, då symtomen är likartade. Efter att smittan introducerats till en besättning bildar djuren immunitet inom två till tre veckor, varefter smittan kan försvinna ur besättningen spontant. Akuta utbrott inträffar när viruset introduceras till en besättning som tidigare inte varit utsatt och där djuren alltså saknar immunitet. I dessa fall kan upp till 100 procent av djuren drabbas. Symtomen varierar och är allvarligast hos smågrisar, som kan få mycket våldsamma diarréer och där dödligheten kan vara hög.

Det virus som ger PED är sannolikt spritt i flera andra medlemsstater, men det har inte påvisats i Sverige.

Svindysenteri

Svindysenteri är en allvarlig diarrésjukdom hos slaktsvin, som orsakas av bakterien *Brachyspira hyodysenteriae*. Behandling mot svindysenteri har tidigare svarat för en icke obetydlig del av det antibiotika som används till svin i landet. Arbeta sker för att försöka begränsa

förekomsten av svindysenteri i svenska svinbesättningar och därmed minska användningen av antibiotika inom svinnäringen.

Swine enzootic pneumonia (SEP)

Swine enzootic pneumonia (SEP) eller smittsam hosta är en sjukdom som drabbar växande slaktsvin. Tidigare trodde man att sjukdomen orsakades av influensavirus och den kallades felaktigt för svininfluensa. SEP orsakas av infektion med bakterien *Mycoplasma hyopneumoniae*, som är mycket liten och saknar cellvägg. Avsaknaden av cellvägg gör att bakterien är okänslig för penicillin. Det kan vara detta som ligger bakom den tidigare missuppfattningen att sjukdomen orsakades av virus.

Förekomsten av SEP hos svenska slaktsvin har minskat markant under de senaste årtiondena. År 1994 noterades lungskador orsakade av SEP hos 18 procent av grisarna vid slakt. Denna siffra hade sjunkit till två procent 2001. Förbättringen anses bero på att det har blivit vanligare med omgångsuppfödning vilket innebär att djuren inte utsätts för ett lika högt smittryck. Sjukdomen kan även förebyggas genom vaccination.

Teschensjuka

Teschensjuka orsakas av ett Enterovirus, (*Porcint enterovirus serotyp 1*), av vilket det finns både mycket sjukdomsframkallande varianter och milda varianter. Virusets tros finnas i stora delar av världen där svin hålls, men de flesta infektioner ger inga symtom och kliniska utbrott är ovanliga. Namnet Teschensjuka används för att beteckna den allvarligaste formen av sjukdomen, medan benämningen Talfan disease har använts för att beskriva en mildare sjukdomsform som bl.a. setts i Talfan i Wales.

Stora utbrott av Teschensjuka har tidigare rapporterats från Tyskland och Polen, samt Madagaskar. Innan det var känt hur utbrett viruset är var sjukdomen anmälningspliktig i de flesta länder i västvärlden. Sjukdomen omfattades av EU-lagstiftning fram till 2002 då den ströks.

Vid fullt utvecklad Teschensjuka blir grisarna successivt förlamade, först i bakbenen, men i ett senare skede hela kroppen.

Innan förflamningen inträffar ses vinglig gång och koordinationssvårigheter. Virus utsöndras i gödsel från smittade grisar.

Transmissible gastroenteritis (TGE)

Transmissible gastroenteritis (TGE) är en mycket smittsam sjukdom hos svin som orsakas av ett Coronavirus. Kliniskt är det svårt att skilja TGE från PED, då symtomen är likartade. Smågrisar utvecklar våldsam diarré och dödligheten kan vara hög. I likhet med PED utvecklar djuren immunitet efter en tid. Det är inte heller ovanligt att smittan försvinner ur besättningen spontant efter en tid. I större besättningar kan viruset dock finnas kvar under lång tid. Symtomen blir då mindre påtagliga och dödligheten blir lägre, även om en stor andel av djuren får diarré.

TGE anses inte utgöra en stor risk för Sverige, delvis pga. att ett annat *Coronavirus* som finns bland svenska grisar kan fungera som ett naturligt vaccin.

Vesikulär svinsjuka

Vesikulär svinsjuka orsakas av ett Picornavirus. Sjukdomen benämns också Swine vesicular disease. Det allvarliga med sjukdomen är inte sjukdomen i sig, utan det faktum att den, i likhet med vesikulär stomatit, kliniskt inte går att skilja från mul- och klövsjuka. Sjukdomen påvisades för första gången i Italien 1966, och utbrott har därefter rapporterats från flera europeiska länder samt Hongkong och Japan. För närvarande förekommer sjukdomen i Italien, där återkommande utbrott har setts de senaste åren.

Symtombilden kan ibland vara mycket mild och nästan omärkbar. Drabbade svin får ibland nedsatt allmäntillstånd och aptit, liksom feber i ett par dagar. Symtom som kan ses vid SVD är främst blåsor i klövranden på klövar och lättklövar och ibland på trynet. Mer sällan ses blåsor i munnen och på spenar. Ibland är varierande grad av hälta det första man ser i en besättning, men mjukt underlag kan dölja hältn. Ofta är smittspridningen inom besättningen relativt långsam.

Infektionen kan spridas till nya områden genom handel med smittade djur, via kontaminerade transportbilar och redskap, eller

genom utfodring med okokt matavfall. Viruset är mycket motståndskraftigt och kan överleva långa perioder i kylda och frysta slaktkroppar, liksom i olika svinköttsprodukter samt i miljön. Smittan kan troligen även spridas med sperma.

5. Smittor hos hästdjur

5.1 Zoonoser

Se beskrivningarna under 1.1 ovan för Rots och Trikiner.

Virala encefaliter hos häst, inklusive Venezuelan equine encephalitis och West Nile fever

Virusorsakad hjärninflammation (encefalit) hos häst kan förorsakas av ett antal olika virus som samtliga är zoonoser, bl.a. Venezuelan equine encephalitis virus (VEE), Eastern equine encephalitis virus (EEE), Western equine encephalitis virus (WEE) som tillhör genus Alphavirus, samt West Nile virus (WNV) och Japansk encefalit B-virus.

EEE, WEE och VEE förekommer i Nord-, Central- och Sydamerika. Sjukdomssymtomen hos häst börjar med feber, som kan avklinga för att sedan stiga på nytt. Drabbade hästar blir överkänsliga för ljud och beröring och får ofrivilliga muskelrörelser som kan ses som darrningar under huden. De kan gå i cirklar, bli vingliga eller få oförklarlig klåda. Så småningom blir djuren slöa och får allt svårare med balansen. Sjukdomen kan få dödlig utgång. Döden föregås i dessa fall av allt större rörelsesvårigheter och medvetlöshet, inom några dygn. Graden av sjukdom varierar, likaså dödligheten.

Smittämnen sprids via blodsugande insekter. I områden där virusen finns fungerar ofta vilda fåglar som smittreservoarer. Olika fågelarter får varierande symtom, beroende på art och virustyp. Smittade människor får feber, illamående och kräkningar, följt av nackstelhet, ibland kramper och i värsta fall koma och död.

VEE-smittade hästar och människor kan ha så höga koncentrationer av virus i blodet att smittan kan föras vidare genom t.ex. myggbett. Detta gäller inte vid smitta med EEE, WEE, WNV eller japansk encefalit, eftersom virushalterna i blodet är lägre.

West Nile virus (WNV) ingår i gruppen Flavivirus som orsakar febrila sjukdomar och hjärn-/hjärnhinneinflammation. Symtomen påminner om dem vid EEE, WEE och VEE. Förutom hos häst har viruset isolerats från människa, fåglar, hund och ekorre. WNV förekommer i Nord- och Centralamerika, Mellanöstern och sporadiskt i delar av Europa. Viruset har vid upprepade tillfällen påvisats hos människor i Europa och dess närområde, bl.a. i Rumänien, Ryssland och Israel. Viruset har även isolerats från hästar med hjärninflammation bl.a. i Italien, Frankrike, Marocko och Israel. Flera andra länder har rapporterat fynd av antikroppar mot WNV hos hästar, vilket är ett tecken på att hästarna varit utsatta för viruset.

Under 1999 rapporterades West Nile feber hos människa och häst i östra USA och inom några få år spreds viruset över landet. Sedan 1999 har sjukdomen bekräftats hos cirka 16 000 hästar i USA och dödligheten hos häst har uppgått till cirka 30 procent. Vaccin finns tillgängligt i USA men används inte i Sverige på grund av att sjukdomen inte har diagnostiserats i landet.

Sjukdomen hos människa kan yttra sig på flera olika sätt och ibland uppträder inga symtom överhuvudtaget. Sjukdomen är ofta lindrig med influensaliknande symtom som feber, huvud- och muskelvärk. Ibland (färre än 15 procent av fallen) är dock sjukdomen allvarlig med tecken på hjärnhinneinflammation eller hjärtmuskelinflammation (myocardit). Vid de utbrott som beskrivits på senare år har dödligheten hos dessa varit mellan fem och tio procent.

De naturliga bärarna av WNV är vilda fåglar, som fungerar som smittreservoarer. Både häst och människa kan betraktas som slutvärdar vilket betyder att infekterade hästar inte är smittförande och därför troligen inte utgör någon risk för andra hästar eller människor. Myggor utgör vektor för smittan.

5.2 Icke-zoonoser

Se beskrivningen under 1.2 ovan för Vesikulär stomatit.

Afrikansk hästpest

Afrikansk hästpest är en virussjukdom som sprids via blodsugande insekter, främst svidknott. Sjukdomen drabbar hästdjur (dvs. även t.ex. zebra) och som namnet antyder finns den i nuläget bara i

Afrika, söder om Sahara. Men så sent som 1990 förekom utbrott i norra Afrika, Spanien och Portugal. Sjukdomen har aldrig påvisats i Sverige.

Sjukdomen uppträder i olika former beroende bl.a. på drabbat djurslag och djurets immunologiska status samt virusets egenskaper. Den kliniska bilden kan variera från enbart feber till feber i kombination med olika cirkulatoriska förändringar såsom blödningar och vätskeutträde i vävnaderna. Vid den mest akuta formen får hästen vätskeansamlingar i lungorna och svår andnöd med hosta och skummande vätska från näsborrarna. I andra fall kan karakteristiska svullnader runt ögonen och i resten av ansiktet, halsen och kring bogen ses. Trots att hästarna kan bli mycket sjuka vill de ofta fortsätta att äta, något som normalt inte ses vid andra infektionssjukdomar hos häst.

Infekterade hästar smittar inte vid direktkontakt utan det krävs svidknott för att smittan ska spridas till andra hästar.

Beskällaresjuka

Beskällaresjuka (Dourine) är en mycket allvarlig, ofta kronisk, sjukdom hos hästdjur (häst, åsna och mula). Sjukdomen förekommer enligt OIE i delar av Afrika, Asien, sydöstra Europa och Sydamerika. Beskällaresjuka, som orsakas av en parasit (en protozo), smittar i samband med naturlig betäckning. Symtom ses först i genitalia i form av svullnad och inflammation. Därefter ses hudförändringar i form av ringformade 1–10 cm stora utslag. Efter en tid inträder nervskador som så småningom ger förlamningar. Dödligheten är hög förutom i områden där sjukdomen förekommer endemiskt. I sådana områden kan sjukdomen ha ett mildare förlopp. Smittspridning kan förhindras genom att undvika betäckning av djur som är misstänkt smittade. Diagnosen ställs genom serologi, dvs. påvisande av antikroppar i blodprov. I Sverige tas blodprov vid vissa importter, men även vid export av hästar när införsellandet så kräver.

Ekvint herpesvirus typ 1 (EHV-1)

Ekvint herpesvirus 1 (EHV-1) (virusabort) orsakas av hästens Herpesvirus 1 eller, som är det mest fruktade av hästens herpesvirus. Infektion kan orsaka kastning hos dräktiga ston. Hos övriga hästar kan EHV-1 orsaka övre luftvägsinfektion eller neurologisk sjukdom. Den neurologiska formen av EHV-1 är ovanlig, men orsakar av en viremi (virus i blodet) som åtföljs av en infektion i centrala nervsystemets blodkärl. Under perioden 1997 till 2006 har årligen påvisats 10–30 utbrott i stall av EHV-1.

Ytterligare tre herpesvirus är kända hos häst.

- Herpesvirus 2 (EHV-2) orsakar förkylningssymtom och ögoninfektioner.
- Herpesvirus 3 (EHV-3) ger blåsor på yttre könsvägarna, så kallad godartad beskällarsjuka.
- Herpesvirus 4 (EHV-4) är närbesläktat med EHV-1 och tills för några år sedan gick det inte att skilja dessa två virus åt. EHV-4 orsakar luftvägsinfektion, framförallt hos den unga hästen och bedöms inte som speciellt allvarlig. Enstaka abortfall finns också rapporterade.

Vaccin mot virusabort finns tillgängligt i Sverige. Vaccination sker i 5:e, 7:e och 9:e dräktighetsmånaden. Vaccinet ger dock ett relativt kortvarigt och inte fullständigt skydd mot infektionen (cirka 60–75 procent vid fullständig vaccination), men kan bidra till att minska antalet fall.

Infektiös anemi

Infektiös anemi (EIA) är en virussjukdom hos hästdjur (hästar, mulor och åsnor) som är spridd över hela världen, men som inte påvisats i Sverige sedan 1960-talet. Utbrott av EIA förekommer sporadiskt inom EU, förutom i Rumänien där sjukdomen är endemisk. Viruset är besläktat med människans HIV-virus, men smittar inte människor. Det överförs vanligtvis med bitande insekter.

Sjukdomen förekommer i både en akut och en kronisk form. Vissa smittade hästar utvecklar inga symtom förutom sviktande prestation. Typiska symtom är feber, blodbrist, viktnedgång och tilltagande svaghet. I den akuta formen kan hästar dö inom 10–30

dagar. De som överlever utvecklar en kronisk form med febertoppar. Mellan febertopparna verkar hästarna relativt friska, men de har ofta en nedsatt prestationsförmåga. Kroniskt infekterade hästar kan tillfriskna men det händer även att tillståndet försämras och de dör.

6. Smittor hos fjäderfä

6.1 Zoonoser

Se beskrivningarna under 1.1 ovan för Campylobakter och Salmonella.

Fågelinfluensa

Fågelinfluensa (aviär influensa) är en mycket allvarlig fågelsjukdom som orsakas av olika subtyper av influensavirus typ A. Influenzavirus är allmänt förekommande hos vilda fåglar, i huvudsak hos and- och måsfåglar, som fungerar som reservoarer för alla virussubtyper. I regel är de virusstammar som cirkulerar hos vilda fåglar milda, och de orsakar inga eller lindriga symtom. Milda fågelinfluensavirus betecknas LPAI (lågpatogen aviär influensa). Det har dock visats att vissa LPAI av subtyp H5 eller H7 har en tendens att mutera och övergå i aggressiva sjukdomsframkallande former, s.k. HPAI (högpato-gen aviär influensa) efter att ha cirkulerat en tid bland tamfjäderfä.

Symtomen vid aggressiv fågelinfluensa (HPAI) varierar och påverkas av olika faktorer. Ett utbrott karakteriseras av mycket plötsligt insättande sjukdom med många fåglar som dör akut med symtom i form av nedsatt allmäntillstånd, minskad aptit och diarré. Svullet huvud och kam samt blödningar på benen kan ibland också ses. Dödligheten varierar mellan 50 och 100 procent bland smittade fåglar.

Utbrott av fågelinfluensa är vanligast hos tamhöns och kalkoner men samtliga fågelarter antas vara mottagliga för smittan. Även anka, gås, struts och vaktel är känsliga och kan utveckla sjukdom. Sjukdomen är mycket smittsam mellan fåglar och hundratals miljoner tamfåglar har dött av smitta eller avlivats de senaste åren i samband med utbrott av HPAI. Nederländerna hade ett stort utbrott 2003 då 30 miljoner fåglar dog eller avlivades.

Fågelinfluensa har tidigare inte betraktats som en zoonos, trots att enstaka människor kan insjukna efter nära kontakt med smittade fåglar. Människor som smittats har som regel fått lindriga symtom i form av bl.a. bindhinneinflammation i ögonen. Fågelinfluensa har dock delvis omvärderats i och med att en mycket aggressiv virusform, H5N1, sedan 2001 cirkulerar bland fjäderfä i Asien och Afrika och har orsakat sjukdom med hög dödlighet hos människa. H5N1-viruset har vid några tillfällen sedan 2006 även orsakat utbrott bland fjäderfä i Europa, men inga människor har smittats.

Människor som smittats med H5N1-viruset i Afrika och Asien har samtliga haft nära kontakt med sjuka eller döda fåglar. De har utvecklat en mycket allvarlig form av influensa. Antalet smittade är lågt – totalt cirka 500 personer i världen sedan 2001. Det allvarliga är att dödligheten har varit mycket hög bland dessa – närmare 300 människor har dött av H5N1. Hittills finns inga tecken på att viruset kan smitta mellan människor. Men farhågor finns att viruset kan mutera och övergå i en form som kan spridas pandemiskt bland människor.

6.2 Icke-zoonoser

Se beskrivningen under 1.2 ovan för koccidios.

Egg drop syndrome (EDS)

Egg drop syndrome (EDS) är en infektionssjukdom hos kycklingar och värphöns som orsakas av ett *Adenovirus*. Naturliga värdjur för EDS är ankor och gäss, men sjukdomen har blivit ett problem inom fjäderfänäringen. Viruset finns i avföring från smittade fåglar och kan spridas genom kontaminerade redskap m.m. Vanligast är dock ”vertikal smitta”, dvs. viruset sprids från hönan via ägget till kycklingen. Smitta med EDS ger tunnskaliga ägg och minskad äggproduktion. Horisontell smitta kan förhindras genom god hygien och vertikal smitta förhindras genom att inte använda smittade besättningar i avel. Senaste utbrottet i Sverige var 1977.

Fågelkoppor

Fågelkoppor orsakas av ett aviärt *Poxvirus* som är närbesläktat med det koppvirus som kan infektera däggdjur och människor. Koppvirus är oftast mycket arts specifika, vilket innebär att endast individer av samma eller närstående art kan infekteras. Hos fåglar förekommer sjukdomen hos främst talgoxe och kråkfåglar men även andra arter, inklusive fjäderfä, kan smittas. Sjuka fåglar får upp till hasselnötstora vårtliknande utväxter på fjäderlösa hudområden kring näbb och ögon, samt på fötter, ben och vingar. Smittade talgoxar går relativt snabbt ner i kondition och utgör ett lätt byte för rovfåglar. Hos raphöns, ringduvor och kråkor verkar sjukdomen inte påverka individen i någon större utsträckning. Ofta upptäcks sjukdomen därför på dessa arter hos individer skjutna under normal jakt. Fågelkoppor har aldrig påvisats hos fjäderfä i Sverige men finns hos vilda fåglar.

Infektiös laryngotrakeit (ILT)

Infektiös laryngotrakeit (ILT) orsakas av ett *Herpesvirus*, som ger luftvägsinfektioner hos höns. ILT diagnostiserades första gången i Sverige 1940 och sjukdomen förekom sporadiskt fram till 1959. Efter ett långt uppehåll hittades ILT åter 1996. I dag finns ILT huvudsakligen hos höns som hålls småskaligt som hobby.

Vid smitta med ILT kan hela flocken insjukna eller bara ett fåtal djur. Hur sjuka djuren blir varierar från inga symtom alls till grava sjukdomstecken och hög dödlighet. Symtomen vid ett akut ILT-utbrott består av näsflöde, tårflöde och hosta. Upphostat slem och blod kan ofta ses runt näsöppningarna, i fjädrarna och på inredning och väggar i hönshuset. Fåglarna har ofta svårt att andas (gapar, rosslar och kippar efter luft) och skakar på huvudet. Ibland piper det om fågeln när den andas. Mest allvarliga symtom ses hos vuxna fåglar. Fåglarna sitter stilla med uppburrad fjäderdräkt och värpningen minskar. Ibland utvecklas sjukdomen så fort att fåglarna dör innan sjukdomssymtom setts. Symtomen förvärras om fåglarna samtidigt drabbas av en annan luftvägssjukdom, t.ex. Mykoplasmainfektion.

Dödligheten i ILT kan i vissa fall vara så hög som 70 procent. Dödsorsaken är i regel kvävning genom att en propp med var, slem, blod och död slemhinna fastnar i luftstrupen och hindrar passage av andningsluften.

Newcastlesjuka (Newcastle disease – ND)

Newcastlesjuka är en allvarlig och mycket smittsam virussjukdom hos fjäderfä som orsakas av *Paramyxovirus typ 1*, *PMV-1*. Viruset är spritt i de flesta länder i världen och kan finnas hos vilda fåglar utan att dessa blir sjuka. Sjukdomen kan orsaka explosiva utbrott hos tamhöns, kalkon, fasan, duva och vaktel. Ankor och gäss är också känsliga men det är sällan man ser allvarligare utbrott hos dessa arter. En lång rad vilda fågelarter och burfåglar är också känsliga för infektionen. I de flesta länder vaccineras fjäderfä mot Newcastlesjuka. Inom EU är det för närvarande endast Sverige och Finland som inte vaccinerar mot sjukdomen. I alla EU-länder inklusive Sverige vaccineras dock tävlande brevduvor och utställningsduvor. Vaccinerade fåglar kan liksom burfåglar och vilda fåglar bära på smittan under lång tid utan att vara sjuka. Sverige har enstaka årliga utbrott i kommersiella fjäderfäbesättningar.

Viruset angriper nervsystemet, andningsorganen eller tarmen hos fåglarna. Symtomen varierar mycket beroende på bl.a. vilken virusvariant som drabbat fåglarna, fåglarnas art och ålder, och eventuell förekomst av andra sjukdomar. Ett eller flera av följande symtom kan ses i olika grad: nedsatt allmäntillstånd, sänkt äggproduktion, hängande vingar, förlamade ben, vridning av nacken, kramper, cirkelgång, andningssvårigheter med eller utan hosta, diarré. Dödligheten kan vara upp till 100 procent.

Vid nära kontakt med smittade fåglar kan människor drabbas av ögoninflammation, men sjukdomen betraktas inte som en zoonos.

Virus sprids framförallt genom direktkontakt med sjuka fåglar eller symtomlösa virusbärare. Flyttfåglar misstänks därför kunna sprida smittan över stora avstånd. Smittan kan också spridas vid handel med levande fåglar och även via kontaminerade föremål som till exempel redskap, kläder, transportlådor, foder, lastbilar, damm, fjädrar och ägg. Vindburen överföring har setts över korta avstånd (upp till cirka 60 meter).

Pullorumsjuka

Pullorumsjuka orsakas av bakterien *Salmonella pullorum* som ger allvarlig diarré hos höns- och kalkonkycklingar. Normalt sker smittspridningen vertikalt från smittade moderdjur via äggen till avkomman. Drabbade kycklingar blir slöa och slutar att äta. Dödligheten

är ofta mycket hög – kan vara upp till 100 procent. Smittade fåglar utsöndrar smittämnet i avföringen vilket innebär att även horisontell smitta förekommer. Pullorumsjuka förekommer inte i Sverige, där alla serotyper av salmonella bekämpas. *S. Pullorum* orsakar som regel inte sjukdom hos människa.

Turkey rhinotracheitis/Swollen head syndrome (TRT/SHS)

Aviärt pneumovirus ger upphov till sjukdomen Turkey rhinotracheitis (TRT) hos kalkoner. Smittämnet drabbar även kycklingar och brukar då kallas för Swollen head syndrome (SHS). Viruset orsakar en mycket akut och smittsam infektion i de övre luftvägarna hos fåglarna. Utöver kalkoner och kycklingar kan bl.a. myskanke och fasan drabbas. Sjukdomen är spridd i samtliga fjäderfäproducerande delar av världen och har påvisats vid enstaka tillfällen i Sverige. Utöver symptom från luftvägarna kan infektion med TRT/SHS leda till nedsatt äggproduktion och centralnervösa rubbningar. Vacciner mot TRT/SHS finns.

7. Smittor hos vattenbruksdjur

7.1 Zoonoser

Av de sjukdomar hos vattenbruksdjur som tas upp i betänkandet är det inga som är zoonoser.

7.2 Icke-zoonoser

Bacterial kidney disease (BKD)

Sjukdomen Bacterial kidney disease (BKD), som orsakas av bakterien *Renibacterium salmoninarum*, är känd sedan 1930-talet hos både vild och odlad laxfisk och förekommer i flera europeiska länder, men också i Kanada och i USA. I Sverige påvisades BKD för första gången 1985. Smittan kan överföras både horisontellt och vertikalt, dvs. genom kontakt mellan fiskar men också från moderfisk till rom. Sjukdomen gynnas av låga vattentemperaturer, varför sjukdomsutbrott framför allt förekommer under vår och höst vid temperaturer mellan 7–15 grader. På regnbåge kan sjukdomen

karaktäriseras som kronisk och ge en fortgående låg dödlighet på cirka 5–10 procent. Angripen fisk kan få en försämrad tillväxt och sjukdomen kan leda till en försämrad kvalitet på fisken som livsmedel. Lax och röding däremot, är mer känsliga för BKD, i synnerhet i samband med stress, och dödligheten kan då uppgå till uppemot 80 procent.

Yttre tecken på BKD kan vara vätskefyllda blåsor på huden ner i muskulaturen. Den tydligaste indikationen på BKD är den svällda njuren med vita fläckar. Ibland ses också liknande fläckar på lever, mjälte och hjärta, framförallt hos lax och röding.

Bonamios

Bonamios är sjukdomar hos blötdjur som orsakas av de intracellulära parasiterna *Bonamia ostreae* och *Bonamia exitiosa* som infekterar blodcellerna. Parasiterna finns för närvarande inte i Sverige, men det finns en risk att de förs in i landet genom import av levande ostron.

Epizootiskt ulcerativt syndrom

Epizootiskt ulcerativt syndrome (EUS) är en sjukdom hos fisk som orsakas av svampen *Aphanomyces invadans*. Sjukdomen upptäcktes i Japan 1972 och förekommer hos många arter därutöver i Asien och i USA. Ett stort antal olika sötvattensarter tycks kunna smittas och kan ge mycket hög dödlighet hos både odlad och vildlevande fisk. Sporer av svampen infekterar fiskens hud och underliggande vävnad, vilket ger upphov till röda fläckar på huden och sårigheter i muskulaturen. Det förekommer beteendestörningar såsom att fisken flyter strax under ytan, är hyperaktiv och simmar okoordinerat och ”knyckigt”.

Furunkulos

Furunkulos (ASS) hos fisk orsakas av bakterien *Aeromonas salmonicida*, som i huvudsak finns hos laxfiskar, men även kan finnas hos andra arter både i söt- och saltvatten. Sjukdomen ger bölder (furunkler) på huden hos kroniskt infekterade laxfiskar, men sjukdomen kan finnas utan att några furunkler syns. Furunkulos finns i

hela världen, däribland Sverige, med några få undantag. Symtom på furunkulos är bl.a. blödningar i hud, i muskler och inre organ. Sjukdomen är behandlingsbar med antibiotika.

Infektiös hematopoietisk nekros (IHN)

Infektiös hematopoietisk nekros (IHN) orsakas av ett *Rhabdovirus* som förekommer i flera Europeiska länder. Danmark, Finland, Norge, Island, Sverige, Irland och Storbritannien anses fria från sjukdomen. Känsliga arter är regnbåge och lax.

Fisken uppvisar beteendeförändringar i form av slöhet och onormalt simsätt ("whirling" eller "spiralsimning"). Mörkfärgning, utstående ögon och utspänd buk tillsammans med blodbrist, hud- och muskelblödningar (ofta bakom skallbasen och ovan sidolinjen) är de yttre förändringar som kan observeras. Inre organförändringar är blödningar och vätska i samtliga organ samt en utspänd magsäck och tarm med vätskeinhåll. Det finns ingen medicinsk behandling mot sjukdomen och inte heller något fungerande vaccin.

Infektiös laxanemi/Infectious salmon anemia (ILA/ISA)

Infektiös laxanemi (ILA) orsakas av ett virus, troligen tillhörande *Ortomyxoviridae* som har påvisats i Norge, Skottland, Kanada, USA, Irland och Chile. Sjukdomen drabbar enligt norsk erfarenhet lax i kustvatten och är enligt nuvarande kunskaper inte vertikalt överförbar (från föräldradjur direkt till avkomman). Dödligheten kan variera mellan 0 och 100 procent. Utbrotten förekommer framför allt under vår och tidig sommar. Viruset har experimentellt överförts till regnbågslax och öring, men utan de drastiska effekter som har setts på lax.

Fisken uppvisar beteendeförändringar såsom slött och onormalt simsätt (balanssvårigheter). Observerade sjukdomstecken är utspänd buk pga. vätskeansamling i bukhålan, mörkfärgad eller svart lever, blodbrist och ibland blödningar i ögonkammaren. Sjukdomen är inte behandlingsbar och det finns inte heller något fungerande vaccin.

Infektiös pankreasnekros (IPN)

Infektiös pankreasnekros (IPN) är en virussjukdom som angriper alla laxfiskar och den har även påvisats hos vildlevande sådana. Icke laxartade fiskar såsom ål, gädda m.m. kan också infekteras. Sjukdomen förekommer i flera serotyper. Den i Sverige förekommande är serotyp Ab. Serotyp Sp är påvisad vid enstaka tillfällen. Serotyp Sp är den allvarligare formen.

Sjukdomen är vanligt förekommande i hela Europa, inklusive våra grannländer och orsakar stora problem och höga kostnader i sättfiskodlingar. Sjukdomen är kritisk framförallt för yngel av laxfisk, där dödligheten kan bli mycket hög. Äldre infekterade fiskar är vanligen symtomfria smittbärare. Viruset är mycket motståndskraftigt. Det överlever i både söt- och saltvatten, tål djupfrysning i månader och intorkning i veckor. Sjukdomen kan överföras både från fisk till fisk och från moderfisk till rom. Fiskar som överlevt virusinfektionen blir symtomfria smittbärare.

IPN ger sig vanligen till känna i form av plötslig hög dödlighet bland fiskyngel. Fisken uppvisar yttre symtom såsom mörkfärgning och uppsvälld buk. Häftiga korkskruvliknande simrörelser är karakteristiskt. Öppnar man fisken ser man ofta blödningar i bukfett och inre organ. Mag/tarmkanalen kan vara fylld med ett vattningt sekret. Någon effektiv behandling finns i dag inte men försök att framställa vaccin pågår.

Kräftpest

Kräftpest är en sjukdom hos kräfta som orsakas av organismen *Aphanomyces astaci*. Tidigare trodde man att organismen var en svamp, men i dag klassas den som en *Oomycet*. Smittämnet härstammar från Nordamerika och kom till Europa i mitten av 1800-talet – först till Italien genom utsläpp av ballastvatten från ett fartyg som anlant från Amerika. Därefter spreds sjukdomen snabbt över Europa. I början av 1900-talet hade den nått Mälaren och Hjälaren, antagligen genom att importerade smittade kräftor slängts överbord från ångbåtar som trafikerade dessa sjöar. Först efter att smittan nått Sverige förbjöds import av kräftor och stränga regler infördes för att förhindra sjukdomens spridning, bl.a. krav på kokning av redskap för kräftfiske. Dessa åtgärder kom dock för sent.

Efter att kräftpesten slagit ut bestånden av flodkräfta i stora delar av Syd- och Mellansverige har man sedan 1960-talet på många håll planterat in nordamerikanska signalkräftor, som är motståndskraftiga mot kräftpesten, men som kan bära smittan i skalet. Det finns mycket som tyder på att ett flodkräftbestånd inte kan återhämta sig efter att ha drabbats av kräftpest. Ett fåtal resistent individer överlever och sprider pesten vidare när populationen börjar öka. Man har därför kunnat se nya utbrott av kräftpesten med fem till tio års mellanrum.

Signalkräfta uppvisar svarta områden i anslutning till svampangripna områden i skalet. Sjukdomen orsakar hög dödlighet i flodkräftbeståndet. Kräftorna uppvisar främst beteendestörningar såsom: undviker ej ljus, minskad koordination, balanssvårigheter. Behandling saknas.

Koiherpesvirus (KHV)

Koiherpesvirus (KHV) är ett DNA-virus som drabbar karpar. Viruset upptäcktes i Israel 1998 och har sedan dess dokumenterats från alla kontinenter förutom Australien. Sjukdomen som orsakar stor dödlighet är allmänt förekommande i Europa och påvisades i Sverige första gången 2007. Infekterade fiskar kan utveckla symtom som insjunkna ögon och gälar med mörkare och ljusare fläckar. Sekundära bakteriella och parasitära infektioner på hud och gälar är vanligt förekommande. Fiskar som är infekterade med KHV simmar gärna vid ytan och har en ökad andningsfrekvens.

Viruset smittar mellan fiskar genom vattnet. Det har en överlevnadstid i fria vattenmassor på minst 20 timmar och överlevnaden i sediment antas vara mycket längre. Det har dokumenterats att viruset finns kvar i koi karpar som överlevt utbrott. De blir då smittbärare som kan föra vidare viruset och orsaka dödlighet hos karpar som tidigare inte varit utsatta. Någon verksam terapi mot sjukdomen finns inte.

Marteilios

Marteilios är en parasitsjukdom hos musslor och ostron som orsakas av *Marteilia refringens*. Parasiten har stor spridning i framför allt Medelhavsområdet (Kroatien, Grekland, Italien och Frankrike) samt längs Europas södra atlantkust (Spanien, Portugal och Frankrike). *M. refringens* finns i två typer: typ M och O. Sjukdomen upptäcktes för första gången i Europa i slutet av 1960-talet. *M. refringens* (typ M) har i prover uttagna i samband med ett kontrollprogram av Marteilios under hösten 2009 påvisats för första gången i norra Europa i en svensk blåmusselodling.

Parasiten orsakar normalt inte sjuklighet hos musslor när vattentemperaturen är under 17 grader. Sporerna sprids från de infekterade djuren via tarmen till omgivningen med avföringen. Digestion-körteln, där födoupptaget sker är parasitens viktigaste målorgan. Denna parasitinfektion är därför ett stort problem, inte bara för djurets tillväxt utan också för dess överlevnad. I andra länder med erfarenheter från denna infektion har dödlighet setts främst under sommarhalvåret och framförallt i ostronbestånd även om sjukdomsutbrott också har förekommit bland blåmusslor.

Hur sjukdomen sprids är trots 30 år av forskning inte klarlagt men att små frilevande kräftdjur av arten *Paracartia grani* kan fungera som mellanvärd är känt från franska studier. Kräftdjuret *P. grani* är ett varmvattenslevande djur och är inte känt från svenska kustområden.

Microcytos mackini

Parasiten *Microcytos mackini* angriper ostronens hemocyter (blodceller) och ger bl.a. sår, blödningar och vävnadsdöd. Ett stort antal olika arter av ostron har visats vara känsliga för smittämnet, men Stillahavsostrom tycks vara mindre känsliga än andra. Endast ostron som är äldre än två år tycks bli allvarligt sjuka. Dödligheten är cirka 40 procent hos äldre ostron. Sjukdomen uppträder oftast under våren och i havsvatten med hög salthalt.

Perkinsus marinus

Perkinsus marinus är en protozo som orsakar sjukdom och dödlighet främst hos amerikanskt ostron (*Crassostrea virginica*). *P. marinus* är även experimentellt påvisad hos japanskt ostron (*C. gigans*) och *C. ariakensis*. Båda arterna anses dock mindre mottagliga. Smittspridningen sker genom direktkontakt mellan ostron, men vattenburen smitta förekommer också. Sjukdomen beskrevs första gången 1950 i mexikanska golfen men sedan dess har spridning bekräftats till USA:s atlantkust och till Hawaii. Typiska symptom hos drabbade djur är dåligt skick, gapande, krympning av mantel, fördröjd tillväxt, utmärgling. Sjukdomen kan även finnas kvar utan synliga symptom.

Taura syndrome

Taura syndrome är en allvarlig sjukdom som orsakas av ett virus som kallas *Taura Syndrome Virus* – (TSV) och som drabbar räkodlingar i hela världen. Sjukdomen beskrevs första gången i Ecuador 1992. Mellan 1992 och 1997 spreds sjukdomen till alla regioner i Nord- och Sydamerika där räkan *Penaeus vannamei* odlas. TSV har rapporterats från räkodlingar även i Asien, där de har orsakat allvarliga utbrott i Taiwan. TSV kan smitta många olika räkarter. Den snabba spridningen tros bero på handel med smittade räkor.

Vilda räkbestånd tycks ha utvecklat resistens, kanske genom naturlig selektion, men i odlingar sprider sig viruset mycket snabbt och orsakar mycket hög dödlighet. En räkodling kan i princip helt dödas inom några dagar. Räkor som överlever den akuta fasen blir fläckvis missfärgade, slöa och slutar äta. Om de överlever denna fas kan de förbli kroniskt smittade och vara virusbärare under lång tid. Smittan kan spridas av sjöfåglar och akvatiska insekter.

Viral hemorrhagisk septikemi (VHS)

Viral hemorrhagisk septikemi (VHS) orsakas av ett *Rhabdovirus*, som förekommer över hela världen. Sjukdomen förekommer i två former, dels en klassisk som huvudsakligen drabbar regnbåge i sötvatten, dels en marin form som kan ge sjukdom på sill med flera marina arter och endast i undantagsfall på regnbåge. Fisken uppvisar beteendeförändringar i form av slöhet och onormalt simsätt

(”whirling”). Fiskarna blir bleka med varierande grad av blödningar i flera organ. Sjukdomen kan vad gäller blödningarna påminna om yersinios eller furunkulos. Terapi och vaccin saknas.

Sverige, Island, Finland och Norge anses än så länge vara fria från den klassiska formen men den marina formen har påvisats vid svensk och finsk kust. Den klassiska formen av sjukdomen förekommer i fiskodlingar i Danmark, Tyskland, Frankrike med flera europeiska länder.

Viruset överförs inte från föräldradjur till avkomma men smittar lätt mellan fiskar och till rom som inte tvättats med desinficerande preparat.

Vårviremi hos karp/Spring viraemia of carp (SVC)

Vårviremi hos karp (SVC) orsakas av ett *Rhabdovirus* och förekommer i Asien och flera europeiska länder. Norden anses vara fritt från sjukdomen. Viruset har påvisats hos flera olika fiskarter, bl.a. karpfiskar, men även andra arter (cyprinider) är mottagliga för infektionen. Sjukdomen skulle därför få konsekvenser för ett flertal arter om den kom ut i ett svenskt vattenområde.

Den sjuka fisken är ofta mörkfärgad, har utåtstående ögon och en långsam andning. Fisken simmar slött med sporadiska hyperaktiva perioder. Vanliga fynd är också bleka gälar, en utspänd buk med vätska i bukhålan samt små blödningar i hud och gälar. Öppnar man fisken hittar man blödningar i inre organ inklusive muskulatur, simblåsa och hjärna. Ibland ser man också vita härdar i lever och njure (celldöd). Terapi och vaccin saknas.

White spot disease hos kräftdjur

White Spot Disease (WSD) är en sjukdom som orsakas av ett virus som angriper kräftdjur. Den påvisades första gången 1992 på räkor i Kina och har sedan dess spridit sig över hela Asien till Syd- och Nordamerika samt Afrika. Den har vid två tillfällen påvisats i södra Europa. Viruset kan orsaka sjukdom hos många olika arter av kräftdjur, till exempel hos hummer, krabba och kräfta, både i söt- och saltvatten. Sjukdomen har inte påvisats i Sverige. Viruset kan dock finnas i frysta råa tigerräkor från Asien. Om en sådan smittad räka

hamnar i ett naturvatten eller används som bete vid fiske finns en risk att sjukdomen får spridning även bland svenska kräftdjur.

White spot disease används också som begrepp för två olika parasitsjukdomar, *Ichthyophthirius multifiliis* orsakar sjukdomen hos sötvattensfisk och *Cryptocaryon* orsakar sjukdomen hos saltvattensfisk.

Yellowhead disease

Yellowhead disease (YHD) är en virussjukdom hos räkor. Sjukdomen rapporterades första gången i räkodlingar i Thailand 1990. Sjukdomen är mycket smittsam och dödlig för räkorna. Utbrott av Yellowhead har slagit ut hela odlingar inom några dagar särskilt i sydost Asien. Tecken på smitta är att räkornas framkroppar blir guldfärgade, de slutar äta och dör inom två till fyra dagar.

Yersinios hos fisk

Sjukdomen yersinios hos fisk orsakas av bakterien *Yersinia ruckeri*. Olika fiskarter kan drabbas men vanligast är sjukdomen hos regnbågsforell. Smittan förekommer i laxodlingar i många länder både i en akut form, som kännetecknas av hög dödlighet utan tydliga sjukdomstecken, och i en vanligare kronisk form som ger måttlig till hög dödlighet över en period av flera veckor. Smittade fiskar är slöa, har andningsproblem och blir mörkfärgade. Ögonen är utstående och de uppvisar svullnad och blödningar i gälar, hud och fenor. Smittämnet utsöndras i avföringen från smittade fiskar och kan överleva i två månader i bottensediment och upp till fyra månader i sötvatten. I saltvatten är överlevnadstiden kortare. Vacciner finns att tillgå. Sjukdomen är behandlingsbar med antibiotika.

Andra yersiniabakterier orsakar sjukdomar hos människor, se Yersinios.

8. Smittor hos bin

8.1 Zoonoser

Inga av bisjukdomarna är zoonoser.

8.2 Icke-zoonoser

Amerikansk yngelröta

Amerikansk yngelröta eller larvpest är en allvarlig bisjukdom. Biyngel angrips av bakterier som utvecklats ur sporer. Bakterierna utvecklar enorma mängder nya sporer, som är mycket motståndskraftiga mot desinfektionsmedel och värme, vilket gör sjukdomen svårstoppad. Bakterier kan utvecklas många år efter intorkning. Smitta kan finnas i t.ex. resterna efter vildbisamhällen. Det är därför viktigt att sådana härdar spåras upp och oskadliggörs. Det anses omöjligt att utrota smittämnet, men genom att destruera angripna bisamhällen kan smittrycket minskas och spridning förhindras.

Europeisk yngelröta

Europeisk yngelröta liknar amerikansk yngelröta, men en viktig skillnad är att de infekterade larverna dör innan larvcellerna har täckts. Förvridna larver blir mjuka och nästan upplösta i cellernas botten. Den europeiska yngelrötan är inte alls lika farlig som den amerikanska varianten eftersom bakteriernas sporer inte är lika svåra att avdöda. Bisamhällen överlever för det mesta angrepp av europeisk yngelröta.

Den viktigaste skillnaden mot amerikansk yngelröta är att *Melissococcus plutonius* inte är sporbildande. Sjukdomen drabbar visserligen yngel i öppen cell, men ynglet behöver inte dö av bakterien. Bakterien konkurrerar med larven om mat och får larven mycket att äta kan den mycket väl överleva. Och ynglet kan alltså också täckas och förpuppar fastän det är sjukt. Men sjukdomens norska namn, open yngelröta, är kommen av att om larven dör så är det absolut vanligast att det sker när den är ringlarv, dvs. före cellen täcks. Kliniska tecken är inte så enkla att ange som i den förkortade texten, eftersom larven kan dö i olika stadier (inkl puppa och faktiskt också som imago) och det vimlar av andra bakterier som

gärna passar på att etablera sig och bre ut sig och påverka utseendet.

Lilla kupskalbaggen

Lilla kupskalbaggen, *Aethina tumida* orsakar stora skador och förluster i biodlingar i bl.a. USA. Smittan har även påvisats i Europa, dock inte i Sverige. Sannolikt har den kommit in i Europa med importerad frukt från södra USA. Lilla kupskalbaggen kan överleva i ett svenskt klimat men det är oklart om den skulle orsaka förluster i bisamhällen under svenska förhållanden.

Trakékvalster

Trakékvalster är mikroskopiska spindeldjur som tränger in i unga bins andningsrör – trakéerna. Inuti trakéerna hindrar kvalstren luftströmmen och sticker hål på trakéväggarna för att suga insektens hemolymfa. Smittade bin blir svaga, kryper långsamt på flustret och sprider ut sina vingar så att alla fyra blir synliga. Smitta med trakékvalster kan leda till att bisamhällen dör. Dödligheten är högst under vinter och tidig vår. Trakékvalster har aldrig påvisats i Sverige.

Tropilaelapskvalster

Tropilaelapskvalster orsakar skador hos odlade bin. Kvalstret agerar som ”vektor” för virus. Kvalstret beskrevs ursprungligen hos en asiatisk biart, *Apis dorsata*. Två arter av tropilaelapskvalster har visat sig också angripa europeiska bin.

Varroakvalster

Varroakvalster är en parasit som skadar bin och biodlingar över hela världen. Kvalstret kommer ursprungligen från en asiatisk biart, *Apis cerana*, som i ringa omfattning skadas av angreppen. De flesta odlade honungsbin, *Apis mellifera*, blir dock allvarligt skadade och kan dö av kvalsterangrepp. I Sverige påträffades varroakvalster första gången på Gotland 1987 och på fastlandet 1991. Parasiten är nu spridd i stora delar av landet. I de flesta länderna i Europa är samtliga

bisamhällen angripna. Bina skadas inte enbart av kvalstret utan också av virusinfektioner som sprids av kvalstret. Bekämpning av varroakvalster kan ske såväl med läkemedel som med vissa organiska syror samt genom borttagande av drönarvax.

9. Smittor hos övriga djurslag

9.1 Zoonoser

Se beskrivningarna under 1.1 ovan för *Leptospiros*, Rabies och Rävens- och hundens dvärgbandmaskar (*Echinococcus* spp).

Psittakos (Papegosjuka)

Psittakos är en bakteriell zoonos orsakad av bakterien *Chlamydochlorella psittaci*. Överföring till människa sker nästan uteslutande via kontakt med fåglar. Sjukdomen kallas även papegojsjuka och ornithos. Hos fåglar är sjukdomen svår att skilja från andra sjukdomar och många smittade fåglar visar inga symtom. Människor får influensaliknande symtom eller en atypisk lunginflammation. Psittakos överförs framför allt genom att smittämnet inandas. Ett problem är att smittan överlever länge i torr miljö. Hos människor har enstaka dödsfall förekommit. Infektionen är i princip omöjlig att utrota eftersom smittan finns hos både vilda och tama fåglar. Det finns i dag inga bra testmetoder för att upptäcka smittbärare bland fåglar. Störst chans att finna smitta är vid obduktion.

Under åren 2004–2008 rapporterades mellan två och åtta inhemskt smittade fall av psittakos hos människa varje år. Detta kan jämföras med 90-talet då runt 50 fall rapporterades varje år.

Sporadiska fall av sjukdomen förekommer i alla länder, speciellt hos människor som kommit i kontakt med smittade fåglar, t.ex. i zoologiska affärer och parker.

Sorkfeber (*nefropathia epidemica*)

Sorkfeber är en zoonotisk virussjukdom som sprids via skogssork. Viruset är besläktat med de virus som orsakar virala hemorragiska febrar på andra håll i världen (se ovan Filovirus hos primater). I jämförelse med dessa är sorkfebern en relativt mild sjukdom dock

är flertalet rejält sjuka med influensaliknande symtom ofta med svåra buk- och ryggsmärtor, njurarna påverkas flertalet tillfrisknar dock utan kvarstående men. Dödligheten anges vara under 1 %. I Sverige förekommer den i princip bara i områden norr om Dalälven, även om enstaka fall rapporterats från andra områden. Sjukdomen är mycket vanlig i Finland och finns både i Tyskland och Danmark. Varför det just i södra Sverige inte finns smittade sorkar är oklart. Antalet rapporterade fall hos människa i Sverige varierar från år till år (från något hundratal till ett par tusen fall), mycket beroende på om det är ”sorkår” eller inte. I Norrland ses cykliska toppar med 3–4 års mellanrum. De senaste säsongerna har både topparna och dalarna legat på högre nivåer än tidigare.

Tick Borne Encephalitis (TBE)

Tick Borne Encephalitis (TBE) eller fästingburen encefalit, är en vektorburen zoonos som kan överföras mellan djur och människa via fästingar. TBE orsakas av ett virus som tillhör gruppen *Flavivirus*. Värdjur är gnagare och sannolikt också hjorddjur. Sjukdomen sprids via fästingar som smittas när de tar sitt blodmål på ett smittat djur eller en smittad människa. Fästingarna kan också överföra smittan direkt till sin avkomma (transovariellt).

Människan smittas genom bitt av fästingar, och de flesta fallen ses under sommaren och hösten. Smitta via opastöriserad getmjölk synes inte vara helt ovanlig utomlands men har inte rapporterats från Sverige. Sjukdomen smittar inte från person till person. Symtomen består oftast av lindrig feber samt huvud- och kroppsvärk. Hos cirka en tredjedel av fallen utvecklas dock hjärninflammation med allvarligare symtom som kräver läkarvård. Det finns vaccin mot TBE som har god skyddseffekt och vars biverkningar är milda.

TBE ses i Sverige framför allt längs ostkusten, och de flesta fallen har smittats inom Upplands och Södermanlands skärgårdar och de östra delarna av Mälaren, där ett antal särskilda riskområden har identifierats. Smittan är dock, även i de särskilda riskområdena, förhållandevis ovanlig. Några personer har även blivit smittade vid Omberg invid Vättern. Flera fall har också rapporterats från Åland. Sjukdomen är tämligen vanlig i de baltiska staterna och i centrala Europa (framför allt Österrike).

Tularemi (Harpest)

Tularemi är en allvarlig infektionssjukdom som orsakas av bakterien *Francisella tularensis*. Tularemi förekommer i de flesta länder på norra halvklotet, men inte söder om ekvatorn. I Sverige, där sjukdomen också kallas för harpest, ses sjukdomen i Norrland och Svealand.

Ett mycket stort antal djurarter kan infekteras med harpestbakterien, bland annat däggdjur, fåglar, groddjur, insekter, fästingar och encelliga organismer. Infektioner i Sverige ses främst hos skogs-hare och människa. Enstaka fall finns observerade hos lämmel, ekorre, smågnagare och råttor samt fåglar som korp, fjällvråk och slaguggla.

Människor smittas i Sverige framförallt via myggor eller genom direkt kontakt med sjuka eller döda djur och vid inandning av smittförande damm. Antalet fall varierar mycket från år till år. Människor insjuknar efter ett par dygn med feber och frossa, svullna lymfknotor, hosta och diarré. I Sverige är framför allt den form som kännetecknas av svullna och bröstna lymfknotor vanlig.

9.2 Icke-zoonoser

Epizootic hemorrhagic disease of deer (EHD)

Epizootic hemorrhagic disease of deer (EHD) orsakas av ett virus som liknar blåtungevirus. Sjukdomen drabbar hjortar i USA, där den sprids av insekter. Sjukdomen smittar inte direkt mellan djur och kan inte överföras till människa. Den sprids särskilt under varm torr väderlek, då djuren söker sig till vattensamlingar för att dricka. Smittade djur blir slöa och halta. När sjukdomen fortskrider får djuren blodiga utsöndringar från nosen, sår runt munnen och på tungan. De slutar äta och blir så småningom utmärglade. Under 1990-talet sågs flera stora utbrott i nordöstra USA och Kanada. Tamboskap kan bära på viruset men blir oftast inte sjuka. De kan fungera som smittreservoarer.

Alfabetisk förteckning över djursmittor

- Actinobacillus pleuropneumoniae*
(APP) 706
- Aethina tumida* *Se* Lilla
kupskalbaggen
- Afrikansk hästpest 712
- Afrikansk svinpest 705
- Amerikansk yngelröta 728
- Anaplasmos 672
- Antrax *Se* Mjältbrand
- Atrofisk rhinit 705
- Aujeszkys sjukdom (Aujeszkys
disease – AD) 692
- aviär influensa *Se* Fågelinfluensa
- Babesios 672
- Bacterial kidney disease (BKD) 719
- Bang´s disease *Se* Brucellos
- Beskällaresjuka 713
- Betesfeber hos idisslare *Se*
Anaplasmos
- blackleg *Se* Frasbrand
- blodhalning *Se* Babesios
- blodpinkning *Se* Babesios
- Blåtunga (Bluetongue) 693
- Bonamios 720
- Bornasjuka 673
- borrelia *Se* Borrelios
- Borrelios 673
- Boskapspest 698
- Bovin virusdiarré (BVD) 699
- Brucellos 674
- BSE *Se* TSE-sjukdomar
- Burkholderia mallei *Se* Rots
- Campylobacter foetus* 700
- Campylobakter 675
- Caprin artrit encefalit *Se* Maedi-
Visna
- Classical swine fever (CSF) *Se*
Klassisk svinpest
- Clostridium *Se* Frasbrand
- Contagious agalactia *Se* Smittsam
juverinflammation hos får och get
- Contagious bovine
pleuropneumonia (CBPP) *Se*
Elaktartad lungsjuka
- Cryptosporidium infektion 675
- Dourine *Se* Beskällaresjuka
- E.coli* O157 *Se* EHEC
- Echinococcus* spp *Se* Rävns och
hundens dvärgbandmaskar
- Egg drop syndrome (EDS) 7160
- EHEC 676
- ehrlichios *Se* Anaplasmos
- EIA *Se* Infektiös anemi
- Ekvint herpesvirus typ 1 (EHV-1)
714
- Elakartad katarralfeber 693
- Elakartad lungsjuka 700
- Enzootisk bovin leukos (EBL) 701
- Epizootic hemorrhagic disease of
deer (EHD) 732
- Epizootiskt ulcerativt syndrom 720
- ESBL *Se* Resistent bakterier
- Europeisk yngelröta 728

Filovirus <i>Se</i> Virala hemorragiska febrar	Maltafeber <i>Se</i> Brucellos
Foot and mouth disease <i>Se</i> Mul- och klövsjuka	Marteilios 724
Frasbrand 694	<i>Microcytos mackini</i> 724
Furunkulos 720	Mjältbrand 679
Fågelinfluensa 715	MRSA <i>Se</i> Resistent bakterier
Fågelkoppor 717	Mucosal disease <i>Se</i> Bovin viursdiarré (BVD)
Får och getkoppor 703	Mul- och klövsjuka 695
fästingfeber <i>Se</i> Anaplasmos	nefropathia epidemica <i>Se</i> Sorkfeber
Glanders <i>Se</i> Rots	Newcastlesjuka (Newcastle disease – ND) 718
Harpest <i>Se</i> Tularemi	Nor98 <i>Se</i> TSE-sjukdomar
Infektiös anemi 714	Nyssjuka <i>Se</i> Atrofisk rhinit
Infektiös bovin rhinotrakeit/ Infektiös pustulär vulvovaginit (IBR/IPV) 701	Papegosjuka <i>Se</i> Psittakos
Infektiös hematopoietisk nekros (IHN) 721	Paratuberkulos 696
Infektiös laryngotrakeit (ILT) 717	pasture fever <i>Se</i> Anaplasmos
Infektiös laxanemi/Infectious salmon anemia (ILA/ISA) 721	Perkinsus marinus 725
Infektiös pankreasnekros (IPN) 722	Pest 679
Johne´s disease <i>Se</i> Paratuberkulos	Peste des petits ruminants (PPR) 704
Klassisk svinpest 706	Pig respiratory and reproductive syndrome (PRRS) 707
Koccidios 695	piroplasmos <i>Se</i> Babesios
<i>Koiberpesvirus</i> (KHV) 723	Porcine epidemic diarrhoea (PED) 708
Kräftpest 722	Pseudorabies <i>Se</i> Aujeszky's sjukdom
Leptospiros 677	Psittakos 730
leukos <i>Se</i> EBL	Pullorumsjuka 718
Lilla kupskalbaggen 729	Q-feber 680
Listeria 678	Rabies 681
Lumpy skin disease 702	Resistent bakterier 682
Maedi-Visna/CAE 704	Rift Valley fever 683
malignant catarrhal fever (MCF) <i>Se</i> Elakartad katarralfeber	

- Rinderpest *Se* Boskapspest
- Rots 684
- Rävns och hundens dvärgbandmaskar 684
- Salmonella 686
- Scrapie *Se* TSE-sjukdomar
- Sheep pox and goat pox *Se* Får- och getkoppor
- smittsam hosta *Se* Swine enzootic pneumonia (SEP)
- Smittsam juverinflammation hos får och get 704
- Sommarsjuka *Se* Babesios
- Sorkfeber 730
- STEC *Se* EHEC
- Svindysenteri 708
- Swine enzootic pneumonia (SEP) 709
- Swine vesicular disease *Se* Vesikulär svinsjuka
- Swollen head syndrome *Se* Turkey rhinotracheitis
- Talfan disease *Se* Teschensjuka
- Taura syndrome 725
- Teschensjuka 709
- Tick Borne Encephalitis (TBE) 731
- tick-borne fever *Se* Anaplasmos
- Traké kvalster 729
- Transmissible gastroenteritis (TGE) 710
- Trichomonas foetus* hos nötkreatur 702
- Trikinos 687
- Tropilaelaps kvalster 729
- TSE-sjukdomar 688
- Tuberkulos 689
- Tularemi (Harpest) 732
- Turkey rhinotracheitis/Swollen head syndrome (TRT/SHS) 719
- Undulantfeber *Se* Brucellos
- Varroa kvalster 729
- Vesikulär stomatit 697
- Vesikulär svinsjuka 710
- West Nile fever *Se* Virala encefaliter
- White spot disease 726
- Vingelsjuka *Se* Bornasjuka
- Viral hemorragisk septikemi (VHS) 725
- Virala encefaliter hos häst, inklusive Venezuelans equine encephalitis och West Nile fever 711
- Virala hemorragiska febrar 690
- Virusabort *Se* Ekvint herpesvirus typ 1 (EHV-1)
- VTEC *Se* EHEC
- Vårviremi hos karp/Spring viraemia of carp (SVC) 726
- Yellowhead disease 727
- Yersinia pestis* *Se* Pest
- Yersinios 692
- Yersinios hos fisk 727